ا.قاسيمى

تاللانما اثرلەر

ناشرى: شاڭ جاڭ خلق ديموكراتيه
ئتفاقينك باش ئجرائيه هيئتى

1950

رەبرىمز احمد جان قاسىمى جنابلرى

ا. قاسیمی

تاللانما اثرلەر

رەهبریمز احمدجان قاسیمی جنابلری
وفاتینینك ییللق خاطرەسیگە بیغشلاب
چقریلدی

ناشری: شنك جانك خلق دیموکراتیە
اتفاقینینك باش اجرائیە هیئتی

1950

اورومچی

مندەرىجه

1- كرش سوز . . . .

2- بز اوچون خوش خبر . . . . . . 1- بەت

3- ملتلر مجلسيدە احمد افندىمنڭ قو
شومچە قلغان دا كلادى 6

4- ضيالىلرىمزنڭ حاضرقى وەظيفەلرى
وئاللىمزدىكى سايلام 10

5- 12 - نويابر ملى ئازادلق انقلابى
مزنڭ 3- يللىغينى خاطرەلەش
يىغنىدا سوزلەنگەن نطق 26

6- توزەلمەس افلاسلارنى نيمە قلداق
كېرەك 34

7- اوتكەندىكى ساباقلارنى حسابقا
ئېلىپ كامچىلقلارنى توزوتەيلى . . 43

8- ينە بر قيتم شرقى تۈركستان
توغرولوق 82

9- ايكوچ برلكدە 93

10 اولوسچىلار كيملر؟ , واولار اوز
ملتيگە قانداق خيانەت قيليدو . 119

11 غولجا شەهر بىواسطە عمومى مكتب
اوقوتقوچيلرىدا ئو. قا. ق. كلو
بىدا سوزلەنگەن نطق 142

12- مللی ئازادلق کوچی برلهشیشده
. . . . 171 - بهت
13- خلقلارا احوال وه اتفاق 205
14- 24- غنیوار کونی ئو. قا ق. کلوبدا اونکه
وضعیتیگه قاریتا بریلگهن بیانات . . . 238
15- ملی مسئلیدیکی بعضی بر
خطالقلریمز 262
16- غولجا شهریکی مسئول خدمتچیلرگه
سوز لهنگهن نطق 274
17- بزنك ئازادلق انقلابیمز وه اتفاق . . 286
18- غولجا شهر اتفاق ئاکتیفلار مجلیسده
سوز لهنگهن نطق 300
19- ئادهم حقوق نقابی ئاستیدا ئادهم
حقوقینی دهپسهنده قلنیشی 310

كرىش سوز

قولىڭىزدىكى بو اثر مرحوم رهبرىمىز احمدجان قاسى
مىنىڭ مقاله و نطقلرىنىڭ بر قيسمى، «ساىده احمدجان
قاسمى» فاتىنىڭ بر يىللىقى مناسبتى بىلن بوتون اثر
لرىنىڭ و احمدجان قاسمى حقىده يزىلغان مقالەلر
نىڭ توپلىمى نشر قىلىنىشى كيرەك ايدى. بو توغرىدى -
كى تيارلىق اولگورمىگنلىكدن، بر يىللىق ماتم خاطره
سىگە بىغىشلاب يالغوز موشو تاللانما اثرنى نشر قىلىشقا
توغرى كلدى. ليكن بو خدمت داوام قىلدورولوب
تولوق اثرلر ئازقا- ئازقىدن نشر قىلىناجاقچى.

رهبرىمىز احمد جان قاسمى، آزادلىق، ئەركىنلى
ك، خلقچىلىق و تىنچلىق يولىدا هارماي- تالماي كو
رەش قىلىش بىلن بو ساحەدە كاديرلرنى و ماسسانى
ئۆز چىللىق بىلن تربيەلەب كەلدى. گومىنداڭنىڭ عكس ال
حركتچىلرى بىزنىڭ انقلابى كوچىمىز بىلن حسابلىشىش
قا مجبور بولوب، مذاكرە يوز كورۇشكە مجبور بول
غاندا، احمد جان قاسمى صحبت واقتلرىدا خلقىمىز
نىڭ ئەركىنلىك حقوقلرىنى، قاتتىق تۇرۇب حمايە قىلىب،
خلقىمىزنىڭ ظلومغا قارشى انقلاب قىلىشقا حقلىق ايكنى
نى اثبات قىلىب، گومىنداڭچىلرنىڭ خلق تىلەكلرىنى
رەد قىلىشقا قىلغان اورونوشلرىنى يوققا چىقارىب،
مركزنىڭ بو موقىنچە ئەركىنلىكلرىنى اعتراف قىلغان تىنچلىق

دور. بىز يېقىنىدە بولمىغۇچىلار كېيىنكى بولۇمۇسون بىزنىڭ دۈشمىنىمىزدۇر» دەيدۇ.

ئەينى زامانلا، احمد جان قاسىمى جهانگىرلەرنىڭ مۇلايارى بولغان ملتچىلەرگە، اولوسچىلارغا قارشى رحىمسىز رەۋشدە كورەش قىلدى ۋە بو كورەشكە ئىزچىل رەھبەرلىك قىلدى. ملتچىلىك خصوصەن تار ملتچىلىك جهانگىرلەرنىڭ مستملىكە ۋە عاجز ئەللەرنى ئېزىش ۋە قول قىلىش اوچون قوللىنىدىغان ئاساسى بولگەچ، ملتچىلىك بىلەن ئايرىلالمايدىغان ئايرىم جاھالەت، محمد امىن بۇغرا، مسعودلارنىڭ تار ملتچىلىكىگە قاتتىق زەربە بېرىپ كەلدى. اولارنى قوي تېرىسىگە اورولوپ ئالغان بۆرىلەر، ھەپ دائىم ئەللەرنى قانسى قىلىپ، خلق ئارىسىدا موندالىق خلق دۈشمەنلىرى ھەرگىز اوروننى ئالالمايدىغانلىقىنى ئاگاھلاندۇرۇپ كەلدى.

دېمەك بو احمدجان قاسىمىنىڭ بىزنىڭ اولكومىزدە ملتلەر مسئلەسىگە اونىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى توغرا كۆرسىتىپ، ئۇنى چۈشەندۈرگەنلىكىنى ۋە ملتلەر مناسىۋىتى مسئلەسىنى ئىنتەرناتسىئوناليزم ئاساسىدا حل قىلىش ئۈچۈن كورەشكەنلىكىنى كورسىتىدۇ.

احمدجان قاسىمىنىڭ بو ئىلمىي ئەسەرلىرى ۋە باشقا مقالە ھەم نطقلىرى خلقىمىزنىڭ ملى ئازادلىق انقلابى ھەرىكىتى ماھىيەتلىك ۋە دانىشمەندلىك بىلەن رەھبەرلىك قىلغانلىقىنى، ماركسىزم خصوصەن لېنىنىزم نەزەرىيەلىرىنى ئىنقلابى تجربە بىلەن، خلققە، صادق خلق خدمتچىلىرى تىرىپ يېتىشتۈرۈش اوچون كورەشكەنلىكىنى، استبداد ھاكى

مىللەتنى ئادورغاندىن كېيىن كوپچولوك ئەمگەكچى
خەلقنىڭ ماددىيكى ئازادلىقىنى تامامەن بىلمى اوچون كۈ
رەش قىلىپ كەلگەنلىكىنى، شونىڭ بىلەن بىللە بىزنىڭ
مىللى ئازادلىق ئىنقىلابىمىز فقط جوڭگو خەلق ئازادلىق ئىنقىلابى
نىڭ ئومومى غەلىبەسى بىلەن بىرلىكدە غەلىبە قازىنىدىغانلىقىنى كۆرسەت
لەر مىللى ئازادلىق ئىنقىلابى يېڭى تارىخىنىڭ شو مەزمۇنىنى، تا
قىپ ئېيتىپ بارغانلىقىنى كورسەتىدور
شونى ياخشى ئەسلەپ ئوتوش كېرەككى، ئەھمەدجان قاسىمى
نىڭ بىر مونچە ماقالە ۋە نۇتۇقلىرىنىڭ قايسى مەزگىللەردە، كى
شىلەر بىلەن قارشى تورغان حالدا يېزىلغانى ۋە سۆزلەنگەنلى
كىنى چوڭقور ئېتىبارغا ئېلىشى لازم
بو تاللانما ئەسەرلىرىدىن قالغان حاضىرلىق يېڭىلىك بولا
مىغانلىقدىن خىلى كەمچىلىكلەر بىلەن (ئەدەبى، ۋە تېخنىكا
جەھەتدىن) نەشر قىلىندى. ئوقۇغوچىلارنىڭ بو كەمچىلىكلە
رىنى ئېتىبارغا ئالىشلارىنى سورايمىز.

بز اوچون خوش خبر

روس تیلیدیکی ئازاد «شرقی تورکستان» گیزیتینك شویل 26 - غینوار ساندیکی «چەت ئەللەردین خبر» دیگەن رادیو اخباراتی ئالباز یە (ارناوت) و مانغولیە مستقل جمهوریەت- لرینی اعلان قلغانلری توغرولوق خوش خب- رینی یەتکوزدی . بز اوچون هر بر ایزیلگەن خلقنك ئازادلققا چقشی الك زور خوش خبر حسابلینیب بزنی شو حکومت قوللوقیدین قوتول غان خلق بلەن بەب - برابر شاد لاندورودو. دنیانیك غربیدە کیچککینە ئالبان خلقی، شرق دە مانغول خلقی مستملیکەچیلك تاءثریدین قوتولوب حر ئازاد اوز اخیتاری اوز قولیدا بولغان دولتلر قاتاریغا کردی .

ئالبانیە - بالقان یریم ئارالنك غربی قسمیدا یوگوسلاویە ، گریتسیە دولتلری وە ئادریاتیك دیگزی بلەن چەکلەنگەن تاغلق کیچ کککینە بر دولت . یەر مەیدانی 28 ملك مربع کیلو میتیر بولوب بر ملیوندین ئارتوغ- راق خلقی بار. مرکزی شهری تیرانا .

قتيچەسيلە - خطاى استبداد حكومتى - ماڭ-
غول خلق جمهوريتينڭ استقلاليەتينى تونوش-
قا مجبور بولدى.

بزگە بى واسطە چيگاراداش بولغان، بز
بلەن تاريخى باغلق و تقديرى بر بولغان ماڭ
غول خلقينڭ اوز استقلاليتينى قولغا كيلشى بز
شرقى توركستان خلقينى چەكسز شادلاندورىدو.

ياوروپانڭ چوڭ دولتلرى بولغان فرانسيە،
بيوك بريتانيە، ايتاليە و سابق گرمانيە دولتلرى
نڭ يرلەرينى هەمەسينى قوشقاندا ئاران برابر
بوليديغان يرى بار، بز بلەن بى واسطە چيگە
ريداش، بر تقديرلك، بر اميدلك خلقچيل جم
هوريت نڭ موجود بولوشينى بزنڭ خلقيمز او
زينڭ الڭ چوڭ اوتوقلريدن حسابلايدو.

ينە شو گزيتنڭ 27 -- غينواردىكى چەت
ئەللەردين ئالغان راديو خبريدە: -- لوندوندا
اوتووواتماقدا بولغان خلق ئارا باش ئاسامبليە
نڭ دونيا خوفسزلكينى ساقلاش كومەكشيدە؛
اوزينڭ حقيقى عادل انسانيەتچيليكى بار دولت
ايكەنلكلرينى اثبات قليب اوكراينا س.س.س.ر
وكيلينڭ ئيندونيزيە (جنوبى سوماترا، بورني
ئو، سيلبس ...) توغرولوق بەرگەن تكليفى
بتون خلقچيل، انسانيت چيليكى بار دنيا ترق
قيات طرفدارلرينڭ دقتينى اوزيگە جلب قليدو.

1924 — یلىدین باشلاپ ایتالیە تجاووزلا
قیغا دوچار بولغان ایدی . یەقیندا خلقچیلىق
ئاساسیدا اوزگوزولگەن سایلاملاردا سایلانـ
غان خلق وکیللر مجلیسی ئالبانیەنی « ئالبان
خلق جمهوریتی » دەپ اعلان قلدی .

مانغولیه بولسا بزنک شرقی شمالیمزدکی خوش
تامز 1.5 ملیون مربع کلومیتر یەرنی اشغال
قلیپ بر ملیوندعا یەقین خلقی یاشایدو . 1921 —
یلغا قەدر اوزی یاورو.ا دولتلرینی یرم مسـ
تملیکەسی بولوب خطای مستبد حکو
متینک مستملیکەسی بولوب کەلگەن ایدی .
خطای مستملکەچیلرینی هایداپ چقارغان مانـ
غول خلقی 1924 — یل مانغول خلق جمهوریتی
نی اعلان قلغان ایدی . لیکن مانغول خلقینک
حر ئازاد یاشاشینی خالیمیغان استبداد خطای
حکومتی مستقل یاشاپ کەلگەن مانغول
خلقینی استقلالیەتینی تا شو کونگە قدەر
تونومیغان ایدی .

2 — دونیا اوروشی نتیجەسیدە خلقچیل
دولتلرنی غالبیت بولوشی و خصوصەن دونیا بو
زیچە حقیقی خلق چیلق سیاستینک یور گوزولو
شیگە تشبث بولغان شەرلار حکومیتـینی
تیزگەن خلقلارگە نسبەتەن توتقان سیاستی

گېرېتسىيە (يونانىستان) پولشا -- 8 ملك يىللار بورون دونياغا افلاطون ، ئارىسطو ، ئەپىكور ، فىدىس و ئارخەمېدلرنى بەرگەن 7 مىلىونلوق يونان خلقى اوز ئەركى بلەن اوز دولتىنى اوزلرى ادارە قلشلرى البتە قانونيدور. ليكن ئايىرم دولتلار ئاتالانتىدا خارتىەسىگە رعايە قلماسدين اوزلرينىڭ تجاووزچىلق سياستلرينى دوام قلماقچى بولودو. ليكن بتون دنيا بوييچە خلقچيلق سياستى ترقى تيپىب خلقنىڭ اوزى تيلىگەن يولى بلەن دولتنى ادارە قلب دنيا خوفسيزليگينىڭ تامين ايتشيگە هيچ قانداق شبهە يوق. بودۇر تجاووزچيلرنىڭ تانابىنى تارتيليدىغان دۇر. عموما بز اوچون يوقوريدىكى مسئلەلەرنىڭ موافقيتلىك حل بولوشى خوش خبردور.

1946 — يلى 3 - فېورال (ئازاد شرقى تورکستاندين)

اوكراينا س.س.س.ر.نىڭ وكيلى اورينىڭ مەكتوبيدا ئيندونيزيە خلقيغە قارشى بولوب تورغان جەڭلەردە رسمى انگليز حربى قسملرينىڭ قاتناشيب كيليواتقاندا بولغانلقيني و بو احوال داوام ئەتكەن تقديردە دنيا تنچلقيني خەوفكە سيلشقا سببچى بوليدىغانلقيني بيان قلدى.

س.س.س.ر وكيلى اوز مراجعتيدە: گريتسيەدە حاضرقى تورغان ئەنگليز عسكرلرى معاربە دوريدىكى يولنىڭ خطرسزليگيني قوغداش منفعتيني تاﺋمين قلمايدو، حاضرقى دوردە ئەنگليز عسكرلرينىڭ گيريتسيەدە توروشى گريك خلقينىڭ اوز ئەراكى بلەن اوز دولتيني ادارە ئيتيشكە توسقونلوق قليب، مسئلەنى كون سايين جيديلەشتوروب؛ دنيا تنچلغىغا ضربە يەتكوزودىغانلقيني بيان قلغان. بزگە اوخشاغان ئيزلگەن خلقلر اوچون بو ايككيلا جايديكى مسئلە يرلك خلق اوز ئەركيني اوز قوليغا ئيليب ديموكراتيك حكومتلرنى قوروب ئالسا، زور خوش خبرلردين بولغوسيدور.

چونكى: -- ئيندونيزيە (جاوا، سوماترا، بورنيئو، سيلبس و باشقا ئارال‌لار) عصرلر بويىچە جهانگرچيلك سياستينىڭ قوللوق زەنجيريگە باغلانغان بولوب ئيڭ قاتتيق تالانغان مستملكەلردين بري ايدى.

مېنىڭ ئالدىمدا رەھىمجان، يوللاردىكى تاغ
ئىزاتىنى وە چوڭ واقىئەلەرنى سوزلەپ ئوتتى.
مەن شونىڭغا قوشومچە قىلىپ بىر جايىنى كورگو
زوپ كېتەمەن. بىرىنچى نوبەت ماشىنىمىزدا ماشىنا
بىلەن بېرىپ خىتاي طرفىگە ئوتكەندە بىزلەرنى تا
لىق يوردوك. ماناسدىن ئوتكەندە جاڭزا وە نى
زاق قىرغىنلارنىڭ ئويلىرى ۋىرانچىلىققا ئوچرى
غانلىقىنى كوردوك. بونىڭ سەببى نېمە دېگەندە؛
بىزنىڭ عەسكەرلىرىمىز ئالغا بېسىپ ماناسقا يەتكەندە
دوشمەنلەر چېكىنىپ، ماناس اطرافىدىكى خلقلەر
نى كوچورىمىز دېگەن بەھانە بىلەن خلقنى كېچىلدە
بىر يەرگە توپلاپ ئېتىپ ئولتورگەن. شونىڭ بىلەن
ئولارنىڭ ئويلىرى ھەر طرفكە چېچىلىپ ۋىرانچى
لىققا ئوچرىغان ئىكەن.
ئەندى حاضر بىز ئېلىپ بېرىۋاتقان مىناكىرە
گە ئوتسەك؛ حاضر بىز يۈرگۈزۈۋاتقان مىناكىرە
مىز موۋەففەقىيەتلىك كېتىپ بارامدو - يوق؟ دېگەن سو
ئالغا كېلىمىز. بو توغرىدا حاضرقى واقتدا بىز
نىڭ مىناكىرەمىز موۋەففەقىيەتلىك كېتىپ بارىدو دېگەن
جاۋابنى بېرەلەيمىز بولىدو.
چونكى؛ بىز بىرىنچى نوبەت بارغانىمىزدا بىزلەر
نى، قبول قىلىش بىلەن بىزنىڭ خلقىمىزگە يەرلىك
حكومەت (شەنگەنلىكنىڭ معاونلىقىنى) بەرمەكچى
بولوپ شەنگەنلىك خطاي حكومتى طرفىدىن بوم

ملتلەر مجلسیدە احمدافندەنڭ قوشومچە قلغان دوکلادی

محترم ئاتیلا! ئاکیلاوە بارلق قەرینداشلار!

مەن سزلەرنڭ ئالدیڭزلارغا - علاهیدە داکلاد حاضرلاپ چققەنم یوق. وکیللەر توغروسیدا رحیم جان افندی تولوق چوشەنچە بەرب اوتدی. شونڭغا قوشومچە بر ئەکی ئەغز سوز قیلب اوتمەکچیمەن. (ئالقشلار)

خلقیمز ئازادلققا قوزغالغانندا، ئولارنڭ فعالیەتی مەنوت ساناب اوسوشکە باشلیدی؛ بزحاضر خلقمزنڭ همەسینی سیاستچی دیسەك خطا كەتمەیمز. چونکی؛ خصوصەن خلقنڭ اوز ئازادلیغی وە اوز حرلیگی ئوچون بولوب تورغان انقلابی یاکی ئوروش دەوریدە هر کمنی اوز خلقینڭ تقدیری ئەنسرتیدو.

حاضرخطای حکومتی بلەن صحبت باشلانغاندن بەری همە کشیلەرنڭ دقتینی منا کیرە اوزیگە جلیب قلدی وە همە کشیلەرنڭ قولوقی شو مسئلە ئوستیدە دیك بولوب تورودو.

بولسا، بزنڭ قولۇەتلك گوچبمزنى خطاى حكومەتى تونوغانلقيلدور. خطاى حكومتى بلەن 120 آشاعتلك مذاكرە قلىشيمز جرىانيدا خطاى حكومت وكيللەرى بزلەرنى 60 ساعت بومبارديمان قلغان بولسا، بز خطاى حكومتينڭ وكيللەرينى 60 ساعت بومبارديمان قلدوق: (ئالقشلار)

مذاكرەنڭ بېريشيغا قاريغاندا بونى موفقيتلك رەوشدە حل بولمايدى دەب ئەيتالمايمز:

البتە مذاكرەمزنى ينە داوام‌لاشتوروشيمز نتيجەسيدە مسئلە تنجلق يولى بلەن حل بولوب كيتيدو دەب اوميد قليمز. ليكين «مسئلە تنجلق بلەن حل بوليديكەن» دەب صفربرلكيمزنى بوشوتوش اصلا ياريمايدو.

ئەمدى بز ئارقا صفنى مستحكم قيلب عسكرلەريمزنى زيرەكلك بلەن توتساق، تنجلق يولى بلەن بو مسئلەنى حل قلىشيمزغا هيچ قاندماق شەك-شبهە يوقتور.

1946-يلى 3-غينوار (ئازادشرقى توركستان دين)

لسون دیگەن تکلیفنی قلغان ئیدی. بو مذاکرە
مزنی توختاتماسدینلا بەرلگەن تکلیفنی خلقچ-
ەزگە ئیلیب کەلدیك. بو تکلیفلەرنی حکومتی
مز مذاکرە قیلش نتیجەسیدە بزلەرنی 2-نوبت
یدە مذاکرە یورگوزوشکە ایپەردی. خطای حکو
متینك وکیللەری بلەن مذاکرەمزنی داوام قل
دوروش نتیجەسیدە کوپ ئوتوقلارغا ئیگە بولدوق.

2- نوبەتلیکی مذاکرە نتیجەسیدە مرکزی
خطای حکومتی شرقی تورکستان توپراغیدا
قایتادن حکومت قورغاندا ئونك 15 کشیسی ئوی
غورلاردن، قالغانلری (10 کشیسی) خطای حکو
متی طرفیدن بەلگولەنسون. هم توبەن ئیدارە
لەردە ئش ئیلیب بیرش ئویغورچە تیلدە، یو
قوری ئیدارەلەردە ئویغورچە وە خطایچە تلدا
(یەزقدا) ئش یورگوزولسون. بوندن باشقا
مطبوعاتدە، سوزدە، سایلاشدا، تشکیلاتلار قو
روشدا تولوق حقوق وە حرلك بەریشنی، سودا
گەرلەرگە اوز اختیاری بلەن اچکی وە سرت-
قی سودالرینی قلشقا تولوق حقوق بیرشنی،
ملی عسکری قسملەرنی ساقلاپ قیلشنی وە تش
کیل قیلشنی تەکلیف قلدی.

دیمەك برنجی نوبەتلیکی مذاکرەمزگە
قاریغاندا؛ 2- نوبەتلك مذاکرەمز یەر بلەن
ئاسمان دەك فرق قلیدو. بو ئشلارنك یوز بیریشی

شونىڭ اوچون مستبد كوچ اوزينىڭ بلمليك دوشمەنلرينى حياتليقدين محروم قليش يولى بيلانلا يوقوتوشقا ترشيدو . مستبد كوچ اوزينىڭ سياسى دوشمەنلرينى يوقوتوشدا اوصوليدىمو ژير گينمەيدو .

شونىڭ اوچون شنىڭ جاڭ اوزينىڭ خوفليك سياسى دوشمەنى بولغان بزنىڭ ضياليلاريمزنى يوزلەب يوقاتدى .

مثال اوچون ايلب قاريساق شورالر اتفاقيغا بريب اوقوب قايتقان اوچيوز اوتتوز نەچچە باليىنىڭ شنىڭ وە اوجوشى طرفيدين ايككى يوز نچەسى اولتورولگەن . چونكى اولارمو سزلر گە اوخشاش اوز ملتينىڭ حقوق دعواچيلرى ايدى . ملتينىڭ قايغوسينى قيليديغان ، ملت غمينى يەيديغان ، ملت اوچون ايچيىيديغان ، ملت منفعتى ديگەن جايدا جانىنى قوربان قليشقا حاضرتورغان ، ملت عشقيدا يانغان ئالديىنقى صفديكى ئاشكىلىق ملت دردمنلرى ضياليلريمز دور . بو دردنىڭ نە قدەر چوڭلىغىنى ، عشقى اوتينىڭ زورليغينى بلمەك اوچون ئزيلگەن ملتنىڭ ضيالى ئەلچىسى بولماق لازم . بزنى سزلدين خور گەنلرنىڭ يتى تار ملتچيلر دەب بها بيريدو . اوز ملتيدن باشقا هيچ كيمنى سويمەيدو دەب بيليدو

ضيالىلرىمزنىڭ حاضرقى وظيفەلەرى وە ئالدى مزدىكى سايلام

(1946 -- يل 25 -- سنتەبر كونى اورومچى « مدنيت كلوبيدە » ئچلغان ضيالى ياشلار زور يغينيدا اولكولوك حكومت معاوين رەئيسى إخمتجان قاسيموف جنابلرينىڭ سوزلە-- گەن نطقى)

محترەم قيرينداشلار !

سزلر شهريمزنىڭ ضيالىلرى اولكەمزدىكى ئزيلگەن خلقنىڭ ايلغار وكيللىرىدور سزلر. سزلر اولكەمزنىڭ قمتلك گوللرىدور سزلر. سزلر بزنىڭ اوز شرائطيمزگە موافيق بليم ئيگەسيدور سزلر. بزنىڭ بووالريمزدين قالغان « بيلە كاليك بر-- نى ييگەر ، بلملك مڭنى » ديگەن اوز يگىتلر گە معلوم مقال بار. مڭنى يەڭگەندين كيين همە لريڭزنى حسابقا ئالساق توگيمەس قوەت بول-- سزلر .

بولساق بىزنىڭ ئالدىمىزدا ھەم شۇنچەلىك جىنايەت-
چىدۇر.

خطاي خلقىنى تەڭسىز حقوقلىق شرطنامەلەر-
نىڭ يوقولىشى نەقەدەر شادلاندۇرسا، بىر دولەت-
نىڭ فقراسى بولۇش ھەققى بىلانلا ئەمەس، بلكى
انسانيەتچىلىك وە حقانىيەت ئاساسىدا تۇرۇپ قارىغان-
دىمۇ بىزلەرنىمۇ شۇ دەرىجەدە شادلاندۇرىدۇ.

دېمەك: بىزنىڭ ملتچىلىكىمىز بىر ملتكە عمو-
مەن قارشى بولىشىمىزدىن كېلىپ چىققان ملتچىلىك-
ئەمەس وە بلكى بىر ملت وەكىلى صفتىدە بو-
ياققا كېلىپ حاكم بولوپ ئالىپ، بىزنىڭ ملتىمىزنىڭ
ملت ايكەنلىگىنى اظهار قىلمىشىدىن وە خلقىمىزنى
يالغوزلا بىر ملتنىڭلا ئادەملرى طرفىدىن حدىد-
دىن تاشقرى ئېزىشىدىن كېلىپ چىققان ملتچىلىك-
دۇر.

اولكەمىزدىكى خەنسو كىشىلەرىگە سالقىن قا-
راشلىق ئشلرى ئەنە موشو سەببىدىن كېلىپ چىققان
بىر ايشدور. سەببىنىڭ يوقولۇشى بىلەن او ايش-
نىڭ يوقولوشى طبيعى بىر ايشدور. دېمەك: سەبب
يوقولوشى بىلەن ھېچ قانداق ھادثەلەر بولماس-
لىقىمۇ چوقوم بىر ايشدور.

ملتىمىزنىڭ حقارەتلىنىشى، ئېزىلىشى، بتونلەي
انسانىيت حقوقىدىن محروم بولوشى بىزنى تار
ملتچى قىلىدۇ.

حقیقت ئاڭداق ئەمەس، محکوم ملت ضیالیلریڭ ئەڭ زور خصوصیتلریدین بری، دنیاڭ قایسی بور جیگیدە بولمیسون، قانداقلیکی ملت بولمیسون، اگر اوُ، ایزیلگەن ملت بولسا» اونی سویمەک دین عبارەتدور .

شونڭ اوچون یاوروپالقلار ئامریکاغا بریپ یرلیك قەبیلەلرنی قریشقا باشلیغان چایلاربزنڭ محبیتیمز یرلیك قەبیلەلر طرفیدە دور. کارتسلر وە پیسادورلر قریلیپ یوقالغان یرلیك خلق اوچون ئەمە قلەر نفرەتلیك بولسا، بز اوچون موشونگ-غا اوخشاشدور. ئەمدی، شو قتاردا یاوروپا خلق، ئامیریکالیقلار اوزلریڭ ئازادلیغی اوچون کورەشکەن چایلرینا بیزنڭ محبیتیمزاولارطرەفیدەدور، ئامریکالیق اوچون ژیفرسون - واشینغیتونلار قانچیلیک حرمتلیك بولسا، بز اوچونموشو چیلك حرمتلیکدور .

« بیزبتانیەتاجسیڭ مروایتی » توشوبقال ماسلیغی اوچون سپایلرنی زەمبیرەك ئاغزیغا باغلاپ ئاتقان انگلیز ئادمیرالی کوپیر هندستان خلقیڭ قانچەلیك دوشمنی بولسا، بزنیڭمو شو قەر دوشمنیمزدور. الحاصل 1860 — یللاردیکی پیکینی اشغال قلب ایمپراتورسارایینی بولاپ ئال غوچیلار خطای خلقی ئالدیدا قانچەلك جنایتچی

اقتصادی، مدنی — معارف، عدلیه حربی جهة—
تین ایلیپ قاریغاندا ئەڭ قالاق دونیا دولتلری—
نىڭ تونو گونکیسی بزنىڭ بوگونکیمز بولوپ،
قالدی. اوز اولکەمزگە نسبتەن ایتقاندیموبزنىڭ
بوگونیمز اوز یمزنىڭ تونو گونکیمز بولدی. را
ست بزنىڭ بوگونکیمزگە اوز گوروش بکر گوزو
لگەن ایدی. او بولسیمو بتون تونو گونکیلر اوس
تیگە -- بوگونیمزگە پالتسیە -- پاشیست ترتی
بی قوشولغان ایدی.

اولکەمزدیکی ئزیلگەن ملتلر قولیغا ئالغان
براباریلیك هقوقیدین بتونلەی محروم بولدی. برا
برلیك هقوق اورنیغا ئاسیملاتسیە سیاسەتی یور—
گوزولدی. اولکەمزدە شوواقتدین اعتباردن خەذ
سوماتگە بوتونلەی دشمنچسز لك یەنە مەیدانغا
کیلیپ چقدی. هقوقدین محروم بولغان خلق
داسا -- ئاستا منقرض بولوپ یوقاب کیتشنىڭ
اورنیغا «یاکی اولوم، یاکی کوروم» دیب قولی
غا قورال ایلیپ کورەش میدانیغا چقدی. هقوق
کیلیپ قالدی. بو هقوقنی بریمەن دیگەن گومی
مرکز حکومت بلەن مزاکیرە باشلەدی. مرکز
حکومت بلەن بولغان مذاکرە نتیجەسیدە اولکە
مزدیکی فاشیست ط. تیپ ایلینیب تاشلنیب خلق—
چیلیق سیاست یورگوزولمەك بولدی. خلقیمز—
ئەر کینلیکینی قولغا کەلتورودیغان بولدی. امابو
شرطلر ئاستیدا خلقیمز تنچلیقققا کەلدی.

ملتىمىزنىڭ ئەركىن بولوشى ھقوقدا برابر
بولوشى تار ملتچىلكنى يوقوتودو. بو تارىخى-
مزده عملى اثبات قلنغان بر ايشدور.
موندين 12 يل اوال اولكەمزده مسلمان خلقى
نىڭ ملى ئازادلق قوزغولڭى اوچ اياب توور-
غان مزگىلده اعلان قلنغان ملتلارنى حقوقدا برابر
بر قليش، پاريخورلوقنى يوقوتوش وه اولكه
نى اصلاح قلش شعارلارى خلقىمزنى تنچلققا اي
لب كەلگەن ايدى. شو قسقا مدتلىك خلققه بريل
گەن ملتلارنڭ ھقوق برابرلىگى نتيجەسىدە اول
مزدىكى بلم اوچاقلرى، ملتلارنڭ مدنى ئاقارتش
اويوشمالرى موجود بولغان ايدى. مانا بو او
يوشمالر ملتلر ئاريسىدا ئوشتەنچىنى پيدا قلب
ملتلارنڭ حقيقى دوستلغىنى تامين ايتشكە باش
لىغان ايدى. وه هيچ قانداق هاديسەلر پيدا
قلنمىغان ايدى. شڭ - شى - سەى بو شعارلار
غا عمل قلغان بولسىمو، كيين شعارلار ئاس
تيدا خلقىنڭ همايەسىدە بولوب اوز حاكمىتىنى
مستحكملەب ئالغاندين كيين اوزىنىڭ تاشلىغان
شعارلرىنىڭ بتونلەى عكسىگە ئوتش ايلب بريش
قا باشلىدى. بتونلەى ئارقىدا قيلب كەتكەن
اولكەمزنى اوندينمو ئارقىغا اياب ماڭدى. نەتي
جەده بر ئازغىنه يوروقلوقدين كيين. ينه سياسى؟

خلقنىڭ حقوقىنى وه ئەركىنلىكىنى عملده تونىماق كېرەك . وه او حقوقنى حرمت قلىشنى بلمەك كېرەك. ئاندىن كېين اونڭدىن حرمت كوتمەك كېرەك. دېمەك موشو ياز يتسىەده تورغوچىلار كىمىكى بىلمىسون بزنڭ دوستىمزدور. بو يازيتسىەده بولمىغانلار كىمىكى بولمىسون بزنڭ دوشمەنىمزدور. طبيعى دستبلچىلر بو يازيتسىەده بولالمايدو . وه اولر بزگه هر قاچان دوشمەنلىك قيلىشقا حركت قيليدو. خلقىمزنڭ طلبى تاءمين ايتلسه، تنچلىققا ئىلىشى طبيعى بر ئىش ايدى، بز مركز حكومت وه كىاى بلەن كوب تالاشلار قانغاندىن كېين « ئەركىنلىك، برابرلىك خلقچىلق، ئاندىن كېين برلىك و تنچلق » دېگەن ايدوق. جاڭ بو جاكمو بزگه « تنچلق برلىك، ئەركىنلك وه خلقچىلق » دېگەن تكلفىنى قويدى : وه حقيقتده جاڭ بو جاڭ اولكەمزنڭ احوالىنى توبلوق ئاڭلىغانلىقىنى بىان قلغاندىن كېين بو تەكلفىمو قبول قلدوق. نتيجەده تنچلق برلك تاءمين ئېتلدى. ئەمدى بتون اولكەمز بيونچه اركىنلك ، برابرلك، خلقچىلق تاءمين ئېتلش لازم .

بز مركز حكومت تصديقليگەن بتيمنڭ 1 -- ماددەسيده « حكومت شنڭ جاڭ خلقيغه اولرنڭ

ديمەك: بىزنىڭ بۇ قېتىمقى ھەرىكىتىمىز يالغۇزلا مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتى بولۇپلا قالماستىن شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلقچىللىق، سىياسىتىنى «تۇرمۇشقا ئاشۇرۇش وە ئورنىتىش» ئۈچۈن بولغان ھەرىكەت ئىدى، ديمەك: بىزنىڭ مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتىمىز پۈتۈنلەي بىر مىللەتكە قارشى ھەرىكەت ئەمەس وە بەلكى ئو مىللەت ئىچىدىكى مۇستەبىد ئۇنسۇرلار وە زالىم ئىستىبدادچى ھاكىمىيەت، تەرەپدارلىرىغا قارشى ھەرىكەت ئىدى. ديمەك: خەلقىمىز خۇسۇسەن خىيالىمىز مانا شۇ نۇقتەئىي نەزەردە تۇرۇپ ئىش ئېلىپ بارماقلىرى لازىمدۇر.

خەنزۇ مىللىتىنىڭ خىيالىلىرىمۇ مۇشۇ نۇقتەئىي نەزەرىنى ئەسلەپ تۇتۇپ ئىش ئېلىپ بارماقلىرى لازىم بولىدۇ. خەنزۇ مىللىتىنىڭ خىيالىلىرى بىزنىڭ خىيالىلىرىمىزنى ئۆزى بىلەن ئەمەلدە بارابەر دەپ بىلسە وە ئۇنىڭغا بارابەرلىك ئاساسىدا تۇرۇپ مۇئامىلە قىلسا، ئو، خىيالى بىزنىڭ خىيالىلىرىمىزنىڭ سەمىمىي دوستى بولالايدۇ: وە ئۇنىڭ ھۆرمىتىگە دۇچار بولالايدۇ.

ديمەك: ھەر كىشى «خەلقچىللىقنى تۇرمۇشقا ئاشۇرۇش وە ئورنىتىش» مەسئەلەسىدە بىر مەقسەدتە بولغانلىقىدىن وە ھوقۇقىدىمۇ بارابەر بولغانلىقىدىن بىرلىكتە ئىشلەيدۇ. ديمەك: بىرلىكتە

بولالمايدو. او، توغرولوق مەن اوز مقالەمدە ياز
غان ئيدىم.

شونىڭ اوچۈن بىزنىڭ سايلام مناسبت بىلەن خلق
قە قىلنان مراجعتىمزدە منا موشونىڭغا اوخشاش
ئادەملەرگە قارىتىلىپ، «اولكولەرىدىكى حكومت قورولوپ
ئيكى ئايدىن ئارتوق بىرمەز گىلىدە، ئاز سانلىق
عنصرلەرنىڭ خلقچىلىق، حرىكىتىنىڭ
ماهيتىنى، توشەنمەسلىكتىن غلەتچىلىق حرىكىتىنىڭ
دائىرەسىدىن چىقىپ كەتكەن سوزلەر و حركە
تلەرنى پەيدا قىلغانلىقى هەم كورونىدى» دىيىلگەن ئىدى.

ئاز كونلەر اولكومىزدە سايلام اوتكوزدوق. ساي
لام جنوبىدىكى خلقىمزنىڭ اوستىدىكى ايغرچىلى
قلەرنى ايلىپ تاشلايدىغان قارا سياستلەرنىڭ يوروق
چىلىقى، خلقچىلىق سياستىگە عملدە اوتكوزىدىغان بو
رولوش نقطەسى بولمىغى لازم بولودو. منا بو
بوروولوش مستبدچىلەرنى مستملكچىلىك سياستى
نى داواملاشتورىشنى ئستەيدىگەنچى متعصب عنصر
لەرنى چوچىتىدى. اولار استبداد ظلوم حاكم
يتىنىڭ اولكومىزدىن بوتونلەي يوقلونوپ كتىشىدىن
چوچىدى. شونىڭ اوچۈن اولار هر خل بوهتانلار
بىلەن ترقيات طرفدارلىرىنى قارىلاپ اغوا تشكىل
قىلىپ خلقىمزنى قورقوتوپ قارا ئيزىش — سيا
ستىنى ساقلاپ قلىشنى استەيدى. اولارنىڭ ئاراسىدا

ایشەنگەن یرلیك خالقیلەرن مەموری ئخادملر سایلاش هقوقی، بریلدو» دیلگەن . دیمالی: بو مرکز قبول قلغان پرینسفلدور . نشۇنی اوچون ییتنـمه جنوبقا بریب اوچ - تورت شەهردە مجلس اچچب، مجلسدە «کیمیکی هاضرقی عملدارلرنی اورنیلدین ایلب تاشلایمز دیسە ئالر کوتلەم بولوب تولادو» دیگەن عملدار . خلقچیلق سیاستنیڭ دوشمنیلدور . شۇنیڭغا اوخشاش یقیندا جنوب شهرلرینی ئایلینیب یوروب خلق یغینلرینی، توپلاب: «سزلر حاضرقی عملدارلرنی ایلب تاشلایمز دەب خیال قیلسیڭزلار ارغیلارنا ئەرگەشکەن بولسیزلر . سزلرنیمە اونغیلەر بلەن برگە یوقتیمز. بز اوچون بر — ایکیگیی شهرنڭ یوق بولوب کتیشی هیچ نرسە ئەمەس. بزنڭ خلقدین کامچیلیگیمز یوق 450 ملیون خلقیمز 4 ملیون عسکریمز بار . قولیمزدە نەچچە ایلغار دولتنڭ حربی تیخنیکاسی بار» دیگەن حربی ئادەم مینگچە نخالی خلقیغیمو ویه مرکز حکومتکه ... ویکیل بولالمیسا کیرەكتی شۇنیڭغا اوخشاش بزنڭ دوشمنلریمزنڭ ئالدام خالتیسیغا چوشوب اوزنڭ خلقچیلق چاپینینی کییب ئالیب بزوقتووققا دعوەت قلغوچیلر غالدۇ گەشکەللرمۇ بزگه دوست

مىز» دېدىق. بۇ قۇرۇق سۆز بولماسلىقىن
ئەمەلدە بولمىقى لازىم. خەلقىمىزنىڭ ئۈستىدىن بىر
مۇنچە ئېغىر چاقىرار كۆتۈرۈلگەن يوق
ھەممىسىنى ئايتىپ ئولتۇرۇشنىڭ حاجىتى يوق.
حەملەدىن بىرى تاموشۇ كۆڭلىچە ئولكەمىزدە
ئەرق عدالەتسىز ئورۇنلارنىڭ بىرسى ئەمەلىيە ئورۇن
لىرى بولۇپ كېلىۋاتماقتا. ھەتتى خوتەندىن ئۈرۈم
چىگە كىچىك بىر ئىش ئۈستىدىن پىيادە عەرض
وە دا دىنى يېتكۈزۈش ئۈچۈن بىزگە كەلگەن
ئادەم ئاز ئەمەس، ئولارنىڭ دەردىگە بىز دەرحال
دەرمان بولالمايۋاتىمىز. ئۇزاق جايلارنىڭ مەسىلەلەرى
بۇياقتا تۇرسۇن ئۈرۈمچى ئۆزىدە بىز يالغۇز
چى بولغان جايىمىز يوق ئەمەس.

مەن كىچىك بىرمىسال ئەيتىپ بېرەي: مۇنىڭدىن ئىككى
ئايلار بۇرۇن ئۈن نەچچە كىشى بىرلىشىپ «لىيۇتېچىك
نى ئولتۇردى» دەپ تۇتقۇنغا ئېلىنغان قاسىمجان
غازى دېگەن كىشىنى تىلەپ بۇرھان ئەفەندىم ئىك
كىمىزنىڭ ئالدىغا كىردى. ئولارنىڭ قاسىم غازى
لىيۇتېچىكنى ئولتۇرمىگەنلىكى توغرۇلۇق دەلىللىرى
شۇنىڭدىن عبارەت.

1— قاسىمجان غازى ئۆزى ئوقۇغان خيالى
ئادەم انسانپەرۋەر كىشى ھەرگىز ئادەم ئولتۇرمەيدۇ.
2— قاسىم جان غازى سىياسى محبوس بولۇپ

خلقیمز تنچلقدا کیلب قواپلیکی قورالنی یغش
توروب قویغاننی کوروب، ئاسانلق بلەن استبداد
حاکمیتنی قایتا تیکلەشکە امکانیت توغولسدی
دەب اویلادیغانلریمو یوق امەس ایکن دولت بر
لیگی اولکە تنچلغی مذاکرە نەتیجەسیدە قبول
قلنغان 11 ماددەلیك بتم نەتیجەسیلیلا قولغا کل
گەنلگینی اولار اونوتماسلغی لازم. خلقنی قورقو
سوتورگەن حقوقلرنی ئەمەس و بلکی بتملە کوز
بیلەنلا و تنچلقنك اولکومیزدە ابدی بولوشینی
تەمین قیلشقا بولیدو. بونگدا ئشەنسەك بولی
دو. لیکن بتون اولکە خلقیمز اولوب تمام بولوی
کتشکە راضی بولیدو. اما قول بولوشغا را
ضی بولمایدو. دیمەك: بتون اولکە خلقیمز 11
ماددەلیك بتملیکی حقوقلردین تاشقاری حقوقنی
طلب قالمایدو. لیکن شو 11 ماددیدیکی کورسو
تولگەن حقوقلرینك کەپیب قلشینیمو راضی
بولمایدو. دیمەك: ضدایلرینز موشو ئاساسدا
توروب خلقیمزگە بکەرك کولەملە توشەنچە بی
ریب خلقیمزنی ئالدیمزدیکی سایلامدا تیارلیدا
قنی لازم بولیدو. املی بزنك خلقیمزگە نسبە
تەن بولغان واکالەتلکیمزگە کیلەیلی: هردایم
خلقیمزنك طلبی نامەین ایتلگان جایدا بز بار

چەتئەل مەخپىيەتچىسىگە » يەنە قايتا سوئال تاشلىغان
ئىدۇق. قانۇن ھىمايەچىسى بىزگە: « ئۇ كىشى
ئاقلاندى. ئىشلىرىنى رەسمىيلەشتۈرۈپ ئەتىگەن ئىچىدە
چىقىرىۋېتىمىز» دېدى. بىز جاۋابىنى جامائەتكە قايتۇر
دۇق. ئارىدا مەن غۇلجىغا بىرنەچچە قايتتىم. بۇ ئوتتۇ
رادا ئىككى ئاي ئۆتۈپ بولدى. مەن ئاشۇ كۈنگىچە
ئەدلىيە تىلىدە 5 كۈنلۈك قانچىلىك ۋاقىت ئىكەنلىكىنى
بىلمىگەن ئىكەنمەن. مەن ئۇنىڭغا خىيا بولۇپ تۇرۇم
يوق. لېكىن بىراۋنىڭ مېنى ئاقلاش نەتىجىسىدە
مەن خەلقىمنى ئاقلىغانلىقىمغا خۇشال بولدۇم. بورھان
ئەپەندىمۇ خۇش بولغان بولسا كېرەك. ئەنە ھول
شۇنىڭدىن ئىبارەتتۇر. ئەلۋەتتە قاسىمجان، خانبابا
لەر ھەقىقەتەن جىنايەت قىلغان بولسا جىنايىتى قانچە
لىك بولسا شۇنچىلىك جازا سىنى تارتماقى لازىم.
مەسىلە ئۇنىڭدا ئەمەس. مەن بۇ مىسالنى بۇ يەرگە
كەلتۈرۈشتىكى مەقسىدىم ئەگەر ئۇلۇغلۇق ھۆكۈ
مىتىنىڭ نەچچە مەنسەپدارلىرى سىياسەتلىق بىلەن شۇ
قەدەر ئەخمەق قىياسا غايىلاردىكى ظالىم قانۇن نىگە
لىرى خەلقىمىزنى نەقەدەر قاتتىقلىق بىلەن ئېزەر ئىكەن
دېمەكچىمەن. مەن بۇ مىسالنى بۇ يەرگە كەلتۈ
رۈشتىكى مەقسىدىم بىزنىڭ دائىرەم قىيىنچىلىقلىرىمىز
ئەنە شۇ يەرگە ئوخشىغان قىيىنچىلىقلاردىن ئىبارەتتۇر
دېمەكچىمەن. راست بىز «ئەدلىيە ئورگىنىغا يېرىلىك
ضىيالى كادىرلارنى جەلپ قىلىش بىلەن بىرا بىر

.... يىل تورمەدە يتىب، موشو قيتمقى بتيمگە بنانەن. تورمەدن چققان كشى.

3— قاسىم جان غازينىڭ تورمەدە يتىب كچ قورون كوزى كورمەس بولىب قالغان كشى.

4— قاسىمجان غازينىڭ اوييلە خاتونى وايكى كيچك باليسي بار. و هكذا .... شونىڭ ئو چون البتە موندااق كشى تونوگونى تورمەدن چيقب هرگز قاتيللق قيلمايدو. و ئورووەچيلەن هيچ ياققا كەتمەسلىككە كيفل بوليمز. كيردى وقتيە ۱۳ چاقريب ئالسا، بز ئونى حاضر قيلەيمز. بوشو توب برسە ديگەندن كين بزنيكى معاون رئيس بللە عدالتچيلك خواجەسى بلەن كوروشوب بو سوزلەرنى ئەيتقان ئيدوق. ئو كشى بزگە «ئوچ كوندن كين ئوچوق سود بوليدو» ددب جواب بردى. بو جوابقا قنا عتلينب بزگە كەلگەن كشيلەرگە: «ئوچ كوندن كيين ئوچوق سود بوليدو ئەگەر جنايتى اثباتلانسا تيگشلك جزاسينى تارتيدو. ئاقلانسا بوشو توليدو» دەب جواب بەردوق. كەلگوچيلار قناعتلينب چيقب كەتدى. ئاريدن 5 - 6 كون ئوتكەندن كين جماعت ينە كيليدو. بز بورهان افندم ئيكيمز نهايتى خجل بولوب ئولارگە ئەتيلككە جواب بريشنى وعدە قيلب قويوب ئەرتيسى «عدالة-

اجتماعى، معارف جهتلريده باراباز حقوقلوق
بولوشيغا كفالت بريلهو ديگهن قانوننى ياخشى
توشونوب توروب، ئونونگغا عمل قلمايديغان عنـ
صرلار بولسا، ئولارنڭ سۆزلرينى فاش قيلشدين
عبارهت بولودى. و: خاتىرهمزنىڭ عرض دا دينى
تزلىكى، جاهللارنىڭ ئوزلرىدى، عادىللىقنى بيلهن
چكشوروب بريشنى طلب قلىب-خلققه ياردهملشيش
دين عبارهت بولودو.

(«انقلابى شرقى توركستان» گيزتىنىڭ 1946-يلى
6-ئوكتهبرديكى (164)77 سانيغا بسلغان)

عدلیه ئوزینینڭ بتونلیگینی البته ساقلایدو» دیگەن پرنسپنی، قبول قلغان ئیدوق. حاضر عدلیه ئوزگانلرینینڭ بتونلەی ئوزگەرەی توروشینینڭ سببلاری ئەنە شونکغا توخشیغان عدلیەتلیدیکی کون حسابینینڭ ئوزاقلیغیدادور. اگر بو بوتونلوك موشونداق ئشلاردین عبارەت بولسا، اولکەولوك حکومتکە قین بولودو.

شونینڭ اوچون طبیعی اولکەولوك حکومت «ئاز کوندە عدلیە ئورونلاریغیمو، اولکەولوك حکومتنینڭ سیاسی ئشلارنی عملگە، قویوش قوللانماسیغا» موافیق ئوزگەروش کرتیدو. شونکغا قدر ضیالیلریمزنینڭ بو سادەدیکی مهم وظیفەسی سایلامغا تیاگرلیك كوروش بلەن بللە، خلقیمزگە، اولکەولوك حکومت طرەفیدین قبول قلینغان: «خلقلرنی قانون سیز توتقونغا، قاماشغا ئیلشقا و جریمانە قویوشقا روخصت قلینمایدو. ینە حقوقی بولمیغان ئیدارەلرگە قانون، ترتیب بویینچە هیچ کیمنی توتقونغا، قاماقغا ئیلشقا وە سوراق قیلشقا همدە جریمانە قویوشقا روخصت قلنمایدو. هر قانداق ئیدارەلر دینی وە دینی ئورونلار نینڭ خلققە تەن جزاسی بریش منع قلینیدو.

خانم-قزلەرنینڭ سیاسی، اقتصادی، قانونی

2 - دنيا سوقوشى باشلينىب، خلقچىل صف، انسانيت جمعيتىنىڭ الڭ اشددى دوشمەنى بولغان فاشىزمغا قارشى كورەش ايلىب بريۋاتقان، بوتون دنيا اركىنلك سويگوچى خلقلرىگە فاشىزم بلەن قولىلوق يوقولودو دىگەن امىد توغولغان ايدى. ئەنە شو امىد بلەن بتون دنيا ئازادلق پروەر خلقى سفر - بەر بولغان ايدى.

فاشىزم، برلشكەن خلقچىل كوچنىڭ انسانيت دونياسى تاريخىدا كورولمىگەن دادى قونەچىلقى و انسانيت دونياسى تاريخىدا كورولمەگەن قربان بريشلەر نتيجەسيدە يەر بلەن يەكسان قلندى. انسانيت دنياسىنىڭ اشددى دوشمەنى بولغان فاشىزمنىڭ هلاكتى، بتون دونيا خلقى

نى خصوصەن قوللوقدا ياتقان دستەملىكە اللرنى سياسى اركىنلكدين و ئازادا، هر بختلك تورموشدىن اميدلەندورگەن ايدى. فاشىزمنىڭ تار- مار كەلتورلوش بلەن دنيا خلقىنىڭ اركين حيات كوچوروشىگە و دنيادا ابدى تنچلق اورنوتولوشقا زيمن هم حاضرلانغان ايدى.

اما فاشىزم هلاكتكە اوچروشى بلەن دونيا مظلوم اللرى اركىنلىك طلب قلىب ميدانغا چققاندىن كيين، دنيا ريئاكسيونلرى بونىڭدين نهايتى قورقوب كەتتى. شونىڭ بلەن دونيا ريئاكسى-

12 – نویابر ملی ئازادلق انقلابیمزنڭ
3 – یللقینی خاطرەلەش یغینیدا!

معاون رئیس احمد جان قاسیمی جنابلرینڭ سوزلیگەن نطقی

محترم قرینداشلار!

بوگون بزنڭ خلقیمزنڭ عصرلردین بیری بوینیغا سیلنیپ کەلگەن استبداد زەنجرلرینی اوزیمز ددپ ملی ئازادلق کورەش میدانیغا چققنیغا 3 یل تولغان کون. شو جملیدن بتون دنیا ارکین خلقلری اوستیگە قوشومچە قوللوق زەنجرینی سالیمەن، دنیانی یالغوز ایگدارچیلق قالیمەن، دنیا خلقینی یالغوز اوزەمگە بوی سوندورەمەن ددپ 2 – دنیا سوقوشینی باشلیغان دوندیا فاشیزیمینڭ تار – مار بکەلتورولوب هلاکتکە اوچریغینیغا 2 یل توولوب ئاشتان بر منگل.

و باشقيلار توغرولوق سوزلەشكە هەم اورون-
قالەيدى.

بو حقدە اولكەنك اچكى احوالينى قايتا
تكرارلاشنك حاجتى يوق. چونكى، يقيندا جاك-
جۈ جوك افندينك خطيگە يزيلغان جواب خطيمى-
دە بر يللق جريان اچيديكى اوتولەش واقعەلر-
نى بيان قلغان ايدوق.

اولكومزديكى ريئاكسيئون مستبد عنصرلر-
اوز اختيارى بلەن ميداندين كتشنى خالىمايدو-
اولار علاجى بولسا، خلقچيلقنى بوغوشقا و نسو
نى تار — مار قلشقا اورونيدو. لكين اولكومز
دە خلق كوچى مستحكەم بولوشقا اونى بوغوش-
قا عاجزلق قلب، برلەشكەن كوچنى بولوشكە
حركت قليدو.

منا بو مستبد قالدوقلرينك استبداد حاكمي-
تينى قايتا تكلدر قولدوق سياستينى يورگوزوش-
يديكى برديندين — بر قـولدونيدىـغان يـولى-
و اوصولى. اولكوديكى مستبد قالدوقلرى و ري
ئاكسيئون عنصرلر خلقچيلق كوچنى براق بو
غوب تاشلاشقا كوچنى يدتمەيگەنلكلدين، خلقچيلق-
كوچنى تشكيل قلغان خلقنك برلەشكەن كوچي-
نى بولوش و پارچيلاشقا اورونيواتيدو.

ئونېرلری بېرلېشب ئازات، ارکېنلك، برابرلك
تلېگوچېلرگە قارشى صف تشکېل قلشقا اورو؛
لى. يوقولوشقا يوز توتقان دنيا رېئاکسېئونېر
لرينڭ برلەشمە کوچى نتيجەسيدە، ئاېرم مملې
کتلردە خلقچېلق طرەفيدن ضربەگە اوچـراب
يوقولوش ئالديدا تورغان دنيا رېئاکسېئونېر
لرينڭ دوميلقچېلرى (عکس الحرکتچى)
تملکەچېلك سياستېنى ساقـلاب قېلش، اسـ
تبداد حاکمېتېنى تکلەش، دنيا خلقېنى قـايتا قـول
قلش ايشېنى يورگوزوش اوچون حرکەتـکە
کەلدى.

شو جملەدن مملکەتيمزدىكى رېئاکسېئونېرلر هر
کەتکە کيلش بلەن اولکەمزدىكى رېئاکسېئونېر
لارنى حمايە قېلب کوچەيتدوروب، خلق وکېللرى
نڭ؛ خلقچېلقنى بتون اولکە بويېچە قانات ياي
دورمز ديگەن بيوك اميدى مستبد عنصرلرنڭ هر
طرەفلېمە توسقونلوق قلېشى نتيجەسيدە عملگە
ئاشمېدى.

شونڭ اوچون ملى ئازادلق حرکتنڭ 3 —
يللقى بولغان بو کونکى کوندە اولکودە يـور
گوزولگەن قوروولوش اشلرى مـدنى معارفنڭ
وکسولوشى، خلق تورموشېنڭ ياخشېلنشى، يې
ڭى اوستەڭلەر چېپلېب يڭى يەرلرنڭ ايچلېشى

شى قويوشقا اوروونغانسيرى 7 ولايت خلقينىڭ محبتى 3 ولايت خلقيغا ئارتماقدا. (ئالقشلار)

عكس الحركتچيلر بارلق وجودى بلەن 7 ولايت خلقىنى 3 ولايتگە قارشى قويوب باسماچيلق يوركوزوشكە حركت قلسا، بتون اولكە خلقى، خيق مفرقينىڭ كفالتليگى و تنچ خاطرجمع ياشاش تيرەوش كفالتى يالغوز 3 ولايتدە ايكەنليگىنى كورمەكتەدە. نتيجەدە عكس الحركتچيلر بزلرگە نسبەتەن كوليغان اوروسيغا اوزلرى چيشمەكتە! (ئالقشلار)

قدرليك قرينداشلار!

بوگون بز غولجە شهر ئازاد ميدانيدا! ازكين حيات كوچور گوچى خلق، ئوز يمزنىڭ ازكينليگى باريرا بلدا ئاپمز. ياخشى ياشيمز كوريدى بزبتون اولكە خلقينىڭ بخت،سعادەتلەرنى تورموشنىڭ كفيللىگى خاطرجمع ياشاشنىڭ كفالليگى وە تاياچى يالغوز 3 ولايتدە ايكەنليگىنى كورسەتمەكدەيمز.

3 ولايت خلقى سياسى حقوقنى قولغا ايلب، خاطرجمع كون كوچوروش بلەن مغرولينب، تنچ توروش باريمايدو. بتون اولكە خلقيمز هم ئازاد چيشەنچيلە امەس. عكس الحركتچى عنصرلرنىڭ اغوا قىلريگە يول قويماسلق اوچون صفنى مستحكم چيكتش بلەن، خلقمزنىڭ تنچ حيا

ھەممە كىشىلەرگە مەلۇم، بۈتۈن خەلقىمىز ئۆلكە خەلقىنىڭ خەلقچىللىق ئاساسىدىكى تىنچلىقىنى تاماملاش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىۋاتقانلار ئارىسىدا كىشىلىك ئۈنسۈرلەر، خەلق تىنچلىقىنى بۇزۇپ سىياسى كۈرەش قىلىپ، ئادالەتكە قارشى ناھەق كۈرەشنى ئەمەلگە ئاشۇرالمىغانلىقتىن، ھەربى باسقۇنچىلىق قىلىشقا تۇتۇندى. ئاللايغا 2 قېتىم باسقۇنچىلىق قۇراللىق ھەرىكىتىنى يۈرگۈزۈپ باقتى. بۇنىڭدىن تاشقىرى ئۆز ئىچىمىزدىن ئايرىم مەنپەئەتكە قىزىققۇچى، پۇلغا ئالدانغۇچى، ئۆز خەلقىنىڭ مەنپەئەتىگە قارشى ھەرىكەت قىلىدىغان قارا يۈز ئۈنسۈرلەرنى سېتىۋېلىپ، ئۇلارنىڭ قولى بىلەن قوراللىق كۈچ تەشكىل قىلىپ، بۈتۈن ئۆلكە خەلقىنىڭ خەلقچىللىق ئاساسىدىكى تىنچلىقىغا كېپالەت بېرىدىغان 3 ۋىلايەتكە ھۇجۇم قىلىپ، باشقا ۋىلايەتلەرنى 3 ۋىلايەتكە قارشى قويۇپ، 3 ۋىلايەت خەلقىنىڭ قانلار ۋە ئەزىز جانلار بىلەن كەلگەن سىڭىقىنى يوقاتماقچى. بۇ ھەرىكەت بۈگۈن ھېچ بىر سىر ئەمەس، ھەممىگە مەلۇم.

دۈشمەنلەرنىڭ بۇ خىيالى خام خىيال! ئەكسىل ھەرىكەتچى ئۈنسۈرلەر خەلقنى قۇل قىلىش ھەرىكىتىنى قانچە جىلىلەشتۈرگەنسېرى خەلق شۇنچە قاتتىق ! ئەكسىل ھەرىكەتچىلەر بارلىق كۈچى بىلەن چېقىپ 7 — ۋىلايەت خەلقىنى 3 ۋىلايەت خەلقىگە قار

شونڭ بلەن بتون اولكە خلقينڭ قولغا كەلتورول
گەن سياسى اركنلك حقوقلرينى، بزلك اتفاقينى
چيڭيتب تولوق حمايە قلشقا چاقرمەن.
(گولدوراس چاۋاك و موزيكا) ،
(«ئويغان» گيزيتينڭ 1947-ييل 20-نويابر ديكى
14 - ساليغا بسيلغان)

تی وه خاطرجمعلیگینی ساقلاش اوچون، عکس
الحرکتچیلرگه اجللك ضربه لر بیرش ضرور. بزلر
گه ینه ایلگرکیدین هم مستحکم بهلنی باغلاب عکس
الحرکتچیلرگه قارشی کوره ش قلش کیرهك..

بز ارکین حیات کوچوره کلیمز. بز ارکناله
کیمزنك 3- یللیغینی بایرام قلماقدیمز. ارکنالك
اوچون کوره ش باشلایغان بو کونیمزنی بتون اول
که خلقی بلهن برلکته خاطرجمع تنچ حیات باشلاز
غان، خلقچیلیق اولکه بوینچه جاری قلنغان کوتی
موندین هم طنطه نیلیك اوتکوزولوشنی امید قلیمز.
(گولدوراس ئالقشلر)

شونك ئوچون ارکین حیات کوچورگوچی
خلقنی بو گونکی ارکین میداندا اوتکوزیگان
بایرام بلهن تبریکلهب موندین کین هیچ چارچیمای،
بهلنی محکم باغلاب، کیچه- کوندوزلهب بتون
اولکهنك تنچلیغینی ساقلیماق، خلق چیلق سیا
ستینی حمایه قلماق اوچون، خلقیمزنك خاطرجمع
تورموش کوچوروش-ی وه اولکه اقتصادینی
مستحکملهب خلق تورموشینی یاخشیلاش اوچون
وه اولکه خلقینك عمومی مدنیتینی یوقوری
کوتوروب، ییڭی زمان علمینی ایگهلهب، اولکه
نك عمومی ترقیاتیغا قاراب یوکسولوش و پارلاق
استقبالی اوچون محنت قلشنی امید قلیمهن.

چون الله ئالدىدا توبه قيلىپ ئادەملىرى صادىقلىق بىلەن خىزمەت قىلورلار دەپ ئويلاپ قالغان ئىدۇق. حقيقەتدە بولارنىڭ عكسىنى كۆرۈپ قالىشلىرى ئوچون پوشايمان قيلىپ، الله ئالدىدا توبه قيلىپ، بىزنىڭ ئالدىمىزغا كيلىپ، قالغان عمرىنى خلق ئوچون صداقتلىك بىلەن خدمت قيلىشقا بيغىشليغانلىرى توغرولۇق وعدەلەر بيرىپ، عمەلدە ئىسپات قىلماق ئوچون خدمت قىلماقتەيلەر. ليكن ئولارنىڭ ئارىسىدا منافقلار بولغان حالدە بولار حاضر مستبد عنصرلەرنىڭ دوستلىرىغا ئوسول اوينوماقدا.

جنابى حقنىڭ «ومن الناس من يقول امنا بالله وباليوم الاخر وما هم بمؤمنين يخادعون الله والذين امنوا وما يخدعون الا انفسهم وما يشعرون في قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا ولهم عذاب اليم بما كانوا يكذبون واذا قيل لهم لا تفسدوا في الارض قالوا انما نحن مصلحون. الا انهم هم المفسدون ولكن لا يشعرون واذا قيل لهم امنوا كما امن الناس قالوا انؤمن كما امن السفهاء الا انهم هم السفهاء ولكن لا يعلمون واذا لقوا الذين امنوا قالوا امنا واذا خلوا الى شياطينهم قالوا انا معكم انما نحن مستهزؤن» ديگەنىدەك مستبد كوچ ئولارغا ئىچ ديلىدىن ايشەنىپ قويوپ قولىغا خنجر بەرسە ئولار اوز ئاناسىنى سويوش

ئوزەلمەس ئافلاسلارنى نيمە قلماق لازم

(اولكولوك حكومت معاون رەئيسى
احمدجان قاسيمىنىڭ مخصوص مقاليسى)

استبداد ظالم حاكميتىنىڭ دەورىدە خلق
نىڭ ئەشەددى دوشمىنى بولغانلار ئاساسەن جىڭ
ووچو خلەتچىلرى ئىدى. طبيعى ئولاردن خلقى
مز هەديدن تاشقرى نفرەتلەنگەنلكلرى ئوچون،
ئولارغا نهايتى دەرىجەدە ئوچ ئىدى. ئولكومز
دە ئستبداد ظالم حاكميتى كوتورولوپ، دمة
پيك قارا سياست پوتونلەي يوقوتولوپ، خلقچى
لىق سياست تورموشدا عملگە ئاشورولداق بو
لوپ، بر بتمگە كەلگەندن كيين، «فتلقى ادم
من ربه كلمت فتاب عليه انه هو التواب الرحيم» (ئا
دەم رەبىمگە يالوروپ توبە قلدى. الله تعالى ئو
نىڭ توبەسىنى قبول قلدى. الله توبە قلغانلار
نىڭ توبەسىنى قبول قلب رەحيم نەيلىگوچيدور)
گە ئاساسلىنىپ، ئولار اوتكوشدىكى ئشلرنى ئو

3 - همتسز زەك وجدانسز راق رهبرلەرنى ئاكسزلارنى سوتب ايلب، طرفدار تشكيل قيلب ئازا بوزوش حركتىنى قىلش، بو پەس طبيعتلك اوزينىڭ قىرتى ئاناسىنى ئاواره قىلب يور گونچه شو سوئاللارنى ماڭا بەرسە، مەنموشو يەرنىڭ اوزيدىلا تولوق جواب بيرەر ئيدم.

برنچى سوئالغا جواب:

چوچەك ولايتى قازاق، ئويغور، مانغول، تاتار، اوزبەك ئەللريدن مركب ولايت بو لغاز لقدن ئو، ولايت اداره باشلقلرى وەحاكملرى شو خلقلەردن سايلانغان ئيدى. ئولارنىڭ ئسملرى توبەندىكيچه :

چوچەك واليسى: باشباى -قازاق

معاونلرى: قاسم ئاخون- ئويغور، عالمجان- ئوزبەك

معارف اداره باشلقى: مقصودخان - قازاق، معاوينى محمودجان - ئوزبەك.

سافچى اداره باشليغى: عبدالعزيز - ئويغور، معاوينى : احمدعلى-قازاق.

گزيت اداره باشليغى: دوبەك-قازاق، معاوينى: ز. عبدالقادير- ئويغور.

عدليه محكمه باشلىغى: دوسەمبى-قازاق، پولك كاماندىرى: عبداللەخان-ئويغور، برنچى ك-ا

بلتمو يانماينو. بز بتەگە امضا قلغانلن كيين،
خلقنى هەميشە خاطرجەمىلككە دەعوەت قيلب تور
ساق، بو منافقلار خوجالرينك تاپشوروقلريني
بەجرمەك نيتيدە خلق ئاريسىغا اختلاف سالماق
ئوچون فتنە تارقتيب، اغوا تشكيل قيلب يور
گەنلريمو، يوق ئەمەس ئيكەن. مثال كەلتوروب
كيتەي؛ بونلىن بر ئككى ئاي بورون منك
ئالديمغا كريب: «مەن جلكووچودە بورون خذ
مت قيلاتتم، بورون قارا سياست يورگوزلوب
تورغاندا خدمت قلماسقا علاج يوق ئيدى. مەن
خلققە قارشى خدمت قلدم. ئەمدى مەنى يەنگى
حكومت پالانچى جايغا ساقچى اداره باشلقيغا
بەلگولەپدو. مەن اوتەوش ئشلرم ئوچون تو
بە قلدم. ئەمدى خلقم ئوچون خدمت قلمەن»
دەب ما ئاوەعدەبەرب چقب كەتكەن ئيدى.
يقيندا چوچەككە بارسام، شو منافق اوز
ئاناسيني بر كشى بلەن 4-3 تاغار چاي، وە بر
ئاز پول بلەن چوچەككە يولغا سيلبتو. ئولار
غا تاپشورغان تاپشوروقلري:

1 - چوچەك ولايتيدىكى اداره باشلقلري
وە حاكملرى ئسملرى وە ملتى نيمە؟

2 - چوچەك ولايتيدە قانچەلك عسكرلەر بار،
وە ئولارنك قوراللرى قانداق؟ قايەرلەردە تو
رودو؟

چوچەكنڭ اوزيلە توروتدو . بر پيادە پولك شيخودا ينە بر ئاتلق پولك ساودن - قووقدا توردو .

3 — سئوالغا جواب :

همتسز وجدانسز، ئاشكىپز سيتالىپەسان رەهبرلردين اوياقدا كاساتچيليغراق . چونكى؛ اوياقدا اونوڭغا اوخشاش پەس طبيعتلك منا فيق تيپلمايدو . اوياقدىكيلرنڭ اقتصادى احوا ليغا كەلسەك، بر باشبايناڭ اوزى بونڭغا اوخ شاش منافقلارنڭ 5 - 6 سينى سيتيب ايلشقا امكانيتى بار .

اگر اونوڭغا و اونوڭغا اوخشاش فاسكينە لرگە كيرەك بولسا ، 3 ولايتنڭ ادارلريگە علاقە بازسا ، تولوق جواب ئەوەتيب بيريدو . بو معلوماتلار ئاللا قاچان پوتون اولكولوك ادارەلرگە معلومدور . 3 ولايت اچيدە يوشوردي غان هيچ برنرسە يوقدور . عمومى ملى حربى قسملارنڭ سانى 12 مڭدين عبارەتدور . ئالتە شهر طرفيدين كەلمەكدە بولغان خبرلرگە قارىماق، ينە شونوڭغا اوخشاش، جاڭسا جويلر نڭ بى غەرەزلرى اوزينڭ بورونقى سوريدين فائيدەلينيب، ينە خلقلرنڭ بوينيغا مينيب ئالغوسى بار ليغى كورونودو . حاضر بورونقى سياستىنى

ماندىرى: بالقاش-قازاق، حاكم عمرئاخون- ئوي غور، معاوىنى ئلياس -قازاق.

يەر-سو ادارە مدىرى: لاكپف - روس، معا وىنى: عادلبك-قازاق.

صحىە باشلىغى: محمديوسف-ئوزبەك، معا وىنى: عبدالحى تاتار.

مالىە باشلىغى: واقاس--تاتار. معاوىنى خضر - قازاق.

دوربولجىن حاكىمى: نورصفا -قازاق، برنچى معاوىنى: كوكورش-مونغول، ئكنچى معاوىنى: عمر ئاخون ئويغور.

چاغانتوغاى حاكىمى : انوەر - قازاق، معا وىنى سىخان - قازاق.

قوبق حاكىمى: گونجىن - لاما - مونغول . معاوىنى عبدالاخلخان - اويغور.

شىخوحاكىمى : نصرالدىن - اويغور، برنە چى معاوىنى : معاوىە - قازاق ايكنچى معا وىنى مونغول .

ساوەن حاكىمى : قالى بك. قازاق، معاوىنى: شهابالدىن قارى - اويغور .

2 — سوالغا جواب:

چوچەك ولايتىدە 3 پولك عسكر تورودو . 2 پىيادە و بر ئاتلق پولك . بر پىيادە پولك

كون شو رەختلەدين «تيكيلگەن» «كوينەكى»«كيىب»
كوچىغا چىقىپتو . كوچىلا كونلوك ئاستيدا عسە
كەرلرى ئالدىدا قيپ يالاڭغاچ كيىپ بارغان قرال
نى كورگەن خلق تعجبلينب بوروں ئاستا — ئاس
تا : « قرال يالاڭغاچ كوچاغا چىقپتور! » دەب
كيين « يالاڭغاچ قرال ! » « يالاڭغاچ قرال ! »
دەب واقراشقا باشلابتو قرال اوزينىڭ ئالدانغا
لقينى و حقيقت يالاڭغاچ كيىب بارغانلقينى بلە
گەن بولسيمو شونى اقرار قيلشقا ئيزا تارتيب
كيىويريپتو . شونوڭغا اوخشاش مستبدلر اوز
لرينىڭ يالاڭغاچلقينى ئقرار قيلشقا اونومايدورلەر
مستبد كوچ ئدەم قيلشنى بلمەى بز يىڭى خلقلر
نى يىڭى اولكولوك حكومتنى حمايە قلماقغا
دعوەت قلساق اولار خلقنى غضبلەندوريدو .

شونىڭ نتيجسيدە چوچەكدىن اوتكەن مىڭدىن
ئارتوق كشىنىڭ اچىدين خلق اون نچە سابق
جلك ساجوى خدمتچىلرىگە هجوم قلپتو . اولار
نىڭ ئچىدە ئويغور ، روس ، خنسو ، و باشقا هر
ملتدىن بار ايكەن .

مانابو حادثەمو ، خلقنىڭ جلك وو چو خدمت
چىلرىدىن نە قدەر نفرەتلينب ، غضبلەنگەنلكلر
ينى ئيفادىلەيدو . سابق جلادلر حاضرقى اوز
گوروشىنى ياخشى توشونوپ خلقنىڭ غضبينى

ساقلاپ قېلىشتا قطعى بول تۇيىاسلىقىنى ئۇلار تۇشو
نوپ يەتمىگەن بولسا كېرەك. ياكى تۇشونگەن بول
سىمۇ، ئۆز لىرىنىڭ ئاخماقلىقلىرىغە ئېقرار قلشقا
زلك بر كارول تۇغرۇلۇق ياز غان حېكايەسى بار:
بر كونى ئېكى ئالدامچى كارولغا كىلىپ، بزئالتۇن
وە يىپەك كىلىدىن رەخت توقويمز، ئو رەختنى يالغوز عقل
لىق كشىلر كورە لەيدو. عقلسز گە كورونمەيدو
دەپتو. كارول ئالدامچىلر گە ئو رەختنى توقوشنى
بويروپتو. كوپلىگەن ئالتون وە يىپەك كىلرنى ئېرىپ
تو . ئالدامچىلر، يالغاندىن توقواتقان كشى
بولوپ اولتورويتورلر. قرال اوزينىڭ بر عمل
دارىنى قانداق توقولواتقانلىقىنى بريپ كوروپ
كلشكە بويروپدو . عملدار دوكانغا كىرىپ
هيچ نرسە كورەلمەسىدىن، لىكن كورمەي قالسا
عقلسزلر قاتارىدا بولوپ قلشىدىن قورقوپ، قرال
غا كورگەن لېگىنى بيان قليپدو. قرالنىڭ
همە عملدارلرى عقلسز حسابىدا بولوشلىدىن قور
قوپ، يۇق رەختنى هەمەسى اوخشاش ماختابدورلر.
قرال اوز يمو رەختنى كورمەسىدىن بو رەختنىڭ عقل
سز گە كورونمەيدىغان خصوصىتىنى ئېسىلەتوپ،
اوزى كورمىگەن بولسىمو، رەختنى ماختاب يرم

اوتكەنديكى ساباقلارنى حسابقا ئيلپ كامچيلقلارنى توزو تەيلى !

(48نچى يل 18نچى غينوار كونى چوچەك خلق كلوبيدا اوتكوزولگەن طنطنەلك قارشى ئيلش يغينيدا سوزليگەن نطقى)

بيتەمدن كينكى ئولكە ادوالى توغرولوق بر ئيكى ئيغز سوز.

محترم قريندا شلار! ئاخرقى 3—4-يللق دونيا احواليغا نظر سالغيندك بولساق بتون دونيا دولتلەر ئارا ئورغون اوز گورشلەر ئوتدى. ئەركينلك سويگوچى دونيا خلقى گيتلير گرمانيەسى ياپون جهانگرليكى اوستيدن غلبه قازينب انسانيت جمعيت دونياسيني فاشيزم طرفيدن قول قيلنيشى دهشتلك خوفيدن قوتولدوردى.

2نچى دونيا اوروشى بتون دونيا خلقيني ئازادلق اوچون تولقونلوق حركتكه كەلتوردى. بتون دونيا مملكتلريده خصوصەن شرق مملكتلريده عكس الحركت كوچيگه، تجاووزچيلقا، زور

قوزغايدىغان ئىشلىرىدىن ساقلانىشىمىز لازىم
بولىدۇ .
خەلقىمىزنىڭ ياخشى تۇرمۇشقا ئېرىشىشى ئۈچۈن
ھەمدىكى سايلام نەتىجىسىدە خەلقىمىز بېشىدا كۆر
ۈلگەن خىيانەتچىلەرنى تولۇق ئىگە بولمىقى لازىم .
ۋە ئۇلارنىڭ خىيانەتچىلىك ئىشلىرىدىن دائىرىلەر ساي
لاپ ئالماقلىرى كېرەك . ئايرىم زالىملار توغرىسىدىن
ئەرىزە بېرىش ئەمەس بەلكى ئۇلاردىن قورقماس
لىقىمىز ئۇلارنىڭ يۈزىدىكى نىقابلىرىنى ئېلىپ تاش
لاپ ، سىرلىرىنى فاش قىلىپ ، ئەمەلدىن قالدۇرماق
لىقىمىز لازىم بولىدۇ . شۇنىڭ ئۈچۈن خەلقىمىز ھو
شيار بولۇپ ، تېخى يېتەرلىك تۇشۇنمىگەن جاللات
پائالىيىتىنى ، تۈۋىدە ساقلاپ يۈرگەن بۇزۇقلارنىڭ
سىرلىرىنى فاش قىلىپ ، ئۇلارنى خەلقچىلىقنىڭ
تومۇر سۈپۈرگىسى بىلەن سۈپۈرۈپ ، ئۇتتۇشنىڭ
ئەخلەت ساندۇقىغا تاشلىماقلىقى لازىم بولىدۇ . -

1947-يىل 23-ئىيۇن

ئەمەلدارلەر ئوزلىرىنىڭ ھاكىمىيەتلىرىنى ساقلاش ئوچۈن خەلقلەرنى سېقىش ۋە تالاش، فىتنە تارقىتىش ۋە ئىچ-ئارا ئىشلىرىنى تارتىلونۇش يوللىرى بىلەن ئولكە خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدا مىللى زىددىيەتچىلىك ئوتىنى ياقار ئىدى. دېھقان، چارۋاچى، ھۈنەرمەند، سوداگەرلەرگە كۆتۈرەلمەسلىك دەرىجىدە ئېغىر سې-لىقلار سېلىنار ئىدى.

ئولكىدىكى بەر ناھىيە بايلىقى سانائەت تەرەققىيا-تى ئۈچۈن ھېچ فايدىلىنىلمىدى. ئەسلىدە چېرىش سودا ئىشلىرىنىڭ تومان غلىشى ئىنچىسىدىن كوپ چۈلۈك خەلق ئاممىسىنىڭ تۇرمۇش كۆچۈرۈش شەرائىتى گادايلىشىپ ئاچ-يالىڭاچ - يالاڭكىيىماق ئەھۋالدا چۈشۈپ قالدى بىلەن ئىگىلىك ئىستې-مال ئىشلىرىدىن مەھرۇم بولدى.

خەنسۇ ئەمەلدارلىرىنىڭ كوپچىلىكى ئولكەدى-كى يەرلىك خەلقنىڭ مال، ئۆرپ-ئادەتلىرىنى، دىن-لىرىنى-ۋە دىنى مۆتىۋەر زاتلىرىنى ھاقارەت قىلدى. ئوزگىلەرگە مەلۇم يەرلىك خەلقلەرنىڭ ئوز ئانا تىلىدا ئوقۇلىدىغان مەكتەپلىرىنىڭ ئوزى شونچە ئاز تۇرۇغلۇق ئۇلار يەنىمۇ قىسقارتىلدى. قالغان باشلانغۇچ مەكتەپلىرىنى ئاسسىمىلياتسىيە قىلىش مەقسە-دىدە كوپچىلىك دەرسكە خەنسۇ تىلى كىرگۈ-زۇلۇپ كىچىك باللىرىمىز ياكى خەنسۇ تىلىنى ئو-گىنەلمەي، ياكى ئوز ئانا تىلىنى ئوگىنەلمەي

لوقغا، ظلومغا قارشى سياسەت، يۈرگۈزگەنلىك حقوقلار
اوچۈن وخلق عاممەسىنىڭ تۇرموشىنى ياخشىلاش
ئۈچۈن خلقچىلق حركت كۈن ساياب ئوسودى
و كيڭەيدى. گيتلير گرمانيەسى وە ياپون جهاز
گرايگى ايسب ئالغان مملكتلەر ئازاد قيلندى.
شو جمليدن بىزگە گودن اوزنىڭ كوچلوك اتفاقچيلر بنك
ياردەمچيسى ياپون باسقونچيلرى هايديلب چقريلدى.
خطاى جمهوريتيدەو شۇنىڭدەك خلقچيلق سياستينى
تورموشقا ئاشوروب بتون مملكت خلقلرينىڭ تەر
كىشلك حقوقلاردن فائيدلەنيشيغا و هرملتنىڭ ملى
مدنيتلرينى ترقى قيلدوروشقا تولوق امكانيت تو
غولغان ايدى.

بزنڭ اولكەمزدە سابق خطاى حكمرانلرينىڭ
يور گوزگەن مستبد سياستلرى اولكە خلقينىڭ تور
موش احوالينى طاقت قيلب بولماسلق درجەگە
ئيلب بكەنگەن ئدى.

مەن سزلەرگە تصويرلەب ئولتورميسامەو
اوزلريڭزگە معلوم شونداقليقو اوتكەنكى اولكە
احوالينى بر قور كوزدن كوچوروب حاضر قى
احوال بلەن سيلشتوروب باقايلى: بزنڭ اولكەمز دەير
لاي خلق دائم اورندا حسابلانماسلق درجيگە يەت
بكەن ايدى. خلق ايشى اوچون قايغورغوچي بيرلك
خلقلەرنڭ معتبر زاتلرى حقارتلينەر و قاراڭغو
زندانلەرگە تاشلينار ايدى. اولكەدىكى مستبد

ئاساسى ھەجمىنىڭ ئۆزلەشتۈرۈلگەنلىكىدە 2 يىل توختاپ ئاشتى. ئۇنىڭ قۇرۇلۇشلىرىنىڭ ئۆزلىشىپ ئولكە مىزدە تىنچلىق ئورنىتىلىشقانلىقىدا بىر بىرىم يىلدىن ئاشتى. مۇشۇ مۇددەت ئىچىدە ئولكە ئەھۋالىدا ئاز ئۆزگىرىش كۆرگۈزۈلدىمۇ؟! بىر - بىر يېرىم يىل ئاز ۋاقىتمۇ؟ ئەگەر بىزنىڭ ئولكىمىزگە ئىلگىرى سېلىنغان مەكتەپ لار، يوللار ۋە باشقا ئىسلاھات تەمىرات ئىشلىرى نىڭ ھەممىسى دېگۈدەك 2-3 يىل ئىچىدە مەۋجۇد بولغان لىقىنى ئېتىبارغا ئالساق، بىر يېرىم يىل ئىچىدە ھېچ قانداق قۇرۇلۇش ئىشلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ ئولكە ئىقتىسادىنى مۇستەھكەملەپ خەلق تۇرمۇشىنى ياخ - شىلاش يولىدا ئېچىشقا مۇمكىن ئىدىمىدى!؟

مەسىلە بىر يېرىم يىلنىڭ ئازلىقىدا ياكى كۆپلۈكىدە ئەمەسلىكىدىلا ئەمەس. ۋە بەلكى مەسىلە چىن كۆڭۈل سەمىمىيلىك بىلەن ئولكىنىڭ يۈكسىلىشىنى خالىشىدا، مەسىلە - بۇنى ۋاقىتلىق چارە دەپ بىلمەي ئۇنىڭ غا سەمىمىي قەلبى بىلەن ئەمەل قىلىشتا! مەسىلە - ئولكە خەلقىنىڭ خاتىرجەملىكىنى ۋە ئۇنىڭ مەدەنىيىتىنىڭ يۈكسىلىشىنى چىن كۆڭۈل بىلەن خالاش ۋە خاھلىماسلىقتا! مەسىلە - چىن كۆڭۈل بىلەن ئولكە تىنچلىقىنى ساقلاشنى خالاپ تىنچلىقنى بۇزۇشقا ئۇرۇنغانلارغا ئەمەلىي چارە كۆرۈشتە، مۇستەبىت ئە مەلدارلارنى سۈيقەستىدىن ساقلىنىشنى، تىنچلىقنى ساقلاپ

تۆرت بەش يىللاپ اوقوپ مكتەبلەردن ساوادسز
چىقىشقا باشلىدى. حتا كيينكى يىللەردە اورتامكتەپ
تەبلەردە خطاى دولت يرىنىڭ خريطەسيدن باشقا
خريطە تۇتۇشقا قطعى منعى قلىنغانلقى وە بالي
لارغا خطاى دولت جغرافيەسيدن باشقا جغرافيە ئۆ
قوتوشقا قطعى روخصت قلىنمىغانلقى نتيجەسيدە
اورتا مكتەپدە ئوقوغان بالىلارىمز دونيا جغرا
فيەسى وە دونيا احوالى بلەن بوتونلەي تونوش
لمىغى بولماسدن، جغرافيە ئوقوشنىڭ نيمە فائي
دەسى بار. بارىپ يىغان يرىمزگە هاروا كەش او
لەي. بونداق ئەحواللار خلقمىزنى چداب بولماسلق
حالغا ئېلىپ باردى. بزمو باشقا دونيا خلقيدە
اوخشاشلا ئەركين حيات كوچوروشكە اوز مللى
مللىيمزنى ترققى ئەتكوزوشكە بخت-سعادەتلىك
تورموش كوچوروشكە خلقيمز-بزگەموشو مقصدگە
يتشكە امكانيت بار دەب طلب قلدوق؛ كورەش
ميدانيغا چقدوق. (ئالقىشلار) اولكەمزدىكى اسـ
تبداد ظالم حاكميتى بلەن بولغان ئەجەللىك چاي
باشقيلار قاتارىدا ئادەم دەب حسابلاشقا مجبور
قليدىغان. خلقيمزنىڭ خلقچىلق ئەركينلىك حقوق
لرينى محافظت قليدىغان حجت ئەمزالنىشى بلەن
يەكونلەشدى. (ئالقىشلار)

«خلاق خاطرجمعلیکی وه تنجلقی کم طزفیـ
من بوزوارپ کیلواتیدو»؟ دیگەن سوئالغا جواب
تاپماق ئۈچون موشو اوتکەنکی بر ئیکی یلقی
تاریخیمز وه بوگونکی کونلیکی ئەحۋالغا بر
نظر سالماي بولمايدو. ئالتاى ولايتيدە تنچسز
لق پەيدا بولغانیغا خیلی یللار اوتکەندن کیین،
ئیلی، تارباغاتاي خلقی قوزغالدی. ئیلی، تارب
غاتاي خلقی قوزغولوب بو ئککی ولایتدە
ئیلگرکی چریك حاکمیتنی ئاغدوروب تاشلاپ
اورنیغا خلقچلق ئاساسیدا مأموریەت لر تش
کیل قلنغاندن کیین ئالتاى ویلایت خلقیمو ئک
کی ویلایتکە اوخشاش یرلیك مأمورییەتلەر
تشکیل قلیب تنچلانغان ایدی.

کوب یللردین بری اوروش ویرانچلقیغا دو
چار بولغان ئالتاى ولایت خلقیمو دهقانچیلق
و چارواچیلق اشلرینی ینا ترتیبکه سیلیشقا
کیریشکەن ایدی. ئالتاى ولایتدە یالغوزلا عثـ
مان چیرەسیدیکی بر تورکوم باندیتنی بـلەن
اوزینی «خان» پادیشا دەب حسابلاپ بولاڭ
چیلق اشلرینی داوام قلدوردی.

ساوادسز ئاکسز عثمانی تربیەلەش مقـ
صدیدە ئالتاى خلقی عثمانغا چوك کەنچلیك
قلیب ئالتاى والیسی قلیب اونئغا یارەدمگە و

قلشنى سوزده «سەميميەت» بلەن«ئوميد» قلسيلا-
بزنڭ تنجلقنى ساقلاش ئوچون بر يريم يلدن بيرى قيليواتقان حركتلريمز عمليكى سەميميەتنڭ دەليليدور.

ئوروش خوفى بى‌واسطه بزناڭ توريديغان يريمزده بوليديغانلقىنى، وه ئوروش موشو يەردیکی بزنڭ اولتوراقلق خلقنڭ ئوچاغلريمزنى وەيرانچلقغا اليب باريديغان بولغانلقينى بلگەن ئوچون بزهر كملەنمو توليراق تنجلقنڭ ساقلينيشى ئوچون جان دايمز باەن ترشدوق. وەترشماقديمز. بز عكس الحركتچيلارنڭ سايلام باشلانغانلدن بيرى خلقيمزگه قارشى قاريتا قليواتقان وهشيلك تيرورلوق حركتلريگه كوز يومۇپ اوزومزگه بولسا، بو يلقى فيورال ئايدن باشلاپ قيلنغان قوپاللق دوشمەنلك معاميلە اغواگر سوء قصدچيلك، تيرورلوق حركت ئادەم باليسى چديغوسز حقارەتلەرگه قاريماى صبر قيلب نچه قيتم بوزولغان تنجلقني ساقلاب قالدوق. (قاتتق ئالقشلار)

هيليمو بز خلقيمزنڭ خارلينشى زارلينشى مثلسز ايزىلشى، حقارەتلينشى، جبرلينشى، ريزالەتلينشى، ايستهزا ئيتليشى، اولتورليشى، قاميلشىغا چداش بيرب صبر قيلب تنچلقنى ساقلاب قلشقا بز كوبرەك ترشماقديمز. (ئالقشلار)

توزوپ بەردوق. تنچلیق بتیم مضمونی بلەن تو
نوشقانلدن كېين يار كند و قەشقەر ويلايتلريدە
قوزغالغان خلقلرمو بتيمگە قوشولوپ، اوز اختيار
لرى بلەن قوزغولاڭنى توختوتوپ قورال تاشلى
لدى، ليكن عكسل دركتچلار جنوبدا اختيارەن
قورال تاشليغان بو قوزغولاڭچيلارنڭ رهبرلري
نى (عبد قارى، حسن حاجى، تورسون ئاخون،
توختى افندى. هاشيم خويجانڭ و باشقيلارنى)
درحال توتقوزغا ئالدى. تا شو كونگچە اولار
نڭ دبريگى يوق. مىنا بو بتمگە فقط رعايه
قلميغانلق و خلقنى اندیشەگە سلىب خاطرجمعي
لك نى بوزغانلىق ئەمەسمو؟ (بو توغـريلوق
اوز وقتيدا يزيلغان ئيدى). مركزنڭ وكيلى
جانڭ بو جانڭ جنابلرى بز بلەن اوتكوزگەن سوه
بەتلرينڭ توليسيدا و كيينكى يازغان خطلريدە:
مركزنڭ بەلگولپگەن «تنچلق، برلك، خلقچللق
اتفاقلق» دېـگەن سياستينـى يـوكـسەلـ
دوروپ شنڭ جـاڭـديـكـى هـر مـلـت
قرينداشلار ئوچون ئوزون يللاردين بـويانقى
سياسى ئيزيلشنى يوقوتوشدين عبارەت دەيدو.
بزمو، موشو بر يرم يلدين بيرى ئوتكەن واقعه
لرنى ئەساسەن، بوسوزلرنڭ صحيدى ئەيتيليدىغان
لغيغا شككلينديغان بولوپ قالدوق. بتمگە ادزا

اونی تربیەلەشكە علم لیك ئاشكلق ... اولكەمز
دە اكوب یللر اشلەب تجریبە ئالغان ئالتای خلقی
نلك سویوملوك رهبرلریدن یاردەمچیلەر بردی.
(ئالقشلار)

ئالتای بتونلەی تنچلاندی. شو كونلری بز
جالك ویپەنجاشنلك رادیئونار قیلنق «بز چیگرا اول
كەخلقلرینك مختاریەتینی بریەمز» دیگەن سوزینی
ئاشلاب قورالق قوزغالغان خلقلرنلك مركز عس
كرلری بلەن بولغان توقونوشلرینی توختاتدوق.
اما شو كونلردە تنچلقنی كوتوب احتیاطسز یات
قان ئاقسو خلقلریگە عسكرلر هجوم قایب، نچە
یوز ئادەمنی جادوغا بیسب اولتوردی. بونولك
دیكنەلرینی بوزوب بتون انسانیتچیلرنی عادی قا
غضبینی یانیمو كوچلوگردك قوزغیغان ئیدی.
لیكن بتون اولكه خلقی بز اورومچی شهری
دە تنچلق سوهبتنی باشلغینیمزنی ئاشكاب بزنك
سوهبتیمزنك نتیجەسینی تنچلق بلەن كوتدی.
تنچلق بتیمو، امضالاندی؛ تنچلق بتیم امضا
لینش بلەن بز بتیمنك 11 ماددەسیغا، تولوق رعا
یە قلیب بزگە اسیر چوشكەن گنرالارنی (گو
سیملیك، گو سیجالك، تاو سیجاكلار بلەن) مكن
لیغان اسیرگە چوشكەن سالدات نەفیترلرینی قاید

قىلىشنىڭ سىرتىدا ئېكىرىپ كۆز ئالدىمىزدىكى بۈتۈن خەلقنى قا
ريىتىپ تووپ ئۇچۇق ئادەم ئۆلتۈرۈش، ئىشلىرىگە
كىرىشتى. مەسىلەن: كوموشلەر 2 بالىنىڭ ئېتىپ ئۆلتۈ-
رۈلۈشى، ئاباد ناحچەسىدە بىر ئادەمنىڭ ئۆلتۈ-ر
لۈشى، تۇرپاندا سەرادىن شەھەرگە كېلىپ يېتىپ ھەرىپ
شەھەر تېچىغا بەرلەنگەن ئادەمگە ئەلتىپ قىز-ئەيزەسىنى تەقى
لىشىلىدىن ئېكاردىن بىكار، تۇرپاندا 2 ئادەم ئۆلتۈرۈش-ۈپ
قالىسانونى ساقچىغا تەك-شۈرۈشكە بەرمەي، دۆلەت
عەسكەرلىرىنىڭ ئېتىشى، قاراشەھەر ۋىلايىتىدىكى ۋا
قىيەلار، داۋانچىڭدە ئېمسچىر، تۇت ئېشەككىچىنى
ئېتىشى نەنسەنگە كېتىپ بارغان قازاق ئائىلىنىڭ
ئېتىلىشى ۋەقەلەر ھەمدە تەنبو، لېۋبو، سېبو-
ئاتلىق جىرىبى ئورۇنلارنىڭ ئونلاپ- يىگىرمىلەپ
خىياللارنى ھېچ قانداق ئاساسسىز تۇتۇپ قاماق
ئۇرۇشلىرى ۋە باشقىلار. بۇنىڭ سىرتىدا خەلق مەجلىس
نى ئوقۇپ تۇتۇش ئىشلىرى مىلدىنى ئاۋارىچىلىش
ئويۇنلىرىنى ۋەيران قىلىشلىرى ۋە باشقىلار توغ
رىلىق ئېيتىپ ئولتۇرمىسامۇ ھەممە لىرىڭىز بىلىس
لەر بولارغا سوھبەت يۇرگۈزۋاتقان ۋاقىتىدىكى
بىر مۇنچە مەسىلەلەر ئۈستىدىن قىلىنغان ۋەدىلىرى،
بېرىشىمىز، ئورۇنلىمىغانلىقىنى قوشسىڭىز لەرنىڭ يىلد
غان سۆزلىرىنى قانچە رەت ضەمىمت بىلەن ئېيتىلغان
قىيغا باھا بېرەلەيسىزلەر.

قىلغان واقىتىدا« شىنجاڭدا سىياسى ساقچىلار بو قوتولىدو» دىيىلـگەن ئىدى، ئەمەلدە موشو سوز نىڭ ئەينى عكسى بولوب چىقدى. بىزنىڭ ئولكـە مىزدە هىچ قاچان موشو بىر يىرىم يىللىكىدەك مخفى سىياسى ساقچىلار كوچلەنگەن وە فعاللاشقان ئە مەس موشو بىر يىرىم يىللىكىدەك تەنبو، سىيبولار فوق العادە حقوقلارغا ئىگە بولغان ئەمەس. موـ شو بىر يىرىم يىللىكىدەك شەنجاڭلار ئوستىدىن لەن چاشكىلەر و فەيجاشكىلەر نظارەت و زورلوق قىلغان ئەمەس. بىتىمگە امزا قىلغان— واقىتىدا« ئولكـو دىكى عسكرلەر ئەڭ ئاز مقدارغا قەدەر قىسقار تىلىدو» دىيىلگەن ئىدى بىتىم امزالانغان كوندىن باشلاپ، بىزنىڭ ئولكىگە عسكر كوپلەپ كىرىش كە باشلىدى. حتى ياپون جهانگيرلىكىنىڭ خدمت يدە بولغان خطاى خلقىنىڭمو، مركزى حكومتنىڭ مو، دوشمىنى بولغان- مانجو گونىنىڭ عسكرلىرى پەيدا بولوب قالدى. بورونقىدىن اقتصادى احوال اغىر بولوب تورغان ئولكونىڭ ئەحوالى، نهايتى كـوب ذرىجىدە بولغان عسكرلەرنى كوتورەلمە سىدىن يىنەمو ناچارلاشتى.

اقتصادى ناچار خلقلەرنى عسكرلەرنىڭ زورلىق لىرى وە تالاشلىرى نتىجەسىدە جايلاردا خاطر جمع سىزلىكلەر پەيدا بولدى. كىچىلىرى بولاڭچىلىق

ھەمە كېيزلەر ت، نوشتوغز لەر. خطگە ئۆز واقتيدا
جواب بېرىلمەگەن ئۆيدى شونداقتيمو خطنڭ ئادم
عقلينى ھەيران قالدورارلق جايلرى ئوستيدە زھا
يتى قسقيچە توختاب ئوتوشكە روخست قليشڭز
لرنى ئۆتونەمەن. (گولدوروس ئالقشلار) جاڭ
بو جاڭ افنديننڭ بزگە يازغان خطينڭ برجايينى
ئوقوب بزنھايتى تعجبلەندوق: «غولجە طرف اعضا
لرى ئورومچيگە كېليب قورقوترش ئوسوللاري
نى قوللانمدى. ديەشى بورينڭ قويغا، «سەن مو
نى قورقاتمديڭ» ديگەنگە ئوخشاشلا ئەمەسمو.
(كولكە)؟! ئورومچيگە غولجيدين ئاللى كېلگەنى
بولوب ئورت حكومت اعضاسى و ئولار بلەن 11 خز
متچى بار ئدى. پوليتسيە تولوق بورونقى ئاپپاراتى،
عدلىيە تولوق بورونقى ئاپپاراتى، تورمەلر تو
لوغى، حربى ئورونلار ژاندارمەسى، گومونداڭ
ئولكە كاميتتى، بانكا، ماليە، ساقچى ئورونلرى،
پوچتا، تلگراف، تاموژنا حتى صحيە وە باشقا
ايدارە لر تولوغى بيلەن ئوز گەرمەى بورونقى
ئاپپاراتينى ساقلاب تورۇب، ئولارنڭ ئوستيدە
غربى- شمال، ملليرىپتى تورۇب، تورت اعضاھمەنى
قورقوتوب سقمدى- ديگيننى بركولكە ئەمەسمو؟!
اولكەدە بتم امضالانغاندين كيين عكس
الحركتينى دەب نام ايلب ميدانغا چقب قالغان بر

مەسەلەن : تنچلیق صحبت ئوتكوزولوپ تورغان
چاغدا « عدلیە و باشقا هرگزگە قاراشلیق ئیدا
رەلرنڭ ئاپپاراتلرینی ئوزگەرتش ئشلری ئول
كولوك حكومت اختیاریدا بولودو » دیلگەن
ئیدی. لیكن، بتیم امزالانغاندین كیین اولكولوك
حكومت ئانچەلیك دعوقلارغا ئیگە بولالمای قال
دی. شوندا قتیمو بز مسئلەنی ینە قوزغاب یورو
شنیڭ حاجتی یوق دب بزنڭ هرگز ئالدیغە
«ئولكەنیڭ ملی تەركیبی اعتبارغا ایلنیب عالی
عدلیە كوللیگیە لیك بولسون، عالی عدلیە
كوللیگیەسیگە بر خەنسو بلر ئویغور، بر قازاق
بر مونغول، بر تونگان ئكیر گوزولسون، جایلاردی
كی عدلیە ئورونلاری یەرلیك خالقدین تشكیل
قلنسون» دیلگەن تكلفنی قویدوق بوتكلفیمز
نی سوزدە قبول كوردی. لیكن عملیتدە بورون
قی عدلیە عملدارلری تولوق ساقلاندی. بووە
عدیگە وافا قلماغانلیق یاكی ئالدامچلیق ئەمەس
موی؟! عمومەن عدلیە ئورونلری تا شو كونگیچە
بتونلەی ئوزگەرتیلمەی. عدلیە ئورونلریدیكی
فاراخور عملدارلار جایلاردا قانونسیز عاممەوی
قاماش اشلرینی داوام قلدوروب جایلاردا خاطر
جەمسزلیك بولوشقا سەوەبچی بولدی. اعلان
قلنغان جاڭ بو جاڭ جنابلرینڭ بزگە یازغان خطی بلەن

خلقیمز باشلریدین توختالمنپ یوگەن سیلپنشقا
هیچ واقتدە بوی بەرمەیدو . (قاتتیق تالفش-
لار) برنی جنوب صفریمزدە تاقسو، یەرکند،
خوتەن ولایتلریدە ایچلغان مجلسلردە خلقلر-
نڭ بر ایغز خلقچیلق روحیدیکی بەرگەن تک
لیفلری اوچون تایاق -- قوللری سوندورول-
غانغا قدر کالتەکلەنگەنلیگی، جنوب صفریگە
قاتناشقانلارنڭ کوز تالدیدین اوتدی. مثلا :
تاقسودا سامساق دیگەن کیشینی شاگجانڭ اوس-
تیدین شکایت قلغانلیغی اوچون اورولوشی، ھە-
مانلیزنی مجلسدە بر یاش « بتم اجرا قلنـ-
سون » دیگەن سوزی اوچون اورولوشی، یار-
کندە 39 ناحیەلك کیگەش اعضاسیدین 31 نڭ
شھردە تورالمای قچب یوروشی، خوتندە «محمد
امین توتکوزگەن سایلام توغری» دیلگەن سو
زی اوچون عبدالعزیز قاری، محمدالدین حاجی
دیگەن کیشیلرنڭ اورولوب تایاق قوللری سوندو
رولوشی بولارنڭ ھەمەسی بزنڭ کوز تالدیمزدا
اوتکەن فاکتلار دور . یازساق بر داستان بو
لارلق مثال کلتوروش ممکین ؛ ئاما بارلـق
ایش ھەمەگزلر معلوم بولغانلقدین ، دوشو ھەم
کفایە بولار دەب اویلایمەن .
نەملی اولکولوك حکومت ترکیبینڭ اوز

ونچه کشیلرنڭ خلق نفرتیگه اوچراب زالغان
لقینی غولجیلدین بارغان وه کیلار اوستیگه یوک
لیمه‌کچی بولدی. تورفانلار تاجه‌نشین خلقدین تاپاق
یه‌ب ماینک الغانلدین کیین، کوچار خالی سیعد احمد
موستیلدین عریضه برگینلدین کیین. ختوتنق خلقی
خادوشیاشکنک اوستیلدین شکایت قلب زار یغ--
لیغانلدین کیین، اوردوچیلیکی قاراق خیالی
یاشلری دادیوالڭ اوستیلدین زار قاقشاپ شکایت
قلغانلدین کیین بولار اوزلریلدین -- اوزلری
مشهور » بولوب قالمیدیمو؟! یاکی عکس
الحرکتچیلر یاخشی ئادملر قناریغا جوفالڭ گاش
نی قوشماقچی بولامدو؟ ئانداق بولا اونکیگه
شلڭشی‌سدی اوجك شیئ لرنی قاینچیلین بتونلدی
عمللارلارنی بلەن ایلب کلیش کیردك ئەمەسمو؟
عکس الحرکتچیلر بورونقی اولکیده ایشلگن
عمالدارلرینی تولدرق سافلاب قلب یڭی سیاستینی
نی یورگوزمه‌کچی بولغانلقلرینی نتیجه‌سیده او
لارنڭ سیاستی بحرانغا اوچریدی. (ئالقیش)
ئاساس سببینی ئەنه شوندوگلینی پردەش لازم .
. مستبد ظالم عمالدارلار واسطه‌سی بلەن حر--
گیز خلقچیلق-سیاستینی یورگوزوب بولمایدو.
ینه شینی یاخشی ئەسلدە توتوش کیرەکینی

ىدىنى خلق ھىمايەسىدە ايكەنلىكىنى سايلام نە
تىجەسى - كورساتمەسمىدى؟! بو بزنىڭچە خلق
چىلىققا قارشى پوزىتسىيەدە بولوب صەمىمىيەتلىك بلەن
خلقچىلىق سىياستىنى ئەمەلگە ئاشوروشنى ئېزدە
مەكەنلىكىدور .

كېڭەش مەجلىسىنى كىم ئاچقوز ماغانلىقى بوتون
اولكە خالقىگە مەلوم بولوب توروب، اونىڭ ايچى
مىغانلىقىنى بزگە دوڭگەشكەن ئوروئوش - اول
كولۈك حكومت رەھبرلىكىنى اوزگەرتىش نتى
جەسىدە اوچرىغان بەھرانىنى اقرار قىلىشدىن باش
تارتىش وە تېزا تارتىشنى يېشقا ئورونوشدىن
عبارەت ئەمەسمۇ؟ موشو يىلنىڭ 25- فېورال
كونى عكس العمل كەتچىلەر اورومچىدە اولكولۈك
حكومت اعضالرىنى قورغان ئىچىگە قاماب ئېلىب
فاجەلىك واقعە تۇغدوروب، بوتون اولكەدە او
روش اوتىنى يقىتا قىل - قالغانلىقى ھەممىگە مە
لوم ئەمەسمىدى؟

3- مارت كېنى اورومچى شەھرىدە بزنىڭ
قطعى قارشىلىقىمىزغا جەمىيت تنچلىقىنىڭ مسئول
يەتىنى اوستىمىزگە ئېلىب تورغانلىقىمىزغا قارىماس
دىن قاتتىق حربى حالەت اعلان قىلىپ، مركزنىڭ
عسكرلرى اورومچى خلقىنى تالىغانلىقى حتى
ئولكولۈك حكومت معاوين رەئيسى بولغان

گوروش مەسىلەسىگە كەلسەك، مەسئۇد ئەپەندىمنىڭ رەئىسلىكى توغرىلىق خەلق ئاۋازىنى قولاق سېلىش سالماسلىق مەركەزنىڭ ئىشى ؛ لېكىن بىر تەركىبىگە كىرگەن ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت تەرەپلىرىنىڭ كىلىشىش ئىچىدا سېلىنى تەشكىل قىلىنغان ئوشبۇ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئىدى. ئۇ، ئۇ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتسىز خەلق ھىمايەسىگە ئىگە ھۆكۈمەت ئىدى.

ئۇ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئىگەر ۋە مەيىتلەن بولسىمۇ، ئۆز ئىشىنى ئوتەپ كېتىپ بارغان ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئىدى.

ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ رەئىسلىكى بىر تەرەپنى خەبىرىمىز بولماسلىقىن تەسادىپى، ئوز گوروشى ۋە ئوز گوروش بىلەن، خەلق بىرلىكىنى تائمىن ئىتەلمەيدىغانلىقى بىلىنگەندىن كېيىن ئەلبەتتە بىر ئاۋاز ئالماق ھۆكۈمەتكە كىرەلمەيدىغانلىق (ئالاقىلار) بىر كىرمىگەن ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت بىر كىرگەن ئۆلۈك ھۆكۈمەت ئەمەس. ئەگەر مەركەزنىڭ بىزنىڭ ئۆلكىمىزنىڭ خەلقى ئۈچۈن كۆڭلى بىلەن يۈرگۈزۈش نىيىتى بولسا، ھەم مەسئۇد ئەپەندىمنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت رەئىسلىك ۋەزىپەسىنى كۆرگۈسى كەلسە ئازغىنە قالغان ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنى قايتا سايلاش مەسىلىسىگە قىلمەي كۈتۈپ تۇرۇپ، مەسئۇد ئەپەندىنىڭ نامزاتىدىن سايلام ۋاقتىدا مەيدانغا تاشلىسا مەسئۇد ئەپەن

تنچ یاتقان ئادەملەرنی اولتوروش ئوروش اوتینی یقش
قائوزغان اغوا-حرکت بولمای نیمە بولیدو؟ بولار
عسکرلەرنىڭ، سیاسی ساقچیلەرنىڭ وە عملیە اورونلری
نىڭ جمعیت خاطرجمعلکینی بوزوشلریکی کچیك فاکتە
لری. بز تنچلق مناکیرەسی باشلانغاندن بیری یە
نی 1945-یل 10-اوکتەبردن باشلاپ زادی قورالق حر
کت قلدیمو؟ یاکی قورالق حرکت قلشقا اورونغانمو
مو؟ دلیللك فاکتلەر: مستبد عنصرلەرنىڭ یاقریغان «تنـ
چلقنی» عکس الحرکتچیلەرنىڭ یوگەنسیز یورلوق حر
کتلرینی محافظت قلیدیغان وە مرکز عسکرلرینىڭ
مخفی سیاسی ساقچیلارنىڭ وە هم فاراخور،
سود تملداریرینىڭ خاطرجمعلیگنی وە تنچلقنی
ساقلایدیغان «تنچلق» ایکەنلگینی اثباتلیمامدا.
تەتور حرکتچیلەر اولکولوك حکومت رەئیسلکیـ
گە مسعود افندم بولغاندن کین بولتون اول
کە خلقچیل اربابلرینی بتمنی حمایە قلنوچی
خلقچیل زاتلارنی «بولارنىڭ اولکونی جوڭگو
دن آجریتش مقصدی بار» دیگەن تهمت بلەن
یالغاندن ئەیبلەپ الغار فکرلك خلقچیل عنصرلر
نی یوقاتماقچی. خلق آراسیدا ئوچوق تیرور
یورگوزوپ خلقنی یورەك ئالدی قلماقچی؛ خلق
نی حقوقدن کیچشکە مجبور قلماقچی بولودو.
بز بتمگە امضا قلشیمز بلەن بوتون اولکو

کیشنىڭ برئاوملتقىنى تاتیپ ئلیشى اغوا حرکت دەپ تونولمامدو؟ عکس‌الحرکتچیلەر بزتوزولوپ قالار دیگەن اومید بلەن ئالتای والیسى قیلب بەلگولیگەن عثمان باندیت گە خائنلق تخت وعلیسینى بیرپ، عسکر و قورال بیرپ ئال- تای ولایتیگە بو یل کوکلەمدە هجوم قیلب ئالتای وە قوبوق خلقینىڭ مال مولکینى تالیغاز لقدن، عذابلانغان ئالتای خلقینىڭ باندیت عثمان نى ئالتایدن هایداپ چقارغانلقیدن وە او واق عەنى تکشوروش اوچون، ایبەریلگەن برهان افندى معاون رەئیس، تنجلقنى قوغداش عسکرلەر شتاب باشلیغى دالڭبى گاڭ، معاون ناظر رحیم جان وە قازاق اویوشما رەئیسى قاسم‌جان افندى، ئاقن افندیلەر تەکشوروش نتیجەسیدى چقارغان خلاصەدن حکومت خبرسزمیدى؟ او روش اوتینى یقشقا اورونغان کورەڭ ملیتاریست عکس‌الحرکتچى عنصرلرگە چارە کورولدى مى؟ بو قیتممو، هیچ نرسەدن هیچ نرسەیوق، هیچ قانداق خبرسز تنچ تورغان ئالتای ولایتیگە قوراللق هجوم قیلب هیچ قانداق احتیاتسز، تنچ تورغان و ساقلانمیغان ئالتای ولایتینىڭ بر قسمینى عکس‌الحرکتچیلار طرفیدن قوراللانغان عثمان باندیتنىڭ باسقونچیلقى بلەن بولاپ تالیشى وە

شۇنىڭ بىلەن بىللە لېكن اگر مركزی حكومت بتە
نى اورونلىيالمىسا قورال كوچىنى ئىشلەتسە ئو وا
قتدا 3 ولايت خلقى اوزىنىڭ قولغا كەلتورگەن
خلقچىلىق ئەركىنلىك حقوقلارىنى ساقلاش اوچون
بر تامچا قانى قالغونچەلىك كورەش ايلىپ بارىش
قا مجبور بولىدىغانلىقنى توغرىلوق اوختورغان
ئىدى. (گوللوراس ئالقىشلار)
بتم تىنچلىق ئاشمىغاندىن كىين خلقچىلىق، ئەر
كىنلىكلەر اورنىدا خلق اوستىدىن تىرور سياستى
يورگوزولىشكە باشلىغاندىن كىيىن ئىنگىلىزمو تولا
تنچلىق بتىمىگە امضا قىلغان خلق وكىللىرىگە تنچلىق
بتىمنى بوزگەن 3 ولايتكە قارشى اغوا حركتـ
لىرىنى ئوچوقتىن ئوچوق باشلىغاندىن كىين بونـ
داق مستبد سياستنىڭ مسئولىيەتىنى البتە بز
اوستىمىزگە ئالالماس ئىدوق. تشكيل قىلىنغان اغ
والردن باشقا يەنىمۇ چوڭراق اغوالار بولوش
احتمال ئىدى. شونىڭ ئوچون افوالرگە يول
بەرمەسلىك ئوچون بز قايتتوق. (ئالقىشلار)
عكس انقلابچىلار ئەركىن 3 ولايت دائىرە
سىدە ئىلى انقلابىدىن بورونقى ئەھۋالىنى باش
قىدىن تىكلەشكە ئورونىدى. اولار 3 ولايت خلقى
نى قايتىدىن قول قىلىشقا ئىزدىدى. اولار 3 ولايتدە
يەنە مستبد سياستىنى يورگوزمەكچى بولدى.

نلڭ جوڭگو دائيردسيدە بۇلوشىنى افرار قى
لىوق. بوتون اولكه خلقى شو جملەدن اوزينى
مستقل شرقى توركستان جمهوريتى دەب اعلان
قلغان دائيرديكى (ئولايتدىكى) خلقلەر و بتمگه
راضى بولمالانىنى بلدوروب بتمگه امضا قلغوچى
وكيللرىنى تولىق حمايه قلشقا كرشلى. (آلقشلار)
ليكن بتمگه راضى بولوش ديگەن سوز اولكه
ده ياشيغوچى اويغور، قازاق، مونغول، تونگان
و باشقا خلقلەرنك عصرلەر بويىچه موجود بو
لوب كلگەن ئاتا - بووالارنڭ عرف-عادتلرىنى
ئاداتيلوىنى وه مللى حقوقلرىنى يوق قلش؛ خلق
چيل ئەركينلك حقوقلاردن واز كچش ديگەن
سوز ئەمەس: وه بلكى بوتون اولكه بويىچه
حقيقى خلقچيل سياستنى يورگوزوب هر ملتـ
نڭ مللى مدنيتينى كوتوروش اقتصادى ئەحوا
لينى ياخشلاش يولى بلەن عمليەتدە ئلەر برا
برلىگىنى تعيين ايتش ديگەن سوز ئيدى.

اوچ ولايت خلقى اوزينڭ ئوروشچيگە ئيوەت
كەن وكيللەريگە بتم بويىچه بوتون اولكه خلق
لريگە بيرلگەن سياسى اقتصادى حقوقلرىنى
عملگە ئاشوروشدا ئيچكى تانش - تارتشلارغا
قان توكوشلەرگە يول بەرمەى فقط تنچلق يو
لى بلەن ئش ايلپ برشنى تاپشورغان ئيدى.

لار اولتيلە مللتلەر ئارا مللي ضديتچيلك اوتيني يقشي مەنسەبلان توشوب قالغان بورونقي عمل دارلار بلەن يېڭى خدمتكە اولتورغان خدمتچي لەر ئاراسيدا قاريمو-قارشيلق توغدوروش، خلقنا راسيدن سيقب چقريب تاشلاغان مستبد عنصر لارني قوراللق كوچ بلەن حمايە قيلب ئولەرني خلققە قارشي قويوشي، ئي سەنچيلەرنڭ قصدەن واقتيدا پولېني قايتورماسدن اولارني ملك ئيگەلاريگە قارشي قويوشي، ممكن قدر ياشلار بلەن قريلر اوتتورسيني بوزوش علاجي بولا سا ئانا بلەن بالا ئاراسيني بوزوش، ئش قيلب بولگونچيلك سيلشقا امكانيت تاپقان جايدا بو لوش، بوزوش 7 ولايت خلق ئاراسيدا 3 ولايت خلقيغە قارشي فتنە اغوالار تارقتيب 7 ولايت خلقيني 3 ولايت خلقيغە قاريمو قارشي قلشي، ممكين بولغان تقديردە اوز قوليمز بلەن ممكين بولديغان تقديردە اوز قوليمزنڭ داليسيدا كريب ايلب اولكەديكي مللي ئازادلق حركتيني بوغوب توىنچوقتوروش وە اولكەدە مللي ئازادلق حركتت ئوچوغي بولغان 3 ولايت خلقيدن انتقام الېشي بوتون اولكە خلقلرينڭ ئەركينلك تاياچيسي بول غان 3 ولايت خلقينڭ ئەركينلگني يوقوتوش ئش لاريني ئاساسي مقصد قيلب پلانلق حركت قلې واتقان. بولسا 2نجي طرفدن اولكەديكي رسمي

ــ اگەر عكس الحركتچىلەر تارباغاتاي، ئالتاي ولايەتلەريدە ئېلى انقلابىدىن بورونقى ئەحوالاتنى يەنە اورناتماقچى بولغان بولسا، ئولەر كوب يەڭلشقان بولىدو. چونكى 3 ولايەت خلقى انقلابدىن بورونقى حالەتنىڭ يەنە تكرارلنىشىگە هرگز راضى بولمايدو. يالغوز 3 ولايەت خلقى ئەمەس بوتون اولكە خلقى ئېلى انقلابىدىن بورونقى بوتون حالتىنى ياكى باشقا يەنە ولايەتلەردىكى حاضرقى حالەتنى ساقلاب قلىشىنى هرگز خالىمايدو. اگر ئشقا چىلدىرەك قارىساق يالغوز 3 ولايەت اوچون ئەمەس بلكە، بوتون اولكە بويىچە بولىدىغان حالەت بىزنىڭ ماددەلرىدە، ئوچىق كورسوتولگەن ئىدى. ئەمدى بىزنىڭ اوتموشدىكى تارىخىمز كىيەكى وقتدا خلقچىلق سىياستنى تورموشقا ئاشوروش اوچون قلغان كورەش تجربىمز بىزگە خلقىمزنىڭ بىرلىك توغىنى محكم توتوب بو يولدا ئاستا يىلدىل قىينچىلقلارنى باشدىن كوچوروشكە توغرى كېلىشنى ياخشى بىلىب، ملتلەر اتفاقىنى مستحكملەب اولارنىڭ بر-برىگە ئىشىنىش وە محبەتىنى ئارتدوروب ملتلەر ئارا دوستلوقىنى كوچەيتىش نتيجەسىدىلا هر ملت اوزىنىڭ ئازادلقىنى تەمىن اېتەلەيدىغانلقىنى كورسەتدى. ماليە انتظامىنى قاتتىق رعاية قىلىب اقتصادىمزنى مستحكمەلەش كېرەك. اگر بر طرفدن عكس الحركتچ

يول دەپ قاتتىق قارشى تۇرۇشىمىزنىڭ نەتىجەسىدە
200 دوللارلىق ئايانىشىنى چىقىرالغان پۇلنىڭ چەكلەن
گەن بىر مىقدارىنى قوبۇل قىلىشقا شۇ ئايدا چىق
ىرىلغان 200 دوللارلىق پۇلدىن باشقا 200 دوللار
لىق پۇلنى يەنە چىقارماسلىققا 500 دوللارلىق ئاقچىنى بىتون
لەي چىقارماسلىققا ئۆلكەلىك ھۆكۈمەت مەجلىسىنىڭ قارار قىلى
قىلغان ئىدى. ھازىرقى كۈندە ھۆكۈمەتنىڭ شۇ قارارىنى
بۇزۇپ مىليارتلاپ 200 دوللار، مىليارتلاپ 500 دول
لار ئىسىملىك كاغەزلەرنى چىقىرىشقا باشلاپ، بالغوزلانىسىدە
(قۇرۇق كاغەز پەلگو) ھېسابىغا بىتون ئۆلكە
ئىقتىسادىنى قۇرۇپ خەلقنى كۆپ — كۆزـلەوزى
قارىتىپ تۇرۇپ بولاپ گادايلاشتۇرۇشقا كىرىشتى.

بۇ يول بىلەن 7 ۋىلايەتنى ئىقتىسادىي ۋەيرانچىلىق
قا قاراپ ئىلىپ مېڭىش بىلەنلا چەكلەنمەي 3 ۋىلا
يەت خەلقىگە ۋەدە قىلغان خىراجەتنى بەرمەسلىكنى
ئىقتىسادى بوغۇش يولى بىلەن، ئىشچى، خىزمەتچى
ۋە ئەملى قىسىمى ر ئارىسىدا (ئولارنىڭ ئۆز خىيالىرىچە)
نارازىلىق تۇغدۇرۇپ بۇلگۇنچىلىك سېلىشقا شارائىت
تۇغدۇرماقچى بولۇپ ئويلىدى. ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت
ۋەكىلىنىڭ ئۆز گەرگەندىن كېيىن 3 ۋىلايەتكە ھېچ
قانداق خىراجەت پۇل بەرمەسلىككە تۇغرۇلۇق رەس
مى قارار قوبۇل قىلدى.

ھەقىقەتتە ئىقتىسادىي سىقىش باشقا 3 ۋىلايەتتە

رەھبەری ئورونلاردا ئولتۇرغان ئەربابلار ئول ئەلنىڭ
ئىقتىسادی ئەھۋالىنى ساغلاملاشتۇرۇش ئۈچۈن
ھېچ قانداق چارە قوللانماي خراپلاشقا چۈشكەن
ئولكە ئىقتىسادىنىڭ يەنىمۇ چوڭقۇراق يېرلىشىگە
سەۋەبچى بولدى. بىز ئول ئەلنىڭ ئىقتىسادی ئەھۋالى
نى ياخشىلاش ئۈچۈن بودجەتنى ساغلاملاشتۇ
رۇش پول ئىشلەش ئىشلىرىنى ساغلاملاشتۇرۇش
قەغەز خىساپ ياساش سىياسىتىگە ئەھمىيەت قىلىش،
تەمىنلەنمىگەن پوللارنى چىقىرىشنى توختۇتۇش،
خەلق تۇرمۇشىنى ياخشىلاشتۇرۇپ كۆپچىلىك بارغان
نۇپۇسلارنى كېسەللىكتىن قۇتقۇزۇش چارەلىرىنى قىلىش
مەسىلىلىرىنى قوزغىغان بۇ مەسىلەلەر ئوسىلىن ھېچ
قانداق ئەمەلى چارە كۆرۈلمىگەنلىكى تەمروق
ئۈچچىنچىلا ئوبوشقا توغرى كېلىدۇ.

مەركىزى ھۆكۈمەتنىڭ ئولكە ئىقتىسادىنى ياخشى
لاش بۇ چارىلىرىنىڭ ئىچى قىسمى ئىقتىساد
مەسىلىسىدە ھېچ قانداق چۈشىنىكسىز يوق
بىر ئادەمنى ئول ئەلنىڭ ئىقتىسادی ئىشلىرىنى باشقۇرۇش
قا تەيىنلەش بىلەن باشلاندى. پول ئىشلەش ئىشلىرى
نى ساغلاملاشتۇرۇش چارىلىرى تەمىنلەنمىگەن
200 000 دوللارلىق شىنجاڭ ئاقچىسىنى چىقىرىشنى
ئورۇنلۇش بىلەن باشلاندى. ئۆلكىلەردە بار ئا
لەمنىڭ بىلىمدارلىرى، ئالىملىرىدىن ئىنسپېكتور
لى خەلقلىق، خەلقنى بولاپ گادايلاشتۇرۇدىغان

تەرزانچىلقراق بولوب، اوروەچى بازارىنىڭ اوسچ
شى (بز اوروەچىلەن تاقچا تالماغاچتا) غولجىغا
هەچ قانداق تاثىر يەتكوزەلمەسە بولور ايدى.
امما تاثىر يەتكوزو واتىدو. بو ئىشنىڭ سەببىنى
چوڭقورراق اوگونىب، بونىڭغا قارشى چارە قىلى
مىساق بولمايدو (قاتتىق تالقشلار) .

امدى اوز يەرىمىزنىڭ اقتصادى مسئلەمزگە كەلەيلى
لوق: انسانيەت جمعيتىنىڭ تاريخى، تىخى برەر دو
لەتنىڭ قەغەز حسابىغا اوزون مدەت عمر كوچوروب
ياشغىنىنى بىلمەيمىز. ساغلام بودجىتى بولمىغان،
كرىيى. چىقىمىنى قاپلاپ ئاز — ماز ئاشەيغان، يال
غوزلا قەغەز حسابىغا ياشىغان حكومت نهايتى
چاپسان واقت ئىچىدە اقتصادى حلاكتكە يولوقو
دو. شونىڭ اوچون اگر بز 3 ولايت دائىرەسىدە
قولغا كەلگەن ئەركىنلىك حقوقلرىمىزنى ساقلايمز
دىسەك، الڭ اووەل 3 ولايت اقتصادى احوالىنى مس
تحكەملىشىمىز كرەك بولودو. اقتصادى احوالنى
مستحكەملەش دىگەن سوز، يوقورى اورونلار
نىڭ چىقىروب برگەن اقتصادى پلانىغا تولوق
عمل قىلىب، ماليە انتظامىنى تولوق ساقلاش دىگەن
سوز بولودو. ماليە انتظامىغا تولوق رعايە قل
ماسدن توروب، اقتصادنى هرگز مستحكەملەب
بولمايدو. جايلارنى تكشوروش نتيجەسى، جاي
لاردا اقتصادى اشلرگە سوست قاراشلق ماليە—ە

ھېچ قانداق تاءثىر يەتكوزەلمەيدي دەپ ايتالمايـ
مز، لېكن دوشمەنلەرنىڭ حركتىنىڭ حيلەسىنى توشەنـ
گەن 3 ولايت خلقى چاپسانلقدا صفر برلىككە
كېلىپ بر ئاز اقتصادى قربان برىشكە راضى بو-
لوپ احوالنى توزەپ ئالدى (ئالقشلار)
بز 3 ولايت اقتصادىنى بر ئاز يولغا قويـ
غان بولدوق . لېكن اوروەچىدە چقرىلىۋاتقان
پاخال پولنىڭ 3 ولايتكە تاءثرى يەتمەيدو دەپ
ايتالمايمز، اونىڭ تاءثرى تا شو كونگىچە دوام قلماق
تا. اونى اوروەچى بلەن غولجا بازار بهاسىنىڭ
فرقىنىڭ اوز گوروشىگە قاراپ بها بەرسەڭ چوشو
نەلەيمز . مثلا: ياز ئايلرىدا غولجا بازارلرىنىڭ
نرقى اوروەچىگە قارىغاندا عون 12 حصە، گوش 5
حصە، كومور 10 حصە ئەرزەن بولغان بولسا، حا
ضرقى كوندە او فرقنىڭ بر ئاز كەمەيگەنلكىنى
كورومز . موشو كوندە غولجىدا اوروەچىگە نسـ
بتان عون 8 حصە ، گوش 3 حصە، كومور 5 حصەلا
ئەرزەنلىك فرق قلىدىغانلقى كورونمەكدە . مـنا
بو بىلىشتورما اوروەچىدىكى انفلاتسىيە كېسەلنىڭ
زەهەرى تاثر يەتكوزىدىغانلقىنى اثباتلايدو. بزدە
بو يل حصول فوق العادە ياخشى بولدى . كوز
كەچ كەلدى . خلق ئاشلقنى تولوق يغىشتوروپە
ئالالىدى. مال نهايتى ياخشى قشقا كردى . اونداق
بولغاندىن كېن بازار بهاسى حاضرقى كوندىمو

لەر اوز رقتلەرين حركت قلب كەلگەنلەرى يوق
ئەمەس. مثلا: ايلى ولايت چاپەندازى حاكىمى
محمد حاجى ناكام ياخشى حركت قلغان لىكن
شونداقتيمو يەتەرلىك ئەمەس.

امدى بيز دكس الحركتچيلرنىڭ بوزغونچيلق
اغوا حركتلريگە يول قويمايمىز، خلقيمىزنىڭ
تنچ حيات، خاطر جمع تورموشىنى استەيديل
مستحكم ساقلايمىز ديسەك دكس الحركتچيلەرنىڭ
اقتصادى عناصرلريدن غلبەلك چيقيمىز لازم. بو
نودو. بوندەين غلبەلك چقشيمىزدا شك يوق
لىكن هيچ غلبە اوز – اوزيدين كەلمەيدىغاندەك
اقتصادى اوتوقمو اوزلگيدين كەلمەيدو. او
نى تشكيللى قلماق كيرەك. كورەش نتيجەسيدە
قولغا كەلتوروش لازم. اقتصاديمىزنى مستحكمە—
لەش اوچون ماليە انتظامىغا قتعى بوى سو—
نوب و حكومت سرمايەسينى چاچماسلىين بر تيە
پن بولسيمو اوز واقتيدا يغيب اسرافچيليققا يول
قويماي امكانيت باريرده تجەش يولى بيلەن بودجيتمىز
نى ساغلاملاشتوروشيمىز لازم بوليدو. منا شو واقت
يدلا اقتصاديمىزنى مستحكەملەشكە بولودو.

ئىنتىزامىغا تولۇق رىئايە قىلماسلىق ئىشلىرىنىڭ بارلىقىنى
كۆرسەتتى. بىز ھازىرقى كۈندە ئولۇس. ئالۇك
ھۆكۈمەتلىدىن ھېچ قانداق نەرسە ئالالمىدۇق. 11—
12 مىڭ ئەسكەر ۋە ئوفىتسېرلىرىمىزنىڭ ، بالىلىرىمىزغا
تاماق — كىيىم بېرىشىمىز كېرەك. 3 ۋىلايەت خىزمەت
چىلىرىنىڭ ئايلىق مائاشىنى بېرىشىمىز كېرەك. مىل
لىي-ئازادلىق ئىشلىرىغا بارلىق ئىقتىسادىمىزنى ئۈچىدىن
بىرىنى سەرپ قىلىۋاتىمىز. بۇنىڭ سىرتىدا باسمىچىلار
دىن ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىغان ئالتاي ۋىلايەت خەلقىگە
ياردەم بېرىشىمىز كېرەك. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىقتىساد
كېرەك. ھازىرقى كۈندە 1944 - يىلغا نىسبەتەن يېرىم ھە
سسىلىق ئالماقتىمىز. ھاكىملىرىمىزنىڭ سانىغان قارىغاندىكى
نەتىجىسىدە 1947 - يىلنىڭ سىلىقى شۇ يىلنىڭ
دېكابىر ئايىغا قەدەر توپلانغان: بۇ نېمە ئەھ
ۋال ئىكەن ياكى خەلقىمىز بەرەلمەيمىز دەمدۇ. تەك
شۈرۈپ كۆرەيلۇق، دېمەك جايلاردا ئادەم چىقار
غان ئىدۇق. خەلق ئارىسىدا تۈشەندۈرۈش ئىشى
ئۆتكەندىن كېيىن شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى توپلان
مىغان سېلىق خەلقنىڭ ئۆز ئۈستۈن روھى بىلەن
ۋە ئاكتىپ قىزغىنلىق بىلەن سېلىقنى تاپشۇرۇش نەتىجىسى
بىلە 5 — 6 كۈندە سېلىق ئاساسەن توپلىنىپ
بولدى. مانا بۇ ئىش ھاكىملىرىمىز ئۆز ۋاقتىدا
ئىقتىساد مەسىلىسىگە ھېچ قانداق دىققەت قىلمىغانلىق
لىرىنى ئىسپاتلايدۇ. بۇ ئىشقا ھەممە ھاكىملەر ئوخشاشلا
مەسئۇلىيەت قىلىپ ھېساب ئېتىلمايمىز. ئايرىم ناھىيە

لەء بولمیشون اورنیدن قوزغالماسلق کیرەك »
دیگەن امیرنی بوزوب، انتضامسزلق قاغانلقلاری
نتیجەسیدە مغلوبیتکە اوچریدی. رسول الله مز
مجروح بولدی. مبارك چیشلرینی سوندوردی.
70 کشی شهید بولدی. بوندن تاشقری نواید
تی نورغون کشی مجروحلاندی. شهیدلر اچه
لەء رسول اللەمزنك عمر — مشهور بهادیر حم
زەبن عبدالمطلب، عبداللەبن حجش، معصب
بن عمر، حصە بن ابی و باشقەلار بار ایدی —
دەیدو.

منا بو تاریخی سابق انتظامنك قانچیلك مهم
اهمیتکە ایگە ایکنلیکینی کورسوتودو.

انتظام اختیاری و مجبوری بولودو. اگــر
خزمتچی اوز اشیگە جدی قاراب انساب بلەن
حلالقلك بلەن اوستیگە یوکلەنگەن وظیفەنی
ئاشكلق یوسوندا بجرسە، او، ئالدیغا قاراب ماك
غان نشانیسیگە چاپسان یتیدو. بو اختیاری ان
تظام بولودو. شونك بلەن بللە جمعیت و حکو
مت اشلریندە اوز واقتیدا و صفتلك بجرلیشی
اوچون قاتتق محنت انتضامینی ساقلاش، خلقیم
مز طرفیدن بززگە اوستومزگە یوکلیگەن مقدس
وظیفەلرنی ئاتقوروش الك مهم شرطلرنك بر
سی بولیدو. محنت انتظامی یوق جایدا بجریل

مەھنەت انتظامىنى مستحكملەب، اش اونو
مونى ئاشوروش كېرەك

اگر بز بوگون ئاساسى وظیفه دەب 3ویلایت
اقتصادینی مستحکملەش وظیفەسینی قویيدیغان بولساق، بو وظیفه نی بیجریش او چون
بەلگولوك قایدەگە تولوق اطاعت قلیب، بەلگولەنگەن ترتیبنی قاتتق ساقلیمای بولمایدو.
مناشو بەلگولەنگەن قاعیدە، بەلگولەنگەن ترتیب دەب — انتظامنی ئوتیریب انتظام بولمای
تورو ب، هیچ قانداق مقصدکە یەتکیلی بولمایدو. انتظام بولمیغان جایدا هیچ قانداق ئشدا
اوتوق بولودەب ایتقیلی بولمایدو. انتظام بولمیغان عسکر هر دائم مغلوبیتکە اوچرایدو.
قازانغان غلبه انتظام بوزولغان واقتدا مغلوبیتکە ئایلینیب قالیدو. قازانغان غلبه انتظام
بوزولغانلیقتن کېین مغلوبیتکە ئایلینیب کەتکەنلکلری توغرولوق تورغونلیغان تاریخی مثاللارنی
کەلتوروش ممکین. مەن بزنك دینی تاریخیمز
دین بر مثال کەلتوروب اوتەی. خبریلەرلاردا
بنار: احمد محاربەسیدە اسلام عسکرلری غلبه
قازانغان ایدی. لیکن رسول اللەمزنك عبدالله
بن جعفرنی امیر قلیب قویغان 500 مقدارتی
اوستا مرگەن عسکرلری « غلبه قایسی طرف

اوچون كىكى ملتنى سويسه، خلقچيلقنى اركنلكيـ
مزنى مستحكه‌م ساقلايمن ديسه، محنت انتظامىـ
نى مستحكه‌مله‌ب، محنت اونومىنى ئارتتوروشقاـ
تريشىش شرط بولودو.

دولت ئاپپاراتلرينى مستحكه‌مله‌ب سياسى
سه‌زگورليكيمزنى كوچايتىش كيره‌ك!

ينه بر موهم وظيفه اكر بز قولىمزغا ئالـ
غان خلقچيلق ئه‌ركينلك حقوقلريمزنى مستحكم
ساقلاپ قاليمز ديسه‌ك، خلقيمز كوچينى برله‌شـ
تورودىغان، تيليگىنى مركزله‌شتوروديغان، خلقيمز
نىڭ خلقچيلق حاكميت اورونلرى بولغان اداره ئاپ
پاراتلرينى مستحكه‌ملىشيمز لازم. شو نه‌رسينى
ياخشى چوشونوش كيره‌ككى: خلقچيلق سيا
ست ديمه‌ك: خلقنىڭ ئه‌ركينلىك حقوقلرينى استـ
بداد تجاوز قيلالمايدىغان ساقلايدىغان مركزله‌شـ
كه‌ن اورنى يوق، حاكميتسزليك كشيلك جمعـ
يتى - ديگه‌ن سوز بولمايدو. عكسنچه خلقـ
نىڭ قولىغا ئه‌كه‌لتورگه‌ن حقوقلرينى مستحكه‌م
ساقليالايدىغان هر قانداق تصادفى حادثه‌دين
ساقلىنىشقا قادير بولغان مركزله‌شكه‌ن حاكميت
اورنى بولودو ديگه‌ن چوشه‌نچيدور. ئه‌گه‌ر
ده خلقچيلق ئه‌ركينليكلرينى جمعيت خاطرجمليـ

ندی ــ ددپ حسابلیغان اشلرنلڭ نتیجه‌سی، توبه‌ن بولودو.

محنت انتظامی پوختا بولسا، اشیمزنلڭ ناساسی پوختا و چدامل‌ق بولودو.

محنت اونومی محنت انتظامیغا باغلاق بولودو. خــزمتکه بدگ بولگه‌ن ساعتده کیاب، ساعت پونکته‌ده قایش بلن محنت اونومینی اوستوروپ بولمایدو.

خزمت واقتیدا اوز اشی اوستیده بولوش محنت انتظامیدا مهم شرطلریدلڭ برسی بولودو لیکن محنت انتظامی، دستیکه‌ملشلرنی ناساسی مقصد محنت اونـومینی ئـارتدوروشدن عبارت بولودو.

ئایریم جایلاردا محنت انتظامیغا رعایه قلــماساق، خاهلیسا اشقا چقیپ، خاهلیمیدا اشقا چقماسلق، خزمت واقتلریدا توی ــ تماشه‌لارغا کیتیپ قیلشاق، خزمت واقتیدا اوغلاق تارتشلق اش، واقتیدا خزمتچیلــر بر ــ برسینی ضیافتکه چاقرش اوخشاش بزنلڭ اشیمزغا بتوذــلمه‌ی توسقونلوق قلیدیغان احواللار بولدی. اگر بز خلقیمزگه خزمت قلیدیغان بولساق، اگــر خلق اوچون خزمت قلیمه‌ن دمیدیغان بولساق » بو که‌مچیلقلیریمزنی توزوتوشیمز لازم. شونولڭ

بۇيرۇقىنى ادارە خىزمەتچىسى اوز واقتىدا تو-
لوق اورونلايدو دېگەن سوز بولودو. لېكىن ئىدا-
رە باشلىقلىرىدە، مېنىڭ امرىم كوچلوك دېگەن دەب-
حاكم مطلق قىلىشقا اورونوشى هرگىز يارىماي-
دو. اونىڭغا اورونغان ادارە باشلىقى خلقچىلىق سىيا-
ستىنىڭ حمايەچىسى بولالمايدو. البتە هر كىم-
سە خلقچىلىق سىياستىنى حمايە قىلىمەن خلق اوچون خىزمەت
قىلىمەن دېگەن نيەتتە بولسا او، اوستىگە يوك-
لەنگەن وظيفەنى منصب دەب بىلمەي خلق خىزمەتى
دەب بىلىب خلققە خلق اوچون صداقتلىك بىلەن
خىزمەت قىلىش شرط، بونىڭ اوچون ئەڭ اوال
خلقنى حرمت قىلىش شرط. هر دائم خلق عاممە-
سى بىلەن يقىن بولوب اونىڭغا تايىنىب اونىڭدىن
ئىش اوگىنىب توروش شرط. مغرورلوق تەككەب-
بورلوق، كززابلىق، حىلىگەرلىك، اوز بىلمەچانلىق، ها-
كاورلوق، قوپاللىق، مەككارلىق، ئەنفسزلىكلەرگە
اوخشاش يارىماس صفتلەردىن اوزاق بولوش،
شرط، خلق عاممەسىدىن اوزولوب - ئايرىلىب
كەتمەسلىكى شرط. ئەنە شو واقتىدىلا او، خىزمەت-
چى خلق حمايەسىگە ايگە بولالايدو. اونىڭ
قدىرى قىممەتى ئارتوق بولودو
بىزنىڭ ساقچىمز خلق ساقچىسى، بىزنىڭ مأمورى ئىدا-
رىمز خلق مأموريتى، بىزنىڭ عدليەمز خلق عدليە-

لىگىنى بوزوشقا قەدەر قوراللىق باسقونچىلىق قىلىش
قا قەدەر باشقا - براونى اولتوروپ كتىشكە قەدەر
چە كەلگەنىگەن ئەركىنلىك دەپ چوشونولگەن بول
سا، بتون ئىگزى بىلەن خطا بولودو، او، خلقچى
لىق بولمايدو. ئانار خىيەچىلىك (باشباشتاقلىق) بو
لودو . بونداق ئانار خىيە حكوم سورگەن جاي
لدا هچ قاچان مركزلەشكەن اوزىنى محافظت
قىلالايدىغان كوچ حاصل بولمايدو . ئانداق تو
زوم كىچىك سوقفاغا چىداش برەلمەي معلوبى
يەتكە اوچرايدو .

شونىڭ اوچون خلقنىڭ حقوقىنى حمايە قىلى--
مەن، خلقچىلىق -- ئەركىنلىك حقوقلرىنى ساقلاي-
مەن ، خلق اوچون دين اوچون، ملت اوچون خد
مت قىلىمەن دىگەن كىشى هەمەدىن اوال شو
خلقنىڭ حقوقلرىنى ساقلاپ قالالايدىغان مركز
لەشكەن خلق حاكمىت اورونلرىنى مستحكەملەش
اوچون تىرىشىش شرط .

خلقنىڭ حاكمىت اورونلرىنى مستحكەملەش
دىگەن سوز يوقارقى اداره اورونلرىنىڭ ئەمر
فرمانلرىنى تزلىكلە توختاوسز اورونداشدىن
عبارەت دىگەن سوز بولىدو. يوقارقى اورونلىكى خدمت
چىگە توبەن اورونلىكى خدمتچى سوز سز بوي
سونودو دىگەن سوز بولىدو . اداره باشلىقىنىڭ

ئاقىمىزنى يوقاتقانلىقىمىزدىن قايىلىنىپ، عثمان و
قالىبەك ۋاقىئەلىرىنى توغدۇرالىدى. عثمان قالى
بەك ۋاقىئەسى دېگەن سوز عكس الحركتچىلەر
نىڭ ئالتاي-تارباغاتاي ۋىلايەتلىرىنى، ئىلى ۋىلا
يىتىدىن ئاجرىتىپ ئېلىپ، ملى ئازادلىق حركتىنى
بتونلەي يوقۇتۇشقا قىلىنغان پلانلىق قصدنى دىگەن
سوز. عثمان قالىبەك دىگەن سوز، خلقىمىزنىڭ
بوينىغا سېلىنغان عكس الحركتچىنىڭ 2 قولى
دېگەن سوز. بۇ مەنا بوسابا قىلارنى حسابقا ئېلىپ، هر
دائىم هوشيارلىقىمىزنى ئاشۇرۇپ، سىياسى سەز
گورلىكىمىزنى مستحكملىشىمىز لازىم (ئالقىشلار)

ئەنە شو ۋاقىتدا بىز خلقىمىز طرفىدىن بىزنى
ئوستۈمىزگە يۈكلەنگەن وظيفەنى توغرى ئادا
قىلالان بولۇمىز. خلق ئاممەسىنىڭ منفعتىنى تولوق
حمايە قىلىش مقصدىدە دولت ئاپپاراتىنى مستحكمە
لەپ، سياسى سەزگورلىكىمىزنى كۈچەيتىشىمىز لا
زىم. بىز تىنچ خلقمىز. بىز ئېزىلگەن، خورلانغان، رە
نجىگەن، مقارەت قىلىنغان مستملىكە خلقمىز. بىز
ئنسانىي چىلىك هقوقلىرىدىن مطلق محروم بولغان
خلقمىز. بىز تىنچلىقنى هەممەدىن كوبرەك خالايمىز.
وە يارانقۇچىدىن تىنچلىق ئىچىدە بوزولماسلىقىنى ئى
ستەيمىز. تىنچلىقنى ساقلاپ قىلىش ئوچون بارلىق كو
چىمىز بىلەن كورەش قىلىمىز. لېكىن خلقىمىز كورەش
بىلەن ئىلىپ كەلگەن ئالغان خلقچىلىق، ئەركىنلىك، هقوق

ئورنى. بولار ھەممىسى خەلق ھاكىمىيەت ئورونلىرى.
شۇنىڭ ئۈچۈن بۈگۈنكى كۈندە بۇ ئورۇنلار
نىڭ ھەممىسى خەلق ئاممىسىنىڭ ھىمايىسىگە ھۆرمىتىگە
ئىگە. بۇنى شۇ ئورۇنلاردا تۇرۇۋاتقان خىزمەت
چىلىرىمىز ياخشى چۈشۈنۈشلىرى لازىم.
خىزمەتچىلىرىمىزنىڭ ئەڭ ياخشى چۈشۈنۈپ
ئىلىشى لازىم بولغان قائىدە: خەلق خىزمەتچىسى
ئۈچۈن ئەمەس، خەلق خىزمەتچى خەلق ئۈچۈن. شۇ
نىڭ بىلەن بىرگە، خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىۋاتقان خا
دىملارنىڭ تېگىشلىك مۇستەھكەم ئابرويى بولۇشى
شەرت. ئۇنى ئېتىبارغا ئالماسلىق، قەدرىنى بىلمەسلىك
ئەركىنلىك ئىقادىنى كىيىپ ئىلىپ ئۇنىڭغا بى
ھۆرمەتلىك قىلىش خەلقچىلىق سىياسىتىنىڭ ئاساسى
نى بۇزۇشقا پاللىنا چۈشۈشتىن ئىبارەت بولىدۇ. ھەرقا
نداق شەخسى ئۆز خىزمىتىدە مۇستەقىل. بىز ئۇنى
ھېچ نەرسە بىلەن چەكلىمەيمىز، ئۇنىڭ ئائىلىۋى
ئەھۋالىغا ئىقتىسادى تۇرمۇشىغا مۇتلەق ئارىلا
شمايمىز. لېكىن باشقا شەخسىنىڭ ئەركىنلىكىگە
تاجاۋۇزلۇق قىلىشىغا ھەرگىز يول قويمايمىز. بىزنىڭ
سادە ئېيتقىمىزدىن كەڭ يول قويۇشىمىزدىكى ئىشە
نچىمىز دىن. قايتىلىنىپ ئەكسىلئىنقىلابچى كۈچ،
كەڭ دائىرىدە بۇزغۇنچىلۇق ئىشلەرنى تەشكىل
قىلىشقا ئىمكانىيەت تاپالمىدى. بىزنىڭ سىياسى ھوشيار

خلقیمزنڭ بولانغان ماللارینڭ درەکسیز بولونوب کتی
شیگه یول قویمایمز (ئالقشلار) .

بزنڭ استقبالیمز پارلاق ! بزنیڭ یولیمز
حق ، بزله هر دائیم الله بار ، شونڭ اوچون بز
گه دیوەلرکوچیلردن بز قورقمایمز (ئالقشلار) .

بز ئەرکینلك نقابینی کیب ئلیب خلقیمزنڭ ئەرکینه
لکیگه تجاوز قیلیدیغان عنصرلرگه هرگز یول قویمایمز .

ئەرکینلك حقوقلریمزنی ساقلاپ قالش اوچون
بر نیچه قبتیمز قانلق نچه کورەشیمز ! البته بو
کورەشده بز غالیب بولیمز انشاء الله رب العالمین
(گولدراس ئالقشلار .)

یاشاسون بزنڭ خلقیمز !

یاشاسون خلقیمزنڭ برلك اتفاقی !

یاشاسون هر بر ملتنڭ حقیقی برابرلك ئاسا
سیدیکی مستحکم دوستلیقی !

یاشاسون بوتون اولکیمز بویچه یورگوزولگو
سی حقیقی خلقچیلیق سیاست !

گوم بولسون استبداد !

(هر بر شعار ئوقولغاندە ئالقشلار بلەن قو
وەتلینپ زالنی یاکرتیپ ئەتتی همه اورونلریدن
توروب سیاسی ملتلك رهبرینی تبریكلیدی)

1948 نجی یلی 2 نجی فیورال
(27 - سانلق « انقلابی شرقی توركستان » گزیتیدن)

لرىنىڭ تىنجلق نقابى ئاستىدا دەفسندە قىلنىشىغا
بز هرگز راضى بولالمايمز
مشونوڭ ئوچون بز كوچ ياكى هيلە بىلەن
حكومتنى يالغوز ئوز قولىغا كرگوزوب ايلىب
استبدادحكمراناغىنى يورگوزوشكە هيچ كمگە يول
قويمايمىز. نورغونلىغان عسكرلەر بىلەن اشغال
قلينغان جايلاردىكى خلقىمزنىڭ دائىماء محاصره
احوالىدە قىلنىشىغا راضى بولالمايمز
تنج ياتقان بى گوناه خلقىمزنىڭ مال ملكىنى تالاب باسقونچولوق قلغان جنايتچىلرنىڭ
مسئوليتسز، بوزغونچولوق، بولاڭچلىق ئشلەرى
بىلەن شغوللونوب، خلق ئالدىدا جوابكارسىز
كيتىشىگە هرگز يول قويمايمىز.
استبدادچىلارنىڭ قاراڭغو زىندانلرىدا خلقىمزنىڭ قمتلىك فرزەندلەرىنىڭ قىينىلىب انتظار
بولوب، عذاب چىكىب يتىشلرىگە بزهرگز راضى
بولالمايمز. وە او قانخور ظالملرگە غضب دول
قونى بىلەن نفرت هم لعنت لر بيان قلىمز.
(ئالقشلار.)
هيچ قانداق ئاساسسىز وە سببسىز تنج يوز
گەن خلقىمزنىڭ النار ىكرايك فرزەندلەرىنى
بى گوناه ئادەتان وە قىينىغان قانخور ظالملار
نىڭ جوابكارسىز كيتىشىگە هرگزراضى بولمايمز.

خالبوكى: » چىنى تۈركىستان « » خوش خەبىرى « ئولكە خەلقىمىزگە يەنە قارشىمۇ قايغۇ ھەسرەت كەلتۈردى، ئولكە خەلقىنىڭ بەخت سائادەتلىك » توق « تۇرمۇشىنى » مىلى باشقان « نىلك 1948 - يىلى 17 - ئىيۇن كۈنىدىن باشلاپ يور گوزگەن گوشن بىمەسلەك چارەسىز ئارقىلىق كۆرگىلى بولىدۇ، ئولكەمىزدە جانلىق مالنىڭ توگەپ - يوقاپ كېتىپ بارغانلىقىنى خەلقىمىزنىڭ ساغلام بەدەنىگە يېتىپ ئالغان، ئۇنىڭ تومور لىرىسەكى تولوق قانىنى شوراپ يانقان ئىككى ئاپاقلىق سالچىلاردىن كورمەسمۇ، بىرىم ئاچ - يېرىم توق خەلقىمىزگە » جانلىق مالنى يەپ يوقۇتۇپ كېتىپ بارىدۇ « دەپ تۆھمەت قىلىپ ئۇنى فاشست پالىتسىيەسىنىڭ ئىشلىرىنىڭ خەلقىمىزگە يەنە قوشۇمچە ئازاب بېرىشلىرى ئۈچۈن سەۋەب تېپىپ بېرىش بىلەن تونۇپ بېرىشى بىزنىڭ غەزىپىمىزنى قوزغايدۇ. ئۇنىڭدىن بىلىنەق شۇ ۋاقىتلاردا پەيدا بولغان شۇنىڭغا ئوخشاش »خوش خەبەر« ھەرقىل تۈركىستانى خەلقىگە قايغۇ ھەسرەت ۋە يېغى - زارلىق كەلتۈرگەن ئىدى. مەستۇر خەتاي. رېئاكسىيون ئامرىكا - ستىلما ئۇيغۇر. مەسئۇدنىڭ رەئىس بولۇشىنى ئولكە خەلقىگە ئۇنىڭ ئىستىقلالىيىتىنى - ئوز قولىغا تولوق تاپشۇرغاندەك قىلىپ كورسىتى

يەنە بر قتيم
شرقى توركستان توغرولوق

بونڭدىن ايكى ئاى ئەووەل اوروەچيدە چقان مستەمليكەچيلرنڭ دوتاروغا اوصول اوينايدىغان ھەمە گزيتلر ئاغيزلريدىن كوپوكلريني چاچريپ خلقيمزغا بر « خوش خبر » يەتكوزوشكە ئالديرىدى.

ھەمە گزيتلرنڭ صحيفەلرى « چينى توركستان » « اولكەمز چينى توركستان » بولدى. « چينى توركستاننى تبريكلەيمز » ... گە ارخشاش فوق العادە طنطنەلك چيرايلق وە يوقورى ئاوازلق سوزلر تولدوروولغان ئيدى. بزنڭ اولكەمزنڭ سرتيدا توروب بزنڭ ئيچكى احواليمزدن خبرى بولميغان ئادەم بولسا، بو گزيتلرنى اوقوغاندىن كين « شەكجانڭ خلقيغە مركزى حكومت چوڭ مەردليك قيليپتو ، شەكجاڭ خلقى قوللوقدىن قوتولۇپتو ، خطاى جمهورىتى مستەمليكەچيلك سياستيدىن كچيپتو ، ديگەن چوشەنچيدە بولوب، ئزيلگەن ئەللرنڭ خلقلرى بز اوچون شاد ئەيلەر ۋە مستەمليكەچى جهانگرلر داد ئەيلەر ئيدى .

قىلىپ قالغان، 7 ولايتدە زوراۋلىنىپ (خەلقچىلىق
سىياسەت غلبە قازىنىپ ا. ا.) او يەرلەرنى فو
ق العاددە لاشتۇروپ (مستبد خەنسۇ عملدارلارىنى
مايدالاپ! ا. ا.) يەنە فوق العاددە واسطەلەر بىلەن
بوتۇن شنجاڭ حاكمىيتىنى قولىغا (خلق قولىغا! ا. ا.)
ئالماقچى بولغان قصدىنى (خلقنىڭ يەنە قول بو
لوشنى خالىمايديغانلىقىنى! ا. ا.) سەزدىم، بو
يىل مايدا مەن جنوبى شنجاڭنى تكشۈرۈشكە بار
غىنىمدا بو واقعەنىڭ ئانىق حالدا توشكىنىنى (خلق
نىڭ اويغانغانلىقى! ا. ا.) يەنە اوچوق سەزدىم.
شونىڭ اوچون مەن مركزى حكومتكە ... قىلدىم يەنە
سىيەنىڭ (خلقچىلىق سىياستىنىڭ ا. ا.) رواجلىنىشىنى
توساشقا (مستملىكەچىلىك سىياستىنى ساقلاپ قىلىش
قا ا. ا.) چارە قوللونوش اوچون فكر بىرىشكە
مجبور بولدوم. مەن اوزوم (شنجاڭ خلقىنىڭ
ملى ئازادلىق حركت بىرلىكى صفىغە بولۈنچىلىك
سېلىش اوچون ا. ا.) شنجاڭ اولكەلىك حكومت
رئىسلىك اورنىمنى بوشىتىپ، مسعود افندىنى
(خطاى مستملىكەچىلىرىنىڭ صادىق قورچاغىنى
ا. ا.) شنجاڭ اولكەلىك حكومت رئىسى قىلىش
قا فكر بىردىم " — دىدى.

منا بونىڭ اوزىدىن مسعودنىڭ نىمە اوچون وە
قانداق سبب بىلەن رئىس بولوپ قالغانلىقىنى

دوشكه اورونغا. ئيدى ... «... خبر» اول
كه خلقينينگ قانونلك ئنيغا ره كوز يتقيغا توختو
غانلقيني ئالتاي تارباغاتاي قاشقر خوتەن خلقي
اوز كوزى بلەن كوروب اوتدى. مسعودنى نيمه
اوچون رەئيسلككه بەلكيلىگەنلىكىنى گينرال جانگ
جي جونگ افندى تەرتيب بردى. گينرال جانگنينگ فرقه
سينك 4-نوبتلك بوتون مركزى اعضالار مجلسيدە فرقه
بلەن اومەكلەك باش قوشقان مجلسينينگ 3- كونيدە
(1947 - يىل 11 - سنتەبردە) گينرال جانگ جي
جونگ شنجانگ مسئلەسىنى حقيدە سوز ئاچيب ...
"بو يىل 28 - مايدا" مسعود افندى ايلكه رەئي
سى بولغاندا قەدەر شنجانگنينگ احوالى يەنە حربى
حركت وە تنجلاق صحبتىدىن (سياسى كيرەك ئە
مەس، هر ايكى طرف بيرگە عمل قيلماقتا باشلي
غانلقى نتيجەسيدە خلق اوزينينگ ... توفيقيني
توتوب، ئەركينلكنى حقوقلاريغا يانە حركت قيلشقا
باشلاغان ئيدى ...) (1) سياسى كورەش
باسقوچيغا اوتدى. ... اوزەمنينگ ... تور
غان بر يللق واقتيدا غولجا طرفيكيلر (ايلغار
فكرلك ترقى پروەر خلقچيل عنصرلر ا. ا.)
غولجا قتارلق اوچ ولايتني (خطاى ... اريدن
تاهقارى عمومى اولكه خلقيني ! ا. ا.) ئاساس

„ شەنجالڭ " دېگەن نام وە يېڭى دائىرە ، „ يېڭى زېمىن " دېگەن مەنالەر بېرىلدى ، دېمەك ، كېيىنكى تولغان قارشىلىقلارنى باستۇرۇشقاندىن كېيىن قىلىق اطاعت ئەتكۈزۈلگەن ئېلىنى بىر بولەك ، خطاى دولت تۇپراقىغا قوشۇلغانلىقىنى ئىفادە قىلىدۇ .

ھەر بۇزلۇك ، وطن بۇزلۇك ، بۇنىڭدا ھېچ قانداق شەك يوق . ئەمدى مەسئەلە موشو يەردە بۇلغان اتقان خلقلارنىڭ جولىك - ئەركىنلىكىنى تاپقان ئىچىدىكى اوستىدە كېلىپ بارىلىدۇ . بۇزلۇك بولسا ئىدى قانداق ھېچ قانداق قىلىپ ئىزگەنسەك بىلەن اگر خلقىمىزگە سىياسى ئەركىنلىك ھوقۇقلىرى بېرىلمەيدىغان بولسا ، عەلىيەتچىكى ملى ئېزىلىش يوقۇتولمايدىغان بولسا ، اونىڭ ھېچ قانداق اھمىيتى بولمايدۇ . شىكىل جەھەتتىن ھېچ واقتتا بولالمايدۇ . مثلا ، فرانسىيە جمهورىيتىنىڭ خلقچىل جمهورىيەت دېب ئاتىلىشى ، فرانسىيەدە ايكى يۈز عائىلەنىڭ تولوق حاكم مطلق — حكمرانلىق حقيقتىدا ھېچ بىر ئۆزگەرمەيدۇ . ياكى نهايت ترقى تاپقان خلقچىل جمهورىيت دېب ئاتالمىش ئامېرىكىدا موشو ئىچىدە اوخشاش دولار توخرا غانى تۇردۇرۇش ، ئەركىنلىك و بېرەلەك اتىلىش حقىقەتلىرى ھەر كىمدە بولۇشى كېرەك . شۇنىڭدەك سەۋزلەر 60 عائىلەنىڭ حاكم مطلق اق حكمرانلىقىنىڭ

بولگەيلى بىزلەردە « چىنى تۈركىستانى » « خوش
خەبەرى » نى خەلقىمىز ئوچۇن ئانچەلىك قىممەتسىز بو
لمايغانلىقىنى مەنا شۇندىن ئاڭلاپ ئالغىلى بولىدۇ .
« چىنى تۈركىستان » دېگەننىڭ بىلەن خەلقىمىز
گە يەنە نە قانچىلىك منفعت بەرگەنلىك بولادۇ ؟!
ئەمدى « تۈركىستان » « چىنى تۈركىستانى »
« شىنجاڭ » ۋە « شەرقى تۈركىستانى » مەسئەلە
سىگە كېلەيلۇق :

شەرقى تۈركىستان تۈپكى ئەزەلدىن ئۇيغۇر
قەبىلەلەرى ئولتۇرۇپ كەلگەن جايلاردۇر . ئۇيغۇر
خەلقىنىڭ شەرقى تۈركىستاندا ياشىغانلىقىغا 3 - 4
مىڭ يىللىق تارىخى دەلىللار تېپىلىدۇ . ئۇنىڭدىن ئاۋۋال
قى زامانلار ھەقىدە تارىخچىلار چوڭقۇر ئوگەنگەن
دىن كېيىن جواب تاپار . شەرقى تۈركىستان : ياكى
ئالتى شەھر ، جوغرافىيە ياكى 7 شەھر - ئىلى ، چو
چەك ، ئالتاي ; ياكى جنوب و شمال ، ياكى شىن
جاڭ دەپ ئەزەلدىن ھېچ بىر دېگىلى يەرلىك خەلقلارنىڭ ،
يەنى بىزنىڭ ۋەطىنىمىزگە ئېيتىلمىدى . ئاخىرقى « شىن
جاڭ » دېگەن نام ، بىزنىڭ ئۆلكەمىز خطاى مستملى
كەچىلەرى طرفىدىن استيلا ئېتىلىپ ، تولوق مستملى
كە ھالىغا توشوپ ، خطاى ايمپراتورلىقىنىڭ سلطنە
تى تولوق ئورنوتولغاندىن كېيىن قويولغان نامدۇر .

حاكم ئەنگلیە و محكوم سەیلوننىڭ اوزگوروش
كرگوزولدى. لیكین بولارنىڭ عملیەتتیكى ماھیە-
تدە اوزگوروش بولامدو ؟ سەیلون مستەملیكەلك
و اسیرلك احوالدن قوتولالامدو ؟! ئەنگلیە سەی-
لوننىڭ استقلالیتینی اعلان قیلىپ مستقلكینی تو-
نودى اونوتالموق بلەن سەیلوننىڭ محكوم احوا-
لیغا اوزگوروش كرتیلدیمو ، یاكى مستەملیكەلیك
احوالی یوقالدیمو؟ یاكى اوزینی عادیل خلقچیل
دولت ، مستەملیكەوی ئەمەس دەپ شكیل جەتدى
اوزگوروش كرگوزوشكە اورونغان لیبورەست حكو-
متی ئەنگلیە بلەن مستەملیكەلری اوتتورسیدیكى
مناسبتنی اوزگورتالدیمو؟ مستەملیكەچی «ئەمەس»
بریتان (ئەنگلیز) عسكرلری منا ایكى ئایغا
یقین بولدی مالایا خلقیگەقارشی مستەملیكە اوروشی-
نی دوام قیلدورماقتا. ئەنگلیزلرنىڭ مستەملیكەچی-
مالایانی ساقلاپ قالماق ئوچون „ خلقچیل « ئەن-
گلیز-عسكرلری مالایا خلقینىڭ قینینی - دەریالاپ
توكمەكتە .

یاكى ئالایلوق ئا ق ش نىڭ فیلیپپین جمهو-
ریتیگە برلغان مسئلەسینی ، فیلیپپین ئا ق ش نىڭ
مستەملیكەسی . ئا ق ش فیلیپپین نىڭ استقلالیتینی
اعلان قیلدی فیلیپپین نىڭ مستقلكینی تونیدی .

يوركوزولوشيگه هيچ قانداق تائثير يەتكوزالمايدو، ياكى مەسىلەن: ئەنگلىيەنىڭ مستملىكەلىريگە شكل جهة ‌تىن ئەنگلىيە طرفيدن استقلاليت اعلان قيلينىشى، اولارنىڭ مستملىكەلىك حالتيگە هيچ قانداق اوزگو روش كرتەلمايدو.

بز حاضر ئەنگلىزلارنىڭ مستملىكەلىرى بولغان كوپ ميليون ئاهاليلىق هندستان اوستيدە واكى او زنىڭ ئافريقادىكى مستملىكەلىرى اوستيدە سوز ئاچ ماي‌لا كچيك بر سەيلون ئاراليننىڭ احواليني اعتبار غا ئالساق مسئلە انيقلينيدو.

سەيلاندا 6 ميليون خلق ياشايدو. 1948 يىلى 12 - فيۋرال كونى سەيلوننىڭ مستقلليكى اعلان قيلندى بوننىڭ ماهيتيني چوشونوش او چون ئەنگلىز قوراللىق كوچلرنىڭ سەيلون ئاراليني » مدافعە « قيلش وظيفەسيني اوز اوستيگە ئال غانلقيني و ئەنگلىز مستملىكەچيلرنىڭ بو جاينىكى سياسى وە اقتصادى پازيتسيەسيني ساقلاپ قالغان لقيني ئەسلەپ اوتسەك كفايە قيلار ئيدى. اوننىڭ اوستيگە سەيلوننىڭ مائموريتينىڭ بشيغا ئەنگلىز گينە رال - گوبيرناتورى گينرسون موريخين اولتور دى. مهيم اورونلارنىڭ هممەسيگە شونگغا اوخشاش لا ئادەملر اولتوردى، شوننىڭ بلەن شكل جهةدن

قازادىق ...لك صفيتەسى بولگانلىكىنىڭ . ئۇنداق اوچون
هيندونيزيه جمهوريتىنىڭ نظارەتىدەن سىرتقى باشقا
جايلاردا گوللاندىيەلىكلەر تولوقى بىلەن اوزلرىنىڭ
حكمرانلىقى ساقلانغان «هيندونيزيه» «مستقيل»
«دولتلارى» نى توزوشكە باشلادى، اگر گوللاندىيە
مستعملىكەچىلەرىنىڭ اسلوبى قصدى عملگە ايشيب اولارنىڭ
«قوزغوللارى بلەن قورغان» «مستقيل هيندونيزيه
دولتى» غالبيت قازينب «مستقيل» «هيندونيزيه»
جمهوريتى» اعلان قيلنغان تقديردە هيندونيزيه
مستعمليكە احواليدا اوزگوروش بولامدو. البتەيوق.
اونداق احوال بولماس، اگر شونداق بولغان تقـ
ديردە البتە هيچ قانداق اوزگوروش كرمەيدو.
هيندونيزيە محكوم، گوللاندىيە حاكم بولوب قاليدو
ليكين محكوم بلەن حاكملارغا قارشى قوزغالماقدا. دە
يانلىك ، قايسى بورجيكيكە قاراماي، مستعمليكە اللر
نىڭ مستعمليكەچىلەرگە قارشى قوزغالغانلىقىنى كورو
سز: هيندستان، فيلپين، ويتنام، حتى ئالتون قير
غاق، كينيىنى، مالايا وە باشقيلار تشكيل جمعيت
لەس، مضمون جهتدن حقيقى ئەركينلىك لەر
طلب قيلماقدا. جهانگرلر مستعمليكە ئەللرى اوملقى
دەك باشاشينى خاملىماسدانلىقىنى وە اولار اوزلريدو

نىڭكىن سونو ئارق يىلى غەلبىسى ... مستەملىكە
ئەھۋالىدا ئۆزگەرىش توغىلا بەرمۇ؟! ئەلبەتتە يوق.
«الايارق» ھىندونىزىيە بىلەن ھوللاندىيە مناسبەتى
نى: ياۋروپادىكى كىچىك قالاق ھوللاندىيە دولتى
ئورغون ميلليونلوق مسلمان ئاھالىلىق
ھىندونىزىيەنىڭ خوجايىنى ھىساپلىنىدو.
ھىندونىزىيە خلقى ئۆزىنىڭ مستەقىللىگى ئوچون مس
تەملىكەچىلەرگە قارشى ملى ئازادلىق ھەركىتىگە بەل
باغلىدى. استقلال ھىندونىزىيە جمھورىيىتىنى اع
لان قىلدى. ھىندونىزىيە خلقىنىڭ سوقىشىدا چى
داش برەلمىگەن ھوللاندىيە مستەملىكەچىلەرى ھىند
ونىزىيەنىڭ مستقىللىگىنى تونوشقا تيار ايكەنلى
گىنى بيان قىلدى. ئوتتوردا تنچلىق شرط نامە
لەر توزوش مزاكىرەسى يورگوزوشكە باشلىدى.
ھىندونىزىيە جمھورىيتىنىڭ مستقللىگىنى تونوغان ھول
لاندىيە مستەملىكەچىلەرى اگەردە مستەملىكە خلقىگە
حقيقتدە ئازادلىق بىرىشنى خالىسا، مستەملىكەنىڭ ثو
لىدن چقىپ كتىشىگە راضى بولىدىغان بولسا،
صمىمىيەتچىلىك بىلەن ئونوڭغا عمل قىلغان بولورئىدى. مس
تەملىكەچىلەر ئونوڭغا راضى بولمايدى، ۋە بولماي
دو: شونىڭ ئوچون. بىرطرەفدىن مذاكىرە يورگو
زوپ 2 نچى طرەفدىن. ھىندونىزىيە خلقىنىڭ ملى

كوچ برلكدە

1 — اورومچى حكومىتىدىكى خطاى مستبد دائىرە
لرىنڭ 1946- يل 6- ايىونىدىكى
تنچلق بتمنى بوزوشى

اورومچى حكومت تركيبىدىكى خطاى مستبد دائىرەلرى 1946 — يل 6 ايىونىدىكى تنچلق بتمگە امضا قلغان كوندىن باشلاپ اونونڭ دىن كيىنكى واقتلار نڭ هەمەسيدە بتمنى سابا تاژ (1) قلب اوچوقدىن اوچوق بوزدى. اول كەاحواليىنى مركبلەشتوروش اوچون اغوا تشكىل قلدى . اولكە خلقىنىڭ ملى ئازادلق حركتىنى بوغماق اوچون و ئازادلق حركتلر نتيجەسيدە ايلى ، ئالتاى ، تارباغاتاى ولايتلريدە نورغون ليغان قربانلەر بىريب قان توكوب ئالغان انسانچە تچيلك حقوق و اركينلكلرنى يوقاتماق اوچون

(1)ساباتاژ— فرانسوزچە سوز بولوب، كو رونوشدە اشنى بجريواتقانىدەك قــلــب ، عملدە اونڭ عكسىنچە اشنى بوزغوچىغا ئەيتلىدو.

اوۋەلقىدەك مۇستەملىكە لەرنى ئىدارە قىلالمايدىر خانلىقلىرىنى بىرلەشتۈرگەندە، شۇنىڭ ئۈچۈن جاھانگىرلار تەشكىل جەھەتتىن اوزگەرۈش كىرگۈزۈپلا مۇستەملىكە لەرنى ساقلاپ قېلىشقا اورۇنماقتا . حاضر 20 - عصر، بورۇنقى اصوللار بىلەن خلقنى ئالدالمايدىغان، شۇنىڭ اوچۇن يېڭى اصوللار قوللانماقدا، شۇنداقدىمۇ ئەمدى مۇستەملىكە چىلەر مۇستەملىكە ئەللىرىنى ئالدىيالماس.

بىزنى چېرايلىق سۆزچېرايلىق اسملار بىلەن ھېچ كىم ئالدىيالمايدۇ. بىزنىڭ اولكەنى „شىڭ جاڭ» دەيدۇ، «چىنى توركستان» دەيدۇ، نىمە دىسە دىسۇن خلقىمىزنىڭ ئەركىنلىك حقوقلارىنى اوزقولىغا الىشى شۇرسۇن! مانا بىزنىڭ بۇگۈنكى قىلىۋاتقان چىلىقىمىزنىڭ نشانى

1946 - يىل 6 - سېنتەبىر

(1) ا. ا امضاسى بىلەن تۇرناق ئىچىگە يېزىلغان جملىلەر گېنىرال جاڭ سۆزىگە يازغوچىنىڭ بەرگەن ئوشەندۇرۇشى .

2— خىتاي مستبد دائىرلرىنىڭ 3 ولايەتنى
اقتصادى جهتدىن بوغۇش پلانى،

اولكەلىك حكومت تركىبىدىكى مستبد دائىرەلرىنىڭ 3 ولايت خلقىغە نسبەتەن معاملەسىنى ئاللىغان بولساق فاكتلەرنى اوزلرى اوچون اوزلرى ئوتالايدو- بلكم بزلر بتم توزولوشى پلانلا بتمنىڭ ئىگىشلىك ماددىلرىگە نسبتەن عسكرلرىمزنى اوز لرىنىڭ دائىمى توريدىغان اورونلرىغا يوتكەب ايلىب كەتكەنلىكىمز و اولارنى بتمگە موافق قايى تىدىن قوروب چىققانلىقىمز اوچون بەخەنسو عمل- دارلرىنىڭ هيچ قايسىغا چەك قويماي، حتى شو جملىدىن خىتاي مستبدلرىنىڭ الى اشلىك رىئاكسىيە چون بەغەرەز منصبدارى مسعودنى شو مستبد حوركوم ايچىدىن چىقارماسدىن 3 ولايتكە چەكسىز يولنى ايچىپ قويغانلىقىمز اوچون اوچ ولايتنى اوز ئارا بنونلەى بولوب تاشلاشقا 3 ولايتنى ئەمەس حتى ولايتلر ايچىدىكى ناحيەلرنى بىر- برىدىن ئاجرتيب بولوب تاشلاشقا 3 ولايت اقت صادىنى بوزوب تاشلاب 3 ولايتنى ئاخرقى چەك كە قدەر گادايلاشتوروشقا امكانىت بەرگەنلى گىمز اوچون توختالمىغان عنصرلرىنى ستيپ ايلشقا تولوق امكانيت بەرگەنلىگىمز اوچون 3 ولايت ئىچىدە اركنلىكبلەن [illegible] تونچولوق اشى نى ايلىب بريشقا امكانيت بەرگەنلىگىمز اوچون

تشكيلى يوسوندا پلانلق فعال حركتىنى ترقى
ئەتتۈرۈزدى . سابوتاژ قىلىش بتمنى قوپال بــو
زوش بزنىڭ خلقىمزگە قارشى اغالار تشكىل قىـ
لىش دەليللرىدر. ھمسىنى بو يەردە كەلتوروپ
اوتوشى تەس گەپ. چونكى بو واقتنىڭ ايچىدە
اوىلاق اشلەر نهايتى كوپ بولوب اوتدى و اولارنىڭ
ھەمەسى تېخى بزنىڭ ھەممزنىڭ ئېسىمزدە بار .
مەن بولارنىڭ اچىدن بزنىڭ خلقىمزنىڭ ھەمە
ھەسىنى نفرەتلەندۈرگەن قهرى غضبىنى قايناتقان
باشقا بتون مملىكەتلردىكى انسان پرور كشى
لەرنىڭ سەفراسىنى قوزغايدىغان الڭ قوپاللىقى
اوستىدىلا توختاب اوتمەكچى بولىمەن .
مثلا خلقى دشمن دائرلرىنى بتم ماددى
لەرىغا بنائەن 3 ولايەتكە نسبتەن اوستىگە ئالغان مجبوريتلرىنى قوپاللق بلەن بوزوش توغرولـــوق
سوز ئاچمايلا بتون اولكە بويىچە ترقى پرور
ارد بلەرنى عاممەوى قاماش، جنوبدا عموم خلق
يغىلەرىغا اوق اتىش، خلقنڭ ملىنى ئاقارتىـــش
اويوشمالرىنى تار مار قىلىش، فاشستلق تىرور
گروپپلىرىنى تشكىل قىلىش، قشقەر تاشىيلىقدىــ
كى باسقونچى اخمد بەگ كېچىككىگە اوخشاش خلققە
جبرا بىرىش ـــ جبر قىلىش، قوراللىق بولاڭ
چىلار توبىنى تشكىل قلىشقا اوخشاش اشلر
نىڭ ئالسىقى كېفايە قىلىدو .

بولاشچیلق هجوم قیلیدیغان ایشلرینی اوگوتوش
اوچ ن بزنڭ ولایتلریمزگه قولیغا قورال ایلب
ارکینچیلك بلەن اوینای کتیدیغان باسقونچیلار
غنڭ چاز اسینی بریب ایکنچی ئانداق یولغا باس
مایدیغان قیلب قویوش واقتی یتیب کەلدی .
شونڭ بلەن بز خلقیمزنڭ تنچ تورموشینی تامین
ایتشیمز لازم و اولارنڭ شخصی ملکینی ساقلی
شیمز لازم . اگر مستملکیچی خطای مستبد
دائیرەلری اوزلری بقیب چوڭ قلغان ایتاریتی
ینه بزنڭ تنچ یاتقان خلقیمزنی غالجرلارچه
تالاشتا کوش - کوش سیلب قویوب جبر ظلوم
نی خانەوەیرانچیلقنی تاماشا قلماقچی بولسا، منگ
چه بز خلقیمزنڭ تنچ و خاطرجمع تورموشینی
تامین اتمەك ئوچون املی نەڭ کەسکن چاریلار
بلەن ئانداق بولاشچیلق باسقونچیلق هجوملار
نڭ توەورینی قرقب تاشلیشمز کیرەك بولودو.

بز کینکی کونلەردە ئالتای وە تارباغاتای ولای
تلیریدە بولاڭ - تالاشقا ئوچریغان خلقلریمز طرفـ
یدین مشو شونوگغا ئوخشاش طلبلرنی ئورغون ئاشك
الدوق . البتە طلبلرنی قهری، غضبی طبیعی وە
قانونی عدالتچیلیك طلبلریدور.

اشپیونلارنی، اش بوزارلرنی ایوەتشکە کەلگ
یول قویغانلقمز اوچون و باشقا شونوگغا اونخ
وا لـــریغا یول قویغانلقیمز اوچون الگ ئاخریدا
اولکیندیکی خطای عسکرلرینك قوماندانی سولگ
بشی لیەن قوراللاندورغان عثمان و قالی بلکه
بانددیتلرینی ئالتای و تارباغاتای ولایت خلقلرید
نكماللرینی تالاب ایلشقا خوتونلریغا باسقون
چیلق قلشقا بالیلارنی اولتوزوشکه اوزلرینی خا
نه وەیران قلشقا قویوب بەرگینمز اوچون بتمنی
بز بوزغاندور میز.
خطای مستبد دائرلری تنچلق بتمنی اوروند
لمیمایلا قالماسدن تا بوگونگه قدر ئ ولایتده
تنچ حیات کوچوروانقان خلقلرنی بولاش تالاش
و تار - مار قلش ییکی - ییکی ئاوانتیوریستلق
(I) پلانلرینی قوروشدن توختالمایواتیدو. بو
یلنك مای ئایدا تارباغاتای ولایت قوبق ناحیه
میزگه ییکی قوراللق هجوم بولوب خلقیمز نلگ
ماللرینی بولاب ایلب کەتتی.
املی بز مینگچه یتەرلك دەرجیدە صبرلیك بلەن
هر خل حقارەتلرگه و مادی زییانلارغاچیدیدوق.
خطای مستبد دائیرلری طرفیدین قوتورتو
لوب اویاتسیزلق بلەن بزنك ولایتلریمزدە قوراللق

بلەن3 ولايتنى اقتصادى محاصرەگە ايلشقااورونو دو. بو محاصرنڭ كوزگە كورينەرلك بەلگو لرى تو بەنديكيلەردن عبارەت:

1— خطاى مستبد دائيرەلرينڭ ماءمورىادا ريلار و ملى ارميەنڭ تاءميناتىنى بەرمەسليگى حكومت ادارەلرى وە ميللى قوشوننى تاءمين بەش اوچون صرف قليدىغان سەرمايە بود جيتنڭ ئاساسى ماددىلرىنى تشكيل قيلش هەم ميكە معلوم. شونڭ ئوچۈن خطاى مستبدلرى ا ئاڭلق رەوشدە 3 ولايت رهبرليگى دولت اد رەلرىنى يولغا قويالمايدو. ئاز تولا جەڭگەيا راقلق عسكر ساقلييالمايدو؛ چونكى اونڭ او چون نورغونليغان ماددىخراجتلەر طلب قلنيدو. دەپ حسابلاب، بزنى ئاءمين قلشنى توختاتدى. ليكن عمليتدە نورموش وە تجريبە اونڭ عك سىنى كورسەتمەكتە، مەن بزنڭ كچككينە او توقلريمزنى چولڭ قيلب وە بوياب كورسەتمە چى امەسمەن، ليكن مەن خلقيمزنڭ اكثرى كوپ چولوگينڭ اركينلكلرينى وە مستقلللرينى، او زينڭ كوزينڭ قارچوغيدەك ساقلاشقا حاضر ايكەنلكلرينى اثبات قيلب توزغانلقلرينى وە ئاي ريم مستبد عنصرلەردن باشقا هەمە خليقەزنڭ موشۇ يۇلدا قوربانلار بيرشكە قزغين كوڭول لرى بلەن راضى بولغانلقلرى نتيجەسيدە بز

ئاز اهمیتکه ایگه بولمیغان تینچلیق بتمنی بوزوش قصدیده ئوچ ولایت بلهن ئولکولوك حکومت ئاریسیدیکی مناسبتنی کسکینلهشتوروگهن اوروغچی حکومتینك ئیککنچی ئینتلگهن مسئلهسی خطای مستبد دائرهلرینك 3 ولایت اقتصادی ئاساسینی پارتلتیپ تاشلاپ، بزگه قاراشلق یهرلهرده خلقلهرنك تورموش کوچوروش شرائطینی ایغرلاشتوروش، خلقلهر ئارسیدا مسلمان مللی ئازادلق حرکت رهبرلریگه قارشی عاممهوی ناراضیلق توغدوروش وه بزنك ئاکااوکا اوغوللریمزنك، وطنداش. قرینداشلریمزنك قینینك بدیلیگه قولیغا ئالغان حقوقلرنی خلقیمزدن تارتیپ ایلشدن عبارهت ایدی.

اقتصاد هر قانداق مملکت تورموشینك ئاساسی. فاکتلریدن بیری وه ئهنك دهیدی ایکهنلیگی ههممزگه معلوم. دولت مالیهسینك حجمی دولت سهرمایهسینك ریجهلشیگه، ماددی ئاساسی مدنی یوکسولوش وه خلق تورموشینك یاخشیلنیشیغا باغلق ایکهنلکینی ههمز بلیمز. حاضر بزنك ئنتیلشمز مانا شونگغا یالغوز شونگغا قاریتلغان. لیکن مهن شونی ایتیپ اوتوشوم کیرهککی؛ خطای مستبد مستبدلیکهچیلهر قولیدن کهلگهن بارلق یوللار بلهن بزنك کورگهن چاریلرینی بوزوشقا ترشدی. علاجنك باریچه بوتون کوچیه

غۇلجا بازارلريدىكى مالارنڭ بازاربهاسى :

مالارنڭ اسمى	اولچەمى	بهاسى اوروەچى	بهاسى غولجا	پراتسينت
ئالتۇن	سەر	60.000.000	1.900.000	3.158
تللا	دانە	15.000.000	950000	1.577
ك.يامبويۇز	سەر	30.000.000	2.300.000	1.304
مەلسېكن	گەز	500000	13.900	3.615
چت(كەڭ‌انلك)	»	200000	10.800	1.851
سارەى	»	4.000.000	144000	2.777
قند(چاقماق،	كلو	600000	11.000	5.454
سەرەنكەياشچيك		27.000.000	390.000	6.923
عون	يوزجلك	2.400.000	130.000	1.846
ماتا	دانە	200.000	30.000	0.666
قوى	»	3.000000	200.000	1.500
88-چاى	»	1.600.000	200.000	0.800
توز	كورە	300 000	36.000	0.833

بو رقملەر 3 ولايت داۋريسيگە اوروەچى طرفدن كرگوزولبواتقان قمميتى يوق قەغەز ناقچىلار ناڭ 3 ولايت بازار بهاسيغا قانچىلك تاثير يەتكوزەلەيدىغانلقىنى كورسوتودو.

بز طرفدن پاخال پوللارنڭ بز طرفكەمخفى يول بلەن تاغارلاپ كەلتورۋلوشيگە قارشى قلىنىواتقان چاريلار يتەرلك بولماى تورودو.

خلق سەرمایەسینی صفربرلککە کەلتۆروپ، بو گونکی کونلە دولت ادارەلرینیوە مللی فو شونیمزنی قورالیغانلقیمزنی کورسەتمەکچیمەن.

شونلڭ بلەن بللەبزنڭ ملنی-ئاقارتش اشلریمز دیمو اوتوقلریمز یامان ئەمەس، مکتب، کینو، شفاخانە وە شونڭغا اوخشاش ملنی-ئاقارتش اشلریمزغا بۇدجتنڭ 3دن برینی صرف قلماقـ لیمز. شونداق قلب خطای مستبد دائیرەلرینڭ بزگە سەرمایە بەرمەسلن، اقتصاددن محاصرەدە تشکیلی جیتلن یاشالمای اوز ــ اوزیلن بوغو لوب یوقولودوــدەب قورغان پلانلری تارمار بولدی.

2 - خطای مستبد دائیرلری تا شو کون قەغەز ئاقچینی کرگۆزوب 3 ولایت مالیە تو زومیگە ترتیبسزلکلەر توغدورماقدا. اورومچیوە غۆلجا بازار بهالری هەممیگە معلوم. مەن بو یەردە اورومچی بلەن غولجا بازار بهالرینڭ اوت تورسیدیکی بر- ئیککی کۆزگە کورونەرلك فرقلەرنی سپلشتۆروش بلەن 3 ولایت اقتصادی غا یەتکۆزیوانقان تاءثیرینی کورسەتمەکچی بولیمەن.

1948 — یل 15 - ایپولغا

اورومچی وە

لاشقا لازم بولغان وە مالیە انتظامینی بوز
غوچیلەر بلەن قاتتق کورەش ایاب بیرشقا ما
هیر بولغان اورونڭ بولماسلغی سبب بول —
ماقدا.

خطای مستبد دائرەلرینڭ بارلق اغوا ئش
لریگە قاریماسدن بز اقتصادی مسئلەلریمزنی
یشیمز یامان ئەمەس ایکەنلکینی، شوندە بلەن
کون ساناب 3 ولایت خلقینڭ تورموش احوالی
نی یاخشیلاب کیتیب بارغانلقیمزنی، وە خلقی
مزنڭ اوز ئەرکینلیگی وە مستقلیگی اوچون
قلغان کورەشلرینڭ نتیجەسینی سیزیو اڭغانلقی
نی تورموش تجریبیسی کورسەتمەکدە. لیکن،
بز بونڭ بلەنلا قناعتلنیشیمز وە خاطرجمع بو
لوشیمز یاریمایدو. بزنڭ تیخی کامچیلقیمز،
خطالقلریمز وە بزنڭ رەهبری خادملریمزطر
فیدن مالیە انتظامینی بوزوش، اشلرنی تور
غون، اولار گاهیدە اوزلرینڭ چوشقور اویلان
میغان وە اوزلری ئاڭلاپ یەتمیگەن حرکتلری
بلەن یولسز وە اورونسز خراجەتلەر قیلیپ بزنڭ
اقتصادیمزنڭ مستحکەملنیشیگە زەرریە تکوزودو.

بز رهبری مالیە خوجلوق اورونلریمزنی
کون ساناب مستحکەملەب بیرشیمز لازم. ئو او
رونلارنی 3 ولایت اقتصادینی مستحکملەشکە قا
ریتلغان مسئلەلەردن یشیشکە قادیر بولغان، هر

شونلڭ اوچون بو بر مسئله اوستیده نهایتی جدی شغولله‌نیشیمز ضرور بولوب توروددو.

3 — بزگه کلیواتقان قمیتی، یوق ناقچیغا بزنلڭ ماددی ناساسیمز بولغان قمتلك ماللریمزنی سیتب ایلب بو یه‌رده ساقلاب قویوشی یاکی اکثری کوپچولوگینی 3 ولایتنلڭ سرتیغا ایلب چیقب کیتشی بلهن بزنلڭ اقتصادیمزغا چولڭ ضربه بیرب احوالیمزنی مرککه بله‌شتورمه‌کده. بولارنلڭ همسینلڭ سرتیدا خطای دستباب دائریلری بزنلڭ اقتصادیمزنی اوز اچیدن بوزویتش اوچون جنینلڭ باریچه ترشیدو وه بو مقصدگه یتش اوچون البته مستبد عنصرله‌ردن وه اوزلری نه‌وه‌تکه‌ن تشفیونلاردن پایدیلنشقا نودو. بومو البته بزنلڭ ساقلنشیمزنی طلب قلیدیغان اوگایسز فاکتله‌رنلڭ برسیدور.

اگر 3 ولایت اقتصادی قیینچلقینی ایغرلاشتوروشقا بر طرفدن بو ولایتله‌ر رهبرلیگینلڭ یه‌سینلڭ توغری وه به‌لگولوك مقصدگه صرف قلنشینی تفتیش وه نظاره‌ت قیلب یوروش او چون بربری بلهن محکم باغلنشینلڭ بولماسلقی اوگایسزلق توغدوروب به‌رگه‌ن بولسا، ایککنچی طرفدن بز کوزیمزنلڭ قارچوغیدك ساق—

حرکتی ئالتای ولایتینی قالدااق محتاجلق و خا نه ویرانچیلق احوالغا ایلب کەلگەنلیکینی کور سەتمەك ئوچون شو خلدیکی جەتلەن بر ایکی رقیمنی کەلتورسەك کفایە قیلدو.

ئالتاي ولایتینی عثمانینگ بولاکچیلەر توپی تالاپ کەتکەندەن کیین یورگوزولگەن تکشوروش اشاری، قاراقچیلەر خصوصی کشیلەرگە 10,575,367.741 اولکە دوللاری بوندەن باشقا حکومت اداره‌لریگە 2,942,342,949 اولکە دوللا ری زیان یەتکوزگەنلیکینی کور سوتیدو. بو لارنینگ هممەسیدن تاشقری وە ایغری بو باسقونچینینگ ئایاق ئاستیدا قاشوکونگیچە، کوكتوغای، چینگیل، بورولتوغای ناحیەلریدن زورلوق بلەن هایداپ ایلیپ کەتکەن بزنینگ ئاغا ـ اینیلریمز، ئاچا ـ سینگللریمز ئاتا ـ ئانالریمز ظـوم و دەرت تارتماقدا. موندااق جفادا قالغان ئادملریمزنـینگ سانی 3694 عائیلەدن عبارت بولوب 17،813 کشی حسابلنیدو. اولار بلەن برگە قو شوب هایداپ کەتکەن ماللارنینگ سانی 33420 باش ئات، 6،555 باش سیير، 17212 تویاق قویدن عبارتدور. اوز لریگز کوروب توروبسزلەر، منا بو بزگە یللق بودجەتنینگ 3دەن برینی تشکیل قیلیدیغان مقدار دا نهایتی نورغون زیان یەتکوزدی. ماددی باي

دائیم مالیه انتظامی اوچون کوزەش ایلب بار
…تیغان، پولنڭ خراجت قلنشیغا دقت بلەن قاراپ
توروديغان وە اوز واقتیدا دولتنڭ پول وەقممت
…رسلارینڭ اوزونسز خراجت قلنشینی توساب ئا
…لایدیغان ئش تجریبەسیلە سینالغان خلمتچی
…ەرنی سایلاپ ایلش یولی بلەن مستحکملیشیمز
ضرور.

3 — خطای حربیلرینڭ قورالـلق
باسقونچیلار تشکیل قلیشی

خطای مستبد دائیرەلری بزنڭ سیاسی اقت
…صادی احوالیمزنی بوزوش اوچون بارلق یول
…لارنڭ همەسیدن فایدیلنیدو. ئەدب بوقوریدا
ئەیتب اوتکەن ایدم.

اوزینڭ دیوانچیلق شخصی منفعتلری او
چون خطای مستملکەچیلریگە ستیلغان، بزنڭ خل
قیمزنڭ دوشمنلری خائین، اغواگەر عثمان وە
قالی بیکلەرنڭ وحشیلکلری وە قوراللق باسقون
چیلق هجوملری تیخی هیچ فایسیمزنڭ ئسیمز
دن چقمیغان فاکتلار اوستیدن توختاپ اوتمەی
بولمایدو.

خطای مستملیکچیلرینڭ زەنجردیکی ئیتی، خطای
قاشیستلرینڭ تاپشوروغینی ئارتقار غوچی —
…اگنیتی خلق دوشمنی عثماننڭ باسقونچیلق

بلەن ئالتاي اقتصادىنى اوز عكسىگە كەلتوروش
شكل ايكەنلكىنى كۆروب توردو. شونىڭ
اوچون ئالتايغا ياردم كېرەك ايكەنلىكىنى بويردە
ايتمىساقمو بىلىب ايلش ايغر گەب امەس. امــكا
نىتىمز بلەن حسابلاشب تۇروب كوچىمزنىڭ يەتىشى
چە ئالتاي ولايتىگە بز ياردم قىلىمىزق. بزبويار
دەملەرنىڭ الڭ ضرور احتياجلق جايلارگە فائىدە
لاندۇروسىدەب اميدقىلىمز. ئالتاي خلقى عثماننىڭ
خقىقى يوزىنى ئاخرقى چەككە قەدر اوچوق
كوردى. وحاضرقى كوندە ئالتاي خلقىنىڭ اشلەى
دوشمەنى عثماننىڭ ايكەنلىكىنى ياخشى توشەنىدى.
عثمان هيچ قانداق مۇوافىيت قازىنالماي 3
ولايت خلقىنى ئوزىگە قارشى قىلب ئالغانلقىنى
و بتون اولكە خلقىنىڭ نفرتىگە يولىقغانلقىنى
كورگەن خطاي مستبد دائىرەلرى باشقا يردن
حركت قىلب كوروشكە قرار تاپدى. اونرنىڭ ئىز
دەن تاپقان ئادەمى ساۋەن ناحيەسىنىڭ حاكىمى
نوفاسز قالىبك ايدى. اونىمو خودى عثمانغە اوخ
شاشلا سىتىب ئالدى. خطاي مستملكەچىلرى —
پىمندىلا ئالتاي واليسى عثمان 3 ولايتگە قارشى
بولاشچىلق ايشىگە تۆكلچىلك قىلب چىققان ونسا
املدى ساۋەن ناحيەسىدە، اونىڭ حاكمى چىقىيغان
بولىسا و اونىڭ ياردمچىسى و الهامچىسى خلق

ـلقنى تالاب كتشدن تاشقرى عثمان خطاى مسـ
ـتەمليكەچىلرينىڭ تاپشۇروقيغا بناءن ئالتاى ولا
ـيت خلقينى قاتتىق دزجيدە دەھشتلىك رەوشدە قور
ـقوتماق اوچون قيلغان زورلۇقلرى، باسقۇنچىلق
ـلرى، ئادم اولتوروش ئشلرى، تينچ ياتقان ئادە
ـلرنى استهزا ئيتشكە اوخشاش وەھشيلىكلرى
هميگە معلوم. اولارنىڭ كوپچۈلۈگى مطبوعاتدا
اعلان قيلينب، جاڭ بوجاڭغا ايۇدتيم بريلگەن
ايدي. خطاى مستبد دائيرەلرى اونى اعتبارغا
ئالمايلا قالماسدن و بەلكى بتۈنلەي چريب كەت
كەن مسلەكسز ئادمگە ياردملەشدي. و تاشقى كوز
گيچە ياردملەشىشنى دوام قيلماقدا. خطاى مستبد
لرى طرفدن عثماننى قانداق يول بلەن تيار
قيلغانلقلرى واونىڭ بسقونچىلق حركتى جريانيدا
تونگغا خطاى مستبدلرينىڭ قانچەلك ياردم قيلغانلق
لرى توغرولۇق كانكريت يوسوندا تولوق حجتلىك
دەللەر بزگە معلوم.
ئۇ. پولاتنىڭ اوچۇق فاكتلەرنىڭ برمونچەسى
تاريخى ئۇتموش ترتيبى بلەن ئالتاى ولايت
ناحيە خلقلرينىڭ طلبيدە يزيلغانلقيدن مەن اولر
اوستيدە توختاپ ئولتورمايمەن.
ئالتاينىڭ حاضرقى احوالى بلەن اوتموشنى
سيلشتوروپ قاريغاندا، ئالتاى خلقى اوز كوچى

ولايت خلقى ئازىيسىغا زيديتچىلك توغدوروپ او
لارنى اوز ئارا قرغينچيلققا سېلىپ قويوپ تماشا
سېنى كورمەك بولغان پلانلرى تارمار بولدى.
مەن قالى بك و عثمان باسقونچيلريغا خطاى
مستبد دائىرەلرينىڭ بەرگەن ياردملرى حقيدە
تفصيلى توختيلماقچى امەسمەن. مەن اويلايمەن
بو حقدە ئارتوق ملاحظە قيلىپ اولتوروشنىڭ حاجىتى
يوق بولسا كېرەك. هرحالدا شنجاڭدا تورغوچى
خطاى عسكرلرينىڭ قوماندانى گېنېرال سوڭ شى لەن
واونىڭ يوگەنسز تودېسى شخصا اوزلرى ماددى و
معنوى ياردمدە بولغانلقلرى و بزنىڭ خلقيمزنىڭ
دوشمەنلرى عثمان، قالى بك و اولارنىڭ قويروقە
لرينى خلقيمزنىڭ روحينى توشوروشكە و3ولايت
خلقينى يېڭيدن قوللوققا توتوپ بريشكە
قوترا تقانلقلرى هممەگە معلوم. مەن بو يردە بو
حركتلەرا اوستيدە تولوق توختيالمايمەن. چونكى
اولەرنىڭ هەممەسى تفصيلى روشدە گېنېرال جاڭ
جى جوڭغا 1948نچى يلى 17نچى فيورالدا يزيلغان
خطدە تولوق بيان قيلنغان ايدى.
مېنىڭچە بو يردە خطاى مستملكەچيلرينىڭ بز
گە قارشى قاريتلغان ينە بر الڭ چريگەن قباحتچى
لك يولينى كوزدن كوچوروپ اوتدوك. بو اوياتـ
سزلق بولسىمو شانسز ـ شرفسز بت ـ چت بولدى.
ليكن بز تاريخي سباقلەرنى كوزدن بر كوچوروش

قيننى ايچشكه خومار بولوب يورگەن اوروش پرست استبدادچى گوره‌ك خطاى مستبد گنيرالى سوكشى له‌ن ايكه‌نليكينى بلميگه‌ن، خلق شبهه‌گه توشوب قيلشى احتمال، شونك اوچون اگر قالى بك اوزينك يبقنلرينى اويوشتوروب باسقونچيلق هجوملرنى بله‌ن 3 ولايت خلقينى بولاب تالاشقا كرشسه‌و اوروب اولتوزوب قوروتيوه‌رسه (اولرنك خام خياليچه) بزنك خلقيمز بونكغا چيداشلق بيره‌لمه‌ستن تاج ياللاغاچلقدن قيلينب، خانه‌ويران چيلقدن قورقوب كيتب هرخل گروه‌لرگه بولوز گيلى باشلايدو. و آستا ـ آستا كوره‌ش قيلب قولغا آلغان اركينلك حقوقلريدن واز كيچشكه مجبور بولودو — ددب اويلغان ايدى. ليكن بوقيتمه‌و خطاى مستملكه چيلرى واوروه‌چي حكومتيدكى مستبد عنصرله‌ر چونگقور يينگلشدى.

بولاكچى قالى بك و بالاحمزه‌گه اوخشاش اونك باسغونچى همراهرى بزنك مللى قوشونيمز نك قسملرى طرفيدن تار مار گه‌لتوروب اونك سوققاسيغا چيداليماى بت ـ چت بولوب قسمه‌ن اسيرگه ايلينب قالغان قالتقانلرى مه ـ ا ناسنك قيريسيغا قاچدى.

شونلاق قيلب خطاى مستملكه چيلرينك 3

چون بولاپ، تالاپ، اوروپ: اولتوروپ زورلـوق قيلشدن عبارت.

١ـ اولكەدە ملى زيديەچىلك اوتيشى يقىشى

اولكەدە « مىلك ـ سو ـ پلك ـ ديلك » سياستى اعلان قيلنغاندن كىين يوزگوزولگەن ملى سيا ست هەمەگە بەلگولوك. ملى زيديتچيلك اوتيشنى يىقش، ملتلەر ئارا بربريگە قارشى اوچلوك زه مرينى چيچيش، قيني برقه يلەر ئاريسيدا برحبر يگە دوشمەنلرچه اوچلوك قيلىشينى بـو قـدر پـوددب بـريشـى قـازاق بلەن اويغور، قرغز بلەن قازاق، اونگدين نيرى حتى بـر قازاق ايلينك اچيديكى اوروقلرينى اوز ئارابر بريگە دوشمەن قلب زيديەتچيلكينى رەحمسز قاتلق باسقونچيلقا قلەر ايلب بريش اشلرى بزنك وطينيمزنى خطاى مستملكيچيلرى استيلاي تب، خلقيمز اوستيدين اوز حكمرانلغينى اورناتـ قالدين كيينكى تاريخمزنك هەمەسيدە مونداق كولەم وه مقياسدا اوج ئالدورولغان ئەمەسلگى نى بو يەردە تاكيدلەب اوتوشكه توغرى كيليدو.

خطاى مستبد دائيرەلرى قازاق خلقمزنك ئار قاقليقيدين فايدلينب خلقمزنك قالاق اورووچە

بزگه مغرورلینب کوره‌کمه‌ش اوچون امه‌س، و
بلکی موشو سباقله‌رنی ته‌سله‌ب ینه شونداق‌مکر
لك، قباحتچیلك، اویاتسزلق، توپوقسز اغوا وخر
کتله‌رنك پیدابولوش احتیمالی بارلقینی‌اعتبار
غاایلب، هرقانداق تصادفی‌احوالغا قارشی‌خلقیدز
زنی عادتیدیکی تورموشیغا زیان‌یه‌تکوز مه‌یدیغان
حالدا قورقماسدن ته‌نه‌یشه‌سز تشکیلی سوقیقا
بریشکه دائیم تیارتوروش اوچون سیاسی، اقت
صادی و حربی احوالیمزنی مستحکمله‌ش یولیدا
تریشچانلق‌بله‌ن به‌لنی محکم باغلاب ته‌ر چقریب
اشلیشیمز اوچون کیره‌ك بولودو. عثمان وقالی
بکمه‌ز تیخی‌حیات، امدا اولاردا املی‌یوقوتیدیغان
هیچ نرسه‌سی قالمیدی. بشونك اوچون اولار ینه
برقیتم توکلچیلك قیلب بیقشدن باش تارتمایدو
چونکی بویرده اولارنك اولقی ئابرویلری قایتا
حاصل بولماییدیغانلقینی، بویردیکی خلق اولار
نی اوز قوللرنی بله‌ن سو: قیلیدیغانلقینی اولار
نهایتی یاخشی چوشونیدو. اولارنك ایلگری —
خطای مستملیکه‌چیلرنی بولسا اولارگه‌بیکار تماق
بریب بقیشنی خالیمایدو . و اولارغا بریواتقان
کییم—تماق بدلیگه اولاردن « خزمت » طلب
قیلیدو. اولارغا تاپشورولغان خزمت‌سزلرگه مه
لوم. هروقت بزطرفدن اولجا تیپب کیلیش یاکی
هرداٸیم 3ولایت خلقینی اندیشه‌ده سقلاش او

بز بیتهگه امزا قلنغان کونلهرده اولکهدا ریخیمزنك بوداغلق صحیفهلری اوتموش بولوب قالار دهب اویلیغان ایدوك .

خطای مستبدلری صحنیدین اوز اختیارلری بلهن چوشمهیدیغانلقینی یاخشی بلگهن بولساق مو لیکن ، بیتمنی امزا قلغان کونلدین باش لاپ رسمی ئادهملر بوزغیلی باشلایدو — دهب اویلیمیغان ایدوق . عملیت اونك عکسینی کور سهتتی بتمنی 18 — اییونلدا اعلان قلب بزنچی اییول کونی نهایتی چوك داغ — دوغا بلهن تنچلق بتم بایرامنی اوتکوزوب ئاریلدین ایککی کون اوتمهیلا بتمنك تیکشلیك ماددیلرینی بو زوب، ساوادسز، پاسکینا، منصب فرست اشلی استبدادچی بهغهرهز خادیواگنی بر طرفلیمهاو رومچی ولایتینك و الیلق وظیفهسیگه بهلگولیـ لدی . اونك ئارقیسیدینلا اولکولوك حکومت اعضالرینك هیچ بریگه خبر قلماسدین، اولکو لوك حکومت ترکیبگه مالیه نظارتینك ناظرلیق وظیفهسی بلهن حکومت اعضاسی صفتیده ساواد سز مستبد متیعصت جانمقان کرگوزولدی .

اگر بر کیچیك بالغیمو — بزنك مالیه مزنی اداره قلش اوچون اوزینك بارماقلرینك قانچه ایکهنلیکینی سانالشنی بالمهیدیغان ئادم مالیهنا-

لك حەياتى اوستيدە اوينىاب بر اورووني، ايككە
چى اوروغا قارشى قويوش اوچون، بزنىڭ خلە-
قمزنىڭ منفعەتيىنى « حمايە قلغان » وە ئايريم
اوروو ياكى قبيلەلرنيڭ « غەمخورى » بول غان
بـولـووپلب، كوچمەن خلقلر ئاريسيدىكى او
رووچيلق مناسبت وظيفەلريىنى اوتەشديكى فەرز
لريدين فايديلانغانلقلرى همەگە معلوم .
بز اوتموشديكى تاريخمزنى ئالديغان بول
ساق خطاى مستملكيچيلرى اورووﻻر وە قبيلەلەر
ئاريسيديكى زيديەتچيليكنى كوچەيتوروب، ئانلق
چيلش اوتيىنى يقيش اوچون ايڭ اوال اورووﯓ
باشلقلريىنى بر بريگە يامان كورسوتوب، بري
نى بريگە عمرلوك دوشمەن قلب بريىنى بريگە
كوچ - كوچلەپ قويوب بولارنىڭ اوز ئارا سو
قوشلريىنى اولغايتب، اوروﯓلار ئاندين قەبيللر
ئاريسيغا اوتكوزوب قويوب، هر ايكى طرفيدن
پاريىنى ايليويريب، بولارنىڭ اوز ئارا اوروشلري
نى تاماشا قلب اوز سلطنەتيىنى يورگوزەتتى. هر
دائم خطاى مستملكيچيلرى تشبث قلغان موندااق
اوروشلاردا بزنىڭ ايڭ معتبردانە زادلريمز هلا
كتكە اوچراب، مستبد ياﻻقچى عنصرلر خطاى
چيريكلرينىڭ ياردىمى بلەن غلبە قازيناتتى. اوﯓ
موش مستملكە دوريديكى تاريخيمزشوندااق ايدى.

لنه مشهور بولغان مرکزی اوروموچی قازاق-قر
غز ملتی ئاقارتیش اویوشماسینینگ رەئیسی ترقی
پرور ایلغار فکرلیك، همینگ حرمتیگە ایگە قاسم
افندم خطای مستملیکچیلری طرفیدین قوغلاند-
دی بولودو . و جان تەکەی اوروۋیلدین‌چیکلی
لیغان اویلرنی خانە ویران قلغان یوزلیگەن جان
تەکەی قزلریغا باسقونچیلق قلغان خطای مستە
لیکچیلرینینگ قول چوقمیغی بولغان تویماس بو
لاشچی مولقی عثمانني، جان تەکەی جانمقان
حرمت وە حمایە قلیدو؟ دیگەن سوال دەررو پیدا بولودو
اولکولوك حکومتنینگ رەئیسلیکیگە خطای مستبدلری
دین مسعودنینگ بەلگولینیشینی ینە مثالغا ئالایلوق.
اولکولوك حکومت رەئیسلیك وظیفیسگە بر
طرفلیمە بەلگولەش مسئلەسی بتەمنی قوپاللق
وە قپامتلك بلەن بوزوشدین عبارت فاکت بولسە
مو، خطای مستبدلری بر طرفدین اونی بو او
رونغا بەلگولەش بلەن اولکیدە مستبد، ظلم‌سیا
ستینی و مستملیکە احوالینی ساقلاب قلیش او
چون اولکینی ادارە قلش تیزگینینی محکم اوز
قوللریدا ساقلاشدین عبارت ایدی، ایککنچی
طرفدین اویغور ملتیدین بولغان اوزینینگ ایشەن
گەن، صادیق ئادەمینی یوقوری کوتوروش بلەن
اویغورلرنینگ اوزینینگ برلیك صفینی ایکیگە بو

ضری بولوپ تورودو — دەیدیغان بولسیکزکو
لوپ کیتەر ایدی .

بو بر کولکولوك ایش، لەیکن بو بر ای
چینارلق فاکت، قازاق خلقینك اچیدین حتی جان
تەکەی اورروویدین ساوادلق و ترقی پرورارباب
تپیش ممکین ئەمەسمیدی .

البتە سوزسیز ممکین ئیدی. لەیکین اول-
کە مالیەسیدە ترتیب بولوش مستبد دائیرەلر
نی زادی خوش قلمایدو . چونکی، مستملکچی
لەر اوچون اولکەدە تنچ، ترتیبلیك تورموشقا را
ضی بولوش، اوز لرینك اولوم حکومیتگە راضی
بولوش بلەن برابردور. شونوك اوچون اولار اول
کەدە ترتیبسیزلکینی دوام قلدورماق نیتی بلەن
« کیم بولسا بولسون، مستملکچیلەرنك صادیق ای
تی بولسون » دیگەن پرینسیپینی محکەم توتوشقا
مجبوردور .

شونك اوچون اوز اورروۋینك « منفعتینی حما
یە قلغوچیلەر » خطای مستبد دائیردلری طرفی
بدین سیتب ایلنب اولارنك صفیگە اوتوش بلەن
لا، اوز خلقی بلەن چوڭقور قاریمو — قارشی
لق احوالغا چوشوب قالیدو .

مثلا: نیمە اوچون قازاق خلقینك هەمەسینك
حقیقی منفعتینك حمایەچیسی، قازاق خلقینك اچی

كنىن اقسو ولايتلەرنىڭ تورغون ناحيەلرنىڭ يېڭى ساي
لانغان حاكملرى وە كېڭەش اعضالرى خطاى عسكرلرى
نىڭ باشلقلرى طرفندين ناحيەلريدن هايداپ چقريلدى.

تورفان، پيچان، توقسون ناحيە خلقلريگە
قلنغان زورلوق وە قانلق فاجيعەليك اغوالارەمە
نىڭ ايسيدين چقميغانلقدين وە چقمايدىغانلقدن
مەن بونوڭغا اوخشاش فاكتلار اوستيدە توختاپ
تورمايمەن.

جنوب بلەن چەكلەنمەستين، خطاى مستملكچيلرى
شونوڭغا اوخشاشلا سياستينى 3 ولايت دائرەسي
دە يورگوزمەك بولودو.

بونوڭغا، بزنىڭ خلقمزگە قارشى يورگو
زولگەن يېقنقى باسقونچلقلار وە تا شوكون
گيچە توزغونلىغان اشپيونلار، اغواگرلر وە بوزغون
چيلارنى ايوەتيواتلىقى فاكتلق دەليل بولالايدو.

بشونوڭ بلەن بز، خطاي مستملكچيلرى يال
غوز جنوبدىلا ملى ضديەتچلك اوتينى يېقش،
بولگونچيلك سالش سياستينى يورگوزواتقان
ايچينشاق فاكتلرينى پەيدا قلماقلا قالماستين اولار
بار لق كوچلرى بلەن 3 ولايت دائرەسيگە كريپ بزنىڭ
خلقمزنىڭ تنچ تورموشينى بوزوشقا اورنوديغانلغي—
نى تاعكيدلەپ اوتوشمز لازم بولودو.

3 حاضرقى كوندە بتون اولكە بويىنچە

لوب، ملى ئازادلق برلېك صفيىنى بوزوشلىين وه تــفريقىغه ئايلاندوروشلىين عبارەت ايدى.

خطاى مستبد دائيره‌لرى ملى زيلىيىه‌تچيليك اوتىنى كوچه‌يتش اوچون، اونى پوده‌ش بلەنلا قناعت قلماسلىين، شونىڭ بلەن بلله يه‌رليك حكومت اورونلريغا عمومى خلق سايلاملرى اوتكوزولگه‌ن واقتلاسايلامدا يقيلب، منصبلريلىين ئايريلب قالغانلار اچىلىين وجلدانسزلرنى ستىب ايلب، خلق ناريسيدا صنعى گروهلار تشكيل قيلب بولگونچلىك‌سيلشقا اوروندى. يېڭى خلمتكه اورونلاشقانلارغاقارشى كونامنصبدارلارنىڭ قورالىق توقوزيشقا قلەرتشكيل‌قلغان اغوالرى‌همىگه‌معلوم.

خطاى مستملىكچيلرى اوندىاق اغوا تشكيل قلالماى بهانه قليش اوچون حادثه توغدورالىغان جايلريدا، اوزلرينىڭ عاده‌تليكى اصول لرى بلەن خلق بنويزنى سايلاب ئالغان ئادملريگه چاره كوردى. يېڭى سايلانغان حاكملارنى وه ساقچى باشلقلرينى باغلاب ئايــاقلريــغه كيشه‌ن سلب، ناحيه‌لردين ايلب چقب كەتتى . خوته‌ن، پوسكام، مارالباشى، قەشقەر وه باش قا جايلاردا شوندىاق احواللار بولدى .

قارغىلق ناحيه‌سينىڭ يېڭى‌سايلانغان حاكيمى يارکندناحيه‌سينىڭ يېڭى‌سايلانغان‌حاكيمنى‌وه‌يارکند

اولوسچيلار كيملەر واولار اوز ملتيگه قانداق خيانت قليدو

خلقمزنڭ ئازادلق حركتى، و اونوڭغا اولوسچيلارنڭ قلغان خيانتى

مسعود، عيسى واولار بلەن بللە قوربان قوداي، چڭگز، غولام حاميدلەرگە اوخشاش ان گلياس تاماكوسنى چەككەن، ئامريكا پيواسى نى ايچكەن، مستملكەچيلار كيينمى، كيگەن ايكى ئادم سوزلەشەپ تورسا قولاقلرى دىڭ تورغان بر تودا كوم شبهەلك عنصرلار اورومچيە گە كەلگەن واقتلريديلا خلق اولارنڭ يوسو روش — تورۇشىغا قاراپ، اولاردين قاتتق نەف رەتلەنگەن ايدى. او واقتلاردا خطاى مستملى كەچلرنڭ قامچىلريدين تيب تورغان قان تۆ كى توروميغاچقا اولاردين احتيات قلغان خەلق نڭ دەردى ئىچىدە، ايدى. بچم بولدى، خوف كەلدى، تونچوقتوروپ تورغان مستملكەچى

ۋلايت خلقيغه قارشى قورقوتوش، خلقچلق فكر ديكى مسلمانلارنى عاممەوى قاماش، حكومت ادارەلريدين ترقى پەروەر ئادەملەرنى هايداش، مسلمان اهاليغا قارشى اغوا اوبوش دروش وه خلققه سغمايديغان يالغان بوهتانلارنى چاپلاب، هرخيل توهمەتلەر بلەن تنچ ياتقان اهاليني قيرغنغا تونوش ايشلرى داوام قلماقدا.

بولارنڭ هەمميسى بزنى بونوڭدينمو چڭراق اويوشوب، ملى ئاز ادلق حركيتنى بوغوشقا قصد قلغان، 3ويلايتنى قايتا قولچيلغقا چوشوروشكه اورونماقدا بولغان مستملكەچيلرنڭ توزواتقان پلانلريغا تشكيلى سوقغا بيرش اوچون تەيار توروشقا مجبور قليدو.

كوچ بزلكدە، بزن خلقمزنڭ قووتينى بيرلەشتوروب اوروش پرەست اغواگرلريگه قارشى صابر بزلپكدە يكەلتوروشيمز لازم.

مستبدلەرنڭ اغواگرلق حركتلرى خلقنڭ بيرلەشكەن صپينى قاتتق سوقوشىغا اوچراب تار - مار بولغوسيدر.

1948 - يل اوكتەبر (بيرنچى سان اتفاق ژورناليدن).

كريپ اولارنڭ طلبلرينى بليويلىپ ايلىپ خطاى
طرەفكە يەتكوزوش وظيفەسينى اوروندوسا،
ايكنچى طرفىن منافقلەرچە انقلابچىلارلى ماخ
تاپ، اولارنڭ ئشەنچىگە ايگە بولوشقا تىرشدى
لەر. غولجا وكيللرى ئالديدا ئيلانچ، تولغو
قوپ، قانچىلىك ايتىلىك ئەكيلەپ، تولكىلىك قى
لىپ، « بز يورت، ملت قايغوسىدا يوردوق .
ئەلدى بزنى بو يەردين سيلەر قوغلىماسڭلار،
بز ملتنڭ فائيدىسى اوچون پايدىچىلىق خدمتى
بولسيمو ئارتقورساق » ديگەن يوموشاق سوز
لريگە قاراپ غولجا وكيللريمو، حقيقتدە بولار
دا ملت، وطن محبتى بار بولسا، بولار كوپ
يللردين برى وطندن ئايريلىپ ئەندى يەنە او
زىگە خيانت قلماس ديگەن فكرگە كيلىپ،
اونكەن 10 — 15 يل بولارنى بر نرسە او
گەتكەنلور ديگەن اوبى نەتيجەسيدە اولار
بلەن مرسسە قلشقا باشلىدى. بولارنڭ: « بز
ملتچىمز »، « بز خلقچىمز »، « بز انسانية
چىمز » ديگەن شعارلرينى كوروپ، حقيقتدە
بولار بلەن حركت برليكينى قائمين ايتىپ كيتە
لەيمز ديگەن اميدنى قلدى. غولجا وكيللرينڭ
بولار بلەن باشدا مرسسە قلغانينڭ ئاساسى
سەوەبى ئەنە شو ئيدى! ليكن بر يل اولار

بلەن توزمەسىنىڭ اشىكى قىيا اچىلىشى بلەن، او
قوشغا، كرگەن ساف ئەركىنلىك هوا اسىلىن ئالتنە
ئالغان اسىرلردە يەڭى روح يىڭى قووەت پەيدا بول
دى . اولار باشلابقى كوزلىيلا بتون قەھرى
غضبىنى، خطاى مستملكەچىلرىدىن قارتوغراق،
كويا ملك بر قىينچىلقدا اوزاق محنت قلپ نور،
غون تەرلرىنى ئاققوزوپ اوزوق تىرىم، اونى
ايغر مشقتلر بلەن يشرىپ ، اندى يەيەزدەپ
تورغان ئاشقا اوغو سالىيغان خائىن نەنە شو
لار دەپ بلىپ ، بتون وجودى بلەن اولارغا
قازش، چقدى؛ حقيقتدە مستملكىچىلردىن از-
دى ائە شولار خوفلىگيرەك ايكەنلىگىنى اوز-
لرىنىڭ نورغون يللق كورەش تجربەسى
و طبيعى سەزگوسى بلەن خلقىمز باشلىنلا
بلگەن ايدى: لىكن غولجا طرف ملى ئازاد
لق كورەش صفىگە اختلاپ توشمسون دىگەن
مقصدده مسعود، عيسىلار بلەن مرسە قاغىنىنى
كورگەن خلق اوزىنى برلا توختاتقان ايدى.

بر طرفدن مسعود، عيسى واولارنىڭ شايكيارى
انقلابى ويلايتلر بلەن مركزى حكومت تنچلق
بتم توغرولوق مذاكيره يورگوزواتقان واقتلر
دا، غولجا وكيللرىنى خطاينىڭ اچكى احوالى
بلەن تونوشتورغان بولوپ، اولارنىڭ اچيگە

گونچولوك دوتاريغا اوسول اوينايلا مەنسەپنى
دەپ ملەتنى چوڭ ملاكەتچىلىك خوفى ئاستىغا
قويدى. خەلقىمىزنىڭ اونوتقاولوق، ئازادلىق حەركىتىگە
چوڭ خيانەت قىلدى. مستەملىكەچىلەر مانى ئازاد
لىق حەركىتىنى بوغوش و بەتونالەى يوقوتوش
اوچون، بر طرفەدن مستەملىكەچىلەرنىڭ تەرب نى
گەرگى سياستىدن بى خەبر بولغان نادان ئەبا
دملرنى ئەللەپ، اوز خالقىنىڭ بالىق بەردوق
دە، بىر تور كىم خالقنى ايرانىڭ ئارقىسىدان ئەر
گەشتوروب خالقىمىزنىڭ مستحكەم مانى ئازادلىق
بىرلىك صفىگە دەلگونچولوك سالىش مقصەدى
بلەن بولساە ايكنچى طرفدىن اوز منفعتىگە
قايچى كەلسەمو، مانى ئازادلىق حركت موفقيە
تيدن قورقوب بىرى دەپ كەنە كەتسون،
ساشقا بولسون دىگەن پرينسيپنى ئالدىغا قو
يوب اوبيگە زيان بولسە بولسون، دشمنگە
هيچ نرسە بەرمەسلىك پرنسيپنى قاتتق تسوق
قان مسنيل خطاى مستەملىكەچى دائىرەلرى توز
غون بولار چوڭ مستەملىكەچىلەر يىقىب، ئاسە
راپ كەلگەن جەلگورلەردن فائدەلنش وسيلە
تىق قارارىغا كەلدى. جەلگورلرنى بىرى اول
گوننىڭ يوقارقى حاكميت اورنىدە اشغال قىلغاندن
كىن اوزىنىڭ كىلەچەكىدىن قورققان خلق ملاكتلكنىڭ
ئالدىغى ئيلىش اوچون قارشىلىق دولقونى كوتەردى .

بلەن برگە اشلەش نەتیجەسی اولارنڭ هیچ تز
سە اوگەنیگەنلیکینی، قارغولارچە یورتنی هلا
کتکە ایلیپ مەنگیلیگانلقینی، واولارنڭ اوز مەصلە
لریگە ئیریشیش اوچون ملت قنینڭ دەر
یالاپ یتقش بلەن هیچ کاری یوق قادەملەر
ایکەنلیکینی اثبات قلدی. اولاردا قاچیلك پرینـ
سف، زەرەچە وجدان یوقلیغینی اولارنڭ هـر
کت تجریبەسی عملدە کورسەتدی: دنیادەلك
قایسی بورجیگینی کارمالکی، قایسی ملتنڭ مەسـ
لەلك ایگەسی اربابلرینی کارمالکی — اولارنی
ئازادلق مسئلەسیگە کەلگەندە ئیزیلگەن ملت
ئازادلق حرکتی اوتوق قازینپ کیتپ بارغان
پەیتلەر مللی ئازادلق کورەش صفیندە برلیگی
تی تامین قلماق اوچون بارلق کوچینی سە
رف قیلیدو، حتی، اوزینی قربان قلشقا راضی
بولودو. اگردە بو «ملتچیلەر» دە ملتگە
محبت بولغاندا، البتە اولار اوز ملتینڭ ملی
ئازادلق حرکتی موفقیت قازینپ کیتپ بارغان
دا، او حرکت قانداق شکیلدە بارمیسون شو
چوك اوتوق قازینپ کیتپ بارغان صفنی مسـ
تحکەملەشکە و بارلق ئاچی مسئلەلرینی شو
نڭ یولیغا برلیکنی تامین ئیتش اوچون سیـ
لنپ بەرگەن بولان ایدی. اولار عملدە نیمە
قلدی؟ ئکسیچە خطای مسئلەیکەچیلرینڭ بول

غەزلىچە طەرەف نىمە ئۈچۈن بۇلارغا دۈشمەنلىك
قىلىدىكەن، الله تبارك وتعالى: «إنما المؤمنون
اخوة فاصلحوا بين اخويكم» دەپ تۇرسا، بۇلار
مۇسۇلمانلارغا دۈشمەنلىك قىلىشقا ئورۇنسا، ئۇلار
بىلەن مەرھەمەت قىلسا بولماسمۇ؟ دېگەن ئويغا
كېلىشى مۇمكىن بىز ئۇلارغا شۇل ئايەتنىڭ يۇقۇرى
سىدىكى ئايەتنى ياكى سورە التوبەدىكى، ياايها
الذين امنوا لا تتخذوا اباءكم واخوانكم اولياء
ان استحبوا الكفر على الايمان ومن يتولهم منكم
فاولئك هم الظالمون، دېگەن ئايەتنى ئەسلەپ ئۆ
تۈشنى ئۆتۈنىمىز. ئۇلار دۈشمەن سەپىگە ئۆتكەن
بىلەن بولغاچقا ئۇلارنىڭ شۇ طەرەفى، تۇرغان
دۈشمەنلەر دېمەك ئىشلەيدىغان دۈشمەن بولۇپ ھىساپ
لىنىدۇ. الله تبارك وتعالى پەيغەمبىرىمىزگە، ئۇلار
غا نىسبەتەن رەھىمسىز بولۇشنى بۇيرۇيدۇ: «ياايها
النبي جاهد الكفار والمنافقين واغلظ عليهم وما
ويهم جهنم وبئس المصير» ئاشۇنداق بولغانلىقتىن
كىن بول مۇسۇلمانلارغا چېتىلىش بىلەن بىر سەپ تەشكىل
قىلىپ خالىمىزنىڭ قاننى بىلىپ، ئالغان ئۆركىنىڭ
ھەقوقلىرىنى قايتا تارتىپ ئېلىپ قىسقۇچى
منافىقلار بىلەن يېقىنمۇ رەسمە قىلىش يەنە مۇمكىنمۇ؟
البتە مۇمكىن ئەمەس. زادى نىمە ئۈچۈن ئۇ
لار بىز تەلەپچىمىز، خالىغىمىز دەپ واقىراپ عملىيە

غولجا طەرەپنى خەلقىمىزنىڭ بو ھەرىكىتىگە بى
طرف بولوپ يەنە خلق دوشمەنلىرى بىلەن مۇرەس
سەچىلىك قىلىش مسئولىيەتىنى اوز اوستىگە ئې-
لىشىنى مۇوافىق كورمەستىن اولارقا نونسز اشغال قىلغان
حكومەت تركىبىگە كىرىشنى لايىق تاپماسلىق،
اوزلىرىنىڭ قارشىلىقىنى بايان قىلىشى.

خلقىمىزنىڭ ھەممىسى غولجا، تەرەپ و كاللىرىنىڭ
بو ھەركىتىنى بىردىن — بىرخلقنىڭ منفعتىنى حمايە
قىلىش اوچون قارىتىلغان حركت دەپ باھاپ او
لارغا بولغان اعتقادى، ئىشەنچى يەنىمۇ بىردەرە
جە ئاشدى. ئاخىرىم قالاق ئادەملەر يەز، خلقى
مز ئاراسىدا ئولكونچىلىك سىلىش اوچون، وە
قىلىۋاتقان تشويقلىرىگە وە اولار اختيار يغا بىرىپ
قويغان مطبوعاتدا مستمليكە چىلرنىڭ صادىق
ئىتلىرى — مسعودقا اوخشاش خلق دوشمەنلىرى
نىڭ، قوى ئرىيسىنى ييپپ كورسوتۇشكە اورونوش
لىرى: مسعود افندم زمانىدا بتون ياخشىلىق اش
لىرنىڭ ئاساسى قورولوشقا باشلىدى... ئەزىز ورت
خلقى، مركزگە قارىتا ئىرقىمىز بەرديكىشە كەرا،
اورنىغا زەر بىرىۋاتقانلىقىنى ئايرىپ شىكەر
غان ئاچىمز يىگىلەنشقان — ئاخىرىم ئادەملىرىمىزنىڭ —

مستەملىكە ئەمەس ئىدى، ئېيتقى ئافرىقا قطعە
سىنىڭ ئىچىگە ئاۋروپالىقلاردىن ھېچ كىم كىرىپ
باقمىغان ئىدى. قىسقىسى دېمەكچى مستەملىكەچى-
لەر تەرىپىدىن بۆلۈنۈپ بولۇنمىغان، ئېيتقى، ئەنگى-
لىيەگە ئوخشاش چوڭ مستەملىكىچى دۆلەتنىڭ ئالدى-
غا ئوتتۇرىغان ھېچ كىم يوق دېگۈدەك ئىدى. ئو
نىڭدىن كېيىن كۆپ سوۋالار تۇغۇلۇپ كەتتى. دۇنيا
ئەھۋالىغا تورغۇن ئۆزگىرىشلەر كىردى. ئەنگ-
لىزلەر ھىندىستانغا مستەھكەم ئورۇنلىشىپ بولماي
تۇرۇپ، ئوزىنىڭ چوڭ مستەملىكەلىرىدىن
بىرى — شىمالىي ئامېرىكا قوشما شتاتلىرى، ئەنگىلىز مس-
تەملىكىچىلىرىگە قارشى قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ،
ئىستىقلالىيەت ئېلان قىلدى. ئەنگلىزلار ئامېرىكادا
قالغان زىيانىنى قاپلىماق ئۈچۈن بارلىق كۈچى
بىلەن ئافرىقانى ئىشغال قىلىشقا ۋە باشقا جايلاردىن
مستەملىكە قىلىشقا ئالدىرايدۇ. ئاۋستىرالىيە، كاپ،
مالتا، گىۋىيانا، مالايا، ناتال، كەرگېنىيە، بى
چۇئانالەند، بېرما، نىگېرىيە، شەرقىي ئافرىقا،
شىمالىي بورنېئو، رودېزىيا، ئوگاندا ۋە باشقىلار-
ۋە باشقىلارنى ئۆزلىرىدىكى يەرلىك خەلقلەرنىڭ قان-
لىرىنى دەريالاپ ئاققۇزۇپ ئەنگلىزلار تارتىپ ئالى-
دۇ. فرانسوزلار ئالجىر، غەربىي ئافرىقا، ماداگاس-
كار، ۋە ھىندىچىنى خەتتىلىرىنى تارتىپ ئالىدۇ.

خلقیمزنك آزادلیقغا قارشی وه اوز ملتیگه قارشی، خلقچیلق سیاستیگه قارشی حرکت قیلیدو؟ اونی بلمه‌ك اوچون «اقندیمه‌ر» کملر، کمنك فائیده‌سی اوچون خدمت قیلیدو؟ کملرنك امری بله‌ن حرکت قلیدیغانلیقینی یاخشی چوشونوش وه ایش لازم.

افندیله‌ر کملر، وه نیمه اوچون اولار اوز خلقینك منفعتیگه قارشی ئش قیلیدو؟

بوسوئالغا جواب بیرمه‌ك اوچون اولکیمزنك جغرافیه وی احوالی وکییکی 70 - 80 یللیکی خلق ئارا احوال بله‌ن بر تونوشوب چقماق لازم.

بیزنك اولکیمز شمال، وغربی، شمالدا س س س ر بله‌ن شرقی شیمالدا ماغول خلق جمهوریتی، شرقده گه‌نسو، شرقی جنوبدا چینگخه‌ی اولکیسی، جنوبدا تیبه‌ت، هندستان، غربده ئافغانستان بله‌ن چگرداش اولکیدور. بزنك اولکیمز خطایلر طرفیدن اسنلا ایتیلگه‌ن وقتلاردا انکیلزله‌ر بله‌ن فرانسوزله‌ر هیندستانی تاچیشیب مادراس اطرافیدا زه‌مبره کلر ئتشماقدا ئیدی، تیخی بزنك غربی شمالدیکی خوشنیمز ئابلای خان ئیدی، تیخی خطای دولیتی

بولغاندىن كېين انگىلىيە بىلەن اۇروش باشلاش
پىلانىنى قورغان ئىدى، خصوصەن 1914 - يىلى
ئۇرووش باشلاشدىن اول، گرمانىيە انگىلىيەنى
دەرحال سەگرەپ ئوروشقا كرىدو دەپ ئويلاي
مىغان ئىدى. چونكى انگلىيەنڭ مستملكەلرى
دە ئووقتلاردا خصوصەن ئىرلاندىيەدە، احوال
ايغىر ايدى، شونڭ اوچون گرمانىيە، روسىيە
فرانسىيە، وەانگىلىيە، مستملىكلرىدە جاسوسلوق
اشلرىنى كوچايتىپ ئاللىدىنى ئىلىپ تىيار گرلىك
كوروشكە باشلايدو. روسيەنڭ توركستان كراي
غا، انگىليەنڭ هندستانىغا قارىتا تىيارگەرلىك
ايشىنى ايلىپ برىشىغا ئىلڭ قولايلىق جاي شىڭ
جاڭ ئىدى. 1 - جهان ئوروشى دەورىدە گېر
مانىيەنڭ اتفاقچىسى توركىيە ئىدى. ئەنە شولە
توركىيە، گرمانىيەگە شىڭجاڭدا توروپ ياردەم
ايشىش خدمىتىنى مسعودقا تاپشورور يەنى
مسعود قانچە تريشىپ اشلىگەن بولسىمو، برن
چى جهان اوروشىدا گرمانىيە تار - مار بول
غاندىن كېين، او ايگىسز قالىدو. ليكن تارى
دىن اوزاق واقت اوتمەي اونى كونا ئادبريسە
بلەن ايزلەپ كېلىپ گرمانىيەنى مغلوب قاغان
انگلىيە تىپىپ ئالىدو. چونكى او منگيلىدە ان
گلىيە اوچون ئائىداق بر ئادم شىڭجاڭدا ضرور
كرەك بولوپ قالىدو. سېب برنچى جهان او

چارروسىيە ھۆكۈمىتى؛ قازاق يۇزلىرى، قوقان، بۇخارا ۋە خىۋا خانلىقلىرىنى بېسىپ ئالىدۇ. 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىغىچە يەر كۆررەسى جاھانگىر دۆلەتلەر تەرىپىدىن بۆلۈنۈپ بولىدى. ئاما 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدا بورۇنقى كونا جاھانگىر دۆلەتلەر بىلەن مۇسابىقە قىلالايدىغان - يېڭى جاھانگىر دۆلەتلەر پەيدا بولىدۇ. (گېرمانىيە، ئامېرىكا قوشما شتاتلىرى، ياپونىيە) بۇلار يەر كۆررەسىنى كونا مۇستەملىكىچىلەر ئېلىپ بولۇپ بۆلۈشۈپ بولغانلىقتىن، مۇستەملىكىسىز قالدى. يېڭى جاھانگىر دۆلەتلەر تېخىمۇ ئارتۇق قانسىرى دۇنيا مۇستەملىكىلىرىنى قايتىدىن بۆلۈپ بېرىشنى تەلەپ قىلىدۇ. كونا مۇستەملىكىچىلەر ئۆز مۇستەملىكىلىرىنى ساقلاپ قېلىشقا تىرىشىدۇ.

كونا مۇستەملىكىچىلەردىن قورال كۈچى بىلەن ئۇلارنىڭ مۇستەملىكىلىرىنى تارتىپ ئېلىش پىلانىنى قوزغىغان يېڭى جاھانگىرلاردىن بىرى يېڭى تېز قاپقان گېرمانىيە جاھانگىرلىكى 20 - ئەسىرنىڭ بېشىدا ئۇرۇشنىڭ ئۇرۇش ھازىرلىقىنى كۆرۈپ بولغان ئىدى. ئۇ بىر تەرەپتىن كونا جاھانگىر دۆلەتلىرىنىڭ ئۆز ئارا بولغان قارىمۇ - قارشىلىقىدىن پايدىلىنىپ ئىككىنچى تەرەپتىن ئاۋال تېخى ھازىرلىق كۆرۈپ بولمىغان فرانسىيە ۋە روسىيە بىلەن تېزلىكتە ئۇرۇش باشلاپ ئۇلارنى يېڭىپ

بىنا جايدا مستەملىكەچىلىك سىياسىتىكە قارشى سىيا
سىتىنىڭ توغولوشى، ھىندىستاندىكى ملى ئازادلىق
ھەركىتىكە چوڭ تاسىر يەتكوزوشى احتمال ئى
دى. شونىڭ ئوچون ھىندىستانى سوويت «زەھ
ھەرلەن» ساقلاشقا مەكىن قىمىر سوويت «زەھ
رىلەن» ھىندىستانى براقلاشتوروش كېرەك
ايدى. طبىعى اونىڭغا ايكى قىلاي جايى بى
واسطە ھىندىستان بىلەن سوويت چىگىرىسى ئا
راليقىدا اورونلاشقان قىلاق زەئىپ شىك جاڭ
ايدى. شىك جاڭ خەلقى ئارىسىدا سوويت حكو
مىتىگە قارشى ھەر قانداق ھەرىكەتلەرنى قوزوب
قارقىش اوچون ئادەم كېرەك ايدى. سوويت
حكومىتى، يېڭى قورولغان وقتلاردا شىڭجىڭدا
«سوويت حكومىتى تولغىرولوق شوندىق ھەكايەلەر
بار ئىدى. مەسىلەن: روسيەدە سوۋەت حكومىتى
قورولۇپتو، سوۋەت حكومەت دىگەننىڭ مەنىسى
اولارنىڭ بىشىنىڭ اوتتورسىدا بىر كوزى بار قو
لىقىدا سوۋەت كوتوروپ يوروديكەن، يالغوز اولوققان
ئادەملەرنى و كچىك بالالارنى سوۋەتكە سېلىپ
ايلىپ بيريپ يەيدىكەن. شونىڭ اوچون سوۋەت
حكومىتى، دەيدىكەن « دىگەن ارخشاش. ليكن
خطاى مستەملىكەچىلەرىنىڭ قولدىن قوتولالماي
تورغان شىڭجاڭ خلقىغە سەن گرمانيەگە يا
كى انگلەگە قول بولىسەن دىسە، ئاندىن قا
دىمكە ھەرگىز ئەگەشمەس ايدى..

روش دوريده انگليه‌گه اتفاقچى بولغان نيكا
لاى 2 — 1917 — يلى تختيدين ئاغدورولوب
سابق روسيه ايمپريه‌سى اورنغا يڭى، سوويت
لر حكومتى پيدا بوليدو . يەر كوررەسينڭ
هر قانداق بورجەگيدە انقلاب چقسا، دررو
باستوروشقا ئاليريغان انگليه حكومتى، يڭى
پيدا بولغان سوويتلر حكومتينى باشيدا پيدا
بولوش بيلەن يوقوتوش مقصديده سوويت
حكومتيگه قارشى ايش ايليه باريدو. سوويت
حكومتى توغولغان كوندين باشلاب بتون دن
يا جهانگير دولتلرينڭ كوزيگه نهايتى سەت
كورنودو. سبب، سوويت حكومتى حكيمتنى
قولغا ئالغان كوندين باشلاب، مستملكەچيلك
سياستيدين اوزينڭ كچيشينى مستملكەچيلك
سياست باشقيلارنڭ يەرلرينى تولاب ئاليديغان
غا عاديللق سياست ايكەنلكينى اعلان قليدو.
موندق سياست جهانگيرلرنڭ سياستيغا خوف
يەتكوزيديغان سياست بولغانلقدين هممه جهان
گير دولتلر بوليشب اونى يوقوتوش پلانينى
قورودو. انگليزلار اوچون هندستاندين ئايريلش
اوزيمى - اوزى اولتوروش بيلەن برابر ئي
دى. هندستان انگليزلار طرفيدين استيلا ئي
تلگەندين تارتب ملى ئازادلق قوزغولانڭ غول
قوليسى يوسلماى توروغان هندستانغا، يقين خوش

والغا يەنيمو باشقا اوزگوروش كـــرگوزدى.
ايكنچى دنيا اوروشيدا سوويت ئازمىيەسى ئاتاغ
لق گيتلر گرمانيەسينڭ ئارمىيەسىنى و ياپون
جهانگرليگينڭ ئاتاغلق ازمىيەسىنى تار — مار
قلغاندىن كيين، سوويت حكومتىنڭ ئـــابروىى
غايت دريجەدە اوسوپ كەتدى. دنيا انسانيەتچە
ليگينڭ اشدى دوشمەنى گرمانيە فـــاشيزيمى
و شرقىيكى « ياءجوج — ماءجوج » ياپون مىلىتا
ئازيمىنى تار — مار كەلتورولگەندىن روهلان
غان مستملىكە اللەردە كوچلوك خلق ئازادلق
دولقونى كوتورولدى. برنچى و ايكنچى دنيا
اوروشى دورليدە ئانچە كوچ چقارماى دوشـــ
مـــەنلـــر بلەن سودا قيـــلىپ كەل-كەن دوش
مەن و باشقا ئاوروپا دولتلرينڭ بايلقينى باز
كاريغا سولاپ ئالغان ئامريكا قوشما اشتاتـــلەر
حكومتى، ئامريكا دولتىنڭ هەمە جهانگر دولت
لىردن اوتوپ كەتكەنينى كوروپ، اوز — اوزا
نى انگيلز مستملىكەلرينڭ قانونى مراسخورى
دەپ بيلىپ هولوققانيلىدن دنيا حكمرانلق پلانلرى
نى قوردي. اوز اوروش دوەبايقينى چيلىپ ئابما
سەن سوويتكە قارشى اوروش ميدانلرى حاضرلى
ماق اوچون سوويت دولتى بلەن چيگرداش تور
كيە، ايران و شنجاڭلارغا قول سوندى.

شونىڭ اوچون شىنجاڭ خەلقىنىڭ خطاى مۇس-
تەملىكە ئاسارەتىدىن قوتولوش اينتىلىشىغا لايىق-
راق، شونىڭ بىلەن بىللە سوويت حكومتىگە قار-
شى كوتوروشكە ماسلىشىپ كېلىدىغانراق شىعار
كېرەك بولوپ، ئانداق شىعارلارەمو تىيارلانغان
ايدى. « روسيە توپرىغىدىكى توركلەرنى و
شىنجاڭدىكى توركلەرنى ئازاد قىلىپ عثمانلىيە
توركلەر دولتى ئاساسىدا اولوغ تورك دولتى
قورىمىز » دېگەن شىعاردىن عىبارەت ئىدى. مۇس-
تەملىكەچىلەرنىڭ منفعتىنى حمايە قىلماق اوچون
مۇنا موشونداق ئەفسانەوى ئاوانتىورىستلىق پلان-
نىنى عملگە ئاشورىمىز دەپ، يۇرتىمىزنى او-
روش مىدانىغا ئايلاندوروپ، خلقىمىزنى خانە
ويران، ملتنى هلاكتكە ايلىپ بارىدىغان خيال-
دا يورگەن مسعودنى هيچ كىم ئەگەشمىدى.
تارىخ ترققيات دولقونى مسعودنى اولكە قرغ-
قىغا اوروپ چقرىپ تاشلىدى . او، اوز خو-
جاينلىرىنىڭ ئالدىغا قاچىدى. هندستاندا او هيچ
قانداق فائىدە كەلتورەلمەيدىغان بولغاشقا، ئو-
نىڭ خوجاينلىرى اونى مركزى خطايغا بىەردى؛
اندى باشقا دروازىدىن كىريش پلانىنى قورغان
خوجاينلىرى اونى مركزچى قىلىپ قويدى. لېكن
ايكنچى دنيا اوروشى بتون دنيا خلق ئارا اھ-

اوزونىڭ اوغلى ئارتوغرولنى يول باشلاوچى قىلىپ
ئامرىكا افيتسرلارى بىلەن شىڭجاڭغا قارىتىپ يولغا
سالىپدو. بو ئارىدا مركزى حكومت وكيلىنى
بىلەن بىزنىڭ وكيللىرىمىز ئارىسىدا تنچلىق صحبت
باشلىنىپ تنچلىق بتىم امضا قلنىپدو. ئامانى ئساه
رىكا حكومتىنىڭ ئاپشوروغى بىلەن مركزى حكو
مت حمايەچىسى بولوب مسعودمو شىڭجاڭغا
كىلىپدو.

مسعود شىڭجاڭغا كىلىپ خصوصەن حكومت
بوشىغا چققاندىن كىين، اونىڭ اوروەچى يىنىدا اول
تورغان ايلى خلقىنىڭ سويەكلەرى بىلەن توكىلىپ
قانلرى بىلەن سوغورولوب چو سىيلىك اوستور
گەن ئاباد بىغى، ئامرىكا افيتسرلرىنىڭ حربى
اشتابىغا ئايلىنىپدو. شىڭجاڭنى ئامرىكانىڭ او
روش بازاسىغا ئايلاندوروش پلانى باشلىنىپدو.

دوستىمىز سوويتلەر حكومتىگە قارشى فتنە —
فسادلر باشلىنىپدو. حتى ئامرىكالقنىڭ ئماكىسى
قوتىغا سولانغان ھىواسى، زاژىكالىكا سى (ئا
ماكو يالىوروديغان) خاتونلەر پەردازلىق اسباب
لرى بىلەن تولغان اوروەچى بازىرىدا سوويت
اتفاقىدىن چققان ماللارنى ساتقان سوداگەر
لرنىڭ ماللرىغا كىرەسىن توكوپ كويدوروب
ايتش حادىثەلرىمو بوليدو.

ايككنچى دنيا اوروشيدن كين اوز مستعمليكه‌-
لريده كوتورولگه‌ن ملى ئازادلق قوزغولاڭ
لارنى بيسش بله‌ن ئاواره بولغان و ايككنچى
دونيا اوروشيدا زه‌عيفله‌شكه‌ن انگليز حكومتى
ئالدنقى تشه‌ببوسكارلقنى ئا.ق.ش. غا تاپشوردى.
شول جمايدن كره‌كلك جايدا ايشليتيش اوچون
مسعودنيمو قوشوپ ئامريكا حكومتيگه تاپشو-
ردى. مسعود ئامريكالقلار اختياريغا اوتكه‌ن
واقتلريدا ئامريكالقلارنڭ قولى ياپون اوروش
مقداليريدن بوشيماسدن مسعود چونچولده كو
توپ توختاپ قالدى. چونچيلك توروپ بيكار
ئايلق ئالميسون دپ مسعودقا ئامريكا افيتسر
لريگه فاحيشه خوتون تيپپ بريش وظيفه‌سينى
قوشومچه يوكله‌پ قويدى. اوز ملتينى موزلاق
قوين توشوپ كه‌تكنيگه غه‌ضه‌بله‌نگه‌ن خه‌-
سه‌ن توركستان اويوشمه‌سينى فاحيشه خانه
قلديك دپ اورونلوق بله‌ن اوروپ، مسعود
اوغلى ئارتوغرولنڭ بشينيمو يريپ قويدى. شون
داغديمو بو يه‌س كه‌تكه‌ن اول وظيفه‌نيمو ئـو
ته‌پ يوردى. ياپونيه تسليم بولودى. ئـامري-
كالقلرنيمو قولى بوشايدى. بزنڭ قه‌هريمان ملى ئا
زادلق قوشونيمزنڭ شيخونى ايلب اوروه‌چى
گه ميكچتو ديگه‌ن خبرينى ئاڭليغان مسعود،

تورغاندا اوزینی، تارتماسمیدی؟ لیکن او، اوزینی نی تارتالمایدو. و تارتمایدو. لیکن وطننگ ئازاد لقینی سویگوچی خلق، اونگغا اوخشاش کومنانات خانەننگ تفەنی تمور تارابا بلەن ایلیپ تاشلایدو.

بو گونکی مرکزی حکومت (امریکا جهان— گیر لیگیننگ تمور پەنجیسیگە تولوق و محکم کریپ کەتکەچکە مسعود مرکزی حکومت حمایە چسی بولوپ شنجانگدا ئیش ایلیپ باریدو. عیسی نینگ ترجیمە حالی مسعود نینگکیگە اوخشاپ کیتیدو. لیکن عیسی، مسعود دین یاخشیراق بو لغانلقا ئو برنچی دنیا ئوروشی ئالدیدا گرما نیە جهانگیرلیکیگە خدمت قلیپ ئولگیرەلەیدی. باشقەلارنینگ «انقلابی حرکتلارینی» تاریخچیلار یازار، هر حالدا ملتینی سویگوچی ملتچی—ی اوز ملتی، ملی ئازادلق انقلاب مەیدانیدا موا فیقیت قازینیپ کەتیپ بارغان مەن کیمدە اونینگ اوتوقلاریدە شادلیندار و اوننگ ملی ئازادلق برلیک صفینی مستحکملەش اوچون بارلق ووجو دی بلەن خدمت قلار ایدی. لیکن مستملیکە چیلەر «افندیلەر» گە تاپشورغان تاسپاسی، وظیفەسی سوویت حکومتیگە قارشی کورەش الیپ باریش بولغاچقا اوزینینگ ملی منفعتیدن اول شو لارنینگ تاپشوروقینی اوروندانشقا اولار مجبوریدیر.

اولكه احوالينى سنعتى روشنله مركزبلەش
توروب اولديگه تورغون عسكر ايلب چقيش مق
صدى بلەن غولجا طرفكه قارشى، نسور غوتلو
غان اغوالر تشكيل قلنب غولجا طرفكه يالغان بو
-تانلرنى چاپلاب شول مناسبت بلەن اولكەدىكى
تورغوزليغان الغار فكرلك ئادملرنى سزلر غول
جا طرفكه ياردم قلديگزلر دەب تيورمىلەرگە
تاشلادى.

مركزى حكومت بلەن غولجا وكيللرى اوت
تورسىلا توزولگەن بتمنى قوپاللق بلەن بوزوب
ايلى طرفكه ايكى قتم قورااللق هجوم قيلدو
ناموينكا جهانگيرلكيگه تشكجالك اوروش ميدانى
قيلش اوچون كرەك. اگرشكجالك اوروش مي
دانى بولوب قالغان تقديرده بويەرديكى خلقنك
احوالى قانداق بولماق ؟ ملت هلاكتى ديگەن
شو ئەمەسمو؟

شونك اوچون وطننك هر بر عزيز فـرز
زەندى شكجالكنك اوروش ميدانيغه ئايلينىشغا
اوتون وجودى بلەن قارشى توريدو.

اگرده مسعود حقيقتده ملتيني سويگوچى و
ملتچى بولمايدغان بولسا اولكه اوروش ميدانيغا
ئايلنش خوفيده و ملت جدك ميدانيديكى ئـا
تلارنك توياق ئاستىدا بولوش خوفى ئـاستيدا

بۈدۈنكى يگرمە مىڭگە يېقىن كېلىدىغان اوزاقلادا تور
غان مستعمليكەمىزنى ئامېرىكا جهانگىرلىكىگە بىز
نى اولارنىڭ اوز يېرىدىكى بىزوارلەردە ياشاواتـ
قان ھىندىيلەر و ھەر ساعەتدە نېچە قايتا ـ ش
خەۋفى ئاستىدا تۇرغان نېگرلەرگە اوخشاش
قول قىلىپ بېرىش و بەلكى شۇنىڭ جاڭگىدىن سو
ۋېت حكومتىگە قارشى تۇرۇش يارىسىغا ئاي
لاندۇرۇپ بېرىپ مەملىكەتنى بىتونلەي ھالاكەتكە
يولىغا باشلىماقچى بولغان و اولوغ خوشنامىز
سوۋېتلەر اتفاقىغە قارشى تجاوزچىلىق پوزيتـ
سىيەدە تۇرغان ئادەملەردىن اوز مىللىتىگە ياخشىلىق
كوتكىنى بولامدو؟ ئامېرىكا جهانگىرلىكى اولكە
مىزنىڭ مستعمليكە احواليدا ساقلانىشى و خلقى
مىزنىڭ محكوم بولوشىنى خالايدىغانلىقىغا ـ
اورومچىدە چىققان «اويغان» گزىتەسىنىڭ
عبدالحد مخصوص ئامېرىكا مخبرلىرىگە الىپ با
رىپ بەرگەن واقتىدا «اويغان» گزىتەسىنىڭ
اوستىدىكى ئاي بولدوزنى كوروپ «بىزگە موند
داق مستقللىق طلب قىلىدىغان گزىتە كېرەك
ئەمەس!» دەپ ايرغىتىپ تاشلاپ بەرگەن بر
كىچىك حادىثە مثال بولالامدو؟

ھېلىغو اومورىڭا كېسىمۇن مستعمليكىچى حكو
متقو اگر اونداق بولىدىغان تقديردىمو بىزنىڭ

بزنىڭ جغرافيه احواليمز بزدين نيمەنى طلب قليدو؟

بزنىڭ جغرافيەوى احواليمز بزدين الڭ اول بولنىڭ اولكومزنى اورش ميدانيغا ئايلاندوردو شقا قطعى يول قويماسلقنى طلب قليدو.

خصوصەن ئامەريكا جهانگير ليگىنىڭ سويت حكومتيگە قارشى ئوروش بازيسىغا ئايلاندور شيغا يول قويماسلغيمزنى طلب قليدو، بزنىڭ جغرافيه احواليمز بزدين بزبلەن خوشنا بولغان بوتون دولتلر بلەن خصوصەن سويت حكومتى بلەن دوستانە موناميلدە بولىشمزنى طلب قليدو.

بزنىڭ جغرافيه احواليمز بزدين بزنىڭ ملى ئازاد لق حركتيمزنى بوتون خلق ئارا احوال بلەن حسابلشب خاقيمزنىڭ منفعتيني مضبوطەن نزامەين قاش ئاساسيدا اش اليب بريشمزنى طلب قليدو موشوبر نسخلەرنى ئاساس بلەن ئيش اليب بارمغان هرقانداق ئادم ئوزملتينىڭ غمخورى و حماىچىسى بولالما يدو. افنديلەر بز بلەن ئوزونلىن- ئوزون قور غاقلقيا بى واسطه چەگرداش بولغان اولوغ سوويتلەر اتفاقى و مانغول خاق جمهوريتى بلەن دوشمەنلك پوزيتسيەدە بولوب، بز بلەن هيچ قانداق مناسبتى هيچ قاچان بولميغان —

گز چیرایلق سوز، قوروق وعدیلەرگە ئیشەنمەی
گیسیلدور ، ئولوسچیلارنڭ قلغان خیانەتلاری
خلقیمزنڭ مستحکم ئیرادیسیگە وە ارکنلك كـ و
رەـ بولیمیدیگی برلك صفیگە هیچ قاندای تە
ئیر یەتکوزەلمەیدیگو سیلدور. ئولکیمدە خلقچیلق
سیاستنی ئورموشقا ئاشوروش، بتم شرطلارینی
تولوق ئورونداش ئوچون خلقیمز تنچ خاطر
جمع ئورموشنی تاممین اتش اوچون ئاخرقی
بر ئامچی قانی قالغانغا قدر کورەش الیپ با
رغوسیدور. البتە خلقیمزنڭ بول کورەش ئوتوق
لوق و غالبەلیك بولغوسیدور.

1948 — یل(اتفاق:ژورنالی3—سانیدن)

ئاتا — بابالرىمىزنىڭ « يراقدىكى تۇغقاندىن
يقىندىكى خوشنا عزىز » دىگەن مقالى بار
ئەمەسمو؟ بز تنچلقنى دنيا خاطرجەمىلىگىنى
سۆيگەن خلق شو تنچلقنى دەپ استقلالىت
دىگەن سوزدىن كېچىپ بىمىگە كەلگەنمز، بىم
ئاساسىدىكى، بور گوزولىدىغان خلقچىلق سىياست
ئۇلدە خلقىنىڭ طلبىگە موافىق كېلىدۇ.
بزنىڭ ئۇلكىمىزنى ئامېرىكا جهانگىرلىگىنىڭ
سوقوش بازىسىغا ئايلاندورۇشىغا هېچ قانداق
ئاساس قالدورمايدو. شونوڭ ئۇچون بىم، ئورۇش
پرەست، مىلتارستلار ئولومىنىڭ حكمى بولغاندا
ئۇلار هەر تورلوك يوللار بلەن بىم شرطلرىنى
ئوروندىماسلقا، چىدىماسلق قىلىشقا ئورونىدو.
شونوڭ اوچون ئۇلار ئوزلرىنىڭ ئاگىتلرىنىڭ يا
ردىمى بلەن خلقىمزگە بىمگە ئاساسەن برىلگەن
حقوقلارنىمو ئاز كورسەتمەك وەيتەنىڭ اهمىتى
نى يوقىتا چقارماقچا ئورونىدو. خلقىمزنىڭ اركن
لىك چاملىرىمىغا پوتلى كاشاك بولىمەندەپ خلق
چىلق ترقىياتنى توسماقچى بولغان مسعود، عى
سى لەر كبى ستلما عنصرلەر جمعيت ترقىيات چا
رقىنىڭ ئاستىدا ەپسىنە بولوپ هلاك بولغوسىدور.
خلقىمز ئورغوزلىغان ئاكا - ئوكا قلرداش ئالىلرىنىڭ
قېنىنىڭ بلىلگە ئالغان اركنلك حقوقلرىنى هەر

سوئال بلەن يتيمز؟ منا شو مسئلەلەرگە اوچوق
جواب برەليگيلەك تربيەلەش نيشانينى بيليشيمز
كيرەك.

تربيەلەش نيشانينى بيلب ئالغاندن كيين تربيەلەنگوچينى توغرى يول بلەن ايلب بارغيلى بوليدو.

بونىڭ اوچون سزلەر بلەن پات-پات يولوقوب توروشيمز لازم ايدى. ليكن وقيت يار بەرمەيدى. بو گونكى بزنىڭ برنچى قيتملق كوروشوشيمز. كيلەچەكلەردە پات — پات كوروشوب توروشيمزغا يول ئاچيلدو ددب اويلايمەن.

بزنىڭ ئالديمزديكى ئەڭ مهم ايشيمزنىڭ برى تربيە مسئلەسى. تربيە يالغوز خلقنيلا تربيەلەشدن عبارت امەس، تربيە كيلەچەكنىڭ ايگەلرينى، جمعيتنىڭ فائيدەليق اعضالرينى يتشتوروب چيقيشنى مقصد قيليدو.

تربيە فوق العادە مهم مسئلە حسابلنيدو. شونىڭ اوچون بتون دونيادىكى جمعيت ئەربابلرى تربيە مسئلەسيگە ئايرمچە دقت قيليدو. ئەگەر تربيە جمعيتنىڭ ئەڭ ئلغار كيتيب بارغان يولى خلقچيل فكريديكى ئادەملەرنىڭ ئارزو قيلب يورگەن نظريەلريگە بنائەن ايليپ بريلسە شو يول بلەن خلق عاممەسى منفعتينىڭ حمايەچيلرى بولغان ئوسمورلەر تربيەلنيدو.

غولجا شهر بى واسطه عمومى مكتب اوقوتقوچيلريغا ئو. قا. ق. كلوبيدا سوزلەنگەن نطق

محترم و محترمه اوقوتقوچيلار!

بوگون سزلەر بز بلەن كوروشوب فكر ايلشيش اوچون توپلانغان ايكەنسزلەر. رهبر لەر بلەن بزنڭ ياش اوسمورلريمزنى تربيەلەپ گوچى اوقوتقوچيلارنڭ يولوقوب فكر ايلشبتو روشى ضرور مسئلەلەرنڭ بری، چونكى سزلەر گە كيلەچەك دولت ايگەلرينى، كيلەچەك جمعيت خزمتچيلرينى تربيەلەش شرفلك وظيفەسى يوك لەنگەن، جمعيتنڭ كيلەچەك توزومى، گوزقا ربشى و شونڭديكى بولوليديغان مناسبتلەر جاضردن سزلەرنڭ دولت ئيگيلرينى تربيەليشيـ گزلەرگە باغلق مسئلە. بز كيلەچەككە قايا ققا باريمز، مقصديمز نيمە؟ و مقصدگە قايسى او

چون اشاقمەيدو » ديگەن نظربەلەرنڭ هيچ بر ئاساسى يوق ايكەنلىگينى تجريبە رەد قيلغيلاى بولمايديغان دەليللەر بلەن اثبات قيلماقدا . هر قانداق يكى جماعتچيلك توزوم — كونيسى بلەن قاتتق كورەش قيلش نتيجەسيدىلا موجود بولو دو . ديمك دولت حاكيميتى اوستيدە ريئاكسيون مستبد كوچ حكمرانلق قيلب تورغان جايدا، او نڭ خلقچيلق روحيغا قارشى بەلگو لەب بەرگەن تربيە اوسولى خلق عاممەسينڭ منفعتيگە موافيق بولالمايدو؛

تربيە مسئلەسيگە بز ئايرمچە دقت قيليدز خلق وكيللرينڭ بتموقتيدا تعلم-تربيە اوستيدە 10—15 كونلەب تاليشب اولتورغان كوزلەرى بولدى . ئەگەر تربيە — دولت اچيديكى جمع يت قاتلاملەرنڭ ئايرمچە منفعتينى كوزدە توتـ مايديغان بولسا، اونڭ اوستيدە تاليشيشنڭ حا جتى يوق ايدى . ئەنە شو تربيە اوستيديكى مسئلەدە بزنڭ وكيللەر مزاكيرە تالاشقا توشوب قالدى . نتيجەدە ئشيمز حق بولغاشقا، تربيە اوستيديمو يكيب چققاندن كيين قارشى طرف اونى عملتدە يوركوز مەسلكگە تريشدى.

سزلەر ئەركين 3 ولايتدە اوز ئەركيڭزلر بلەن تربيە اشينى ايلب كيتب بارغان خادملار

ئەگەر دولت تۈزۈمى — جەمئيەتنىڭ ترقىسىنى ئاپقان باسقوچىغا لايىق بولمىسا ئەگەر دورنىڭ ئىلغار نظريەلرينى قبول قىلىب ئالمىسا خلقچىل توغرى فكرىدىكى ئادەملەرنىڭ ئارزولرى ئىنىلەك بو يىچىلا قالىدو.

ئەيتايلوق ئەنگلىيەنىڭ 16نچى عصر دىكىسى متفكۈرى توموس‌مور، ئىتالىيەنىڭ 17نچى عصردىكى متفكورى كومپانىلا و 18نچى عصر دىكى فرانسوز متفكورلرى ژان-ژاك روسسو، مونتەسكىيۇ منابولەرنىڭ ھەممەسىنىڭ الوغ ئىدىيەلرى اولرنىڭ يىللريدن ئوزاققا بارمايدو. و اولارنىڭ اوراتلرى عملگە ئاشمايدو. ياكى روسىيە ئىمپېرىيەسى دەوريدىكى يعنى 19نچى عصرنىڭ اوتتورسىدىكى اولوغ خلقچىل فكردىكى ئىلغار كەتكەن انقلابچىلەر چېرنىشيوسكى، گرىتسېن و باشقالرنىڭ فكرلرى، نظريەلرى، تىلەك و ئارزو بويىچە قالىدو.

ئەگەردە جمعىت ترقىاتىنىڭ باسقوچىغا دولت تۈزومى موافقلاشقان جاى بولسا شو دولتنى رسمى‌تونىغان مفكورەسى ئاساس حسابلىنىب تعلىم ئالغوچىلەرگە شو يول بلەن تعلىم‌بريلىدو. دولتەر قانداق‌جمعىت قاتلامەلەرنىڭ تويپسىدەتو رودو. « دولت ھېچ قانداق طبقەنىڭ منفعتىاو

بريلەيغان تربيەمزنڭ ئاساسى مقصىدى ئەنەشو
خلق عاممەسينڭ منفعتينى حمايە قيلشقا قارتيل-
غان بولوشى كيرەك.

بزنڭ معلملريمز تربيەنڭ سياسى نيشانينى-
نى تولوق حالدا مجاكمە قيلب چوشەنگەن بو
لوشى لازم. بزنڭ تربيەچيلريمزنڭ ئەركين توغ
ري و خلقچيلق روحيدا تربيە بريش امكانيتي-
گە ايگە بولوب اشليگەنليكيگە 4 يل بولدى.
بو جرياندا بز ياش اوسمورلريمزگە قانـداق
تربيە اوسولى بلەن، قايسى نيشانغا قـاريتيلب
تربيە بريلب كيتب بارغانليقى حقيدە ياخشى تو
نوشالميدوق. و تولوق نظر سالالميدوق.

تربيە مسئلەسى بزنڭ جمعيتيمزديمو الڭ مهم
اوروننى اشغال قيليدو. لوكن بوننڭ مهم جايى
برموزنچە شرائطلەرگە بنائەن بزنڭ تربيە اش
لريمزگە مناسيبتلك اوروندەردە نورغونليغان ايغر
مداخلە ئشلري بوللدى. بزنڭ انقلابيمز باشدا
« شرقى تورکستان استقلاليتى » اوچون باشلاند
ى. انقلابنڭ مقصيدى، كورەش نيشانى « اس
تقلاليت » ايدى. بتم اورتيغا تا شليغش بلەن
مقصد نيشانغا شكلەن اوز گوروش كردى.

بزنڭ ياش اوسمورلريمزنڭ حتى بعضى
وقتلەردە ئايرم اوزاق جايلارديكى اوقوتقوچيـ
لريمزنڭ چوشونەلمەى كيليواتقان مسئلەسى منا

بولغاشغا اونگدن خبریگزله‌ر بولماسلیقی ممکین،
امما جنوب و اوروه‌چی طرفلریکی اوقوتقوچیلر
مستبد قارشی طرفنگ تربیه اشینی بی واسطه
اوز منفعتیگه‌قارشی قـاریتشقا اوروندانلیقینی
کونکلولوك توروموشلریدا ایغر جفاله‌ر بله‌ن باش
لریدن کوچورمکده • و اوز کوزیمز بله‌ن کو
روب که‌لدوك: منابو عکس کوچ ، خلقچیلق، برا
برلك روحیدیکی تربیه گه‌قاتتیق توسقونلوق قیلیدو.
ئه‌گه‌ر اویاقدا تربیه اشینی توغری یولغا
سالیمه‌ین، یاش اوسموره‌رنی خلقچیلق، ئه‌رکن
لك روحیدا تربیه‌له‌یمه‌ن، اولارنك قول ئه‌مه‌س
ایکه‌نلیگینی کورسوتوب، برابرچیلك ئاساسیدا
تربیه‌له‌یمه‌ن دیه‌یدیغان بولساق بونك اوچـون
تربیه نیشانیغا توسقون بولغان کوچنی ایلـیب
تاشلاش کیره‌ك و عمومی تربیه بریش اوچون
حاکمیتنی خلقنك قولیغا ایلب بریش و کیله
چه‌ك اوچون فائیدلیق اولاد تیارلاش اوچون تربیه
مقصدینی خلق منفعتیگه قاریتش کیره‌ك بولودو.
شونك اوچون تربیه‌نك سیاست بله‌ن باغلیـ
نیشی یوق دیب قاراشقا اورون قالمایدو. تر
بیه، سیاست بله‌ن محکم باغلانغان بولوب، تر
بیه‌نك مقصد نیشانه‌سینی سیاست بلگوله‌یدو.
ئاندان بولغاندن کیین، یاش اوسموره‌رگه

ايگەدارچىلاق قىلىب تورغان مستملىكەچى مملىكت
اوز اختيارى بىلەن بەرمەيدىو، هر ايكىسىنى كو
رەش قىلىب ايلىش كيردك بولودو. ليكىن بريگە
نهايتى نورغون كوچ طلب قيلنودو. ينە بريگە
قاتتىق كورەش طلب قيلنسيەو، اونگغا تىيلىشتور
غاندا ئازراق كوچ كتيدو. ئەنە شونىڭ اوچون
بز چاپيەز كيلميديەنراق كوردش يولى بىلەن
باراياوق ديگەن مدعا بىلەن. بز بتەنى تولوق
اورونلوتوش اوچون كورەش .ايلىب بارەاقدامز.
البتە بو سوز هر قانداق شرائطدە بزگە دوش
مەن هجوم قيلىب ئازاد قيلنغان 3 ولايتنى قايتا
بيسىپ ئالسيەو، بزنىڭ خلقيمز بتىم دەبلا قاراب
توروددو ـــ ديگەن سوز امەس. بو سوز قارشى
طرف بتەنى، رسمى بوزەيسا، بز بتەنى بوزمايد
مز ديگەندينلا عبارت. امدى بز حاضرقى بزنىڭ
احواليمزنىڭ قدر ـ قمتىنى ياخشى تو شونەك او
چون اوتكەن وقتلەرگە بر نظر سيلىب كورەيلى
و بو مسئلەنى ياخشى توشونوش اوچون قسقە
چە ئارقيغا ايكنسكورسيە قيلىب باقايلىق. اولتور
غان اوقوتقوچيلەرنىڭ عسكريتنى 25 ـ 30 ياشلار
دا بولوب اولارغا اولكىنىڭ اوتموش احوالى
ياخشى معلوم ليكن اونلەردين ئيشى كيچكلرگە
اولكىنىڭ اوتكەن احوالى تونوش بولمسا كيرەك.

شو. اولار ایلگری « ئەرکینلك »، « ئازادلق ».
دیگەن سوزنی « استقلالیت » دیگەن سوزبلەن
باغلاي، استقلالیت بار یەردە ئەرکینلك بار، اس
تقلالیت یوق یەردە ئەرکینلك یوق دەب چو شو
نەتتی. بتم بولدی. ئەرکینلكلەر بدلیگە بز
«استقلالیت» دیگەن سوزدن کەچدوك. بوقاندااق
ئش. استقلالیت بولمیغاندن کیین قالدااق ئەر
کینلك بولوشی ممکین؟ دیگەن سوالغا کیلیب
قالیدو. حقیقتدە بز بلەن بتم توزو گەین طرف
اولکەدە مستملیکەچیلك سیاستینی ساقلاب قیلشقا
ئنتیلیشی نتیجەسیدە بتم اوزوندالمیدی و اولکە
خلقیغە هیچ قانداق سیاسی ئەرکینلكلەر بریلمە
دی. بونیڭغا قاریغاندا یوقوارديکیلەرنیڭ توشەن
چیسی توغری بولمیدیمو؟ دیگەن خلاصە گە
کیلش ممکین. ئانداق بولغاندن کیین ینە بز
نیڭ بتم دەب توروشیمزنیڭ نیمە حاجتی بار. اس
تقلالیت اوچون کورەشنی داوام قیلدوروەسەك
بولماسمیدی؟ ئەنە مسئلە شونیڭدا.

استقلالیت ئالالمیغان تقدیردیمو ئەگەر بز
گە ایگەدارچیلق قیلب تورغان طرف مستملیکە
چیلك سیاستدن کیچب برابرلك، خلقچیلق سیا
ستینی عملدە یورگوزیدیغان بولسا، البتە اس
تقلال ئالمای توروبمو خلق سیاسی ئەرکینلك
حقوقلریغا ایگە بولودو. البتە هر ایکیسینی

شى‌سەى دەورى بولمىغان حالدا دزنك ملى ئا زادلق انقلابىمزنى موجود قلىدىغان كادىرلار بولمىغان بولار ايدى.

ئاممـا، 2- دونيا اوروشى بلەن‌شڭ‌شى‌سەى اوزگەردى. استبداد سىاستىنى‌يور گوزوب ضيا لى ياشلارنى، تعلم تربيە ايگەلرى بولغان معلملرنى قرغاوول ئاووليغاندەك — اوولاشقا باش لاب رواجلاب كتب بارغان مدنيتنى كەينىگە سورىدى. بوناڭ نتيجەسىدە معلملريمز اوستىدە كون كورەلمىگەن ئادەم «افندى» بولودو- دىي گەن كوز ئاراش پەيدا بولوب ئانچە، مونچە خط توتونغان ياشلارغا قز بەرەمەسلك اشلرى كو پويوب معلم ئادەمگەرچىلك معاملەسىدن محروم قلىندى. شو اوسول بلەن خاغيمزنڭ ئەركەنى ايلگرىكى احوالغا (ئاپريل اوز گوروشدن بو رونقى) چوشوروشكە قصد قلدى.

حقيقتدە بو ممكىن ئەمەس ئىدى. بوناڭ بلەن شڭ شى سەى هم مقصدگە يتەلمىدى: 2 - دونيا اوروشى تماملنش بلەن دونيادا چوك اوز گوروش بولدى، 2 — دونيا اوروشى مستملكە ئەللەردىكى خلقلەرنى ئاگاهنى تىخىمو كوتەردى، وە مستملكە ئەللەردەقول بولماسلق قىاه ئەركەن ياشاشقا بولغان انتيلش بارلققا كەلدى.

ئاپرېل اوز گوروشىدىن بورون اولكەمىزدىكى
عمومى معلملەرنى يىغساق هم بونچىلىك توپ‑
لىيالمىغانتى. سبب: او ۋاقىتدا شونچىلىك مكتپ‌شون‑
چىلىك معلم يوق ئىدى. «شوتاڭ» دەيدىغان
توگچى تەييارلايدىغان بىر ئىككى مكتپ بولى‑
دىغان ئامما بىلىم، فەن ۋە دونيا بىلەن تونوش‑
تورىدىغان مكتپلەر بىر نەچچە يوق ئىدى. اگر
بو دەۋر ئادەملىرى دونيا بىلەن تونوشتورىدى‑
غان فنى مكتپلەرنى ئاچىمەن دىسە، جاهانگىرچى دولاتنى.
ئاپرېل اوز گوروشى اولكە خلقىنىڭ مدنى‑
يىتىنى يوقورى كوتوروشدە كەڭ يول ئاچىدى.
تورغونلىغان مكتپلەر ئاچىلىپ، تورغونلىغان بالى‑
لىرىمىز اوقوشقا باشلىدى. سىزلەرنىڭ هممە گوزەلەر
شونىڭ مېۋەلىرى سىزلەر. شونىڭ اوچون شاگ‑
خەيلە بىر مخبرنىڭ «سىز شىڭ شىسەيگە قان‑
داق بها بېرىسىز؟» ‑ دېگەن سوئالىغا: «بىز
شىڭ شىسەيگە قدر قاراشقا او لايق اولتور‑
غان ايلىوق. شىڭ شىسەي كېلىپ ايلگىرى يقىش‑
نى اوگوتوپ بەردى، كېين شىڭ شىسەي ايلگ‑
ىرنى يوقوتوپ، لامپچو بەرمەسدىن شاه ائوگو‑
تمەن دىيدى، ايلگىرگە اوگرەنگەن خلق بونگ‑
غا بوي بەرمىدى ايلكتر بلەن اشلىمەن دېدى»
— دەپ جواب بەردى. حقىقىتدە هم شىڭ شىسەي
دەۋرىگە شو نقطەنى نظردە قاراش كېرەك. شىڭ

سبب، ملی ئازادلق قوزغولاڭنی حرکتگە کەلتوزگوچی کوچ بلەن بونڭغا رهبرلك قلغوچی وە ملی ئازادلق قوزغولاڭنی ئاخرقیچەك كە قدر ایلپ باریدیغان کوچ خلقچلق سیاستنی تورموشقا ئاشوریدیغان کوچ ئککیسی بر کوچ ایدی.

ملی ئازادلق حرکت خلقیمزنی مستملیکە چیلەرگە قارشی قوزغایدیغان بولسا، خلقچلق سیاستنی تورموشقا ئاشورۇش اوچون بولغان کوروش، استبدادقا قارشی قاربتلغان بولوب، او استبداد یەنە مستملیکەچیلك نڭ اوزی ایدی.

دیمەك، ملی ئازادلق ئوچون کورەشکوچی کوچ بلەن خلقچلق سیاستنی تورموشقا ئاشوروش ئوچون کورەشکوچی کوچ اوخشاش بولوب قالدی. شونڭ اوچون اگر بزنڭ اولکومزدە حقیقی خلقچلق سیاست یورگوزولیدیکەن خلقیمز دیگەن مقصدینی یەنە ئالیدو.

بز بوگونکی شرائط وە ئەحوال بلەن حساب لیشب عمومی طلبکە موافق خلقچلق سیاستنڭ تورموشقا ئاشورلیشی اوچون کورەش ایلب کیتب بارماقدیمز. بزنڭ هر ئککی باریدیغان یولیمزنڭ نشانی بر بولغاشقا، بز خلق ئارا احوالغا موافق کلیدیغان یول بلەن بارایلوق.

ئازیيا خلقی محکومییەتکە قارشی قوزغالدی، ئازيیادیکی یاپون جهانگرلیکیگە قارشی قوزغالغان خلق، یاپون قولیدیکی قوراللارنی تارتیپ ایلش بلەن وە مستملیکەچیلەرنڭ اوز دوشمەنلریگە قارشی تورۇش اوچون بەرگەن قوراللری بلەن مستملیکەلەر قوراللنیپ، قوراللق قوزغولاڭ کوتوروش بلەن اوز مستقللیگینی طلب قلدی. ایتایلوق هندستان، بیرما، مالایا ..لار.

شونڭ بلەن ئەرکین یاشاش اقتداری بولغان ئازيیادیکی مستملیکە ئەللەر « ئەمدی قول بولمایمز » — دەپ تولقونلونوپ قوزغولاڭ کوتەرگیلی باشلیدی. نەتیجیدە ویتنام، هندونیزیە، شمالی قوریەدە مستقل جمهوریتلری موجود بولدی.

بزمو اوز استقلالیتمز اوچون قوزغولاڭ کوتەردوق. بزنڭ کوتەرگەن قوزغولاڭمز مستملیکەچیلککە قارشی کوتورولگەن ملی ئازادلق قوزغولاڭ ایدی. شونڭ بلەن بللە بزنڭ کوتەرگەن قوزغولاڭمز انسانیتچیلك معاملەسیدن محروم بولغان خلقمزنڭ سیاسی ئەرکینلك حقوقلرینی قولغا ایلش اوچون بولغان قوزغولاڭ ایدی. شونڭ اوچون بزنڭ کوتەرگەن قوزغولاڭمز خلقچیلق سیاستنی تورموشقا ئاشوروش اوچون بولغان قوزغولاڭ ایدی.

چون، بر جىلك گوشكە 9 مىليون دوللار توليشى
لازم بولىدو. شوڭلاقتىمو راست بزنڭ ھەممىتى
مزدە تربيەچى كيلەجەك دولت ئەربابىنڭ تربيە
چىسى، كيلەچەكدىكى عالم، مھندس و قوماند
انلڭ تربيەچىسى، بز او ئايغان وە بز دىگەن
اورۇننى اشغال قىلالمايواتىمدو. بز اونڭغا، بزنڭ
اوزوڭز اويلىغاندەك شرائط توغدوروپ بيرەلمەي
واتىمز. شرائط توغدورو، بىر مەسلە، بزنڭ خا
لىماسلىقىمزدن ئەمەس، بو گونكى، شرائطىمزنڭ
شوندق بولوشىدندور. سزلەرگە معلوم، بز
3 ولايتنى ئازاد قىلغىلى، 4 يلدن ئاشتى. 4 يل
دن بيرى بر ەر مھم قورەلوشقا كريشالمىدوق.
بو كريشالمىغانلقىمز، قالاماسلقىمزدن ئەمەس.
بونڭ سەببى اڭ ئەوول بزنڭ ئەركينلكىمزنى
قوليمزدا ساقلاب قلش اوچون بارلق كوچمز
نى ئەركينلگىمزگە قصد قلغان دشمان، سوڭ-
شى-لەن بانديلىرى بلەن كورەشىشكە صفربر
قلغانلقىمزدندور.

سزلەر حاضر كورۈش ايلك كيتب بارىمز
دەيسزلەر. بو توغرا گەپ. تيخى قورالىق كو
رەشدن چىقالمايواتىمز. يەنە سزلەر شونى اع—
تبارغا ئالسىڭىزلەر بولودو. شۇ شى سەي بوتون
اولكينى ساقلاش اوچون 20 مڭ عسكر توتقان

نتیجەگە کەلسەك، بزنڭ باشلابقی قالغان طلب
لریمز مضمونەن اوزگەرگینی یوق. بوگون بز یاش
اوسمورلریمزگە بیریلیدیغان تربیەنی شو ئاساس
ـدا ایلب بارساق توغری تربیەلیگەن بولیمز.
بالیلریمزنی ملی ئازادلق وە خلقچیلق سیاستنی
تورموشقا ئاشوروش روحیدا تەربیەلیگەن بو
لیمز. تربیە نشانی ئەنە شونیڭدن عبارەت بولا
شی کیرەك. بزنڭ مکتب اوقوتغوچیلریمز ملی ئا
زادلق کورەش یولیدا خلقچیلق سیاستنی تور
موشقا ئاشوروش یولیدا وطن خلق اوچون ئا
خرقی چەککە قدر کورەش ایلب بارالایدیغان
وطن پروەرلەردن بولوشی شرط. بونی بوتون
خلقیمز تاپشوروپ اولتورودو.

ئەمدی معلملەرنڭ احوالی توغرولیق سوز
ئاچساق، 3 ولایت دائریسیدیکی معلملەرنڭ تور
موش احوالی بلەن 7 ولایت دائریسیدیکی
معلملەرنڭ تورموش احوالینی هیچ قانداق سی
لشتوروش ممکین ئەمەس، چونکی بزدە بر
میلیونلتا یقین معاش ئالغان معلم یوزجڭ اون
نی یوزمڭ دوللارغا ئالیدو. بر گەز چتنی 9
مڭ دوللارغا ئالیدو. بر جڭ قوی گوشینی
8 مڭ دوللارغا ئالیدو. اوروەچیدە خوددی شو
معلم 300 میلیون دوللار ئایلق معاش ایلب یوز
جڭ اونتا 200 میلیون، بر گەز چیتقا 17 میڭ

شى كېرەك ؟ حاضر دونيادا الغار كېتىب بارغان خلقچىل دولتلرنڭ معارف ئشى ذيگەنلەرك يولغا قويولدى. بولارنڭ معارف ساحەسيدىكى تجريد بيسىنى ايلب قارايدىغان بولساق، اولاردا معارف خلقچىل سياست تورموشقا ئاشقاندىن كىين يوكسەلگەنلكىنى؟ رواجلانمانلقىنى كورومز. انقلاب واقتيدا بوتون خلقىمزصفربرلىككە كىلىب قالدى بلەن دوشمەننى تار-مار قيلب، شهرنى اشغال قيلش اوچون قاتناشتى. شەهرنى اشغال قلغاندىن كىين اونى اداره قلش ايشىغا كريشتى. حقيقتدە اشغال قيلشدىن اداره قيلش مركەكەبرەك ايكەن. اونڭ مركەكەبلىگىنى تجريبە كورسەتتوواتيدو. شونڭ اوچون بز دولتيمزنى توغرى اداره قيلب، هر طرفليمە تولوق بلمايگە بلرى بولغان، وطننى چين كوڭلى بلەن سويوب، وطن اوچون جاننى فيدا قيلشدا هر دائم تەييار بولىديغان ساغلام بلەن ئادەملەرنى تەربيەليشىمز كېردك.

او ئادەملەر حاضرقى زامان بلىمىنى تولوق ئىگىلىگەن ئادەملەر بولوشى كېرەك.

اگر بز، بالىلرىمزنى كيلەچەكتە وطننى تولوق اداره قلسون ديسەك فننى علملەرنى تولوق بلەرورشكە تريشىشىمز ماتيماتيكا، فيزيكا

ایدی. بز بولساق اوقوش اشلریمزنی تامین قیلش اوچون بتمگه موافق عسکر ساقلاشقا مجبور بولدوق. بو عسکرلر 3 ولایتده ساقلینش بلهن اولکولوك حکومتدن تیگیشلی تامیناتنی آلغینی یوق.

شوننك اوچون بز مدنی-معارف اشلریمزغا بودجهنینك 3 دن-بیرینی صرف قلساقمو، دیگهندهك تولوق تامین ایتهلمهیواتیمز.

بز شونداق ایغرچیلقیمزغا قاریمای مدنی-معارف اشلریمزگه شونچه کوپ صرف قلیواتیمز. اگر اوزینی الغ مدنیتلیك دهپ حسابلیغان بو گوننکی ئا.ق.ش نی ئالیدیغان بولساق بودجهنینك 47 فائیضنی (14 ملیارد ئامریکا دوللاری) حربی اشیغا صرف قلسا، یالغوز 250 میلیون دوللاری ئامریکانینك معارفی اوچون چیقرلغان. شونداق ترقی تاپقان ئامریکیدا معلملر ریستارانلاردا ئهفسانهلیق خیزمتینی طلب قلیدی، ئاممریکیدیکی ساوادسزلرسانی 10 میلیوندن ارتوق.

مهن اویلایمهن: خلقچیللق سیاستنی تولوق تورموشقا ئاشورغانغا قدهر کورهش مهیدانیدا بولغانلقیمز اوچون اوقوتقوچیلاراولارنی کورهش مهیدانیدا دهپ بیلیپ، بزنی قیینچلقیمزنی بیلمهس.

ئهمدی تربیه مسئلهسیگه کیلهیلوق. بزننك مکتب اوقوغوچیلریمزغا قانداق تربیهلر بیره

ريىچە دقت قلىنىدىغان مۇھىم مسئلەلەرنىڭ بىرى
بولغان ئىشبىتكارلىغىنى حركەتلەندۈرۈشىمىز كېرەك.
تربىيە اشلىرىدە ايككىنچى دقت قلىنىدىغان مسـ
ئلەمىز، بىز ياش اوسمۈرلىرىمىزنى اوزىنىڭ شخـ
ـسى منفعتىدىن، جمعىت منفعتىنى كوپ اعلا
كورۈدىغان قلىپ تربىيەلىشىمىز كېرەك. بو بىزنىڭ
تۇرمۇشىمىزدا نهايتدە مۇھىم اورۇننى تۇتۇدۇ.
بىزدە بو مسئلە اوستىدە كەمچىلىك كوپ. بۇنى
بىز باشلانغىچ تربىيەنىڭ مكمل بولمىغانلىقىدىن بو
رۇندىن دوام قىلىپ كېلىۋاتقان شرائط مراسىمنىڭ
نتىجىسى دەپ اوتۇپ كېتىمىز. تەربىيە لەنگۈچى
لەرنىڭ تەربىيە لەنشى — تەربىيەچىلەرنىڭ ئۆزلىرىنىڭ
بو مسئلەدە اورنەك بولۇشىغا باغلىق. اگرمەن
تربىيەچى، مەن تۇرمۇشتا شخصى منفعتىدىن جمعـ
ـيت منفعتىنى اعلا كورسەم تربىيەلەنگۈچى
بۇنى شەكسىز اوزىگە قبول قىلىدۇ. ئادەم رو
حىنىڭ مهندسلىرى بولغان تربىيەچىلەرنىڭ اوزلىرى
شخصى منفعتىنى جمعىت منفعتىدىن تۆۋەن قىلىش
بىلەن باللىرىمىزنى وطن، ملت وە خلق منفعتى
اوچۇن جان كويدۈرۈدىغان تۇرمۇش تارىخى
بىلەن تربىيەلەش كېرەك.

تربىيە اشلىرىمىزدە اوچىنچى دقت قلىنىدىغان مسئلەمىز
مكتەپلەرنىڭ دوستلۇقىنى باغلايدىغان جاي بولـ

كا، خيميه، طبيعيت وه باشقيلارنى تولوق ايـ
گەللەپ، تيخنيكا قوراللرينى ايشلەتيشنى، طبيعت
نىڭ كوچينى جمعيتكه بوى سوندوروشنى بليـ
ديغان ئادەملەردىن قاب يەتىشتوروشكه ترشيشـ
مز كيرەك. بزنىڭ تربيەلگەن باللىرىمىزنىڭ حا
ضرقى زامان تيخنيكا قوراللرى بلەن تونوشـ
لىقى بولسون اوچون ممكين قەدەر امكانيت بار
جايدا، اوقوليواتقان بلملارنى تجربه بلەن باغـ
لاپ، كتيشىمىز كيرەك. بزدە تولوق تجربه
قوراللرى، تيخنيكيلار بولميسىمۇ، بار ايمكانيتـ
دين فايدىلنيشيمىز لازم. شو كونگيچه مەن
بەرەر مكتپنىڭ معلملرى اوزى تشبث قيلب، ايـ
لكتر استانسيگه ايكسكورسيه قلغانلقيـ
نى ئاڭلىمىديم. ايلكتر بولسا، حاضرقى زامان فەن
مدنيتنىڭ ئاساسى. ايلكترنى بولسا، بالىلار مكـ
تپدە اوقويدو، موندين باشقا مكتپدە لاباراتوريـ
يه وه تيخنيكاغا عائيد يزيلغان حكايەلرمو يوق.
بزده تيخنيكا توغريسيدا سوويت اتفاقيدا يزيلـ
غان ژينكوفنىڭ حكايەلرگه اوخشاش حكايەلر
يوق دب قاراپ اولتورماسدين، يوق نرسينى
بار قليشمز اوچون بز ايجاد قلغوچى، قورغو
چى بلله تورۇپ بلله، ايجاد قلغوچى بولوشـ
بلەن باشقيلاردين هەم فايدىلنيشيمىز وه ئاي

بورماي تورۇپ خلقچيلق سياستيني تورموشقا ئاشوروش . هەم هەم قيين مسئلەدور .

محنت سويوشلوكني وە حرمتلە شليكني، باليلارغا اوزلەشتوروش معلىگە باغلق مسئلە ئاما بزنك تربيەچيلاريمز محنت سويوش تربيە سيني اوزلرى تولوق ايلپ چققان ئەمەس. شونك نتيجسيدە قارا محنت قلشني فوق العادە ايزا دەپ بيليدو .

منا بو بزگە ايلگركى جمعيت تورومينك قالدوروب كەتكەن ميراتى .

مستمليكەچيلەر — مستمليكە ئەللەرنك تيار قلغان محنت حسابيغا ياشايدو، مستمليكەچلەر محنت قلماسدين ، مستمليكە ئەللەرنك حصولاتيدين تولوق فايديلنش اوچون مستمليكە خلق اچيدين چققان ساتقون منافقلارنك يار ديميدين فايدلانيدو . بونك نتيجسيدە مستمليكە ئەلنك اوز اچيدين محنت قلمايديغان يتيب يەيديغان قاتلام پيدا بولودو، بولار محنت قلماسلقنى اوزيگە شرف دەب بيليدو .

محنت قلماسدين ياخشى تورموش كوچورگەن ئادەمني كورگەنلر اونى مستمليكيديكى قولوق محنتينك ايغرليغى ، اونوڭدا بر قاتلا منك محنتسز ئاسان تورموش كوچوروشيە

سمايدو . مەكتەبدين باشقا جايدابولغان دوستلوق
هر واقت هر خل شكلدى ئالغان بولوب بعضيلد
چىن دوستلوق صداقتلىك وظيفىسى، اونى ئاتوغ
رى چوشونوش نتيجەسيدە ئا توغرى يول وه
خاهلىغان نتيجىگە ايلب باريدو .

اگر مكتبده دوستلوقنى تاءمين قلش آيـ
شى كوچلوك ايلب بريلسا، موندداق تربيه‌لە
گەن ماليلاردا دائيمى دوستلوق صحبتى جمـ
هيت فايدىسيغا قاريتلغان بولدو. موندداق تر
بيه‌لەنگەن ئادەم حقيقى خلقچىلق سياستىنىڭ
تورەوشقا ئاشوروليشىنىڭ برنچى كورەشچيسى
بولودو .

شونىڭ اوچون نه نه شو عموم منفعتنى
حمايـه قلشقا قاريتلغان شخصى اوچلوق يا
كى ئامراقلق بلەن ئەمەس، حقيقى دوستلوق‌هم
كارلقنى مكتبده تاءمين قلشمز كيرەك. تر
بيه اشلريده توتونچى دقت قليدىغان مسئلەمز
بسز. اوقوغوچيلەرغا محنت سويوشلوكنى
محنت حرمتلەشلىكىنى اوزلەشتوروب تربيه‌بريـ
شيمز لازم بولودو . محنت بلەن جمعيتنىڭ اشـ
لەب چقريش كوچىنى كوتەرگيلى بولودو .
جمعيتنىڭ اشلەب چقريش كوچىنى كوتەرمەى
توروب، جمعيتنى ترققياتقا يتشتورگيلى بولـ
مايدو . و اشلەب چقريش كوچىنى ترققى قلـ

ايتايلوق خەنسوغا اوچ بولساق مللى ئازاد لىق چىلىشىمىزدا اوتوق قازىنىمز دېگەن چوشەن چە بلەن خەنسو ملتىگە قارشى نفرت روحىدا ابالىد لىرىمزنى تەربيە قلساق بولامدو ؟ مەنداق ناتى معلملرىمزدە يوق بولىسا كېردك . مللى ئازاد لىق كورەشىمزنى دېگەن ايىما ئولب بارماقچى بولساق، بوز مداق ئاشكارى قوب يلتىيزنى بلەن چىرىب تاشلاب، اولكىمزدىكى همده خلقلر نىڭ كورەش نىشانىسىنى برنقتىغا يىغىشىمز لازم . قزيلگەن خلق حكومتىمىز ئازاد بولوشنى خاھ لايدو . اگر بالىلارغا خەنسونى اوچ كورسو توب مەمولىنى ياخشى كورسوتوب تربيە بەر سەك؛ اوزىمز قارىمو قارشىلققا چوشوب قالىمز. چونكى تربيەلەنگوچىلر، بر ملت اعلا بر ملت پەس، بو ملت تاجاوزچى ، بر ملت تاووزغا دوچ بولغوچى دېگەن چوشەنچەدە ئوسوب يتىلىدو .

وحالەنكى تجاووزچى ملت امەس . ملتنى سياتقوچى بر توب حربى - پالىسيە بيوروكرات ئاپاراتقا تايانغان مستبد عنصرلەردور . اولارنىڭ ملتكە وكالتەن سوزلەشكە هيچ قانداق حقىمو يوق و ملتكە وكىلمو بولالمايدو . شونىڭ او چون بزنىڭ ايلگىرگە چايلاشتان بر توركوم مستملكىچى خەنسو چنووڭ-عملدارلرىنى بتون

مجنت — ئاشدىن اولمەسلك اوچونلا قىلىدىغان
بىر پەسچارە دىگەنىكو، قارىشلارنى پىداقلىدو.
مەھقەتە اوچوغراق بىر مثال ايتسام، مىندە
دەھقانچىلىق بلەن مشغول بولوپ يورگەن
اينىم مىنىڭ يىنىمدا عسكر بولدى. بىر كونى مەن
او، دىگەن كونى بە كەلمىدى. نەرزىسى قا
ئوكغا خامانىدىن سامان ئەكىلشنى بويروسام،
رىساق او سامانىنى كىچىسى ايلىپ كەپتو.
شوروشتەروب « نىمە اوچون تونوگون ئەكەلمە
دىڭ » دىسەم، « كوندوزى ايلىپ كلىشكە ايزا
تارتىدىم » دەيدو. مانا احوال، اوزى دهقان بولوب
قوروپ عسكر كىيمىنى كىيىش بلەن اوز كسبى
چى وە كسبى اشلرىنىڭ محنتىنى پەس كورودو.
اونوڭ ئاڭىنى كىيگەن پاكىزە عسكر كىيى
مى و تاقىمان تاپانچىسى اوز گەرتتى. موندا ق
ئاڭنى اوز يەردىن اوروب چقىربو تشمز كىرەك.
تربىيە اشلرىمزدە بشچى دقت قلىدىغان مسئلە
مز — اوقوغوچىلرنى وطن پرورلك روحيدا تر
بىيەلەشدىن عبارتدر.
بز بالىلرىمزنى تار ملتچىلك روحى بلەن تر
بىيەلەيدىغان بولساق بز ملتنىڭ فايدەسىنى كوز
لەيدىغان. باشقىلارنى ئادەم حسابلىمايدىغان روح
دا تىيارلاپ قالىمز.

عسکر خلق محافظتچیسی بولغاچقا خلق بلەن
یقین مناسبتدە بولوب ئاریلیشیدو.

منا شوندق ئاریلاشقان چاغدا عسکرنیڭ اخلا
قی معاملیسی، یوروش-توروش حرکتی، خلققە
انقلابیمزنیڭ خراکتیرینی کورسەتکوچی بولودو.
ئاندق بولمیغان حالدا قسماً بولسا هم خلقنی
ڭ نارازیلق پیدا بولوشقا سببچی بولودو. اگەر
عسکر انقلابی روحدا تربیە ئالغان بولوب، خلقنی
حمایە قیلشدا خلق منفعتینی شخصی منفعتدن
اعلا کورسوتوب بیرەلەیدیغان بولسا، شەکسز
خلقنیڭ اونیڭغا ئیشەنچی ئاشیدو. بونی بز انقلا
بیمزدا کوروب اوتدوق. انقلابیمزدا عسکرلری
مز قەیەرگە بولمیسون، خلق بار جایغا بار
سا، شو یەردیکی خلقنیڭ حمایەسیگە حرمتیگە
ئیگە بولدی. لیکن ئایریم ئادەملەر ئش قیلب
قولیمزدا قورالیمز بار. بیگیمزنی قلیمز دی
گەنلەرمو بولوب، بولار بزگە ئاز زیان یەتکوز
میدی. شونیڭ اوچون اوقوغوچیلارنی وطن پر
وەرلیك روحیدا توغری انقلابی مستحکم ایرا
دیلق قیلب تربیەلیشیمزنی بزدن انقلابی وظیفە
مز طلب قلیدو. بولارنیڭ سرتیدا تربیەدە، سلا
متلیك ساغلاملق هم ئاز اورون ئالمایدو. «سلامت
تەنلیك، ساغلام عقللق» قیلب تربیەلەش ئاسان

خەنسو خلقىنىڭ وكيلى ددب قاراش توغرى بول
جايدو. بو بزديكى « دارينلار » بزنڭ قانچىلىك
دوشمىنىمز بولسا خەنسو خلقىنىكەمو شونچىلىكلا
دوشمەنيدور . بز تجاوزچى امەس. شونك بلەن
يلله بز املى ينه قول بولوشنيەو خاھلىمايمز
و اونوڭغا يول قويمايمز بز تجاوزلق قلشقا
باليلريمزنى تيارليمايمز و تجاوزلق قلغوچيلارغا
يول قويوب بيريش روحيدا هم تيارليمايمز .

شونلڭ اوچون وطن پرورلك روحيدا وطنه
ميكى خلقلر اورتاقلارچه برابر حاكميت ايگسى
بولوديغان و اوزلرينى اوزلرى ايداره قليديغان
بولوشنى كوزدك ديگەن روح ادتربيه قلشيمز كيرەك.

بز بر اونـى محكو ملوقتا ئالمايـــز و
اوزيمز هم املى محكوم بولوشقا قايلغى را
ضى بولمايمز. بز باليلاريمزغا شونغەنى، كوز
ئاللىمزغا كەلتوروب ، وطن پرورلك خلقچيلق و
خلقنى حرمت قلش روحيدا تربيه بيريشيمز لازم بولودو

شوندق بولغاندا اولاردىكى ئيديه اولارنى
ملى ئازادلق و خلقچيلق اوچون بولغان كورەشكە
ئايلاندورودو . بزنڭ باليلريمزنك ئاللىدا عـــ
كر صفيگه كرينب خلق يوكلەيگەن وظيفەنى او
تەش مقدس قرضيمو بار .

چىلارغىچە بوزداي هايدايدو. اگر هەوەسى بولمى-
سا؛ هر قانداق يېڭى ماشىنا بولسىمو، 2-3 ئادى-
دا ئىشدين چىقرىدو. معلمليريمزنىڭ معلملىك وظى-
فەسىنى حلال ئو تەش. ئو چـون قلىدىغان
ئىشقا محبتى بو ليشى بلەن خلقيمزنىڭ كوتى-
دىغان ئارزو-تىلە كلرىگە. تولوق جواب بەرگى-
دەك كىلەچەك دولەت ايگيلرينى يتيشتوروش
ئوچون محنت سويىدىغان وەمحنت يارىتىدىغان
بولوشى كىرەك.

اەلى، مكتبلر ئوستىگە كىلسەك، مكتبلردە
كامچىلقلار فوق العادە ئورغون، ئو تكەن يل
مكتبلرنى ئايلىنب چقتىم. غولجە شەهر مكتبلريدە
ئورنەك بولوب «نەمونە» مكتبى كـورولدى.
بو يل قايسى مكتب ئونى بلمەيمەن. ئويلاي-
مەن هرحالدا «نمونە» مكتب نمونەليكنى بەر-
گەن بولوشى كىرەك. هەممەمز برلكدە «نمونە»
مكتبدين ئولگە ايلب ئوز مكتبلريمىزنى نمونى-
لىك قىلىش ئوچون. ترشىشمز كىرەك. مونـدين
باشقا سيف الدين افندى بلەن بللە جىگغا بار
دوق. جىڭ مكتىپىگە بارساق ساعت 11 گىچە معلم
لەر يوق. بر يرىم ساعتدين كىن معلملرنى ئىز-
دەپ، تاپتوروب «نمشكە شونداق» دەپ سوريساق
«ئوي ييراق» دەيدو. حقيقتدە شونداقمو؟ يالغوز-
جىگدىكى معلملرنىڭ شونداق بولوشى ممكن امەس.

مەسئلە ئەمەس. اوقوغوچیلارنڭ هر طرفدن مۇكەممەل تربیەلینشی ئوچون سلامەتلیك مەسئلەسیگە ئایریمچە دقت قلیشیمز كېرەك. اوقوغوچیلارنی فیزكولتورا، گیمناستیكا وە محنەت بلەن بولغان تەن-تربیە حركەتلری بلەن تاولاپ بېریشیمز كېرەك. قسقیسی: خلقچیللیق سیاستنی تولوق ئورموشتا ئاشوروش ئوچون كورەش، وظیفیسی ئاشكالی، عقللی، متاضرقی دونیا مدنیتیننڭ هەممە طرفیدن خبری بار، انقلابی ساغلام تەنلیك چوكقور بیلملیك، خلققە سادق وطنپرور ئادەملرنی تربیە قیلیشنی طلب قیلیدو.

ماذا شو یوقارقی شرفلك بولغان تربیەوی وظیفەلەرنی بالیلریمزغە تولوق ئوزلەشتوروب بېرش اوچون، ئوقوتقوچیلاردا اوز ئشینی سویوش وە قزغین هەوەسی بولوش كېرەك. اوز ئشینی سویوش وە قزغین هەوەسی بولمیغانلار بزنڭ بتقان تربیە مسئلەلری مستحكم وە تولوق اوروندالمایدو.

مثلا: بر شوفیر ماشینا هایداش هەوەسی كوچلوك بولمایدیكەن ئو بر ماشینانی اوزون

ئايكىلەرىنى توغرى صادىقلىق بىلەن تەربىيەلىشى
مىز لازىم. مەن ئۆزۈم معلم مەن. صىنفىدا قالاق
ئوقۇغۇچى قالمىسۇن دەپ تىرىشىۋاتقان ئوقۇت
قۇچى مەھنىتىنىڭ قانچىلىك قىيىن ئىكەنلىكىنى ياخ
شى بىلىمەن. كىشىلىك جەمىيەتتە معلمنىڭ مەھنىتىدىن
ئېغىرراق مەھنەت يوقتۇر.

چۈنكى عالىم، مۇھەندىس، يازغۇچى، قوماندان
جەمىيەت، دولت ئەربابى وە باشقىلارنىڭ ھەممە
سى معلم مەھنىتىنىڭ مەھسۇلاتىدۇر. شۇڭلاشقا ئۈچۈن
مۇتلەق شەرەپلىك وظيفەسىنى ئادا قىلغۇچى معلم ھەر
قانداق قىيىنچىلىقنى يېڭىپ سەزگۈر، ئاق بىل، ئۆ
سلىك، فكرلىك، ئۆتكۈر، چىداملىق، ياخشى خوي
لۇق بوغۇملارنى يېتىشتۈرۈشنى ئۆزىگە شوھرەت
دەپ بىلىدۇ. بۇ مقدس وظيفەنى توغرى وە تولۇ
غى بىلەن ئادا قىلىش ئۈچۈن ئوقۇتقۇچىلىرىمىزنىڭ
ھەرساھەدىكى ئىشلىرىغا وە كېلەچەك دولت ئىگە
لىرى بولغان ياش ئۆسمۈرلىرىمىزنىڭ مۇكەممەل
تەربىيە ئېلىشىغا مۇۋاپپەقىيەتلەر تىلەيمەن.
ياشىسۇن ئېغىر خىزمەت ئۆتەۋاتقان وە ئېلىڭ
وە ظيفەلىرىمىزدىن بولغان، جەمىيەتنىڭ كېلە
چەك ئىگىلىرىگە تعليم—تەربىيە بەرگۈچى مۇدىر وە
معلملىرىمىز!

معلملر ئوزیگه یۈکلەنگەن وەظیفەنی دولەت خدمتی دەپ بلیپ ئونی انتظاملیق بلەن ایلیپ بەرش کیرەك. مکتبلەردە عموی انتظامنی ناھەیتی قلیش کیرەك. بزدە محنتنی ئویات بلیش بار دەپ ئیتیپ ئوتدوك. بو یالغوز توەنکی طبقەدە امەس علمی ئادەملەریمیزدە هم بولودو.

انتظام هەمیگە برابر. مەن، خلق ئوچون قطارەت بولسون- بولمیسون، مسئول خدمتچیسی بولغانلقم ئوچون صداقتلیك بلەن 8 ساعتلا ئەمەس، توغری کەلسە ئشنك پوتوشیگیچە 10-15 ساعت بولسون ئشلیشیم کیرەك. بزنك ئیدارەلریمز دیکی خدمتچیلریمز، الڭ ئالدی بلەن ئیدارە باشلقلاری هیچ قاندلاق وقت بلەن حسابلاشماسدین خلقغە صداقتلیك بلەن خدمت قلماقدا. لیکین نهایتی ئازچیلق انتظامغا بوی سونمایدیغانلار هیچ یوق ئەمەس. ئایرم مکتب مدیرلرینك هم شوندلاق انتظامغا بوی سونمایدیغانلری وە ئولارنك عبرەت ئالمان جایلریمو بولیشی ممکین.

عملدە ادارەلاردیکی موندلاق ضررلیك عادەتلەربزنك مکتبلریمزگە کرایب قالمسون. اختیاتقلیلی موندلاق عادەتلەرگە قارشی قاتتق هجوم باشلیشیمز بلەن املای ئیکپلەچیلك دولت.

ملى ئازادلق حركت كوچى
برلیشیشده

1 - مستعملیکە ئەللەرنیڭ کومەتیدن قوتولالمایواتقانلیقینیڭ سببی

مستعملیکە ئەللەرینیڭ احوالی فوق العادە اید
ی. بیزنیڭ یورتیمیز مستعملیکەچیلەرنیڭ بوروندقی
بیرتیم مستعملیکەسی، حاضرقی بتون مستعملیکەسی
نیڭ مستعملیکەسی بولغانلیقا، عادی مستعملیکە ئەل
لەرنیڭ اوستیدە ظلوم ئیککی قەوەت بولسا،
بیزنیڭ خلقمیزنیڭ اوستیدیکی ظلوم اوچ قەوەت
ئیدی: شونیڭ اوچون بیزنیڭ اولکەمیز احوالینی تح
لیل قیلیشدن اول عموما مستعملیکە ئەللەرگە
خصوصا ائڭ چوڭ مستعملیکەچیلەرنیڭ بیری بول
غان انگلیزلەرنیڭ ائڭ چوڭ مستعملیکەسیگە بیر
قور نظر سالیب اوتەیلی.

یاوروپا تاریخچیلەری، انگلیزلەرنیڭ پاسە
ئەیەن وەلیر پول دیگەن شهرلەری ئافریقا
نیگرلەرینیڭ باش سویەکلەریدن قورولغان دەب
یازو. اگر اونی تولوقلاندوروب، انگلیزلەرنیڭ

یاشیسون زیریکمەسلیین تعلیم- تربیەئیشی-
نی یولغا سیلش ئوچون ئشلەواتقان معارفچیلریمز!؟
یاشیسون خلقچیل معاربفیمز!
سزلرنك اشیگزلەرنك ئوتوقاریق بولوشی،
ئوچون وەخلقچیل سیاستینك عملگە ئاشورولوشی ئوچون ئالغا!

(1949نچی یلی « اتفاق » ژورنالی 4نچی سانیدان)

كەمبەغەل وە نهايتى آز كيچككينه دولتكه قا
راشلق يەرلرنڭ نامارينى آتاب اوتكيچه آدە
نڭ ناغزى چارچادليە، زەللانلييە، نيو
آوسترالييه، كانادا، يڭكى زەللاندييه، آتەن، دوكەم
فاولەند، جنوبى ژورجيا اتوافى، ياموتولەنيه، ياخرەين
آرالەرى، دار داروس، ياموتولەنيه، بورنيئو، مالايا
آراللرى، دى جو آرالەلى، دره، بورنيئو، گيب الەار،
دروڭى، بوتان، گمبيه، گوپيانا، ساماڭو،
گانلوراس، شانگاندە اومان، زانزبار، كانار،
آلتون فرغاق، هندستان، كاميرون، كانار،
گيينە، گيبر، كوويت، ماوريكي، مالتا، شاما
سز ڭارالار، نائورو، نيگرييه، يڭكى گويينه،
يڭكى گيبريدى، نورفوليك، نياسالند اومان،
بيچ اوكيان غربى قسميدەيكى آرالار، فليسطين،
پاپوا شامالدق دارالار، شمالى ـ جنوبى رو
دەزييه، ساراوك، سوز يلنديە، م. ايليينيا آرالەر،
سيشيل ڭارالى، سامالى، سودان، سر البوزانان گا
نيكا، توگو، آرانس، بورودازه، تەرى نيداد
آبوگو، اوگاندا، فولكلند آراللرى ەز عربەوت
سيبلون، غربى جنوبى آمريكا، داماكا، يردم مە
تەلكە ڭەلار، شوڭ اوچون ڭەزگيلالار بزنڭ
يريمزده گون پاتمايدو، دەيدو. اولارنڭ مبزنڭ
يريمزه ديكەنلرنڭ ھەممسى باشقەلا نڭقانلرينى دريا

چارلق شهرلریگه سالنغان بیتالارنینگ لایلاری‌هم
هندستان دهقانلری وه کاسبلرنینگ قانلری بیلەن بو
غوره‌لغان، اوینگ قووه‌تنی بترن دنیا خلقینینگ
قورتلمان برینینگ بیله‌ک کوچی وه ماشینلای تەری
حسابیگه قورولغان، اولارنینگ اوزاری مستعمله
لکه ئه‌لیرینینگ تریلری بیلەن بیزه‌لگه‌ن، کوزنو
لمه‌ک به‌ل‌ه‌مان تماقلری مالایلارلاری برماقلا
لارنینگ گوشتلریدن عباره‌ت دیگه‌نمه ئه‌نگلیه
قولوق تصویرلانگه‌ن ده‌لیلی یرم مستعمله‌که
هریبی برییفتا قوبوب یلموزلا نه‌نگبیزلرگه
قولونی فاراشلق چیلارینیلا دالفیزنا اولارغا اوز
لرینینگ پەرمیدانیدان 140 حصه ئارتوق باشقیلار
نینگ پەرمیدانی قارایدو. وه ارینگلیاچنلار
جن 11 حصه کوپ باشادو. خلق اولارغا قول
بولوب یاشایدو. اولوغ بریتان قوشما قراللغه
نینگ (انگلیه‌نینگ) اوزلریلگ به مسلای ازنگاو
بیکلا یرمیدانی‌نینگ 6 دن بر قسمنی تشکیل قیله
دو. نفوسی بولسا هندستان نفوسینینگ 8 دن بر
قسمیغا ئاران برابر کلیدو. اگرده ئه‌نگلیه‌گه
سیرتدان اوزاق مدت اوزوق النیب کیلینمه‌سه،
ئونینگ اهالی آچدن اولیدی، سیرتدن خام مال
کلتورولمیسه صناعتی توختایدو. باروپادیکی
هه‌نه‌شو اوزینینگ مستعمله‌لریگه قاریغاندا یری

اورتادا حەيدەر آباد نظاملىغى، جنوبدا مايسار پاد-
شاليغى پەيدا بوليدو. انگلزلار بولارنڭ برينى-
بريگە قارشى قويوشقا اورونيدو. ليكن غەيرەت-
لك حەيدەر على اغواغە يول قويماسلققا تريشيدو وە
ۋە ئەنگلزلەرگە قارشى اوچ دولتنڭ كوچىنى
برلەشتوروپ كورەش ئېليپ باريدو.
وەئوز كوچى تشيغا قەدەر قوراللانغان انگلزلر-
گە برابر كلەلمەگەچكە پەرەڭلەردن ياردەم ئېلى-
دەشكە مجبور بولچبو. او، مايسار وە مارااتغالر-
نى ئەنگلزلرگە قارشى برلەشتورولگەنلىگىچ-
لەن چوڭ اوتوقلار قازينيدو.

ليكين حەيدەر علينڭ اتفاقچيسى پەرەڭلەر
ئەنگلزلاربلەن 1782 – يلى اوز ئارا شرطنامە تو-
زوش نتيجەسيدە اوحالسز ليقىلدو، ليكن مستەج-
يكەچىنڭ برى پەرەشتەو، هيندستان خلقينڭ قەي-
وەخانە وەيرانچىليغى حسابيغە ئەنگلزلربلەن
كوليشيپ هيندستاندن هايديلدو. ئەنگلزلرنڭ
وەهشيليگى، زورليغى وەظلمى هيندستانلقلارنى
يەنە كورەشكە كوتوريدو. هيدەر على اوغلى
ئيپو ساھب ئەنگلزلارگە قارشى هيدەر آبادە،
مايسار، ماراتتالارنى قوزغايدو. اوننڭ مركزى
سريرنگەپاتاما 1799 – يلى 4 – مايديكى انگ-
لزلرنڭ (انگليز عسكرلرينڭ باشليغى بەجارە
اوقەسيلر) قاتتيق هجوميغا قوربانلارچە كورسەت-

لاپ آفقوزوب، اوزلەرگە اطاعت قیلدوروب آل
خان بولردین . . . عبارەت دور.
شوندان بر کیچککینە او کونیڭی اوزیگە
آران کورەلەیدیغان مملکت نیمە اوچون وە قاند
اق سبب بلەن اوزی بای، نفوسی وە ییری کوپ
جایلارنی اطاعت قیلدوروب آلدی.
بودنڭ آساسی سببلارینڭ بریسی، کورسە
توش اوچون یالغوز هیندستاننی مثالغا آلا
ساق کفایە قیلیدو: هیندستاننڭ یەرمیدانی 4 میلـ
یون مربع کیلومیتردن کوپ‌راوب، انگلیزلارنڭ
اوزیەر میدانیدن 16 حصەدن آرتوغراق کیلیدو.
نفوسی، 309 میلیون بولوب، انگلیزلارنیڭ
اوز نفوسیدین 8 حصەدین آرتوق کیلیدو.
انگلیزلەر هیندستاندا 17 - عصرنڭ بشیدن او
رونوپ، اونڭ اوتتورا ریعایقیز نایرینا جایلاردا مسـ
تحکم اوورونلیشیشقا بشلایدو. 1739 - یای ماد
راسدا مستحکم اورونلیشیدو. 1757 - یلی بینگال،
بیخار، ناریسا ودیشقا اورونلارنی اشغال قلیدو.
هیندستاننی، بسیب ایلیشدا قوللانغان اوصولی
بربەگنی ایکینچی بربەگە قارشی قویوب، بربە
بیرنڭ. اربانی بسیب ایلیشدن عبارەت ایدی.
18 - عصردە هیندستاندا اولوغ موغول حاکم
یتنڭ یقیاشی هیندستاندا یکی سیاسی کوچ
لار موجود قیلیدو: غربی شیمالدا مارادغا دولتی

لاب ئاتيلدى. قان دريالار ئاقيلدى لېكن شوند—
لاق رحمسزلك اوسوللارى خلقنڭ روحنى
سوندوراالمايدى. هندستان خلقلرينڭ ئازادلق
حركتى منا شبو كونگچه دوام قيلماقدا.
نيمه اوچون شونچه، زفوسلاوق، باي بى
لك هندستان خلقى ئاچلق اولوشكه مجبور
بولدى و اوزيدن نچه حصه كچك و بيرزى
كمبغال بولغان انگليزلارنى هـ يـ ـاود :
تعلەيديلر ؟ ايك مو
اوقيك ئاساسى سببلريدن برى و
قيمى هندستان خلقى اوزينڭ ئازادلق كورەشى
دە برليك قائمين قيلالميغانلغدادور.
انگليزلەر هندستان خلقلرينى برلشىشگە
يول قويماساق اوچون هندستانني نورعونه
بولەكلرگه بولوب تاشلىغان. انگليزلەر ارز
لرى بى واسطه 16 اولكەنى، ايداره قيلىبوا! و
لار تووه‌نديكى جدولدە بيكيلدور: (جدولغه
قارالسون)

كەن قارشىلىقىغا قارىماي يېڭىلدى. ئۇ بۇ ھەلاك
بولدى. شەھەر قەطع قىلىندى. آ وەقتىدىن كېين ما
راتغا دەگەرى ھىندىچى ۋە غولقار — ئىنگىلىز عەس
كەر باشلىغى ئوندەسل طرفىدىن تىرمار قىلىندى.
ھىندىستاننى بىسىپ ئالىشنىڭ آخىرقى باسقۇچى،
1845 — 1849 - يىللىرى سىككىلار بىلەن بولغان ئو
رۇشلاردا پۈتۈن پەنجاپنى بىسىپ ئالىش بىلەن تاما
ملاندى. ھىندىستان بىسىپ ئېلىنغاندىن كېين دەھقان
لار تۆلەۋاتقان يەر ... ئىنگىلىزلارنىڭ ھەم ...،
يەردىن چىققان ھوسۇلىنىڭ 75 پىرسەنتىنى ئىنگىلىزلار
سىلىق قىلىپ ئېلىشقا باشلىغانلىقى نەتىجىسىدە، دە
ھقانلار گادايلىشىپ. ظلۇمغا چىدىمىغان دەھقانلار
كاسىپلار، يەرلىك عەسكەرلەر بىلەن بىرلىكتە كۈچلۈك
قوزغىلاڭ كۆتۈردى.

1857 - يىلى بىرلەشكەن ھەرىكەت كۈچكە
كىرگەن بولسىمۇ قوزغىلاڭ ئەنگىلىزلارنىڭ يېڭى
قىلغىنچە زەمبىرەكلەر بىلەن قوراللانغان عەسكەرلىرى
طرفىدىن رەھىمسىز، ۋەھشىيانە 1859 — يىلى باستۇرۇلدى.
قوزغىلاڭنىڭ باستۇرۇلىشىدا آساسەن ئىنگىلىز
لەرگە سېتىلغانلار سەۋەبچى بولدى. قوزغىلاڭ بې
سىلغاندىن كېين تۇتۇلغان آدەملەرنى باشقىلارغا
عىبرەت بولسۇن دەپ عۇمۇمى خەلقنى، يىغىپ ئۇلار
نى قاتار قويۇلغان زەمبىرەكلەر ئاغزىغا باغ

غەربىي شىمال چېگرا ئولكە، ئاگرا ۋە ئاۋودقوشما ئولكىلەرى (4	35100	2425000	70
	276200	48409000	176
مەركزى ئولكىلەر ۋە بېرار 2	2590800	15508000	60
بتون برىتانىيە ھىندىستانى	2244600	25686500	114

علاوە:

1 — پەنجاپ، بومبەي، مادراس ئولكىلەرى الكرى پرېزىدېنستوادىپ ئاتىلىدىغان ايدى.

2 — بېخار و اورىسسا، 1936-يلى 1 — ئاپرېلدا 2 گە بولوندى. بېخار يەر مىقدارى 1795 كوادرات كىلومېتر اھالىسى 32500000 ئادەم بولوب و اورىسساغا قسما، مادراس و قسمەن مادراس ومەركزى اولكەدن قوشولغان بو توغرولوق معلومات يوق ئانلقلان قوشولوب يېزلدى.

1 – برىتانىيە ھىندىيەسىنىڭ اولكەلرى

اولكەلر ئاتاسى	يەر ميدانى ك. ك. م. حسابىدا	اھالى	بىر ك. ك. م. يەرگە جايلاشقان خەلقنىڭ زىچلىغى
ئاجمىر مىروارا	7000	560000	80
ئاندامان ھەم نىكوبار ئاتاللرى	8100	29000	4
ئاسسام	143000	8622000	60
بىلوچىستان)	143000	469000	3
بىنگال 1)	201580	50114000	249
بىخار ھەم اورىسا 2)	215900	37678000	175
بومباي 3 — 1)	321630	21931000	68
دەھلى	1500	636000	414
كۇرگ	4100	163000	40
مادراس 2 — 1	369900	46740000	127
پەنجاب	257900	23581000	91

بېنغال بەگلىگى	14100	973000
پېشاۋر ۋە ئارپادىكى بەگلىكلەر	74300	4652000
بومبەي	72700	4468000
مەركىزى ھىندىستان بەگلىكلىرى 89 (ئولاردىن چوڭراقلىرى: رىۋا، ئانىلوۋر، باپال، ئورچا ۋە باشقىلار)	130100	6633000
مەركىزى ئولكىلەردىكى بەگلىكلەر	81000	2483000
گۋالىيور بەگلىكى	68500	3523000
حىدەر ئاباد بەگلىكى (نىزام)	215000	14436000
جامموۋە كاشمىر بەگلىكى	219400	3646000
مادىراس ئاگېنتلىقى بەگلىكلىرى	27800	6754000
ترا ۋە نكور بەگلىگى	19900	5095000
كوچىن بەگلىكى	3800	12 50000
مادراس ايالكوسىدىكى اوشاق بەگلىكلەر	4100	453000
مايسور بەگلىكى	76200	65[illegible]67000

3 ـ 1936- يىلى دومباي ئولكىسىدىن سىند ئولكە ئايرىپ چقرىلدى. بۇ مەيدانى 120 مىڭ 200 كوادرات ك. م: ئاھالى 3900،000 ئادم.

4ـ ئاگرا ھودلەر 1937 ـ يىل 1ـ ئايرىلدى. باشلاپ قوشما ئولكەلەر دەپ ئاتالدى. ئولەردن باشقا جايلار5نـ زدن ئارتوق يىگلىككە بولونىكەن بولوپ ھر بر بگلك علاھىدە دولتى حسابلىنىدو بگلك رەحە و ماخارەجەر تام قىلىپ ئىيل رەئابىتىدو ھربر رەحە و ماخارەحە يىنىدا ئەنگلىز نظارتچە سى ئوروىدو. او «دولتلەر» ئوينىدىكى جدوەلدە كورسوتولگەندور. (2ـ جدوەلگە قاراڭىز).

2 ـ ھىندىستان بەگلىك «دولتلەرى»

ئايرم «دولتلر» و بەگ يىك» «دولتلر» گروھلرىنىڭ ئاملرى	يەر مەيدانى كوا دىرات كىلومتر	اھالى ئيسى
25 ئايرىم «دولتلر» و ئاسام مانيپور ئولكىلرىدىكى بەگلكلەر	32000	626000
بيلوجستان ئاگىتلىغىدىكى بەگلرى	209000	405000
بارودا بەگليگى	21200	2443000

(جلوللەر سوويت خاموسىنى « بيريتانىيە ئىمپە-رىيەسى » دىن ايلنمى.)

هىندىستان خەلقىنىڭ ئازادلىق هەركتى موشوندا-ق بولوب (ئاپرىل) تاشلىغانغا قارىماستىن داوام قىلدى. ئەنگلىزلار هىندى خەلقىغە نورغون ميغان وعدەلەرنى قىلىماستىن بەرىب، ملك خەلقوولوق — شوملقلەر بىلەن اوز حاكمىيتىنى ساقلاب كىلىۋاتتى. برنچى خصوصەن 2 — دنيا اوروشى دورىدە و اونو شولن كىين هىندىستان خلقىنىڭ ئازادلىق هەركت دولقونى، كوچىيىب ئەنگلىزلارنى، قوروق وعدەلەرنى عملىياتكە اوتوشكە مجبور قىلدى، لىكن هىندى خلقىنىڭ برلىككى مستحكم بولمىغانلىقى هىندىستان خلقى تا موشو كونگىچە ئازادلىق اورنىغا تورمە، نان اورنىغا مەتق اوقىغا دوچار بولماقتا. هتى هىندىستاننىڭ ئاساسى پارتيەلىرى بتون هىندىستان كونگرىسى و مسلمانلار اتفاقى، اوز ئارا هەركت برلىكىنى تاپمىين ايتەلمەي، كليىۋاتماقدا.

لىكن جمعىت ترقىيات قانونى ئالغا قاراب باسماقدا. هىندىستان خلقىنى صنفى بولوب بەرگەن بىلەن، خلق عامەسى، ئازادلىق هەركتىدە برلىشىشكە ئىنە برلىشىشنىڭ مەكىنلىكىنى سىزىپ، هىندىستاندىكى خلق ئازادە ... ئەنگلىزلار ...

غربى شمال چيگرا اولكوديكى تورت بهگلك لر (بولارنڭ ايلك چوگى دير)	59300	2259000
پنجاب. ئاگينتستواسينڭ بهگلكلرى	81200	4272000
پينچاپ اولكوسينڭ بهگلكلرى	15000	438000
راجپيوتات ئاگينستواسينڭ بهگلكلرى (بولاردين ايلك چوگلرى: بيكانير ئاودابچور، چاپيور ،جودپور، چاپسالمير، كوتاخ، لودير)	335400	11225000
سيكم بهگليكى	7200	109000
قوشما اولكيلرديكى ئاخبور و بيندارپس بهگليكلرى	15400	120 6000
غربى هندستان ئيا گينتستواسينڭ بهگليكلرى (ههمهيسى 125. اولاردين ايلك چوگلرى: قاتيش ادار، جوناغاد،ناواناغار، باوناغار، پاربانلار، گونداال و باشقيلار)	92100	3999000
هندستانديكى بسارلق «دولتلرده»	1878900	37860000

روش قىلىپ اوز ئەركىنلىكىنى ايلىشقا اينتىلمە كدە. هندستان خلقىنىڭ ئازادلىق دەۋلىتىدا بوقالى كاشاكىلار بولوپ تۇرغان هر خىل ئاغمىچى، ستلما عنصرلەرنى، ايزىلگەن ئازادلىق سويگوچى هندستان خلقى، دەفسىتقىلىپ، بىسىپ اوتوپ اوز مستقىلليكىنى قولغا ئالغوسىدوو.

2-خطاى مستملكەچىلار نىڭ مستبد سياستى وە خلقىمز نىڭ ئازادلىق اوچون كورەش تجربەسى

بوقىردا بزنىڭ بورتىمز مستملكەچىلرنىڭ مستملكەسىنىڭ مستملكەسى دىگەن ايدوق. بزنىڭ بورتمزنى كىسىپ ايلىپ، مستملكە قىلىپ ئالغوچىلار نىڭ هرقايسىدا ئاغزىدىن چىچىلار مەيلىغان دوڭ بلقى مالىتى ـــ اورتا عصر مالىيەتىدىن اوتەلمەسىدىن توختاپ قالغان مالىيەتىدىن عبارت ايدى. شو كىلاندا بزنىڭ بورتىمزنى ايلرە قلىشقا كىلگەن عمالدارلار نىڭ ئاڭى، قدىمقى زامانغا سىلىشتۇرغاندا ئالغا كەتكەن ليكىن بزنىڭ زامانىمز دىن تايرم مستملكەلەردە 4-5 ملىك يل عمومەن 250-200 يل ئارقىدا قالغان ئاڭسىكى ئادەملەر بولغاچقا ـــ اولكە خلقىنى اورتا عصر ظالمىدا ساقلار ايدى. شونىڭ اوچون بو بەردە بزنىڭ

لىق حركتىدن قورقوب هندستاننى ايككىگه بو
لوب، اولارنىڭ اختيارىغه « اوزلىرىگه بىريش
نى » اعلان قىلدى. ... ليكن هندستان خلقى
قوللىرىدا ساقلاب كېلمەكده بولوب، پارچىلاب
حاكمىيتنى ساقلاب قالىشنى يىغىشى، چۈشىنىلگەن
انگليز جهانگيرلىگى هندستاننى پاكستان وه
هندستان قايتا ايكىگه بولوەتدى. انگليزلارنىڭ
هندستانغه مستقللىك بېريش يولىدا موافقه گه
لەرنىڭ موشو ايكن. بولەكنىڭ بىرىگە كىروشى
ياكى كرمەسلىك حقوقى اوزلرىده بولىدو. اگر
بەگلەر هندستان ياكى پاكستانغه كرىشنى خا
لىمىسا، علاحىدە « مستقل » « دولت » بولەب
ساقلىنىش حقوقىغه ايگه. انگليزلارنىڭ هندستان
نى قولىدا ساقلاش بو پىلانى ايضاحتسىز
كىچىك بالىغىمو چوشونوشلوك امەسمىدى ؟!...

بونى كيىنكى كونلەرديكى هندستان احوا
لى ئايقىن كورسەتدى.

توقسون ميليونلىغان هندستان خلقى ئازاد
لىق اوچون قىلغان كورەش تاريخى — ئاغىر ھەمدە
دولقونلانغان يولنى بولسىمو، اونى ئەشىيىدىگەن قەدر
ئاغامچا خىزمىتىنى اوتەلمەيدىغانلىقىنى كورسە
تدى. شونىڭ اوچون هندستان خلقى انگلىز
لەرنىڭ حيلە- مكرلرىگە قارشى برلشىپ كو

لیكه چیلار بوروندىن سىناقلىدىن اوتكەن و تجربه
بەدە تەكشورولوب سورەلگەن قامچا بىلەن قان
بىلەن، و ماللار قارسىغا زىلىنىچىلىك دوشمەنلىك
سىلىش اوصولى، بىلەن بىزنىڭ خلقىمىزنى سوزسىز
اوزلىگە اطاعت قىلىشقە تاعەين قىلار ايدى· اولا
رغا سىتىلغان خلقىمىزنىڭ ايشلەرى دوشمەنلرى بو
لغان ادى قاربەزدىن چىققان منافقلار اولاردىن
هیچ قىشىماسلىدىن اولار بىلەن بىرلىكدە اولارغا
خلمت قىلار ايدى·

وحشىلەرچە ايزىلىشكە دوچار بولشىغاو سوز
مطبعە، مجلس هەم اويوشىش كىبى عادى سىيا
سى حقوقلاردىن محروم بولشىغا و هەم كوتو
رەلمەسلىك دەرجەلىكى ايغىر سىلىقلارغا قاريما
سلىدىن، بىزنىڭ خلقىمىز قوللىقلىدىن قوتولوش و
ئەركىنلىك اوچون كورەش قىلىش ملاحظەسىنى هر
بگز تاشلىمەى بوره· آلدى·

خەلقنى عەمەللەر لرى و اولارغا سىتىلغان منا
فق مستبد عنصرلر بىزنىڭ خلقىمىزنىڭ قايغو
حصره تىدىن فايدالىنىب بىيىغان ايدى، بىر طرفدن
محنتكەش خلقىمىز اوز اريىنىڭ بىليرىنىڭ قاللرى
نى سىپل سىيلىش اوچون توكوب، اوزلىرى ايغر
ايشلەرنى بجرىمە توروب، اولار ايغر سىلىقنى توله ب
تورو غلوق اوزلىرى هیچ قانداق حقوقلاردىن فائ
دەيلانمايدىغان بولسا، ايكنچى طرفدن منافقلار

خلقىمىزگە ئەركىنلىك وە برابرلىك كەلتورگەن
اولوغ واقىعەلەردىن اولقى احواللار اوستىدە
بىر ئاز قىسقىچە توختاپ اوتوشكە توغرى
كېلىدو. بىزنىڭ خلقىمىز نورغون يىللاردىن بويان
بىزنىڭ يېرىمىزدە اوزلرىنى تىلوق خوجايىن دەپ
تونوپ، بورونقى زامانلار دىكتاتورلىك استبداد
چىلىق، قول چىلىقى شەكلىدىكى اصوللارنى
قوللونوپ خلقىمىزنى ئەزگەن خائىنىسى عمللارنىڭ
ينىڭ ئايىق ئاستىدا دەپسەندە بولغان ئىدى.
كوپ يىللاردىن بويان حكمرانلىق يۈرگۈ
زوپ كەلگەن خائىنىسى عملدارلىرى خلق ئاممىسى
سىنىڭ ئەركىنلىكىنى وە خلق چىلىق حقوقلار
ينىڭ دوشمەنلىرى ياڭغىلىك شلك وە ئىچىنجوك
شكلار بىزنىڭ خلقىمىز اوچون طاقت قىلالماساق
شرائط پيدا قىلىپ خلق وە كىشىلەرنى حاكمىيت
اورونلىرىغا يقىن يولاتقۇزماس ئىدى.
ترقى پرور خلق رەھبرلىرىنىڭ وە خلق
اىشىگە صادىق يەرلىك معتبر زاتلارنىڭ پوتلىرىغا
كىشەن، قوللىرىغا كويزا، بوينىغا قوروق سېلىنىپ
زىندانلارغا تاشلار وە خلق ايلق عادى توردىكى
ئەركىنلىكلەر توغرىلوق ايغىز ئاچالمايدىن
اوزىنىڭ اوستىدىكى وحشىلەرچە قانلىق ظالمنى
ايزىشىنى كوتوروشكە مجبور بولار ئىدى. مسئ

حەربى حەركەت تمام بولۇشى بىلەنلا خلق
مستقل تۇرمۇش قۇرۇشقا باشلايدى . طبيعى ،
مونداق احواللا هەر قانداق كشيلك جمعية
لدە دائم دوچ بولىديغان توزغونلىقلار قيينچلق
و كاموچىلىقلارغا بزمو يولۇقتۇق، لكن بزنك
اركينلىكىمىزگە، پارلاق استقبالغا قاراب ايتلشمز
ئاستا - ئاستا كاموچىلىقلارىمىزنى يوقاتقوسى و
تورموشىمز عادەتدىكى يولغا كرگوسيدور .

بز خطاى طرفدىن تنچلق بىلەن تۇزگەن
دىن كيىنمو ئاز حصەدە تالىمىدۇق . عكس الحركة
چىلرنىڭ قالدىقلارى و خطاى مستبد دائىرەلرينىڭ
صادق ايتى بولغان ستچلما عثمان و قالى بك
ارنىڭ باشقونچيلق حركتلرى ازگە ئاز زيان
زحمت يتكوزيلدى لكن حاضر بزنك بتون
خلقيمز ئالغا قاراب ترقيات سيرى بىرلشىب ايشنە
ايشلدى . مستقللق و اركنلك نيمە ايكەنلىگينى
يتەرلك درجەدە ياخشى چوشەندى . خطاى
عكس الحركتچى دائرەلرينىڭ و هم اولارغا
ستلغان منافقلارنىڭ هيچ قانداق قوللوق شوملى
غى و اغوا حركتلرى بو خلق حركتينى توخ
تو تالمايدو هم تاريخ چاقىنى ئارقيغا قاراب
يانديورالمايدو .

اولارنی قوللوقتا تۇتۇپ دوەر ایدی. قولیدا
هاكمیت بارلار — محكمەمیت ئاسارەتیدا بولغان
خلقنینك سیاسەتیدین یراق تۇرۇشنی، اونینك اوچون
اولارنینك ساوادسیز، مەنیەتسیز بولۇشینی خواه
لار و ئىنتیاخشی، اصل اولارنی قوللارچە اشلا
تیش و ملی زد یەچلكنی كوچەیتیش دەپ حسا
بلار ایدی.

یراق تاریخنی، ئارقىغا قایتۇرۇپ بولمایدۇ
لدۇ. جمعیت ترققات قانونىنی بر تەس ئەزگو
چیلار تەختوتالمایدۇ. ئەنە بزدە خودی شوندا
داق بولدى. خلقنینك طاقت قیلالمای قالغان
غان بر مەنگیدا 1944 — یلی خلق ئارپسەدین
چققان القار فكرلك معتمر ذاتلارمیزنینك باش
باشچلقیدا قوزغالغان عمومی خلق قوزغولای
ئحی بزنینك خلقیمزنینك غلبەسی بلان یەكونلەشـ
تی. بز قوزغولاڭنینك غلبە قازینیشغا هیچ قاز
داق شەكلەنگەنیمز یوق ایدی. چونكی خلقی
مزنینك قوللوق ئسارەتیدین قۇتۇلۇش اوچون
خلقچلق، ارکینلك حقوقلری یقالیتیش اوچون
هر قانداق قوربانلر بریشكە راضی ایكەنلیكی
گە ئیشەنچیمز بار ایدی. خلق غلبـە
قازاندى. بزنینك كوپ چقا تارتقان، حسرەت
چەككەن خلقیمزنینك اوز ئانا وطنی بولغان یردە
مزده حقیقت و عدالتچیلك اورنلاشتی.

لريگه اوچرغانلقلرينى ياخشى بيليپ تورۇپ
لوق، اوزينىڭ خالقچلق اركينلك حقوقلرينى
چليشىپ قولغا ئيليپ تنچلق بلەن اوزينىڭ تور-
موشىنى قورووالغان ئەركين ۋ ولايت خالقيغە
قارشى او بانديتلارنىڭ باسمچلق، بولاڭچلق
ھجوملر قايشيغا تا شو گونگە قدر يـاردە
بريواتقانلقلريغا تعجبلنشنىڭ حاجتي قالمايدو.

مستعملكچيلر و اولارنىڭ قول چوماقلـري
بولغان عثمان، قاليبەگ بانديتلري تنچ ياتقان
خالقيمزنى وحشيلرچە خانە ويران قلشلرينى
خوتون-باليلرينى اولتورشلرينى، مكتب، مسجد
ـلوب شيفا خانيلرنى اوت قويوب كول قلغا
الرينى و حكومت ئادەملرينىڭ تولوق ياردەمى
بلەن باسقونچيلق بولاڭچيلق اشلەرنى شو گون
گيچە داوام قلدورواتقانلقلرينى ئەزنىڭ بتون
اولكە خالقيمز هيچ واقتدا كيچور مەيدو و
كچيرەلمەيدو و اونتولمايدو.

خصوصەن باسقونچيلق و حشيلكلركە اوز
لري يولوقزب باشلان ئوتكوزگەن خلق بوش
شفقتسز ياووز - قاتللرگە هيچ واقتدا هم كە
چرم بيرەلمەيدو وە اونوتولمايدو.
خطاى مستبد دئردلرىنىڭ يوقنلاشقان ھەملا خالقغە
كتى ئولارنى اولكومزنىڭ جنوبيدىكى
بريلگەن عادى سياسى حقوقلارنى يوقوتوش

3– اولكەردە يا شوۋرچى ايزىلگەن ملتلەردە حرکت بىرلىگى بولماغانلىغىنىڭ سەببى

خلق عامەسىنىڭ ئاڭسىزلىگىنىڭ و ئاخلقچىلق ھو قوقلرىنىڭ دوشمەنلرى بز نىڭ کوپ - ملتلىن مرکبلەشگەن و بز دە قالاق اوروق قبیلەچى لىك مناسبتىنىڭ بارلىغىدىن فايدلانىب ئايرم ملت بالکی اوروق قبیلە گروھلرىنىڭ بىرلشیب خلقچىلق سیاست ئاستىدا برابرلك اوچون کو رەش قىلىب قازانغان موفقیتلر نىڭ نەتیجەسى نى اوزلرىنىڭ ئاوانتیورستلق مقصدلرى او چون بوقا چقرار ایدی خلقمز نىڭ عمومى دوشمنلرى بولغان و شو ملتلرنى اوخشاش ئەزگوچى ظالم مستبد خطای مستملکچىلرىدا ئورەگە قارشى کورەشدە بىرلشیشکە و بىرصفدە اولارغا قارشى چىقىشقا امکانیت بەرمەسلك او چون اولار ملتلر ئارىسىدا ملى ضدیتچىلك اوتى نى یاقتى و یاقماقتا .

اولارنىڭ 1946 - یلى 6 - ایيولدا او زولگەن بتىمنى بجر مەسلەن اوني قوپاللىق بلەن بوزوشلرينى یالغوز موشو سبب بلەنلا توشەن دوروش ممکین، شو نىڭ اوچون خطای مستە بد دائیرەلرى قاراقچى عثمان و قالی بکلر بتون اولکە خلقىنىڭ قەھرى غضبىگە و نفرتى

ئاتاغلىق خالقچىل صف ئەرباب، سويوملوك قارىيەمز عبدالكرم خان مخصومنى واليلىق وظيفەسىدىن ئيلىپ اوى حبسيگە ئالدى، اونىڭ يولداشلىرينى اولسا - قاماققا ئالدى .

ظالم خطاى مستبد دائرەلرى — قانداق قليپ مسلمان خلقى ئارىسىدا بولگەنچىلىك سيلىپ، ملى ئازادلق حركتىنى تارىيقەچىلىككە ئايلاندۇروش يولىدا تىرىشقا كيچە — كوندوز باش قاتورماقدا . شونىڭ اوچون هر قانداق ماتاچەدن اوزىنىڭ « داشقىنى » چقىشنى خالايغان ئاوانتيپورسست مونداقا 1) تورلىك دولتلرگە اوخشاش « اولوغ » « ملى » « دولت » قوروش پلانى بلەن اورومچىگە پاوسا خطاى مستبد حربى دائرەلريدىن حيمايەسى و ياردەمى ئيرشارى هيچ قانداق تصادفى احوال ئەمەس . شونىڭ ئەك چنگزخاننىڭ « تاريخيشى » و اونىڭ اولوغ ئيمپريەسىنىڭ بزنىڭ اولكەمزدە يادىغوچىمنولار پاڭ باشلىقا كيەلش پلانى ، ياكى خطاى گيندرلنىڭ غشجاشىلىكى كوزلەيدىغان مسعودنىڭ كامبى دىمكرى

(1) مونداق — بزنىڭ سويلەرنىڭ ناحيەمزدين كيچيك، 1.560 مربع كيلومتر يرو و 23 ملك خلق نفوسيغا ئيگە « مستقل » « دولت »

يولى بىلەن، عسكرلرنىڭ ملتىق اوچىلىكى
نەيزىسىنىڭ ئىرادەسى بىلەن خلقنى قانلىق پالىتسىيە
نظر بەندلىككە ئېيب تومور قەپەزدا توتوشقا
مجبور قىلىۋاتىدو. ظالىم مستبد خطاى دائى
ودارى اويغور خلقى ئاللا قاچان خلقچىللىق جمه
هىتىنىڭ سرتىدا تاشلىۋەتكەن، ئۇلاركە خلقىمىز نىڭ
اركىن هم تىنچ تورموشىنىڭ اشەددى دوشمەن
لرى بولغان ملى منافقلردن قانلىق بلىنىب، تېخى
جنوبىدە اوزلىرىنى مستحكم سزىلدو.

بزنىڭ خلقىمىزنى بىكىۋاشدىن قولوقغا تو
توب بېرىش سياستىنى يورگوزۋاتقان خطاى
ظالىم مستبدلرىنىڭ قانىتى ئاستىدا ئورون
ئالغان بو ئادەملر هيچ قاچان خلق حمايەسى
گە ئىگە بولمايدو، اوزلرىنىڭ ئارقىلرىدا خطاى
مستملىكەچى خوجايىنلرى بولغانلىقىدىن تېخى حكو
مت اورونلرىدا ساقلىنىب كېلىۋاتماقدا.

اولرنىڭ صفىدە همگە معلوم بولغان ساتقىن
رىئاكسيەچى بەغرەز مسعود، منافق عيسى و
بولارنىڭ سادىق يولداشى « دارىن » يولبارس
و شولارغا اوخشاش قازاق خلقىنىڭ ئاساسى منـ
فعتىنىڭ دوشمنلرى بولغان پەس طبيعتلىك ستىپا
ما خادىوالى و جانىمخانلار تررودور.

ئۇلارنى كۆتولمىگەن خاپىچىلىقدىن ساقلاش
اوچون خطاى مستبدلرى قەشقەر خلقى ئارىسىدا

دیمەك یالغوز لا حقیقی خەلقچیلق سیاست بزنڭ اولکەمزدیکی، یاراق ملەتلەرنڭ برلکدە تنچ حیات کوچوروشینی، و ایلارنی تورموشنی یاخشیلاشی تامین ئیتەلەیدو. طبیعی هەر ملت و اوروق قەبیلەلرنڭ ملی منفعتنی خەلقچیلق سیاست تورموشقا ئاشورولوش بیلن تەامین ئیتەلەیدو. شونڭ اوچون هر مسلمان اوز ملتینی ئازادلقغا چقریمەن دیسە — خەلقچیلق صفتی برلن اتفاقینی چیکیتمش اوچون کیریشیب ایلب بیریشی لازم. شونڭ اوچون اتفاق مراجعتیدە:
« اگر بزنڭ ئولکەمزدە یاشیغوچی، ئویغور — قازاق، قرغز، منغول، خطای و تونگان، اوز بیلك باشقا خلقلار قانونسزلق، حقوقسزلق، قوللوق، گدایلق و جاهللکینی، دهشتلی یوقوتوش اوچون برلەشسە، شو حالدا خلقلری ئاریسیدا تنچلق و دوستلق، عدالتچیلك و حقوقی ئەرکینلك جەزمەن اورنیشەدور.» (اتفاق ناموس مجلس مراجعتیدن) دەب یازیلغاندور.

بز وطنیمزدە فایدالق محنت بیلن شغللنمن گوچی ئادملر صفتیدە تورموش قورماقچیمز و قوریمز بو تورموشدا ئایرم ملتلرنڭ ئاریسیدا دوشمنلیککە و خلقلرنی پەس کوروشکە اورون بولمایدو.

بىلەن تارتىپ، ياقوتلارغا قار چېگراسى بولغان ئامېرىكايا كى خطاى دولىتى قارەيتىلادا ئولوغ « «تورك» «دولتى» قوروش خيالى افسانەوى چوبلوش لەن عبارت بولوب، ئادەمنىڭ عقلى حيران بولورلق درسە بولسىمۇ، ليكين بو پلانلار خطاى مستبد دائى رەلر بىلەن حىمايەچى تاپماقدا.

بز بوندق و بونوڭغا اوخشاش خيالى ئاوانتىور يستلق پلانلارنى قورمايمز بز اولار دىن يراقلديمز، چونكى بزگە خلقمزنڭ حقيقى ئەركينلىگى و اولكەمزدە ياشيغوچى ملتلرنڭ عملديكى برابرليگى هميشە قىمترە كلدور.

هر ملت اوزلرينڭ ئەركينليگينى بزنڭ اولكەمزدە ياشيغوچى بارلق باشقا ملتلر بىلەن برلكدە گينە قولغا ئالالايدىغانلغنى بزگە تجرب بە اورگەتمەكدە.

هر ملت اوزينڭ ئەركينلگينى يالغوز لا حقي قى خلقچىلق سياست ئولوق يورگوزولوشى نتيجەسىدىلا قولغا كرگوزەلەيدىغانلغينى تجري بە كورسەتمەكدە

يالغوزلا حقيقى خلقچىلق سياست بزنڭ اول كەمزدە ياشيغوچى همە كيچك و چوڭ يىرلك و كلدى ملتلرنڭ و هم اوروق - قبيلە گروه لارنڭ عملدىكى و راس برابرليگينى تامين ايتشكە قادير ايكىنلگينى تجريبە ئىسپاتلماقدا.

بېرىش ئىشىنى، تەشكىل قىلىش، يەنى جانىڭ خەلقىنى
ئارىسىدا ئەركىنلىك ۋە تىنچلىقنى ئورنىتىشتا
ئىنتىلگەن ترقى. پەرۋەر ئادەملەرنىڭ كۈچىنى بىر
لەشتۈرۈش كەبى ۋەزىپەلەرنى، ئوز ئۈستىگە ئې
لىشى بۇ تەشكىلاتنىڭ ئولگەنلىك ئەھۋالىنى، ئىسما
ئېتىبارغا ئېلىپ تۇرۇپ - ئومۇمىي خەلقىمىزنىڭ مەنپەئەتىنى
سادىقلىق بىلەن ھىمايە قىلىدىغانلىقىنى كۆز سىزتىلدى.

ۋەكىللەر مەجلىسىنىڭ مۇراجەتىنى ئاڭقىلى خەلقلەرنىڭ
قانۇنى ھوقۇقلىرىنى، تاممىن ئېتىلىدىغانلىقىنى ئىچىدە
ئەقرار قىلىنغان تۆۋەندىكى مۇھىم چارىلەرنىڭ
تورمۇشقا ئاشۇرۇلۇشى ئۈچۈن ھەركەت قىلىدى
غانلىقى ئېلان قىلىندى.

1 — سۆزدە، مەتبۇئاتتا، مەجلىسلەردە تىنچ
كىيلى ئويۇشۇشلاردا دىنىي، ئېتىقادتا ھەقىقىي ئەر
كىنلىكنى تامىن ئېتىش.

2—ئىنىڭ چاچىدىكى ھەممە خەلقلەرگە ھۆكۈمەت
ئىدارىلىرىدە مىللەت ئايرىماستىن، ھەر قانداق ئور
ۋۇن ۋەزىپە ئىشغال قىلىشقا بىرابىر ھوقۇق بېرىش

3—خەلق ئىشەنچىگە ئىگە بولغان ئەقرالردىن
مەمۇرلار سايلاش پرىنسىپىنى ئەمەلىيەتتە يۈرگۈز
ۈش، 4—ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىغا ياردەم قىلىش ۋە ما
مۇرلار ھەركىتىنى ئۈستىدىن نەزارەت قىلىش بېرىش
ئۈچۈن خەلق، ئىشەنچىگە ئىگە ئادەملەرنىڭ چىلىدىن

4 — خەلقچىلىق ۋە تىنچلىق ئۈچۈن كۈرەشتە، بىرلىك سېپى قۇرۇشنىڭ مۇھىملىقى

بىزنىڭ خەلقىمىز ئاتىلىرىمىزنىڭ ۋە بالىلىرىمىزنىڭ دەھشەتلىك كۈرەشلەردە قان بىلەن ئالغان ئەركىنلىكىنى ھەرگىز قولدىن بەرمەسلىككە ۋە ئۆزىنىڭ پارلاق ئىستىقبالىغا ئىشىنىدۇ.

بىزنىڭ پارلاق كۈچىمىزنى بىرلەشتۈرۈش ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان ۋە خەلقىمىزنىڭ پارلاق قاتلاملىرىنىڭ مەنپەئەتلىرىنى، تامامەن ئىپادىلەيدىغان ئاممىۋى تەشكىلاتىمىز بولۇشى، كېرەك ئىدى. مۇنداق تەشكىلاتنى قۇرۇش ۋاقتى يېتىپ كەلگەن ئىدى. بىرىنچى ئاۋغۇستتىكى ۋەكىللەر مەجلىسى ھەقىقىي خەلق تەشكىلاتى قۇرۇش ئۈچۈن قوبۇل قىلغان قارارىغا ئاساسەن شىنجاڭدا تىنچلىق ۋە خەلقچىلىقنى ھىمايە قىلىش ئىتتىپاقى قۇرۇش ۋە شۇ ۋەكىللەر مەجلىسىنىڭ ئۆلكە خەلقىگە قارىتا [illegible] تەشكىلات سېپىگە ئۇيۇشۇشقا مۇراجىئەت قىلىش خەلقىمىزنىڭ بۇ ئارزۇ تەلىپىگە تازا توغرى كەلدى.

مەزكۇر مۇراجىئەتتە كۆرسىتىلگىنى بويىچە، شىنجاڭدا تىنچلىق ۋە خەلقچىلىقنى ھىمايە قىلىش ئىتتىپاقى 1946 — يىلى 6 — ئىيۇن [illegible] ئېچىلىش، بۇ [illegible] بۇزغۇنچى ئاۋانتيۇرىستلارغا زەربە

نوتۇك بىلەن برابر كمبغللرگە ھەقسىز طبىي ياردە
منى تشكيل قىلىش.

11 — شىنجاڭنىڭ توپ تۇراقلىق اهاليسى
بولغان بارلىق ملتلرنىڭ برابر ئاساسىدا زمين
يايلاو، قىشلاق — چاروا - مال صناعت موئەسسە
سەلرگە و ھمە ھر قاندا باشقا كوچمەس
و كوچمەيدىغان ملكلرگە خصوصى ئىگىدارچىلىق
قىلغا چېقلماسلىقنى (تەرضدىن خالى بولۇشنى)
كفالەتلەندۈرۈش.

12 — يەرگە ئىشلەش سو چىقىرىش ئىشارى
نى ترقى قىلدۇرۇش اوصوللرىنى، يولغا قويۇش
و يايلاو، قىشلاقلارنى ياخشىلاپ چاروا ماللارنى
اوستۇرۇش.

شىنجاڭدا تىنچلىق و خاتىرجملىكنى حمايە قىلىش
اتفاقى خلق ئالدىدا بۇ اولوغ و مقدس وظيفە
لرنى خلقنىڭ اوزيگە تاپشۇرۇپ، خلق خا
ھىشىنى حل قىلىش مسئلەسىنى اوز زممسىگە ئالىدى
خالىقىنى باشلاۋردى.

اتفاقنىڭ يوقورىدىكى خلققە قارىتا چىقارغان
مراجعتىدىكى- پروگراممالىق طابى و اتفاقنىڭ بو
لىغا قاراپ بزنىڭ جمعيتمزنىڭ ھمە قاتلاملىرىنىڭ
منفعتىنى كوزدە توتوپ، حقيقتدە بتون اولكە
خلقلرىنىڭ ئازادلىغىنى و مستقل تۇر موشىنى

سايلانغان كېڭەش مجلسلرىنىڭ، تۇرۇش
وه ايشلەش شرائطنى تأمين ئيتش . 5ـ مدنى
ئاقارتىش جمعيتلرىنى وه باشقا شنجاڭ خلقلار
ينىڭ تورموشىنى ياخشىلاشقا ئىنتىلىدىغان جمعيت
لرنى تشكيل قىلىش .
9ـ شنجاڭ خلقلرىغه اوز انا تىليده گېزيت، ژور
نال، درسلكلر وه باشقا ادبياتلار نشر قىلىش حقوقىنى
بېرىش وه اونىڭغا امكانيت توغدۇرۇپ بېرىش .
ئوز ئانا تىليده ئوقوتۇلىدىغان ئېبتىدائى مكتب
لر سانىنى كوپەيتىش، كەمباغەللارنىڭ بالىلرى
غا حقسىز كىيم، ئاماق بېرىپ ئوقوتۇش مكتبلرى
نى قورۇش، شنجاڭ اولكەسى خلق خوجا
لوقىنىڭ ئېرلوك ساحەلرىگە متخصصلر تىيارلى
غوچى، هنر مكتبلرىنى قورۇش، شونىڭ بىلەن
بيرلكده مخصوص وه عالى ئوقوش يورتلرىنى
ئېچىش، تياتر ـ كېنو وه راديو قورۇش.
8 ـ عدليه اشلرىنى شنجاڭ خلقلرىنىڭ
انا تىللرىده يورگوزوش وه عدليه محكمەلرىنى
حكومت اجرائيه ارگانلرىدن مستقل قىلىش.
9 ـ حربى خزمتچىلرگه هم عيال، گوهمه
فقرالرگه اوخشاشلا سياسى حقوقلار بېرىش .
10 ـ دوختورخانه، شفاخانه وه باشقا داوا
لاش موئسسەلرىنىڭ سانىنى كوپەيتىش، شو

كەلەن ارزاقنا توريلىيغان خلقيمزنىڭ وطنيمزنىڭ جدى حمايەچيسى بولغان، ماتارزالق ئازادلىق ف كوچيني بيرلەشتوروب اولكەمزدە مستەمكەچيلك سياستيني، ساقلىماق و خلقيمزني دائما خانە وەيران قلب، ملي زلىيتچىلك اوتىني يقىب قويوب ئۇرزلرى اورزوسا تماشا قليغان ياشا كليون سياستيني يوقوتوش اوچون كورەش ئيلب بار يغان تشكيلات ايكەنلىكيني كورسىتىدو. تچ ق ئوچون خلقيمزنىڭ ئەركينلىكى اوچون 3 ولايت خلقيني ظلمدن، عذابدن، ئوچلقدن قوتولدو روش مقصديدە بتون اولكەني كوزدە توتوب، حاضرچە 3 ولايت دائرەسيدە قورولغان شلك جاكيدا تنچلق و خلقچيلق حمايە قلش اتفاقي عامەوي، خلق تشكيلاتيدور. چونكي اوحتەيي خلق منفعتيني حقيقي ئەركينلك، برابرلك، دوستلوق و تنچلقني اورونلاشتوروش اوچون شونك بلەن برابر بيزنك وطنيمزدە ياشغوچي خلقلرنك تورموش احوالاتيني ياخشيلاش ومدني سەويەسيني كوتوروش اوچون كورەش ايلب بارغوسيدور.

چهانگرلرنك اوز مستملكەسيني بوي سون دوروب توروش اوچون قوللانيلغان اوصوللري ني خناي مستملكەچيلريمو بيزنك وطنيمزدە قول

تامين ايتش اوچون اولكه خلقىنىڭ اوزون يىل-
لاردن بويانقى ئازادلق اوچون قلغان كورەش
لارينىڭ تجربەسيني حسابقا ايلىپ، اولكه اهـ
واليني هر طرفليمە سالماقلاپ، اولچەب چيقش
نتيجەسيدە ميدانغا كەلگەنلكيني كـورگيلى
بولدى. همدە مراجعتنى اتفاق «خىتاي جمهوريت
حكومتىنىڭ بارلق ترقى پەروەر حقيقتەن خلقچيل
تدبير چارەلريغا قوشولوب، همه كوچى بلەن
يارده‌ملەشىدو» دەپ بيان قيلنغان. اونىڭ (اتفاق
خلقى) حاضرقى خلق تارا احوالنى اعتبارغه ئال-
غان، بزنىڭ ادراكمزنى اوزينىڭ اوروش بازيسيغا ئايلاند-
روروب، مظلوم خلقمزنى دەپسەندە قيلش او-
چون اغوا تشكيل قلشقا اورونغوچى جهان-
گيرلارنىڭ ئاخرقى «قوراليني» قيقب تـوشوروب
يىبەرگەن، اولكەمزنىڭ اوزيدە تواكاچيلك بلەن
اوروش اوتيني يقشقا ئوروونوب، قورالليريني
تاراقليتيب يورگەن سوڭ شى لەنگە اوخشاش
ميلتارستلارنىڭ بزنى بنمگە رعايه قلمايدو، دىي
گەن بهانە بلەن يورلىگەن الغار ضياليلريمزنى
توتقونغا ايلىپ، خلقيمزنى قامال احواللدا ساق
لوشيغا هيچ قانداق ئاساس قالدورمايديغان تو
زاقنى كورگەن ملت تقابيرى بلەن اويناي-
لىغان: تواكالچيلك بلەن خلق قيغيني مطلقتو كوشكە
زارى بولمايديغان هر خل ئاواتتورستلق حـر

گیاز جهانگیرلیگینی یوروتیۋاتقاندەك تولوق مستەملە
كە احوالیدا ساقلاپ قیلیشقا كوزی یەتمەیدیغان،
شوڭلاق اوستولوق بیلەن اونی نورغونلیغان بو
لەككە بولوپ تاشلاپ، حاضرقی تۈرلۈك هندی
و مسلمانلار نیڭ قانینی، دەریالاپ ئاققوزوپ قویوپ
ئوز حكمرانلیقینی ساقلاپ قلش پلانینی عملگە
ئاشوروۋاتیدو.

ختای مستملیكەچیلاری بزنڭ اولكەمزدە اوز
حكمرانلقینی شونونگدەك اوخشاش اوصول بیلن
ساقلاپ قلش مقصدیدە خلقیمزنڭ برلك ئازادلق
صفیگە بولونچولوك سالش اوچون اولكە
خلقینڭ ئەرکینلیگینڭ اسلی دوشمنی، خائن مس
عودنی قورچاق «رئیس» قلب تیكلەب قویدی.

مسعود عیبیلر ختای مستملكەچیلارینڭ
حاكمیتیدە، تولوق ساقلاپ قلش اوچون دونچه
توریشب «خدمت» قلمسیلرمو، خلقمزنڭ ئازادلق
برلك صفیگە بولگونچولوك سالالمیلی ختای مس
تملیكەچیلرینڭ اولاردن كوتكەن ئارزو و ئملە
لرینی اورونلیيالمیدی. شونداقیمو هیچ قاچ
ماق اوتوق. اوز-اوزلیگیدن كیلمیگنیدەك
خلقیمزنڭ برلك صفینی مستحكم ساقلاشیمو
اوز-اوزیدن حاصل بولمایدو. اونی هر خل
فتنەگە قولاق سالماي، اغیغا بریلمەی ئەنە

لونوپ كەلدى و قوللانماقدا. بو اوصوللارنىڭ ئاساسى اولار اوچون ياخشى منفعت بېرىدىغانى ملى بولونچىلىك سياسىتىدىن عبارەت بولدى. بزنىڭ خلقىمز موشو بولگونچىلىك تفرىقەچى-لىك دەردىنى و بلاكتىنى نهايت كوپ تارتدى، تا موشو كونگىچە تارتماقدا.

مستعمىكەچىلىك ظلمىدىن قوتولىمەن — دېگەن مستعمىكە ئەللەرنىڭ، جملىدىن بزنىڭ خلقمزنىڭ الك ئەوەل مستعمىكەچىلەرنىڭ ملى و قبىلەوى بول-گونچىلىك چارىلىرىگە يول قويماسلىق اونى عملدە ئار — مار قىلىشلىرى كېرەك. بونى بزگە تارېخ فاكت بىلەن اورگەتمەكدە.

شىنجاڭدا تنچلىق و خلقچىلىقنى حمايە قىلىش اتفاقى خلقىمزنىڭ نەق شو تارىخى تجربەلەر-گە ئاساسەن تشكىل قىلىنغان خلق ئەركىنلىگىنىڭ دوشمەنى بولغان مەنكور زەرلىك و جهانگرلىك بلا-سىغا قارشى كورەش قىلىدىغان خلق تشكىلاتىدور. شونگىمدەك شىنجاڭدا تنچلىق و خلقچىلىقنى حما-يە قىلىش اتفاقى خلقىمزگە بىرلىك و حقيقى برا-برلىك ئاساسىدىكى، يېڭى ئەركىن — مدنى، باي تورموش يارىتىش اوچون كورەش قىلغوچى تش-كلاتىدور.

بز يوقورىدا مثالغا ئالغان هندستاننى ئەز

خلق ئارا احوال و اتفاق

نتيجە خلق—ئارا احوال توغرولوق

2 — دونيا اوروشدن كيين خلق—ئارا احواللا 3 خيل اوزگوروش بولدى:

1نچى اوزگوروش

2 - دونيا اوروشيدن ايلگرى خلق ئارا احواللا بەلگولەيدىغان كوچ ئاساسەن 2 صف كە بولونگەن بولوب، بر صفنى مستقل دولەت لەر اچيدە مستملكەچيلك، جهانگرلك سياستگە قارشى تورغان يالغوز سەويتلەر اتفاقى تشكيل قلغان بولسا، 2- صفنى ديموكراتيە توزوميدي كى جهانگر دولتلەر بلەن بللە بوتون دونياغا حكمرانلقنى اورنوتوش خياليدا يورگەن فا شيزم توزوميدىكى دولتلەر تشكيل قلار ايدى. 2 - دونيا اوروشيدن كيين بو احوالغا اوزگو روش كرگوزولدى.

2 - دونيا اوروشيدا گرمانيە، ياپونيە، ايتا ليەلەر بر اوق تشكيل قيلب، اوچى بر اوققا سيلنغان چاق-دەپ حسابلىناتتى. اولار (گرماليە،

شو بىرلىك صفىنى پولاتدەك چىڭىتىپ ساقلاش او
چۇن تەشكىللىنىش كرەك. اگر بز مستعملىكەچى
لارنىڭ مستعملىكەلىك ظلمىدىن قوتولوپ ئازاد —
ئەركىن تورمۇش قوروش دیسەك — اتفاق اط
رافىدا زىچ اويۇشوپ ، ئونىڭ رەھبەرلىگىدە
خلقىمىزنىڭ عملدىكى حقىقى برلىگىنى و مستحكم
اتفاقىنى ملى ئازادلق حركت كوچىنى بەرپا
قلىشىمز لازم. بو بولسا، بزنىڭ كورەش يولى
مىزدىكى عملىمىزنىڭ ئاساسى، عاملىدور.
چۈنكى ملى ئازادلق حركت كوچى —
برلىشىشىدىدور.

1949 - يل (« اتفاق » ژورنالىدىن) .

تيگە خلق اوستيدەيكى ايغرچيلقنى ايلپ تاشلاش مسلەگيني توتقان سەويتلار حكومتى روسيەچار حكومتينك چەت ئەللەردن جهانگرلك اوروشيــ
نى ايلپ بيرش اوچون ئالغان قرضلرينى تۆلوماسلغينى اعلان قلدى. باشقادولتلەرگەنسبتەن زورلوق سياستينى يورگوزوشگە قارشى چققان وە مستملكە ئەللەرنك مستقل بولوشنى طلب قلغان سوويتلار حكومتى مستملكەلرى نورغون بولغان وە مستملكەلك سياستينى ساقلاپ قلشنى ئاساسى پرينسيپ دەپ باگەن چوڭ مستملكەچى ئەنگليە، فرانسيە حكومتلرينك قاريەى- قارشى ايكى مملكت بولوپ قالغان ايدى. شونڭ او چون برنجى وە ئككنجى دونيا اوروشى اوتتورسيدا ئەنگليە وە فرانسيە حكومتلرى ممكين قدر سوويتلەر توزوميني اوز گەرتشگە اوروندى.
شونڭ اوچون اولار برنجى دونيا اوروشيدا ايگيلگەن گيرمانيەنى بوتونلەى غورالسزلاندوروش مسئلەسيگە تنقيدى كوز بلەن قاراپ، اونى سوويتلەر حكومتيگە قارشى كوچ قيلپ ساقلاپ قيلشنى لايق تاپتى. شونك اوچون ئەنگليە وە فرانسيە 2- دونيا اوروشى ئالديدا بارلق كوچ لرى بلەن ممكين قدر گيرمانيەنى سوويتلەر اتاقيغا قارشى اوروشقا قويوپ بيريب، بولار —

یاپونیه، ایتالیه‌لەر) کیینکی واقتدا ترقی‌تاپقان
دولتلەر بولغانشقا تیخنیکەسی نهایتی یوقوری
تورالتی بو زامانلاردا تیخنیك کوچی بلەن برا
بر تیخنیکانی تاءمین اتیلیغان خام مال وه یەر
ئاستی بایلق منبعی بولوشی کیرەك ایدی. او
لارنك تیخنیك کوچی بار بولسیمو، ئانەما تیخنـ
کا وه مملیکتینی تاءمین اتیلیغان خام‌مال وه یەر
ئاستی بایلق منبعی کام ایدی. یاپونینك مستە
لیکیسی ئاز، ایتالیه مستملیکەسی بولسیمو ئاز
وه اوزی عاجز مملیکت ایدی. گرمانیه یەنەمە
لوم، او، برنجی دنیا اوروشیدا ئاپتاب‌ئاستیدن
یەر ایزدەب یۈگیلیب قالدی. برنجی دونیا اورو
شیدن کین روسیه ایمپریه‌سی توپروغیدا انـ
قلاب بولوب، یڭگی سەویتلەر اتفاقی دیگەن دو
لت پەیدا بولوب، سەویتلر حکومتی اورناشتی.
بو حال خلق ئارا ئەحوالغا پوتونلەی اوزگر
روش کرگوزدی.

روسیه توپریغیدا یڭگی حکومت اورونلیشـ
شی نتیجەسیدە جهانگیر مستملیکەچی دولتلەر
صفیدن نهایتدە چوڭ دولتلەردن بیری (روسیه)
چقیب کەتتی. اونڭ سرتیدا فرانسوز، ئەنگلیز
وه ئامریکانڭ سەرمایەدارلری روسیەدیـکـی
سەرمایەدارلریدن ئاییریلدی. اونڭ اوشـ

غا قارشي اوروش قيلش پلانيني تۇزدى. شو
نڭ اوچۇن گرمانيه ياوروپادا اوروشني جالديــ
لەشتۇروپ كەيني-- كەينيدىن ياوروپا دولتلريني
يۇتوشقا باشليدى. ئەنگليه بو حال بلەن بي
واسطه خوف ئاستيدا قالغاشقا علاجسز گيرمان
يەگە اوروش اعلان قلدى. گرمانيه ياوروپادا
پولشا و پرانسيەنى ييسب ئالغاندىن كيين، ئەنگ
ليه قرغيقيغا هجوم باشلايمەن دەپ توروپ، بر
دن اوروش قاريتلغان طرفني اوز گەرتيپ؛ سو
ويتلەر اتفاقيغا هجوم باشليدى. شۇنڭ بلەن گير
مانيه بر-برسىگە قارشي اوروشماسلق حقيدى
كي سوويت گيرمان توختامىنى قوپاللق بلەن
بوزدى. گيرمانيەنڭ سوويتلار اتفاقيغا هجوم
باشليشينڭ سەبەبى بولسا، گيرمانيه ياوروپاني
ييسب ايليب، ياوروپادا منبعى ايگەسى بولغاندىن
كيين، اوزيني ئەمدى سوويتلەر اتفاقيغا قارشي
قلەرەتكە ايگە بولدوم دەپ ...باشليشيدا ايدى.
بو اوروش گيرمانيه اوچۇن هلاكتلك تەوەككل
چيلكدىن عبارەت اوروش ايدى. چۇنكى گير
مانيه اوزون مدەتلك اوروشقا چداش بيرەلمەيدى.
ئەنگليه مستملىكەگە باي دولت ايدى. او
نڭ اوستيگە، ئەنگليەنڭ ديڭز فلوتي گرمانيه ديڭز فلو
تيدىن كوچلوك ايدى. گيرمانيه ئەنگليەنى تسلم قلدور
ماق ئوچون ئونڭ بارلق مستملكلريني ييسب ايلش لازم

عاجىزلاشقاندىن كېيىن اوز منفعتلارىنى تائمىنلىمەك
بولدى. بو سىياست خلق ئارا احوالنى مېونخېن
-گە ايلىپ كەلدى.

مېونخېندا 1- دونيا اوروشىدىن كېيىن تو
زولگەن تىنچلىق معاهىدە بىرقىلدى. عمليەتدە تىنچ
لىق معاهيدە يايونيەنىڭ مانجوريەنى بېسىب ايلىشى
بلەن بوزولغان ايدى. مېونخېندا گېرمانيەنىڭ
سوويتلەر اتفاقىغا قارشى چىقىشىنى تائمىنلىمەك
اوچون چېخوسلاواكىيە حسابىغە گېتلېر وە مو
سولىنى بلەن بىتىم قىلىندى. ئەنگلىيەنىڭ باش
مىنستىرى چېمبرلىين، فرانسىيەنىڭ مىنستىرلار كېڭە
شىنىڭ رئىسى دالادىيىن 1938 — يىلى 29 - سېنتە
بردە گېتلېرنىڭ چېخوسلاواكىيەنى يەب ايتىشىگە
ياردەم بېرىشلىرى بلەن 2 - دونيا اوروش اوتىنى
توتاشتوردى. اولار چېخوسلاواكىيەنى گېتلېرگە
بېرىش بلەن، اونى سوويتلەر اتفاقىغا قارشى
هجوم باشلاشقا اوندىگەن ايدى. ئامما ئىش
ئولار دېگەندەك چىقمىدى. گېتلېر پولشانى بېسىب
ئالدى. ئىككىنچى دونيا اوروشى باشلاندى. شو
نىڭ اوچون اوروش گناهكارلىرى گېتلېر، موسو
لىنىلەر نامى بىلەن چېمبرلىين، دالادىيىنلەر هم بو
لوشى كېرەك. گېرمانيە ياوروپانى بېسىب ايلىب
اوزىگە منبع تەييارلاب ئاندىن كېيىن عموىمى ياو
روپانى صفربرلىككە كەلتوروب سوويتلەر اتفاقى

گيرمانيه سوويتلار اتفاقيغا قارشى اوروش
نىڭ برنجى دەوريدە چوڭ اوتوقلار قازاندى.
ئامما سوويتلار اتفاقينىڭ توپريغى كەڭ بولغاچ
قا غربيدىكى صناعت اورونلريني شرققە كوچو
روب، بارلق خلقيني، بارلق امكانيتيني صفربر
لىكىدە كەلتوروش نتيجەسيدە گيرمانيەنىڭ «يېڭى
مەس» ئەرمىيەسيني تار—مار قلدى.

شرقدە ئۇروش ئوتيني ياققان ياپون جهان
گيرلىگينىڭ مانجوريەديكي كوچلوك كانتون ار
مييەسي تار-مار بولوشى بلەن او هم ئشدن چق
تي. ئولارنىڭ بر اتفاقچيسى بولغان عاجز ايتا
ليە بولسا، بۇرون ئشدن چققان ايدى.

شوندااق قيلب 2- دونيا اوروشى نتيجەسيدە
فاشيزم توزوميديكي كوچلوك چوڭ اوچ دولت
حسابدن چقريلدى.

ئىككنجى اوز گوروش

اگر برنجى دونيا اوروشيدن كيين چير
چيل وە كاپيتالانسولار روسيەديكي قالاق قشلاق
خوجلوق دولتيدە تيخى يېڭيدن حاكيميەتني
قوليغا ئالغان سوويتلار حكومتيگە قارشى ئا.
ق.ش، فرانسيه و ئەنگليە حكومتلري باشلا
غان 14 دولتني هجومغا قاتناشتوروپ، 4 ييل سو
ويت اتفاقى توپريغيني ئامريكا، ئەنگليە، فراز

ایدی . بونڭ اوچون گرمانیەنڭ دیڭز فیلوتی
ئەنگلیەنڭ دیڭز فلوتیغا نسبتەن
ئككی برابر كۆچلوك بولوشی كېرەك ایدی.
بو احوال گیتلیرنی چوڭقور اویغا سیلىب
قویدو. ئەمدی بوتون یاوروپانڭ ایگەسی بولوب
ئالغان گیتلیر، اگر مەن سوویتلەر اتفاقیغا قار
شی بوتون یاوروپانڭ برلەشكەن كوچی بلەن
هجوم قیلسام ئوتوق قازینشمغا شەك یوق. اگر
مەن سوویتلار اتفاقیغا قارشی اوروش قلسام هر
گیز ماڭا قارشی ئەنگلیە اوروشنی دوام قلمای
دو، دیگەن فكر بلەن تویوقسز سوویت حكومتی
گە قارشی باسقونچیلق ئوروشنی باشلایدو. ئەن
گلیزلار بلەن گرمانیەنڭ تالیشیدیغان هیچ قاز
لاق مسئلەسی یوق. گیرمانیە مستملیكەنی روس
یەدن تاپادی. ئونڭ ئوچون ئەنگلیە حكومتی خا
طرجمع بولوب گرمانیە بلەن تنجلق پوتومگە
كەلەلەیدو، شونڭ اوچون بز اوز ئارا ئوروشنی
توختو تایلوق، دیگەن تكلیف بلەن گیتلیر او
زینڭ معاونی گسنی ئەنگلیەگە ئەوەتیدو. ئەن
گلیەنڭ سیاستی گرمانیەنڭ دیگەن یریدن
چقیدو. ئەنگلیە گرمانیەگە قارشی جەڭلەرنی توخ
تاتودو. لیكن ئەنگلیە افكار عاممەسیدن قورق
قان. ئەنگلیە حكومتی اوزینڭ گرمانیەگە قار
شی اوروشدن چقانلقنی اوچوق اعلان قلالمایدو.

لەر بىلەن ياۋروپادىكى جاھانگىر دۆلەتلەر ئوز مۇس-
تەملىكىلىرى تۇغرۇلۇق خاتىرجەم بولغان بول-
سا، 2- دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن پۈتۈن ئازىيا،
ئوكيانىيا ئەللىرى مۇستەملىكىچىلىككە قوللۇققا قار-
شى قوزغالدى. وە مۇستەملىكىچىلەرنى ئېزىلگەن
ئەللەر ئوزلىرى بىلەن ھېسابلىشىپ ئىش قىلىشقا مەج-
بۇر قىلدى. ئادەم مۇستەملىكىلەردىن مۇستەملىكىچى
جاھانگىر دولەتلەر قوغلۇنۇپ چىقىپ كەتتى. ۋيېتنام
ھىندونېزىيە جۇمھۇرىيىتى، شىمالى كورىيە وە بىر
مۇنچىلىرىدا ئوزلىرىنىڭ شۇ مۇستەملىكىلىرىدىكى يالاقچى
مالايلىرىغا تايىنىپ قاتتىق دولقۇنلۇق دېڭىزغا كىرىپ
قالغان ياغاچ قېيىقلىرىكى ئەھۋالدا ئاران-ئارانلا
مۇستەملىكىلىرىنى ساقلاپ كەلمەكتە. بۇ 2- دۇن-
يا ئۇرۇشىدىن كېيىنكى 3- ئوزگىرىش بولۇپ
ھېسابلىنىدۇ.

2 — دۇنيا ئۇرۇشى مۇستەملىكە ئەللەر ئۈ-
چۈن ئىككى تۈرلۈك ئوزگىرىش كىرگۈزدى.
بىرسى 1-2- دۇنيا ئۇرۇشى ھەر قانداق ئاكادېمىيە
ئالى مەكتەپ بەرەلمەيدىغان بىلىم تەجرىبىسىنى كور-
سەتتى. ئازىيا خەلقى وە مۇستەملىكىلەردىكى خەلق-
لەر بۇ ئىككى ئۇلۇغ ئالى مەكتەپتىن تەلىم ئېلىپ
ئاشكىنى كوتەردى. يەنە بىرسى 1-2- دۇنيا

سيە، گېرمانيە، ياپونيە، چېخوسلاواكيە، پولشە وە باشقىلارنىڭ عسكرلرينى بۇلاش ـ تالاشىغا اوچريتالوغان بولسا، 2 ـ دونيا ئۇروشىدىن كيېن ئو، احوال يۇق ئۇزنىڭ عكسيگە 1- دونيا ئو روشىدىن كيېن ئۇ، روسيە توپريغىدىن ئاجريتېب سوويتلار اتفاقيغا قارشى ئوروش مەيدانيغا ئايلاندوروش ئوچون قورولغان بالتيق دېڭز قىرغىغىدېكى «مستقل» ئيستونيە، لاتويە، ليتوالار سوويت اتفاقيغا قوشولوب كەتتى. مركزى وە شرقى ياوروپاديكى بر مونچە دولتلەردە خلقچىل حكومتلەر قورولىب، ئولار بورونقى سوويت اتفاقيغا دوشمەنلك موقعيدىن كيچيب سوويت اتفاقى بلەن يقين دوستانە معاملەدە بولوب قالدى. شونداق قيلب خۇشنىمز سوويتلەر اتفاقينىڭ اطرافيغا جايلاشقان وە 1-2- دونيا اوروشى اوتتورسيدا سوويتلەر اتفاقيغا قارشى هجومدا برليشب كورەش ايلب بارغان 14 دولتنىڭ اچيدن سەككز-توققوزى صفدن چقتى.

3— ايوز گوروش

اگر پوتۇن دونيا خلقىنىڭ يريم انفوسينى تشكيل قلغان وە ياوروپالقلارنىڭ مستملكيسى بولغان ئازيا خلقلرى برنجى دونيا ئۇروشىدىن كيېن هيچ قانداق ئەركىنلك حقوقلارنى ئالالمىغاندا

بو هر ئككى نوروشقا بها بەرگەنلىك عبدالخالقكه ئاساسلانغان اورۇش بولوب حسابلايدو. چونكى، برنچى اورۇش فاشىزىمنى ئۆقتالاشقا قارىتىلغان بولسا، ايكنچى اورۇش عدالت اوچون، حقيقت اوچون، حقوق اوچون بو لوواتيدۇ منا بو، بولسا، دونيا احوالينىڭ قسقى چه تصويريدور.

بوگونكى كوندە ئەنگليە، ئامريكا قوراللرى بلەن قوراللانغان، ياوروپادا گىلچىلك، سود چيلك بلەن كون كوچوروپ كېلىۋاتقان هوللاندىيە حكومتى هيندونوزيە خلقىنىڭ قيندنى دريالاپ توكوواتيدو. راديو خبرلريگە قاريغاندا، 48نچى يلى 19نچى ديكابردا هوللاندىيە هيندونوزيەگە باسقونچىلق هجومىنى باشلىدى. ئەگەر اورۇشدىن خبردار بولساڭلار، هوللاندىيەنلق هيندونوزيەگە هجوم باشليشى قانخور، قاراقچى هوللاندىيە جهانگىرلىگىنى قالچەلك قباحت بلەن حلق ئارا قانون خلق ئارا ترتيب انتظامغا خلافلق قيلغينىنى بيلەسىزلەر.

هوللاندىيە باسقۇنچىلرى هيندونوزيەگە هجوم باشلاشدن 15 مينوت ايلگرى هوللاندىيە بلەن هيندونوزيە وكيللرى صحبت اوتكوزواتقان. وقتيدا هيندونوزيە وكيللريگە اورۇش

اوروشلرىدىن ايلگرى مستملىكه ئەللەرنده بر دانه قورال بولمىسا، 2 — دونيا اوروشىدىن كيىن‌ئو لار يىڭى زامان تيخنيكىسىدا اشلەنگەن قورال لارغا ايگه بولدى.

ئازىيادىكى مستملىكه ئەللەرنىڭ كوپ قسمى ياپون چىانگىرلىكى طرفىدن اشغال قيلنغان ايدى، ياپونغا قارشى قوزغالغان خلق ياپون قو ليدىكى قوراللارنى تارتىب ئالدى. بو بر قسمى قورال، بەنه بر قسمى مستملىكه ئەللەر گه ياپونغا قارشى اشليتش ئوچون بورونقى خوجاينلىرى بەردى.

ئاڭى كوتورولگەن وه قورالغا ايگه بول غان خلق بورونقيدەك حكومتلەرنى باشقارىشنى خاھ لىمەيدى. كورەشكە ئاتلاندى. موشو كونده ئاز يادا ئازادلق كورەش اوتى وه مستملىكەنى ساق لاب قيلش ئوچون يانغان اوت اوچمىدى. شونڭ ئوچون 2 — دونيا اوروشى گىرمانيه،ياپو نيه، ايتاليەنى يوقوتوش بلەن توگومەي خاراك ترنى اوزگەرتدى. بورونقى ئوروش فاشىزمغا قارشى اوروش بولسا، حاضرقى اوروش مستملى كه ئەللەرنڭ مستملىكچىلەرگه قارشى اوروش بولوب اوزگەردى.

قسقیچە خطای احوالی توغرەلوق

خطای احوالینی ایتمیساقمو، ھەمە گە توشو نوشلك بولسا کەرەك. لیکن بنەمو توشونوشلك بولسون اوچون اچکریگە بولغان بزنانڭ و کیللە ریمزنڭ صفری اوستیدە قسقیچە توختولوپ اوتسەك کفایە قیلیدو.

بزنانڭ و کیللەریمز اچکریگە بارغانیدا، خطای حربی اسلوب باشانی، جاڭ چڭ دیگەن کشی ایکەن. او حربی اشلەردا «اوستا» آدم ایکەن، او کشی قورولتایدا بیانات بەرگەنیدە بز گوك سەنلەرنڭ بلەن کیلشەلوق... آمزبو قوتقەزدیسەك دونیادا یاکی دنیادا یوقوتیمز... دیگەن ایکەن.

بزنڭ و کیللەریمز سیاحت قیلماق بولوب‌ــدو. جنوبنی کوروب چققاندن کیین شرققە چاڭچون، تەنجین، چیاڭداو، شویجو، موکدن، بیجین شەھرلریگە بارماق بولغان ایکەن، بو سیاحتدە بوجن تەنزین، چیڭداونی زاریلاپ نا نکینکە قایتیپدو. چاڭچون، مکدن شەھرلریگە بارالمیغان ایکەن. بو وقتلەردا بو شەھرلەر مرکزی حکومت طرفیدن مستحکم ساقلنیولتقان شەھرلاردن ایکەن.

بزنڭ وکیللریمز اچکریگە بریپ قایتپ کەلگیلی ایکی یل بولدی. چاڭ چیڭ افندی نڭ [illegible] توشنی اورنیغا کوکسەنگوچسەندا اشنی

اعلان قىلغانلىقىنى اوختوروشنى تاپشورىدور. اوختوروشنى بەرگەنلىيلا ايلېكتر استانسەسى بوزولوپ قالىدو. تېلېفون تېلېگرافلار اشلىمەى قالىدو. بو وقتىدا هىندونوزيە وكىللىرى اوزوش قىلىش اوختوروشنى حكومەتكە تاپشورو روشدىن محروم قالىدو. استانسە و تېلېفون تېلېگرافلار 15 مىنوتتىن كېيىن اشلەيدو. اما وقت اوتوپ كېتىدو. منا شو وقتىدا هولاندىيە باسمىچىلىرى هىندونوزيەگە باستوروپ كىرىپ هىندونوزيە حكومت باشلىقىنى سوقارنو و باشقىلارنى قاماقتا ايلىپ، شهر و يېزىلار بويىنچە هجومىنى دوام قىلدورىدو. دوندىق ياووزلىق و اوياتسزلقنى خلق ئارا عدالىيەسى، حقوقى و كورگەن قىنونى ئەمەس ايدى.

بو گونكى كوندىكى خلق ئارا احواللاچوك واقعەلەردىن يەنە برى. مالايادە بولوپ. مالايا خلقى ئەنگلىزلەرگە قارشى قاتتىق و دهشتلىك كورەش ايلىپ بارماقتا. گرىتسىيە خلقى ئەنگلىز عسكرلرى بلەن ساقلاپ قالىمز دېگەن پادشاهچىلىككىمت عسكرلرى بلەن قاتتىق كورەش قىلدى. عمومەن مستملىكەلەرنىڭ قايسىلا بورجىكىگە قاريساڭ، جهانگىرلەر، عدالتسزلىك، مستملىكەچىلىك اوروشىنى ايلىپ بارماقتا؛ محكوم ئەللەر عدالەتلىك انسانىيتلىك، حقانى كورەش ايلىپ بارماقتا.

بزنڭ وكيللريمز شو وقتدا گوشسە نداڭ
ئەرمىيە باشلىقى جودە ديگەن كشينى ئامريكا
مخبرى سواليغا بەرگەن جوابىغا قاراپ حەيران
قالغان ايكەن. مخبرنڭ ئامريكانڭ گومىندانگغا
ياردم بريشيگە قانداق قارايسز؟ ديگەن سواليغا
او كشى ... ئالقيشلاپ قارشى ئاليمز..... دەپ
جواب بەرگەن ايكەن. مخبرنڭ بو غەلىتى گەپ
او گومىندانگغا ياردم بريواتقان بولسا سز قان
داق قارشى ئاليسز؟ ديگەن سواليغا او كشى بز
دە قورال كاميچل ئامريكا قورال ايليب كيلب بەر
سە بز قورالليمز...... ديگەن ايكەن بز بوقو
مالك اندنك گيپيني پاختاەكەن ديگەن ايدوق.
حاضرقى مطبوعات خبريچە گوشسەنداشگنى ئەر
مىيە سانى 3مليونغە يەتپتو: 3مليونلوق گومين-
داڭ ئەرمىيەسى بولسا برمليونغە توشوپ قاپتو...
قسقىچە خطاي احوالى بولسا منا شونداق.

قسقىچە اولكە احوالى توغرولوق:

موندن 3يل ايلگرىكى موشو چاغلاردا بزنڭ
وكيللريمز اوروميچيدە صحبتنى ئاياغلاشتورغان
بولوب بر بەلگولوك شرطكە ايكى طرف راضى
بولوب قول قويوب، اولكەدە تنچىق اورنايدو —
دەپ چين كوڭلىمز بلەن خوشهال بولوب، قار

لانك چېكچېك افندمنى توگوتوب قويوپتور.
رادیمو خبرلریگه قاریغانده وکیللریمز بار ماق
بولغان شهرلرگه حاضر مرکزی حکومت طرفیدن
بارماق بولسا بارالمایدیکن، 2 یل اوتادی خطای-
نینك اچکی احوالیمو شرنچهلاك اوزگهردی. بزنك
بارغان ییجن شهر سیپولینینك سرتیدا گومینده-
نانك اچیده گومینتانك تهنجین شهریده گومیش-
سهندانك توروپتو. وکیللریمز بارماق بولغان
چانکچون، موکدن ئاللا قاچان قولدن کیتیب قاپ-
تو. وکیللریمز توشوپ اوتکهن خانکو، ووچانك
دیگهن شهرلهرنینك بر قسمی قولدن کیتیب قاپتو
شوندق قیلیب خطاینینك شرقی طرفی و شرقی
شمالی بتونلهی قولدن کیتیب شرقی جنوبنینك
بر قسمی جایلریغا گومینسهندانك کریب ایلیب، بر
قسمیدا گومیندانك قاپتو.

خطای احوالی شوندق ایکهن. ینه بر قو-
شومچه قیلیمز دیسهك وکیللریمزگه دولت خطای
مدافعه بوچاگی بهی زونگشی دو کلاد قیلغان.
اونینك دوکلادیچه گومیندانك ئهرمیه سانی 3 ملیون
گونگسهندانك ئهرمیهسانی د رملیون بولوب، گونك
سهندانگنینك بر ملیون ئهرمیهسیگه قورال یتمه-
ییدیکهن. گومیندانگنینك یتیشیب اسکیلا قالریدا
زاپاس قوراللری ساقلانیپدیکهن.

خلقلری بلەن ئوچ ولايتدە قازانغان ملی ئازاد
لق انقلابمزنڭ اوتوقلرینی تەڭ بولوشەيلی
خلقمزگە بوگونکی خلقچل دولتلەردە قوللو
نولیدیغان نوعیلەرنی قوللونایلی دیگەن ایدوق
بلکی شکلگە اعتبار بەرمەسدن مضمونغە اع
تبار بەریلی دەب پوتوم قیلغان ایدوق. ئەگەر
پوتوم تولوق عملگە ئاشورولسا خلقمزنڭ كوت
كەن امیدی، طلب قیلغان سیاسی حقوقی عمل
گە ئاشقان بولاتتی. لیکن اش اوّتداق بولمی
دی، پوتوم بوزولدی. اونڭغا ایکی سبب بار.
او سببنڭ برسی - بزنڭ وکیللریمز اچ
كیریگە بارغاندا هیلقی چیقچیل افسانی 8 ئای
دا حل قیلدیغان مسئلەلەرنڭ یریمینی بر ئاییدا
لا حل قیلب قویدی. گومینداڭ عسكرلری تو
یوقسز گوشسەندانڭ صفیگە هجوم قیلب گوشە
سەنداشنی ئارقیغا چیكندوروب كوب اوتوقلار
قازاندی. میلیون ئەرەپدەسی بار 20 یلدن بری گو
مینداڭ بلەن قورالق كورەش ایلیب كەلیب بارغان
گوشسەنداشنی یەڭگەن گومینداڭ گینرالری
نڭ كوكریگی نهایتی چوڭ كریلیب كەتدی.
ئەگەر بز كوچلوك گوشسەنداڭ ئەرەپەسینی
یەڭگەن بولساق بزگە نچە یللدن بری قول بو

شى طرف خوشهال بولغان بولوب، تورغان وه
اوروميچىده بانكيت اوستيگه بانكيت بريلىب
يورگه‌ن زامانلار.

بتم امضالىنىب بولغاندىن كيىن تولوغراق،
اينقراق، اوچوغراق سوزلوشىلىدىغان يرلرى قالدى
ده‌ب، كيلار بىزنى ونه‌رگه كيليب هممه‌مىز بىله‌ن كيىكه‌شىب
قايتىب بريىب صحبتنى دوام قيلدوروب، 3نچى
ئىيوندا بوننك حربى اشلارگه عائد مسئلەلرى
حكومت ترکيبى توغرولوق مسئله‌لرگه توختو
لوب توختامغا قول قويولدى.

راست، مسئله بز ك تكه‌نده‌ك توگوه‌گه‌ن
ايدى. نيشان بويىچه انقلابنىڭ باشلانغى كون-
لريده قاشلانغان شعارغا بنائن « مستقل شر
قى تورکستان جمهوريتى » تيكلەش لازم ايدى
ليكن بتم بو « مستقل شرقى تورکستان جمهو
ريتينى تيكلەش» مسئله‌سىنى رەتليكوى مسئله‌دن
ايليب تاشليدى. املى بزنى بتم ماددەلرىغا رعا
يه قيلىشىمزغا توغرى كه‌لدى.

بز نيمه اوچون غه‌لىبه‌لك اوروشنى ماناس
قرغيقىغا بارغاندا توختوتوب قويدوق. بوتوغرو
لوق كوب سوزله‌ر بولغان ايدى. خلق ئارا مه
لكت، اولكه احوالينى بيلىب توروب، قويدوق، سو
يوغىنى ئاريلاشتورايلى. جنوب و تورفان، قمول

بتو نلەى . تەڭگى
ضرقي سكوند، بزگە شەرنى
بلەن يوقوتوويتش قيەن گەب امەس. بزنڭ دوس
تيمز ئامريكادن ئالغان ئاتوم بومبەمز بار دەيـ
لەو. شونداق قيلب بتمەى هەر تور لوك يوللار
بلەن بوزوشقا كريشتى. بزنڭ وكيللريمزگە
اوروميچلەە توروشقا هيچ قانداق اوروون قالميدى
اولار بلكى قورالدق هجوم باشليدى. او هجوم
بز ظرفدن سوققا يەگەندن كيين ينە چوڭ مق
پاسدا تيارليننب ئالتايغە هجوم قيلدى. ئاندن
تارباغاتاى گە ئو يەردن ايلەغا بارلق كونچينى
تاشلەماقچى بولدى.

سببنڭ ايكنچيسى .. خلق تارا سبب. بو
رون اوزاق شرقدە اوروش اوتيەنى ياققوچى
ياپون جهانگرلەگى تاپتاب ئاستيدن يەر ئزدەب
يورميدى. او « ئازيا ئاريالغنى » ديدى. ئازيانڭ
غربى طرفى ئورال تغيغچە اولوشودو. او ير
دە سوويتلەر اتفاقى بار ايدى. اورال تغيغچە
ايلش اوچون سوويت حكومتينى كوسيش كيرەك
ايكەن. بولغاشقا عا

ياپونەنڭ يەر بايلغى يوق
جزراق يرلرنى بسب ايلب ئاندن او زينى
كوچايتش لازم بولوپتو. بونوڭ اوچون خطاينى
بيىب ايلش لازم ايكەن: شونڭ اوچون مانجو

لوپ كەلدوقتان شۇ جاڭگىللەرنى يەر بورجەكلىدى
كى نەھايەتى 6 – 7 مىڭ قورالليق كوچيگە قاراپ
بولەر بلەن سرابرالىك، تەشكىلك موقعيدە تورۇپ
سوزلىشەردى؟ اونىڭ كورە بولارنىڭ قورالليق
كوچيىنى بىر سوقىدا بلەن يوق قىلىپ تاشلاپ ئاز
لىن كيين اوز بلگەنىمىزنى قىلالايمىزمو ديگەن خىيا
لىغە كەلىپ قالدى. دەر حقيقەت بۇ وقىتلەردە
بز اولەرنىڭ كوز يگەچوموليدىك كورينەرايدوق.
شونىڭ اوچون اولار خلقنىڭ ملى ئازادلىق ئوچون
كورەش روحىنى قورال كوچى بلەن سوپۇ
روب ايتش كيرەك ديگەن فكرگە كەلگەن
ايدى. بۇ فكردە بلەر قايسى يول، قانداق بول
ميسون بزمنى بوزوشقا كرىشدى.

بولتور يكى يللا اورومچيدە زور مجلس
بولدى. مجلسدە رحيم جان بار ايدى. ئۇنە
شو فكر ديگەلەردىن سوزلەشىلەن مجلسدە.....
بزگە خطاي كيرەك، خطاي دولتى تو پريغيدا
خطايلار بولوشى كيرەك، خطاي دولتى بولناش
قا خطاي حكومتى خلققە بەرگەن حقوقى
تەڭ بولوشى كيرەك. مەن مسلمان، مەن پالان
دەپ حقوق طلب قيلغوچيلەرنى يوقوتوش كيرەك.
بزدە 400 مليون خلق بار 400 مليون خلقدن
3 مليونى يوقوتولسا هيچ نيمە بولمايدو. حا

اوزيمز داوام قىلىۋرساق دەيدىكەن. تورکيەگە
بىريب اونى دەيدىگە سالىدىكەن. قاريسايابونـ—
نىڭ هيلىقى پلانى بارايكەن. بو پلان اوچون
شىڭ جاڭنى قولغا كىرگوزوشنى اويلايدىكەن.
شىڭ جاڭ قولغا كىرگەندە ياپون پلانىنى ئاسانلا
اجرا قىلىدىكەن. شونىڭ اوچون اولار شىڭ جاڭـ
نىڭكى بىتىم بىزگە توغرى كەلمەيدو، دەيدىكەن
بىزگە قورال بىريب بىزنى هە، دەيدىگە سالماق
چى بولىدىكەن. بىز اونىڭدا اوزىمىز يىتىمشىـ
نىڭ بىلەن بوزوليدو.

ايككىنچى دونيا اوروشىدىن كىين ئامريكا
قوشما ايشتاتلار حكومتى سوويت اتفاقىغا قارشى
سوغاقلىق اوروشىنى باشلىدى.

ئا.ق.ش. حكومتى سوويت اتفاقى اطرافيدا
جەبسا كەلگەل جايلاردا اوروش ميدانى حضر
لانىقا كىريشتى. شونىڭ اوچون بىزنىڭ خلقىمىز كىـ
يىنكى واقتقا قەدر ئامريكالىق دەب ئۇيتىمنى ئاشكـ
لاب كورمىگەن بولسەمو، بىتم ئالىديلا بىتىدىن
كىين قولىدا فوتو ئاپپاراتى توتقان هر خيل
چىادانلارنى كوتەرگەن ئامريكالىقـلار شىڭ جاڭـ
نى يىسب كەتتى.

ئامريكانىڭ ئوروچىدە توريدىغان كونسولى
پاكتىسىن افندىنىڭ غولجىلارنى سياحت قلغوسى
كىلىب، غولجىلارنى كوروب قايتقانلىقىن كون

زبەنی بیسب ئاپستو. مانجوریەنڭ یەر بایلیغی
مول ایدی. ایکنچیدن مانغولیە بارایدی. اونڭ
نفوس سانی بر ملیون بولوپ اونڭ ئارقاسیدا
روسیەدن مرکزی روسیەگە باریدیغان چوڭ تمور
یول بار ایدی. یاپونیەنڭ مقصدی بو تمور
یولغا ایگە بولماقچی. روسیەنی ایکیگە بولوپ
وەتمەکچی. پلان دیگەن ئاسان نرسە یاپون شو
پلان بلەن ئالدنچی یلی خەسەن کولی خالکینگول
دیگەن یرلردە سوویتلەر اتفاقیغا قارشی اوروش
قوزغیدی. امما مغلوب بولدی. بو یرلردن صدا
چقرالمیغاندن کین مانغولیەگە هجوم قیلدی.
تیخنیکادا ترقی تاپقان یاپون تیخنیکادا ئارقیدا
قالغان مانغولیەدینمو مغلوب بولدی. اونکدن کین
ایکنچی دونیا اوروشینی پایلاپ، اونکدن پورسەت
کوتدی. ایکنچی دونیا اوروشیدا گرمان، ایتالیە
یاپون توگیدی. امما سوویت حکومتی، توگومیدی
بلکی اطرافیدیکی 14 دولتنڭ 7 - 8 سوویت حکو
متی بلەن بریکیپ کەتدی.

ئامریکانڭ اچکی سرتقی سیاستی دوکیفلەر
فورد، موزگان، دیپون دیگەن کشیلەرنڭ قولیدا
بولیدیکەن. سیاستنی شولەر بەلگولەیدیکەن.
اولەر اوروش یاقلایدیکەن.

بشونڭ اوچون خطایغە قورال سیتپ باقمیدی
کەن اونکدن فایدا چقرالمیغاندن کین اوروشنی

ئوغرىراق، شۇ ۋاقتلىدەو، خلق ئار[illegible] ۋظىفەتىنى كوپچولوكنىڭ منفعتىنى نظر[illegible] ايـلـش لازم ايدى. دنيا خلقى «تنچلق» دەتتى. ئامرىكادا تنچلق دىگەن سوز اوچون 20 ملىوندىن اوشوق كىشى تروممنغا ئاواز بەردى. ئامرىكا نڭ صابق معاوين پريزيدينتى اوئىللىس برملىون ئاواز ئالدى. نەمىشكە اوئىللىس برمىون ئاواز ئالدى. دىگەن سوز البتە بولودو.

دىيونى تروميندىن ئازلا كام ئاواز ئالسا دىيونى سايلاندى دىگەن سوز — ئوروش باشلاندى دىگەن سوز، اوئىللىس سايلاندى دىگەن سوز — خلقچىلق يەڭدى دىگەن سوز ايدى. تروممنڭ سايلام ئالدىدا تنچلق [illegible] گىرامىسى بار ايدى. خلق ئوروشنى خاھلىمەيتى دىدالتچە خلق اركىن لككە ئاساسلانغان تنچلقنى خاھلەيتى. تورموشنڭ خاطرجمع بولوشنى تىلەيتى.

ئامرىكادا احوال مركب، ئامرىكادا سايلامچىغا ئاواز بەرىدىغانلا بتون ئامرىكا سايلامچىلرىنڭ 50 — 60 فائىضىنى تشكيل قلىدو. ئامرىكادا نشر قلينىدىغان گزيتلرنڭ بارلىغى 14 كشنىڭ قوليدا قورال ايشلەب چقرىش زاوودلار ايگىلرينڭ سارمايەسى ئامرىكانڭ بارلق دولت بايلىغىنڭ 60 فائىضىنى تشكيل قلىدو. البتە

خطای دولتىنىڭ « حمایەچیسی » بولوب خطای
ریئاکسیونلریغە، غولجیدا خطای باپریقی یوقایدى
کەن ... غولجا مستقل دولەتکە اوخشایدو »
دیگەن هر خیل اغوالرنى تارقاتدی. اونىڭ سر
تىدا هیلیقى پاکتسین افندی. اوزی گوچوك
طرفلە توریدیغان عثمان باتلیسنىڭ ئالدیغا
تورغون آتم بریب « مهمان بولوب » قایتدی.
« رئیس » نىڭ باغچیسی ئامریکالقلارنىڭ شك
جانکدا دەم ایلش اوچون قورولغان مهمان خانی-
سیغا ئایلاندی . اولار تەوەککولچى اوروش پر-
ست سولفىشی لیەنگە اوخشاش گینیراللرینی
بتمنی بوزوشقا دەیدەیگە سالدی .

بز یوقوریدا ایتقاندەك بزنىڭ ئاگیمز ایشب
بزمو قورالق بولغاشقا بز ینە قوللوقدا یا-
شاشنی خاهلیمیدوق. عکس الحرکتچیلرنىڭ ایک-
کی قتملق کەلك مقیاسیدیکی هجومینی تار -
مار کەلتوروب، بورونقی چیگرامزدا توختـو
دوق. - بزنمشکە شو واقتدا هجومنی توختوتاد
دوق. شو غلبە بلەن اوزوشنی دوام قلساق بول
ماسمیدی ؟ « او واقتدا تورفان خلقی وە قمول
خلقی کوتورولگەن ایدیغو ؟ » دیگەن سو-
ئال بولوشی کیردك . بز اوچون مستملیکەئەل-
لەر، محکوم ئەللەر اوچون بو سوئال البەتـە

اوروشنى دوام قلش ئاشكىز تەوەككولچى- لارنڭ دەۋتىيكامى ايدى. ئامما بز خلقىمزنڭ تقە- لىيرينى دەۋتىيكامغا قويوشنى خاهليماتتوق.

بز يېڭىلىپ قالارميكەنمز دەب هرگيز قورقو- مايمز. بز اوروش قلغان حالتدىمو يېڭىلمەي- مز. چونكى بز اوز يېريمزدە اوروش قلىمز اوز خلقىمز اچيدە اوروش قليمز. اوز وطنى- مزنى ئازاد قلش اوچون اوروش قليمز. قارشى طرف بولسا بزنڭ يېريمزدا اوروش قليدو. بزنڭ جەنگچىلريمز، بزنڭ پارتيزانلريمز قەيەرگە بارسا شو يەرگە سيغب، او يرديكى خلقىمزدين اوزوق اوقەت، كيىم — كېچەك ئالالايدو. ئامما قارشى طرف ئانداق سغيب كېتالمايدو. بونڭغا ئاداددى. مثال: ايلى دەرياسىنڭ جنوبىغا اوتكەن ئاز — تولا قارشى طرف عسكرلرى دهقانلار ئاريسى- غا يوشورونالمىدىغو. ئاخرى اولار قولليريدى- لىكى قوراللرينى قوراللسز دهقانلريمزغا تاپش- شورديغو؟ بز يېڭىلمز دىگەن اويدين خالى- يراقمز. يورەك پوكولدايدىغان يەردە ئەمەس- مز. برىمزنڭ بېشى كىسلسە، يوز يەمز «اينتقام» دەب چقيمز. تنچلق اوچون بولغان كورەشدىمو يېڭىل- مەيمز. تنچلق سياستىمو مستملىكە چيلەرنڭ حلاكتينڭ حكمى، شونڭ اوچون بز تنچلق يول

اورۇش بولسا، دو زاوودلارنىڭ ايشى تاقىلدو. شونىڭ اوچون بر طرف كوچلوك تشويق يور گوزوب، ديېوئينى سايلاشنى كوچلەيدو. شو واقتدا ترومەن «مەن روزويلت سىياسىتينى يورگوزيمەن» دەپ پروگىرامىلار تاشلايدو. اونىلليس. «ئامريكادا خلقچىلق تۆگىدى. روزويلت سياستينى يورگوزوش كېرەك» دەيدو.

شونىڭ اوچون ئامريكا خلقى اورۇش بولماسلق چارىسينى ئىزلەيدو. اگر ترومنغا ئاواز بەرمىسە ديېوئى سايلينب كيتيدو. اگر ترومينغا بريلگەن 24 مليون ئاواز 2 گە بولونسە ديېوئى كوب ئاواز ئالغان بولۇدو. شونىڭ اوچون اونيلليس طرفىمو اوز ئاوازينى اونيلسكە بەرمەسلىن ترومينغا ئاواز بريشكە مجبور بوليدو. طبىعى ترومەن طرف اونيللسقا ئاواز بەرمەس ايدى.

ترومەن روزويلت سىياستينى يورگوزيمەن دەيدو. بز دونيا خلقينىڭ بر قسمى بىز دنيا احوالينى اعتبارغا ئالماي تورالمايمز. دنيانىڭ بر بورجيگىدە ايتلغان زەمبرەك ئاوازى دونيانىڭ هەمسيگە ئاڭلىناتتى. شونىڭ اوچون بز دنيا خلقى بلەن بللە تنچلق ئىزدەب قاراقچى عثمانلارنى قوغلاب كېتيوەتەدى بورونقى چېگراغا بريب توختودوق.

بزلسرن دە‑
مان ئەمەسمو، مەيلى كم بولسا — بزلسرن دە‑
هود بويروق بارىپ اونى اورنيدين ايلىپ، يەنە
يەر جاڭگوديغى تپارلاپ قويوپتو. او واقتـــدا
بزنڭ وكيللريمز مسعودلارغا پازيتسيە بەلگو
لەپ بەرگەن واقت ايدى. او واقتدا بز موروە
سە قلب تۇرغان واقت بۇلغاشقا مسعود غولجو
غا كەلگەن واقتدىمو بـــز قارشياق قلميغان
ايدوق. حالەنكى او واقتدا بز مسعود اوچون
بوياشي يگيتيمزني قربان قليشقاتاسلاقالغان ايدوق.
ـ هيليقى ساقچى باشليغينڭ اورنيدين چوشـ
شوپ كتيشيگە قارشى بو اش بتمبويۈنچە بول
غان ايش ايدى، ديسەڭ اونيەيدى. كيين مردسـ
سەچيلك قلب يورگەن جاڭغا وكيللريمزئەپتدى
« جاڭ مسعودقا بويروغيڭنى قايتوروپ ئال » دې
گەندين كيين بويروغيني قايتوروپ ايلپتو شو
نوڭ اوچون مسعودقا قارشى توردوق. شونڭ
اوچون مسعودنڭ خدمتدين ايلنب كەتكەن‌خبريـــ
نى يامان خبر ديمەيمز. خوش خەوەر دەيمز.
بزنڭ وكيللريمزنڭ يازغان خطيگە تيخى جواب
يوق. مەيلى كەلسون، مەيلى كەلميسون بز 3
ولايت خلقينڭ حاضرقى خاطر جمع تورموشـ
نى يوقوتيمز دەيديغانلارنڭ پلانينڭ تار —
مار بولوشى اوچون اوز يەرنى تپارگەرليككە
كەلتورسەڭ بولپتو.

بلەن خلقيمزنى ئستعمليككە اتوالدين قوتقوزوش
نى مقصد قيلدوق . شو اوقتوردا اولار رەئسنى
يوتكيلدى . او واقتدا ھيليقى ريئاكسيون مسعود
نى بەلگوليپتو اگر بر پروگريسسيفنى شو اصول
بلەن بەلگوليگەن بولسيمو، اولاربزمنى بوزغان
ايدى. حاضر مطبعە خبرلريدە قارباندا مسعود بلەن
عيسىنى حكومتدين ئاغدارغانى اينقلابدى. بز مس
عودلارغە نيميشكە قارشى توردوق ؟ بونىڭ او—
چون بر مثال كەلتورەيلوك . مثلا: خطـاى
طرفدە تەۋە بولغچى اوروش پرەستلر ۋە مۇ
رەسسەچيلەرنى قوللانساق ديگەنچيلر بار. تەۋە ك
كۆلچيلەر «بزنىڭ مونداق توروشيمز 10 — 20
كشيميز اولمى » دەيدو. اولار اينتقام ايلشقا
بر عسكرى اوچون 10 «چانتونىڭ» بيشىنى كە
سشنى اويلايدو . مورەسسەچيلر اونداق ديمەيـ
دو . اولار « بولارنىڭ كوزى اچيلدى. بولارنىڭ
نياكى كوتوروولدى » دەيدو. شو ئاريدا بر وا
قعە بولوب اوتتى. ھيليقى بر عسكرى او—
چون 10 « چانتو » نىڭ بيشىنى توغرى قليمز
ۋە 3 ۋلايتنى قورال كۆچى بلەن باستوروميز
دەيديغان سۆزنى ليەن مسعودقا اورومچيدىكى بر
ساقچى باشليغىنى ايليوات دەيدى. او ساقچى
باشليغى مسلمان ايكەن، او مسلمان ياكى مسلە

غولاشقا دەعوەت قلمىغان واقتلاردا ايلگەر-ئاخر
اوز-اوزىدىن پەيدا بولغان بو قوزغولاڭلار
موافقيتكە ئېگە بولالماسلىقى ئېنىقى ايدى.
شونوڭ اوچون مستەملىكىچى ميليتارىستلار اوز
لرى اغوا بىلەن چقارغان بو قوزغولاڭلارنى
ئاسانلىق بىلەن رەحىمسىز رەوىشدە باستورالايدى.
بو واقعەلر انتظام بىلەن بىرلەشكەن تشكىلات
بولمىسا، يالغوز ئابروى بىلەن ئەخلاق ايشلارنى
عمومنىڭ منفعتىگە لايق ھەممىنىڭ حركتىنى بىرلش
تورۇپ پلانلىق باشقوروشقا بولمايدىغانلىقىنى
چوشونوپ، ھەممە شوپەردىلا بىر فكرگە كېلىپ
قالغان ايدى: «وكيللىرىمز ايلىسا بارغاندا بىرلش
كېلات ق. ايلى وە انتظامنى تشكىلات بىلەن
باغلايلى» دېگەن ايدى. چونكى پىشىپ يېتىشمي
گەن ئايرىم حركتلر پوتون عمومىي حركتكە تاء
ثير قلىپ قويور ايكەن.

بزنىڭ حركيتمز ملى ئازادلىق حركت ايدى. ئازا
دلىققا تەشنا بولوپ يورگەن بزنىڭ خلقمز مظلومغا
چدارلىق احوالى قالمىغان چاغدا اوچوق كورە
ش مىدانىغا ايتتىلدى. خلقمىز نىڭ شو ايتتىلىشى
دىن كېيىن دوشمەنمو اغوا تشكىلات قلشقا اورون
يدى. خلقىمزنىڭ صادق فرزندلرىمو شولارنى
توغرى يولغا باشلىغان دەپ اوروندى. شونوڭ
نتيجەسىدە اوز-اوزىدىن بىر-بىرى بىلەن باغلانغان

بز نیمشکە اتفاق قوردوق ؟

بتون دنیا مظلوم خەلقلرینینک کورەش تجربە-
سی شونەللەردی مستحکەم برلیك صف بولمیغاندا
موافقیت وە اوتوقا ایگە بولالماسلقینی کورسە
تتی. موافقیتلیك اوتوقا ئیگە بولوش اوچون
کورەشکەچوشکەن طرفنینگ پولاتلیك انتظامغا ایگە
بولغان بر تشکیلاتی بولوش کیرەك ایکەن.

بز بتم تملوق اورومچیگە وکیللریمزنی ئە
وەتلوق. اورومچیدە بزدە انتظام بیلەن باغلانغان
تشکیلات بولمیغاندا یالغوز ئابروی بیلەن
ئش ئیلیپ باردوق. بو 3 ولایت خلقیمزنینك ئابروی
ایدی. بزنینك وەکیللریمز اورومچیدیکی چاغ-
لەدا بتم ایلی طرفنی یوشرون پلانلرینی ایج
را قلش اوچون پەردە— دیگەن نظریەنە لەرمو
چقتی. ئامما بر— بری بیلەن باغلانغان برجایدین
یول — یوروق ئالیدیغان بر تشکیلات بولمیغاندا
ئازادلققا ئنتیلگەن خلق وضعیتنکە توغـری
بها بیرالماسلیدین چوشکلارنینك توتقان پاز بتسیە
سینی ئینیق بلالماسلیدین ئایریم جایلاردا ریئاک
سیون خطای میلیتاریستلری طرفیدین تشکیل
قلنغان اغوالارغە ایشنیب، 7 ویلایتنك بعضـی
جایلریدا وقتسیز قوزغولاڭلاردو بول
لدی. ایلی طرف تنچ تورغان خلقنی عمومی قوز

ده ايلوق. بوم‌قصدكه [illegible] خلـقچيلق ئاتاليـغـنى
خلقچيلق ده‌يلـيكەن. بوني [illegible] اوچون [illegible] نىڭ اسمى
ديگەن ئاتالـيـغـنى ئاللـدرق [illegible] اعتباريغا
شكلى اوز گەرسيدو [illegible]
ايليش كيره‌ك ايدى. شونىڭ اوچون [illegible] بتمـنى
بوزمايمزده‌ب تورغان [illegible]
لار مواقق كەلگەنه شكره [illegible] وليالمـوه
كيلرى اتفاقنى موشو اسم بلەن [illegible] لارى.
پوتون دونيا خلقى تنچلق [illegible] كوره‌ش
ايلب كيب باريدو. [illegible] گەردولارى
نىڭ [illegible] تنچلقنى [illegible] اوچون دونيا
نى 3- قيتم خانه‌ويران [illegible] واتيدى.
نيمه اوچون دنيا جهانگيرليگى [illegible] خوالاشلا
يدو. اونىڭ اساسى سەببى [illegible] سوز-
جهانگيرلارنىڭ [illegible] ئەركى
نليگى [illegible] سوز
بوليدو. شونىڭ اوچون [illegible] او
رۇش ئارقيلق [illegible] اوز [illegible] ترشيدو.
شۇنىڭ اوچون [illegible] بالغا
شقا مستمليكه [illegible] اوز ونوشه
نى يقينلاشتۇريدىغان دنيا خلقىنىڭ تنچلق دېـ
گەن ئاۋازيغا اوز ئاۋازيمزنى قوشقانلىغىمزنى
عملده كورسه‌تمه‌كنى ايستەيدوق. بونىڭ اوچون
تنچلق سوزينى، ئالدوق. خلقمىزنىڭ [illegible] برابر.
بولسون، سياستكه ئاريلاشسون ديگەن اوميد.

غان گايى يېتىلىش يولغا چوشوپ قالغان تشكي
لاتلار پەيدا بولوشقا باشلىدى. ئەمەلىيەتى بىزنىڭ
ئاساسى وەزيفەمىز ئەركىن 3 ويلايەت دائىرەسىدە
قورولغان اوچوق پروگراممىلىق عامەدوى تشكي
لات صفيگە اوز-اوزىدىن حركتلىنىپ يورگەن
ئايرىم تشكىلاتلارنى وە عمومى خلقىمىزنى بىرلە
شتوروپ-بتون اولكە خلقىنىڭ حركت برلىگىنى
تامين قلىشتىن عبارەتدور. هر جايلەردە بولىدى
غان حركتلر موشو حركتكە باغلىق بولسىلا او
توق قازانغىلى بولىدو. بارلىق موشو يولدا اش
لەيمەن دىگۈچىلەرنىڭ حركتلرىنى موشونىڭ حر
كيتىگە وە پروگراممىسىنى تورموشقا ئاشوروش
قا قاراتساق-بىز اوتوق قازىنىمىز. عدالتلىك،
انسانى خلقچىلىق اوچون بولغان حركتلرنى بر
لەشتورگەندە خلقىمىزنىڭ عصرلەر بويى قلغان
ئارزوسىنى عملگە ئاشوروش اوچون كورەش
ميدانىغا چوشكەن بر پوتون كوچ بولالايدىكەن:
امدى قانداق تشكيل قىلىشىمىز كېرەك ايدى.
بز بتم قىلدوق خلقىمز بتم شرطلرىنى حمايە
قليپ تورغاندا تشكيلاتنىڭ ئسمىنى «شرقى تور-
كستان استقلاليت پارتىيەسى» دىيلسىيە، بزگە
ياردەم بېرەلەمدىكەن: خلقىمز بتم قبول قلدى.
شونى ئاخرىغا قەدەر داوام قىلدوروش كېرەك ايدى.

ەی ش ـ لك ج ـ الڭ ایکـــەن. بـ نە ـمـیـە و شـو
وە کیلمریمز مو شلڭ جالڭ دیگەن ناەیلەین که
چەپگەن ئیکەن. اگر شرقی‌تورکستان دەیلەیغان
بولساق اوروش پرەستلەرگە قورال بولیلەیـ
کەن. اوروش پرەستلەر اغوا قیلمەسون، رەسـ
ـیەتلەن تاشقری ئاغزیمزنی بوغمیغا تلقلەن بر
نیمە ـ دیسە‌کمو سوز، مطبعە ئەرکینلیگیگەا
بنائەن اولکینلڭ جغرافیە اسمینی قاندەاق اشلە
تسە‌کمو، رەسمیەتلەە شلڭ‌جالڭ دەیلوق‌دیگەەق‌فکر
نائسەس مجلیسیدەە قووەتلینپ قرار قیلنـسلدی.

بو اوچ سوزنی برلەشتە روش اوچــون اتفاق
دیلوق. شونداق قیلب خلقنڭ تائسیس مجلیـ
سی «شلڭ جالڭدا تنچلق و خلقچیلقنی حمایە قیـ
لش اتفاقی» نامینی قبول قیلدی.

بوگونکی کوندە اتفاق اعضالرینڭ سالینڭ
اوسوب کیتب بیریشی اتفاقنڭ خلق طلبیگە‌موا
فیق بولغانلقینی کورسوتەدو.

بوگونکی کوندە 7 ولایت خلقینڭ غولجیدا
اتفاق قورولغانلقیغا‌فوق‌العاده خــوش بولوشی
خلقیمزنڭ حرکت.برلیکینی تاءمین ایتیش او
چون اومتولوشینی کوزسوتیدو. خلقمز پــرو
گرامملیق اوزینڭ عاممەوی تشکیلاتینینڭ اطر
فیغا زیچ اویوشوب، مللی ئازادلق کورەشنــی
مقصدیگە ایریشکەنیگە قدەر ایلیپ بارغوسیدور.

1949 - یل 17 - غینوار.
(«اتفاق» ژورنالی 3-سانیدن).

اونكه نقتيەنى سوزيمىزدە، مملكتدىكى عكس-
سالحركتچى كوچنك كوچەيتوشى بىزنى اولكىدىكى
خلقچىل حركتنىك اوسوشيگە توسقونلوق قىليدو.
اولار اولكىدىكى خلقچىلاق كوچنىك اوسوشيگە را-
ضى بولمايدو. اگرده مملكتدىكى عكس الحركتچى-
كوچ غالبلاشسا اولكىدىكى وضعيت تغيرلشيدو-
دەبى التقان ئيموق خلاصه چقارغان نتي-
بىز سوزيمىزدن شوندای ... رىئا ليتوى
موق. خلقچىلق كوچنىك اوسوشىنى رىئا
كوچ توختاتالمايدو. خلقچىلق كوچ اوسوب رواج
لانغانسيرى رىئاكسيئون كوچ غالبلشيدو، لكين
خلقچىلق كوچنك اوسوب غالبه قازانيشىدا هيچ
شبهه يوق. اما رىئاكسيئون كوچ اوز عمومى
اوزاريش اوچون اغوا اوتكوزوب
روش چقريب هر بر بيوروكرات تاپارلارنك دوكتا
تورلرى بارده بولغان حاكم طبقەلەرنى ساقلاب
قالش اوچون اوز ئوشقا ترتيشيدو.
مملكتده خلقچىلق كوچ اورتوق قازانسا اولا
لكوديكى خلقچىلق كوچكه البته تاشيدو قيلماى قال
مايدو. لكين كيينكى واقعەلەركى خطاى اچكن
احوالنى رىئاكسيئون كوچنىك مغلوب بولوب

26ـ غينوار كونى ئو. قا. ق. كلوبيدا اولكه وضعيتيگه قاريتا بريلگەن بيانات

محترم قرينداشلار !

حاضرقى واقتدا خطاى مملكتى ئچيده بولوواتقان حادثەلر نهايتى تيز كتيب باريدو. مملكتده بولوواتقان بو حادثەلرنڭ تاثيرى بزنڭ اولكيگه بولمايدو دەب ايتقيلى بولمايدو.

يقيندا بو يەرده ـ اولكولوك حكومت تركيبينڭ اوزگەرگەنلكى حقيده خبر تارقيلب، خلقيمزنڭ دقتيني بو مسئله جلب قيلماقدا. اولكولوك حكومت تركيبينڭ يقينديكى بولغان اوزگوروشيگه بها برمەك اوچون خطاينڭ ئچكى احواليني وه اولكەمزده كيينكى 2 يل ئچيده يورگوزولگەن سياستنى بر قور كوزدن كوچوروب اوتوشكه توغرى كيليدو.

بولساقمو، لكين بزنڭ اولكه وكيللاری قورولتايغا
قاتناشقان گومينداڭ وكيللاریڭ نهايتى ئاز قىسمىنى
تشكيل قىلغاچقا، بزنڭ چىلىشىمىز تاسير قىلالمايتى
تى، قورولتايغا بزنڭ تاشلىغان توغرى فكرلاریمز
نىڭ هيچ قانداق اعتبارغا ئالنمىغانلقى تجربىلىرىمىزنىڭ
ئيش ئەمەس ئىدى .

شونىڭ اوچون بز قورولتايدا قبول قىلنغان
رەئاكسيۇن ئاساسى قانوننى انكارمو قىلمىدوق .
اعترافمو قىلمىدوق . خلقيمزنىڭ اونىڭدىن خلاصه
چىقرىشىغا تاشلىغان ئىدوق .

ئاساسى قانون قبول قىلنوب بولغاندىن كيين.
اولار دولتنىڭ اچكى مسئلىلرىنى بر يولغىچه تمام
قىلىۋېتيب يالغوز گومينداڭ رئيس جمهور و باش
قىلارنى سايلىماقچى ئىدى، اولارنىڭ بو قارىشىدىن
مسئلەنى سەل چاغلىغانلقى بيلنەتتى . حتى قورولتاي
نىڭ رياست مجلسيدە گوكسەنداڭنى مجلسكە تكليف
قىلىش ياكى قىلماسلىق مسئلەسى كورولگەندە
گوگكىن يۇسەلىك بر قىرى كشى چىقيب بز مجلس
نى برئاز توختوتوب قويوب بولسىمو گوكسەنداڭنى
يوق قيلىب تاشلاب ئاندىن مجلسنى ئاچساق دېمه
تكليف قىلغان ئىدى .

خلقچيللق كوچنيڭ اوسوو انقلابيلقيني كورسەتودو.
شۇنداي اچكي احواللارني ايتيبارغا الساق شۇنى كه بەلگىلىمەك 1947 ـ يلي موشو واقتلاردا بز اولكينىڭ وكيل بولوب قورولتايغا بارغان ئيدوق. قورولتاي گومينداڭ وه گومينداڭ وكيللەرنيڭ قانونيتي بلەن ئيشلەشكە كيرەك ئيدي. قورولتايدا سياسي كيڭەشلەردە تصديقلەنگەن قانون لايىهەسيني كوروب اوتوشي كيرەك ئيدي. ليكين گومينداڭ مطبوعاتينيڭ يوزيشيدە قورولتاي ئيچلشي واقتيدا گومينداڭ ـ گومينداڭ پلاني ساختەكارلق قيلشني لازم تاپماي، قورولتاي ياللغوز گومينداڭنيڭ خاهيشيدا ئيچيلدي. ئيچيدە گومينداڭ بلەن گومينداڭغا ارقىدوس بولماس تام بەزيلەر بولوب گومينداڭنيڭ اشغال قيلغان جايلىرىغا هجوم قيلدى لەر. شونيڭ بلەن گومينداڭ قورولتايغا قاتناشمىدى. گومينداڭ حكمرانلىغىدا ئيشلىنگەن بو قورولتايدا قبول قيلنغان قانوناسي قانونلار يېڭي اولكيگە دائير جايلارني بز قورولتايدا كېلگەندە بز قور بيان قيلب اوتكەن ئيدوق.
طبيعي بز قورولتاي واقتيدا خلقچيل لەوزيرەكە تقابل لانغان قانونني قبول قيلشنا چيراغساق

بز تۈزۈرىگە ماگماى تورغان واقىتدا خطاى طرف بتيمنى اجرا قيلش طرفدارى بولوب تورغان بولسا، بز قاتيب كلگەندە بتيمنى اوزلريگە تغير بولگ حسابلاب بتيم ديگەن سوز بريمزنك گاغزيدە چقيپ قالسا خطاى عكس الحركتچيلرى بر قاتريب بو بتزورديغان بولوب قالدى. عكس الحركتچيلر بتيمـ نى جازدان بوزوشقا قاراتىلغان هجوملرنى باشلىدى.

1947 نچى يلى 14 - فيورالدا مركزدن او رومچيگە قايتيپ كلدوق. اورومچيدە ضياليلار، خلقچيلق ايقيمنى توروقشقا قاشوروش طرفدارى بولوب تورغان معتبر زاتلار بتيمنىگ بوزولوو اتفاقـ لغيدن شكايت قيلشقا باشلىدى، فيورالغا كلگەندە احوال بوليلشيپ كتتدى.

21 - فيورال كونى بەزم اورونسالمون چونـ اورومچيدكى مسلمان خلقلرى نمايش قيلدى. نمايش تشكيلاتلك و ارتيباتلك اوتتى. اما بو نمايـ يش بز طرفدن قوزغالغان ئەمەس ئيدى. بز نمايـ يشنىك بولوشيدن خبرسز ئيدوق. بو نمايش اوز تورقانغە كەتكەندە بولدى. جدلشيپ كتيپ بارغان اورومچى وضعيتىگە 21 - فيورال نمايشى بهانە بولدى. بهانە تاپالماى تورغان، گومينداك

قۇرۇلتايدا باش ئشتاب طرفيدىن بر چوڭ گېنە
رال ئاچكى ئوروش حقيدە بيانات بردى . بۇ
ئوز بياناتيدا كوگسەنلاڭ مسئلەسينى ئالدىريسا
ئوچ ئايدا ، ئالدىرمىسا بەش ئايدا تمام حل قىلا
لايدىغانلىقينى ئيتدى. حقيقتدە ئوتوق شۇ واقيتدا
گومىندالڭ طرفيدە بولوب، گوگسەنلاڭ مانجوريەنىڭ
چتيگە تاقالغان ئيدى .

گومىندالڭ، كوگسەنلاڭ مسئلەسينى مانا شون
داق سەل چاغلىغان واقتيدا عكس الحركت چيلر
البتە ئولكە مسئلەسينى حل قىلش تخمينو ئاسان
ھەب قياس قىلغان ئيدى. ئولار خطايىنىڭ بر قائيـ
ضينى تشكيل قىلغان كىشيلر بلەن برابر ئوردا
تۇروب سوزلشيش بولالمدى .

بتيم - معاهدە دېگەن نرسە چوڭ برابر او
روندا تۇرىدىغان دولتلر بلەن بىرلىدىغان نرسە .
شونىڭ ئوچون بولارنى (3 ولايتنى) قورال كو
چى بلەن سويۇروب تاشلاش كېرەك دېگەن قارار
غا كلگەن ئيدى. شونىڭ ئوچون بز ئىچكىرىدىكى
چاغدىلا ئولكىدە بتيمنى بوزوشقا قارتىلغان حركت
لر باشلانغان ئيكەن. بز قايتيب كلگەندە ئولكىدىكى
تەنگىن واقتيمزغە گورە فرق كوب ئيدى .

گومیندانڭ عکس‌الحرکتچیلارێکە قارشی قوزولدی.
خطای عکس‌الحرکتچیلاری بو ــ نمایشدین قناعت حاصل قیلالماسدین 25 ـ فیورال اغواسی‌نی تشکیل قیلدی. بو هەمەگە معلوم. گزیتلرگی‌مو کوپ یزیلغان ئیدی. بو ئیلی طرف وکیللری‌گە قارشی قارتیلغان اغوانڭ الڭ اوچیغا چقیقینی ئیدی. 25 ـ فیورال اغواسی 5 ـ مارت اغواسیغا اولاشدی. 5 ـ مارتدا حربی حالت اعلان قیلنیب اورومچیدیکی هەمە مسلمانلارنی تەکشی گوناهسز، سببسز، ئاساسسز ئاختوروب کوپ بی‌گناه ئادەملرنی تۇتوب جکبی ـ سلیکبوغا قامیدی. هر حالدا بز وضعیتنڭ ئغیرلیشیو انقانلغینی اعتبارغا قلیب خلقیمزنڭ تقدیری بالەن اویناشنی خاهلیماسەمیز چداشلق بردوق. بز طرفنڭ صبرچانلغی اوچقونڭ اوت بولوشیغا یول قویمیدی. گومیندانڭ عکس‌الحرکتچیلاری بولارنڭ صبرچانلغی نەگە باریدیکن دەپ فیورالدە ئالتایغا هجوم قیلدی. اولارنڭ بو هجومی ئالتایدیکی ملی ارمیەمزنڭ خلقیمزنڭ برلەشکەن کوچی ئارقیلق تار ـ مار بولدی.
البتە تارمار بولوشی کرەك ئیدی. لکین امیدسز شیطان دیکەندەك، گومیندانڭ عکس‌الحرکتچیلاری

عكس‌الحركتچى طرف تارفیدن ــ تارقا اغوا تشكیل قیلشقا باشلیدى ؛

24 ـ فیورال كونى تونگانلار « نمایشى » دیگەن نمایش تشكیل قیلدى. ایكینچى تونگانلار « نمایشى » عكس‌الحركتچیلرنىڭ كوتكەن نتیجە سینى بەرمیدى، تونگانلار بو نمایشنى « باشدا گومینداڭ عكس‌الحركتچیلرى طرفیدن اغوا تشكیل قیلیش اوچون قوزغوتالغان بولسیمو، قاتنشچى تونگانلار بیگە قارشى بولوب اوزگوروب كەتدى. تونگانلار نمایشنىڭ مقصدى بیشنچى اجرا قیلمانڭ، سیاسى پروگراممانى عمل قیلش، سوويتلر اتفاقى بلەن دوست بولوش دیگەن طلبلردن عبارت ایدى.

بز بو طلبلرنى، اورونلاتالمیدى تورغاندا، بزگە بیر طلبلرنىڭ قویولارشى كولگولرلك ئیدى. گومینداڭ طرف بیشنچى اوزوشقا، سیاسى پرو گراممانى عمل قیلماسلققا اشو تشكیل قیلیوانقان واقتدا بز طرف بیشنچى اجرا قیلیشنى، سیاسى پروگراممانى عمل قیلیشنى، سوويتلر اتفاقى بلەن دوست بولوشنى طلب قیلیوانقان واقتدا گومینداڭنىڭ عكس‌الحركتچیلرنىڭ تحریكى بلەن قوزغولغان تونگانلار « نمایشچیلرنىڭ » الیگەن طلبلرى

هربورجیکینی بولوپ کەتکەن ئیلیغە کرگوزولسون. دیکەنگە اوخشاش بەیمگە، قارشی تکلیفلەر بریلدی، بەیمگە، بزنە قارشی شعارلار تولوندی. تورغاندا

مجلس ئاریسیدا باشلسون بەیم، باشسون خلقچیلیق. دیگەن ئاوازلار ئاڭلینیش بلەن ترتیبلیك کتیپ بار غان مجلس اورنی سوقوش جانجال، اغوا میدا نیغا ئایلینیپ کەتتی . بەیمگە قارشی چقیقلارنی جازالایدیغان کشیدز او جایدیمو کەپ قیلدای — سکوت بوریپ اولتوردی. کین ئیچینشانلقینی بیان قیلدی . ئو ئیلی ضرف ئالقسوغە کلگەن ئیدی . شو واقتدا ئالقسی خلقیغە زیان یەتکوزگەن ئیدی، بونی کغا ئوقیپولا قوبورشە کرەك دەپ بز اوچون ئیچینشانی بولدی .

ئایروپالاردا بزنی سیدی احمد باشلق بر توركوم سقیلما منافقلار ئوزەتوپ چقتی، عادی سوز بلەن ایتقاندا، بزنی ئایروپالاردا قوغلاپلا کرگوزلیوەتتی. « یاشیسون گومینداڭ » — « یاشیسون جاڭ جوجوڭ افندی » « یاشیسون گومینداڭنڭ صادیق فرزەندی مسعود افندی » « یاشیسون داھیمز جاڭ ویپەنجاڭ » دیگەن شعارلارنی توولاشدی . بو ئشنڭ ئەصلی معناسینی ئو واقتدا توشونەلمیگەنیك ئیدوق، کین اوروموچیدە بیلدوك .

اوچ ولايەت حقوقىنى تارتىپ ئېلىش خام خىيالىنى
تاشلىمىدى. امدى قوراللق هجوم نتيجه بەرمىدى،
ھەنجاق مجموعا اوتەيلى دېگەن فكرگە كېلىدى.
ئالتايغا حكومت وكيللرى ئەوەتىلدى. وكيللر عثمان
نى عادى بر باسقونچى بالدا دەپ تونوب ئالتاى
ماتريئاللرىنى اولكولوك حكومتكە ئېلىپ كەلدى.
حكومت وكيللرىنىڭ ئالتايدىن چقرىپ كەلگەن خلا
صەسىنى اولكولوك حكومت مجلسىگە تاشلاشقا
جرئت قىلالمىدى. شونىڭ اوچون بو مسئلەنى
تېزلىكدە چىمقتوروش اوچون جنوبقا بولغان سفر
نى تېزلەشتوردى. قايتىپ كەلگەندىن كېيىن عثمان
مسئلەسىنى اولكولوك حكومت مجلسىگە تاشلىماق
بولدى. بز جنوبقا مېڭىپ كەتتوق. جنوب سفرى
گومىنداڭ عكس الحركتچىلارى طرفىدىن جنوب خل
قىنى سناپ بېقىش، جنوب ئومورىنى دوئرن بقىش
دىن بزنىڭ نېروىمىزنى سناپ بېقىشدىن عبارت ئېدى.
بز ئاقسوغا توشوشبلەن حربىيلر طرفىدىن بتەمكە
قارشى اويوشتورولغان جىدى وضعيتنى كوردوك.
جاڭ جى جوڭ افندى قاتناشقان ئاقسودىكى مجلس
دە جاڭ جى جاڭ افندى ئالدىدا ملى قسم قو
مولمىنبون. بزنىڭ دولت عسكرلرىمز مملكتىمزنىڭ

„ ياشاسون گومينداڭ “ „ ياشاسون گومينداڭنىڭ
صادىق فرزەندى مسعود افندى “ دېگەن شعارلار
يازىلىپ چاپلانغان بولسىمو ، لكين خلق ئاغزىدا
توولانمىدى، گومينداڭ فرقەسىنىڭ كاشغەردە كور
گەن حاضرلقى بىكار بولدى بز كاشغەر ضابىتلارىنى
كورەشكە دەعوەت قىلمش اورنىغا صبرلىك بولوشقا
دەعوەت قىلدىق .

بز يارکندگه ماڭدىق، يارکندده، يارکند خلقى
قاياق يېگەن بولسىمو كېچە - كوندوز گومينداڭ
عكس‌الحركتچىلرىنىڭ ظلومىنى تارتقان بولسىمو ،
ھېچكى ساتىلانغان كىشى اعضالرى سرتقا قوغلاند
غان بولسىمو، لېكىن عكس‌الحركتچىلر يارکند خل
قىنىڭ روحىنى سوندورالمىغان . كوزى اچىلىپ
كەتكەن گومينداڭ فرقەلرى طرفىدىن ئېزىلىپ قول
لارىغا تۇتقوزولغان „ ياشاسون گومينداڭ “
„ ياشاسون جاڭ جېيشى افندى “ „ ياشاسون
گومينداڭنىڭ صادىق فرزەندى مسعود افندى “
دېگەن شعارلارنى دەسسەپ چەيلەپ اونىڭ اورنىغا
„ ياشاسون بىتىم ! “ „ ياشاسون خلقچىلق ! “
دېگەن شعار توولىدى .
خوتەندىمو يارکندىكىدەكلا احوال .

كاشغرده بتيم بر قدەر اورونەيليو انقانلغيني، خلقچيلق سياست بر قدەر يورگوزيلمەيوانقانلغيني كوردولك. ئايرودورومده چوڭ كچيك كونيلارغيچە كشى مەنداى قالغان حالدا قارشى ئالشدى. ئايرو پلاندن چوشوشيمز بلەن شعارلار ئولانديى، بو شعارلار ئيلى حرمتيگە، بتيم حرمتيگە، ئيلى انقـ قلابيننڭ حرمتيگە ئولانديى . بزنە كاشغر خلق وكيللرى گول دەستە تقديم قيلديى، بو گول دەستە- نڭ ئالڭ چوكيغى مڭا، كونگرەئينيڭ رەئيس جالڭ بز جولڭ افندىگە تقديم قيلدى. مسعود افنديگە بولسا گول دەستە يەتيەى ئاللدى. (زالدا ئولكە) مڭا بو حال كاشغر احواليني اوچوف كورسەتتيدى، بونڭ بلەن كاشغر خلقي رەئيس جالڭ بز جولڭ افنەدى بلەن مسعود افنديننڭ ايكى دونياڭي دوش- مەنى بولدى .

ئانسوز بلەن كاشغرني سيليشتوروب كورگەن جالڭ بز جولڭ افندى ئواپتيو ئورغان. حقيقەتەن هم قورقار ئيدى. چونكى بتيم عملدە ئاشما مسـ عود افنديننڭ خلق حكومتيگە ايگە بولالمايديغانـ لقيني كوردى .

كاشغرده بو پاشيسون جالڭ بز جولڭ

جالڭ.بى.جوڭ افندينڭ اطاعتيدەكى سوڭغى
ليەن و باشقا يقين صفداشلارى طرفيدين باشلانـ
غان مستبدلك سياست ئەوج ئالدى •
مسعود افندى رەئيس بولوشى بلەن اولاركە
خلقينڭ بختسز كونلرى باشلاندى • مسعود افندينى
ڭى بەلگولەشدە بزدن بر ئەزەم مصلحت سورا
ميغان ئيدى، بزنڭ بەرگەن مصلحتلريمزگە قولاق
سوغوروب ئالغان ئيدى • مسعود افندينڭ رەئيس
بولوشيغا نارازيلقلار باشلاندى، كاشغردە نمايش
بولوپتو • ئيليدا نمايش بوپتو • خلق طلبلرينى جالڭ
جى جوڭ افندى وە ماڭا تاپشوروشقا كلگەن بركيلـ
لر اورومچيگە توپلونوشقا باشلىدى • بو خلقنـ
طلبيگە بنائەن اولكەلوك حكومتنى تونوميدوقى •
مسعود افندى مسلمان ايدى • عكس الحركت
چيلارينڭ مسعود افنديني رئيس قيلب سايلاشى
خو مسلمان خلقينى ايكيگە بولوش ايدى • ايـ
لار امدى عمومى مجوزغا اوتوشكە باشليسدى •
30 - ايونددا ئوەتور اوتوشماسيغا هجوم قلـ
دى • مەن بو واقتدا تاغدا ايدىم • 2 - ايولدا
عادل زەنگى ديگەن باشلق برنچە تاالق كشيلر قاچـ
ميغى اوينوتوب كيلپ ئەتيسى ساعت 12 گە قەدەر

شوندداق قىلىپ جوبقا بولغان صفربەزدە جنوب- دا ئالتە اوچىغا چىققان رېئاكسىيون چوڭ سياسەت ئورگوزولووانقانلىغىنى كوردوك . جاڭ جۇ جوڭ افنىدى بو يەردە ئورگوزولواتقان قوماللىق، حربى حكمرانلىق، حربى پولىتسىيە، بيوروكراتلىق سياسىـ ىنى ئايىپ تاشلاپ يېڭى بىيمگە موافىق سياسەت، ئاڭ بولـ مىغاندا سياسى پروگراممانىڭ بر قسمىنى ئورگو زوشكە اوونار، دىگەن امد بلەن قايتقان ئىدوق. لىكىن جاڭ جۇ جوڭ افندىنىڭ ئالغان تائسيرى او نىڭ عكسىچە جنوب خلقىغە تولاراق ئەركىنلىك برىـ لىپ كتىپ قاپتو . شونىڭ اوچون اولارنى اوگو توش كرەك دىگەن فكرى بلەن جنوبنى » مستحـ كەملەشكە « كرىشدى .

جاڭ جى جوڭ افندى 21 ـ ماي كونى مىنى چاقرىپ مركزى حكومتنىڭ مسعودنى رەئىس قىلىپ بەلگىلىگەنلىكىنى معلوم قىلدى . مەن بو بىيمگە موافىق بولماپتو، مركزگە تېزدىن خبر قىلىڭلار بىيم ئاساسىدا قوزولغان اولكولوك حكومت اوز ئشىنى دوام قىلسون دىگەن ئىدم . بو عدالتكە ئاساسلانـ غان قانونى طلب قبول قلنمىدى، بو واقت گومىنداڭ اچكى اوزوشدا غلبە قازىنيوانقان واقت ئىدى؟

رەئىسى ، مەركىزى تاتار ئويۇشما رەئىسى ، مەركىز
ئۇيغۇر گېزىت مۇھەررىرى، مەركىزى قازاق - قىرغىز گېزىت
مۇھەررىرى، ئارقىمۇ - ئارقا ئورۇمچىدىن كەتتى. ئو
رۇمچىدە يالغۇز ئىككىلەن قالدۇق . ئىمدى ئو يەر
دە ئولتۇرۇشقا توغرى كەلمىگەنلىكىدىن مەنمۇ قاي
تىپ كەلدىم رەھىم جان يالغۇز قالدى . شۇ ۋاقىت
تا بىزنىڭ بۇ يازغا كەتكىنىمىزدىن خوشال بولغان
ئەكسىلھەرىكەتچىلەر ئوسمان باتۇرنىڭ تەشكىل قىلىپ
ئالتايغا يەنە ھۇجۇم باشلىدى . شۇنىڭ ئۈچۈن بىز
تەرەپنىڭ ئورۇمچىدە تۇرۇشىغا ھېچ قانداق يولى
قالمىدى . بىز رەھىم جانغىمۇ قايتىش توغرۇلۇق
خەبەر قىلدۇق .

47 – يىلى 20 - ئاۋغۇستتا ئوسمان باتۇر
سى دۆلەت ئەسكەرلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن ئالتاينىڭ
كۆك توقاي ، چىڭگىل ناھىيەلىرىنى بېسىپ ئالدى .
بىرلەي سىيىنەبىردە جاڭ جى جوڭ ئەپەندى » سىز
لەر تىنچلىقنى بۇزۇپ كېتەمسىلەر « دەپ خەت يازدى
يۇ . خۇددى 2 - جاھان ئۇرۇشى ۋاقتىدا ياپون
لار ئامېرىكا بىلەن سۆھبەت قىلىشماق بولۇپ ۋەكىل
ئەۋەتىپ تۇرۇپ پېرل خاربور دېگەن جاينى بېسىپ ئالغاندەك
ۋە پاك گوللاندىيە جاھانگىرلىكىنىڭ ھىندونېزىيە

عكس‌الئنقلابچىلار [illegible] قوزغىغان تالاي بىلەن كۆچكىيىپ
چىقىپ [illegible] بىز ئۈچۈن بولغانلىقى ئۇلارنى بېسىپ
قالماس [illegible] كۈچلىرىمىز بىلەن عكس‌الئنقلاب
كۈچلىرى [illegible] شۇنىڭ بىلەن تارمار بولدى.
[illegible] عكس‌الئنقلابچىلىرى 3 ۋىلايەتنى تو-
رالىق [illegible] بىلەن بېسىپ ئالغىنى ھېچ قانداق ئويسىز
مەن [illegible] ھېچكىم ئەمەس، شۇنىڭ ئۈچۈن بىزگە
ياۋاغان [illegible] قورال بىلەن ئۈستۈنلۈك بىلەن ئوبدور
ما تەشەببۇس ئالغىنى - بىزنىڭ ئېدى، بۇنىڭ سەۋەبى
بولسىمۇ [illegible] ئورۇشتا گومىنداڭنىڭ غەلبە قازى-
نىپ كېتىپ بارغان ۋاقتى ئىدى، بىز قورال بىزنىڭ
خەتلىرىمىز [illegible] شەرتلىرى پۈتۈنلەي ئوخشىمايدۇ - دەپ ھېلىقى
لاشتۇرۇش [illegible] خەت يازدۇق. خەلقنىڭ ھەققانى تەلەپلىرىنى
بايان [illegible] تەلەپلىرىمىز گېزىتلەردە بىزنىڭ ئېلان قىلغاچقا
بۇ [illegible] تەكرارلاپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق.
ھەر [illegible] جۇڭگودىكى ھەققانى تەلەپلىرىمىز
گە [illegible] سالمىدى. ئارىدىن ئىككى يىل ئۆتتى.
بۇ [illegible] خەلق تۇرمۇشىنى ياخشىلاش،
قۇرۇلۇش ۋە [illegible] ساھەلىرىدە ھېچ قانداق
قىلىش [illegible] بۈگۈنگە قەدەر ئە-
مەلدىكى [illegible] ئۇنىڭ شەكلى بولۇپ - ئالاپ كەلدى ۋە
كەلمەكتە.

وكيللرى بلەن صحبت اوتكوزوويتيپ باسمىچىلىق قىلغانيغا اوخشاھلا باسقونچىلىق حركتى ايدى.

16 - سينتەبىر كونى عثمان باندىسى ئال - تاى ولايىتىنىڭ مركزى سارسومبەنى بېسىپ ئالدى. بو واقىتتا بزنىڭ ملى قسملرىمز بېيتىكە ئاساسەن تىنچلىق اوروشلارغا اوروندىنمىغان واقيت ايـ دى. عثمان باندىسى سارسومبەنى بېسىپ ئالغان دا „ ئەرك " „ يالقىن " گېزىتلرىنىڭ مخبرلرى جالىك جۆ جيڭ افندىنىڭ يېقىن بولغان كشى - سى لو مىڭ چوڭ افندىدىن „ عثماننىڭ سار سومبەنى بېسىپ ايلىشىغا قانداق قارايسز " دېگەن سواليغا ئو „ بو تڭرى ئىلىكىدى عدالت " دەپ باسقونچى عثماننى حمايە قىلدى.

ئارباغاتاى ولايت خلقى غولجىدىن حركت بو لوشىنى كوتمەستىن عثمان باندىسىغا قارشى بو لون ولايت خلقىنى، يىشلار تشكيلاتى، ياشلارنى ئالدىنقى صفكە صفر بر قيلىپ ئالتىق قارشىلىقلار بلەن عثمان باندىسىنىڭ 2 - قتملق هجومىنى تار - مار قلدى بزنىڭ ملى قسملرىمز اوز وه تڭگارانيغا يېڭىپ توختىدى.

عثمان باندىسى بلەن برلكدە چقيشقان كومينداڭ

بولسا، بو قېتىم يەنە شۇنداقلا بىز طرفدىن مەسلىھە-
ھەتسىز بورھان افندىنى رەئىس، محمد امىننى
معاون رەئىس قىلىپ بەلگىلەپتۇ .

محمد امىن فاشىستلاشقان بو « ازك » گزىتىنىڭ
باش محررى ئىدى. بو « ازك » گزىتى بولسا كېيىن-
كى كۈنلەردە شىنجاڭغا كۆپرەك چېقىپ ئىلى
طرفنى ئىلانلاپ كەلدى و خلقچىللىققا قارشى روئاك-
سىيونون تشويقات يۈرگۈزۈپ كەلدى . ئۇنىدىن تولا
محمد امىن، مسعود افندى رەئىس بولغاندىن كىين
بىتىمدىكى نقابنى ئاچىپ تاشلاپ اوزىنىڭ كىم ايكەن-
لكىنى ئاشكارە كۆرسەتتى .

شۇنداق بر ئادەم اولكىنىڭ معاون رەئىسى بو-
لوشىنى قبول قىلامسز ؟

گومىنداڭ عكس‌الحركتچىلىرى بورون بو يەر-
گە بر اوروق سالغان ئىدى. ئۇ اوروق چىرىك بو-
لوپ، ئۈنمەي قالدى. ئۈنۈم بەرمىدى . ئەمدى
اوچىنچى ئوروقنى ئېلىپ ئاتلاپ يەنە باشقا زەھەرلىك
اوروق سالدى. بو زەھەرلىك اوروقدىن اونوم كۈت-
مەكتە .

مەلۇم بو ئوروق بويىچە اوخشاشلا بزنىڭ
ئەرىمىزدە ھېچ قانداق ئۈنۈم بەرمەس دەپ اويلاي-
مەن. چۈنكى اونىڭ اوسۇشىگە بزنىڭ زېمىنىمز

وقیندا خبر کەلدی• مرکزی حکومەت اولکەنیڭ حکومەتنی اوزگەرتیپتو • مسعود [illegible] اورنی [illegible] قالدورولوب بورهان افندی رئیس [illegible] امین معاون رەئیسلیككە بەلگیلینیپتو [illegible] عثمان باتور [illegible] تشکیل قیلغان سوگیش [illegible] قال [illegible] دورولوپتو• بوننیڭ بلەن اولکە [illegible] ئیلی طرف خلقیننیڭ طلبی اورونلان [illegible] دیگەن مسئله توروپدو [illegible] توروپدو •

ئیلی طرف اوزینیڭ خطیمه [illegible] قویغان ئیدی. ئاق بویکنی ئلیپ [illegible] کیتکەن بلەن ئادەم اوزگەرمەیدو [illegible] اسا سی مضمونیدا [illegible] بتیجه [illegible] عس کرلری الآثاز مقدارغه [illegible] لکین عکسیچه باسقونچی [illegible] کلتورولدی• ظلوم [illegible] والیدو• شو حالتده بر پروگرام [illegible] ئیسی قیلیپ بەلگولەندی [illegible] ؟ البته اولکولوك حکومتنیڭ اوزگەرلیشی [illegible] اه والینی یاخشیلاشقا مناسبەتلیك جلب [illegible] بز اونی انکار قیلمایمز. لیکین [illegible] مسعود افندینی ئیلی طرف مصلیحەتسز [illegible] والیغان

بارغاندا شكايەتلەر كۆپ بولدى، بۇ شكايەتلاردن
نەقدەر كۆپ بارىمىز سولىغانلىغى، اولتورگەنلىكى
ئاڭلانىدى اما بولارنى سۆلاب اولتورگەنلەرنىڭ بر
سىگە جاۋاب بولغانى دەپ ئاڭلىمىسوق، طلبدە ئالتاى
خلقىنى خانە ـ ۋەيران ايلغان عثمان باتىرنىڭ،
ساۋەن خلقىنى خانە ـ ۋەيران قىلغان قالى بك
باتىرىسى، ئالتاى ۋە ساۋەن خلقى ئالدىدا اوچوق
سود قىلىنسىن دىيلگەن ئىدى؛ لكين سود بولغىنى
نىنى كورمەيۋاتىمىز. عكس حالدا ئولارنىڭ باتىرلار ئارقىلىق بزنىڭ
خلقىمىزگە سالىنچىلوق يورگۈزۈش ئىدىغان تخىچە
قالمىغانلىقى كورۈنمەكتە. مسئلەن: يوشۇيلى 23 -
غىنۋار كۈنى بر توركۈم قوراللىق باتىرلار ساۋەن
طرفكە ئۆتۈب بر توپ ئاتنى هايداب كەتكەن.
ئارقىسىدىن قوغلاب بارغان بزنىڭ بر بولوم عسـ
كرلرىمىز 24 - غىنۋار كونى اولار بلەن ئوچۇشب،
5 تە ئاتنى قايتوروب ئالغان. بزنىڭ عسـكرلرنىڭ
3 ايتىمدا اوق تېگىب اولگەن. شونىڭ اوچون
گومىنداڭ طرف بز طرفنىڭ طلبىگە موافىق حركت
قىلدى دەپ ايتالمايمز: الڭ موهىمى بىزگە
بزنىڭ قويغان تىلەكلرىمزنىڭ ئاغزىدا ئەمەس. اگر اونى
توغرى عمل قىلىش كېرەك دېگەن ايدوق.

هيچ قانداق امكانيت برمەيدو . (زالدا اوزونغا سوزولغان گولدورەس ئالقش)

اولكە وضعيتينى توزەشكە اورونغان گينرال جاڭ جڭ جوڭ عجب ئيلگرى واليلقدن ايلكرى ايلك حكومت معاون رەئيسلكيگە كوتەرگەن عبدالكريم خان مخدومنى ينە اولكە وضعيتيني " توزەتش " اوچون اورنيدن قالدوروشنى موافيق كوردىمو ؟ كاشغر خلقينڭ سويوملوك ئادەمى وضعيت جىددىلەشكەن واقتيدا كاشغردە كرەك بولماي قلب و عجب ئەمدى وضعيت توزولودو ديگەندە ئو كاشغردە كرەك بولوب قاپتو؟ عجب خلقنڭ سويمەيدىغان ئادەمىنى بولكەب، اونڭ اورنيغا مسعودچى، محمدامينڭ معاون رەئيس بولوشى " ضرور " بولوب قاپتو. بو چوڭقور اويلونودىغان مسئلەلەر دور.

ئونونڭ سرتيدا خلقيمزنڭ بركەن قانونى طلبلرى بار. بو طلبلر جنوبدا قماققا ئيلنغان ترقى پروەرلر قماقتن چقريلسون، اولارنڭ قامالىشيغا سببچى بولغان مستبد عنصرلرگە جازا بريلسون ديگەن طلبلر ئيدى. حاضر قماققا ئلنغان بر قسم كشيلرنى قماقدن چقارغان دەب ئاڭلايمز. امما شو ترقى پروەر ئادەملرنى سوليغانلارغا جازا بريلدى ديگەن برمو خبرنى ئاڭلىميدوق. بىز جنوبقا

„سەن بوری بولساڭ، مەن چېچەم ئاقارغان قېرى، سېلەرنىڭ ايككى سېرىكلارنى نەمەتنى باخشى بىلىمەن" دېگەن ايكەن.

مەركزى ھكومەتنىڭ بزگە قىلىۋاتقان خىر - خواھلىقى مانا شو ھېكايەدەك بولىۋاتىدو. مەركزى ھكومەت بزگە خىر - خواھلىق قلماق نيتى بولسا، بەشەيى تولوق عملگە ئاشوروشى كېرەك. عسكرلرىنى قسقارتىشى كېرەك، شو واقتدا اولكەنىڭ چىەگېش مسئلەسى حل بولودو.

خلقىمز دارىنلارغا امدى قول بولمايدو.

خلقىمز يەنە ايزىلىشكە قطعى يول قويمايدو.

شبونىڭ اوچون گېنېرال جاڭ جژ جوڭ امدى اولكەندە راستەمەن تىنچلىق سىياستنى يورگوزىمەن دەيدىغان بولسا، تىنچلىق بەندىنىڭ ماددەلرىنى تولوق ايجقا ئاشوروشى كېرەك. خلقنىڭ طلبى مانا شونىڭدىن عىبارەت. (ئالقشلار).

خلقچىلىق سىياستنىڭ جزمەن تورموشقا ئاشىشىغا شەك يوق، خلقچىلىق سىياست غالبىسىنىڭ قولغا كېلىشىگە ايمانىمز كامىل.

خلقىمز امدى قول بولمايدو. عكس الحركتچى گورۇھ خلقىمزنىڭ غالىبانە يوروشىگە توسقون بولالمايدو.

(اوزونغا سوزولغان گولدوراس ئالقشلار).

(1949 - يىل „الافاق" ژورنالى 2-سانىدىن).

اورونداشا، اولكەدىن استبداد عسكرلەرنى الىپ
چقىپ كېتىشى كېرەك ايدى. بۇلارنى ھېچ بىر سو
نى كورمەيمز انيمز. شونىڭ اوچون اولكەلىك ھكو
متنىڭ اوزگوروشىنى سىياست ارزدرو ... دەپ قەب
تالمايمز و اولكەلىك ھكومت اونىڭ ورنىنى بز تو
لوق ھالدا قبول قلالمايمز. (كوچلىك ئالقىشلار).

بر بورى بر كىيىمسى قوى قوتانىنى تېپقەن
چى بولوپ، ايت قوتانىغە تېشىپ قارىي بوروننىڭ
ھىدىنى سەزگەن ايتلەر ھاوشوشقا باشلىغانىدا ايت
باقارلار «اوغرى كەلدى، چراغنى الىپ كەل!» دەپ
قوتانغە يوگورەيتو. تاياق، توقماق و چراق كوتورۇپ
قوتانغە كرسە بورى بر بولوڭغا كرىپ اولتورغىدەك
ميش. اونىڭ تېشلرى كاسلداپ، قولاقلرى تىترەپ اودو
لوپ، كوزى بلەن ھەمەنى يەوەتكودەك بولوندە تورو
تو. براق او قوينىڭ ئارىسىدا امەسلىكىنى كورگەندە
كېين قوروق بلەن صحبت بوروشكە باشلايدو.

«واى ئاغىنىلەر! مونچىلىك شاوقون نىمە كە
رەكى بار، مەن سىلەرنىڭ كونا ئاينىڭىز ھم توق
قانگلەر امەسمو، مەن سىلەر بلەن توپ سىناشقىلى
كەلمىدىم، بوروندقىلارنى اونتوب يارىشىش اوچون
كەلدىم. مەن اسىمى بوزدىن كىيىن بيىمەن. قورالرىڭغا
تەگمەيمەن مەن بورىلك قسمەمنى ياد ئېتمەيمەن. بىلار
اوچون باشقالار بلەن سوقوشقانىيارمەن» دەپ كوپ سوز
سىتشقا باشلىغانىدى. ايت بابار اونىڭ سوزىنى كېسىپ:

توری یورگوزولوب، خلقیمز قاتتق ایزیلیب کەل
دی. بونڭ نتیجەسی بزنڭ خلقیمزدە حاکم ملت
اچیدیکی معلوم طبقەنڭ حکمرانلغی بوتون بر
ملت حکمرانلغی دیگەن چوشەنچەنی حاصل قلدی.
ئونڭ اوستیگە، ریئاکسیئون گومیندانچیلارنڭ
اولکەمزدە کیینکی واقتلاردا یورگوزگەن چریك
ئاسسیمیلاتسیە سیاستی وە باشقیلارنی ئوچوقتن
ئوچوق کامسیتش، پەست کوروش، حقارتلەش
وە اولکە ادارەلرینڭ هر بر جاییغا قویولغان پا
راخور گومینداننڭ عمالدارلری خەنسو ملتیدن
بولوب، باشقا ملتلەرنی ایزیش -بولاش سیاس
تی حکوم سوروب کەلدی. بولارنڭ هەمەسی
عصرلەر بویی حکم سورروب کلیواتقان ملی
اوچلوکنی قیزیتیب اوچ ایلشیغا سەبەبچی بولدی.
بزنڭ ملی ئازادلق حرکتمز باشلانغان دور
لەردە بزنڭ ملی ئازادلق حرکتیمز قورالیق توز
غولاڭ باسقوچیغا اوتکەن واقتلاردا ملی مسئلە
اوستیدە ئاز خطالقلار بولمیدی. خلقیمز قولیغا
قورال ایلیب کورەش مەیدانیغا چوشوب، غولجا
سویدوڭ وە باشقا جایلاردا گومینداننڭ حاکمیتی
نی ئاغدوروب تاشلاب، ئونڭ قورالیق کوچلرینی
تارمار قلغان واقتلرندا بوتون خەنسو خلقینی
ریئاکسیئون گومینداننڭ باسقونچی مستملکیچی

مللى مسئلىدىكى بعضى بر خاتالقلرىمز

«باشقا خلقلارنى ئەزگوچى خلق ئەركىن بولىشى مەمكىن ئەمەس»

ك. ماركس

بزنڭ اولكەمزدىكى مانجو، شىوه، ئخەئسلو ملتلرىدن باشقا ملتلر عصرلەر بويى يوقورقى ملتلەر طرفىدن ايزيلب كەلگەنلكدن وه يوقورقى ملتلەر باشقا ملتلەرگە نسبتەن بويوكلك ئاھ والدا بولغانلقدن بولاردن باشقا ملتلەر اولارنى اوزلارىنڭ اشندى دوشمىنى دەب حسابلاپ، ئولارغا نسبتەن قاتتق نفرەتلەنگەن ايدى. 1911-يلى خطاى انقلابى بو احوالنى اوزگەتمەدى. بو انقلاب بزنڭ اولكەدىكى مانجو، شىوه، خطاى حكمرانلغىنى يالغوز خطاى حكمرانليغى بلەن ئالماشتوردى. جهانگىرچلك سياستىنڭ ئەڭ اشلبنى

ايلب باردى. بزنڭ ملتلار ايشمز منافق سعيد اخملە
كوچار خلقىنىڭ قېنىنى توككەنلىكى، ملتلار ايش
بولاقچى عثمانىڭ ملتلار ايش ناللتاي خلقىنىڭ قال
لىرىنى توككەنلىكلىرى اويلىرىنى خانەوەيران قىلغان
لىقلىرىنى، ملتلار ايش مسعود، عيسى لەرنىڭ ئوچوق
تىن ئوچوق ملت منفعتىگە قارشى چىلىش ايلب
بېرىشلىرى وە باشقىلار وە باشقىلار بونىڭ پولات
تەك دلىللىرىدور. ئونىڭ عكسىگە ئوروموچىدە بر
توراكوم خەنسو خلقچىللرى 1945 - يىلى بزنىڭ
مناسىدىن ئوتوشىمىزنى كوتوپ ئوروموچىدىكى خطايە
عكس الحركتچى حكمرانلىقىغا قارشى قوزغولوش
قا حاضر بولغانلىقى وە بتملن كېيىن يورگو
زولگەن ريئاكسيئون سياستگە قارشى بز بلەن
بىللە كورەش ئيلب بارغان ئوروموچىدىكى بر
توركوم خەنسو خلقچى عنصرلرنىڭ حركتىنىڭ
انكار قلماسلق دلىلى ئىدى. شونىڭ ئوچون بز
ايلگرىكى بوتون بر ملتكە قارشى قارىتا توت
قان يولىمىز خاتا، ناتوغرى يول ئىدى. چونكى
بزنىڭ ملتلرىمىزنىڭ ئازادلق برابرلك وە ئەركىن
لىك مسئلىسى مملكت اچىدىكى همە ملتلرنىڭ
خلقچىل ايقم طرفدارلرىنىڭ همەسىنىڭ برادەر
چە برلەشكەن كورەشى نتيجەسىدىلا تامىن

لەرى بىلەن اوخشاشلا حسابلاپ، بوتون خەنسو
خلقىنى ئاز سانلىق يارخور گومىنداڭ خەنسو
عمەلدارلرى — بولاڭچى گومىنداڭ خەنسو عس
كرلرى وە باسقونچى گومىنداڭ خەنسو ساقچى
لەرى بىلەن ئارلاشتورۇۋىتىپ، هەمە خەنسوا وخشاش
دوشمەن دىگەن چوشەنچىدە بولدى. بولۇڭ نتىج
جىسىدە بىزلەر دوس بىلەن دوشمەننى بر تاياق
قا هايداپ دوستنىمو ئۇرۇپ ايتىپ، هر قانداق
زىيانكەسچون گومىنداڭ عمەلدارلرىدىن اشلىرەڭ
ملت دۈشمىنى بولغان اوز ملتىمىزدىن چىققان منا
فقلارنى اوز حمايەمىزغا ئالدوق. نتيجىدە بىزنىڭ
ملى ئازادلق حركتىمىز نىڭ طرفدارى، گومىن—
داڭ حكمرانلقىنىڭ دوشمىنى بىزگە دوست بولى
دىغان خەنسولارنىمو مجبورەن ئۇلارنىڭ دوشمەنلرى
نىڭ قولىغە تاشلاپ بەردوق. بو بوتونلەي خاتا
وە ناتوغرى سياست ايدى. چونكى ملتداش ملى
منافق هيچ گيز اوز شخصى منفعتىدىن كىچىپ
ملتىنىڭ منفعتى ئوچون خدمت قلمايتتى. ملتداش
ملى منافقلارنى بز قانچە قانات ئاستىمىزغا ئال
غان بولساقمو، اولار خطاى موستمليكەچى جهان
گيرلرى بىلەن منفعتداش بولغانلقى علاجسىز تاپ
قان كوندىن اعتبارەن شولار بىلەن برلكدە بىز
نىڭ ملى ئازادلق حركتىمزگە قارشى كورەش

ئازادلقىنى تاءمىن قىلش ئۈچون كورەش قىلمەن،
دىسە، ئو رىئاكسىئون دىسپوتلىكچىلك سىياسىتىنك
تايانچىچىنى فىئودالىزم قالدوقلرىگە قارشى كو
رەش ايلىب بېرىشى لازىم بولاتدى. كم فىئو
دالىزم قالدوقلرىغا قارشى كورەش ايلىب بارى
مەن دىسە، او نونك استىحكامى گومىنداڭ عكس
الحركت حكمرانلقىغا قارشى كوردش ايلىب
بېرىشى ضرور ايدى. كم گومىنداڭ عكس ال
حركتچى حكمرانلقىغا قارشى قول كوتەرسە، او
نونك اتفاقچىسى وە دونيا جهانگرلرىگە قارشى
قول كوتەرگەن بولاتدى. دىمەك بزنك اولكە
مىزدىكى ملتلەرنك ئازادلق كورەشىنك تىغى خطاي
دىكى فىئودالىزم قالدوقلرىغا ملىتارىستلرىغا
وە نونك اتفاقچىسى، حمايەچىسى دونيا جهانگر
لىكىگە قارشى قارىتلغان بولىدو. خەنسو خلقچىلى
لرنى خطايدىكى فىئودالىزم قالدوقلرى وە نونك
حربى، سياسى كوچى بولغان عكس الانقلابچى
گومىنداڭ حكمرانلقىغا وە نونك اتفاقچىسى دونيا
جهانگرلىكىگە قارشى كورەش ايلىب كېتىب بارىدو.

اونداق بولغانلىن كېيىن خەنسو خلقچىللرى
بزنك اتفاقچىمز بولىدو. خطاى مىليتارىستلرى
عكس الانقلابچى گومىنداڭ ودونيا جهانگرلىكى بز
نىڭ ئازادلغىمزنك اشلى. دوشمىنى بولىدو؟ نىمە اوچون
دىنيا جهانگرلىگى بزنك ئازادلغىمزنىك دوشمىنى
بولىدو؟ چونكى جهانگرلك دىگەن سوز قىلوقا

ايتىلىيغان مسئله ايدى. چونكى ملتلرنىڭ ئازادلى
غى خلقچىل سياستنىڭ تورموشقا ئاشورلىشىغا باغ
لىق مسئله ايدى. شونىڭ اوچون بىزنىڭكى ملى
ئازادلىق كورەشنىڭ ئاساسى تيخى خلق ئەركىن
لىكلرىنىڭ دوشمىنى متهم خطاى مستملىكىچى جهان
گىرلرگە قارشى قارىتىلغان بولوشى كېرەك ايدى.
خطايدا جهانگىرچىلىك مستملىكىچىلىك سياستنى يور
گوزگوچى خەنسو خلق عاممەسىنىڭ ئەركىنلىك
لىرىنىڭ دوشمىنى — خطايدىكى فيئودالىزم قال
دوقلرى ايدى.

فيئودالىزم قالدوقلرى گومىنداڭ عكس ال
حركتچىلرنىڭ حربى بيوروكرات ئاپاراتىنىڭ كوز
چى بلەن ساقلىنار ايدى. گومىنداڭ مستبد حر
بى بيوروكرات ئاپاراتىنىڭ كوچى بولسا ئەنگى
ليز ئامرىكا جهانگىرلرىنىڭ كوچى بلەن حمايە
قىلىنار ايدى. ديمەك بىزنىڭ ملى ئازادلىق كورە
شىمىزنىڭ بارلىق كوچى خطاى مستملىكىچىلىك
جهانگىرچىلىك سياستىگە ئو سياستنى يورگوزگو
چى خطاى فيئودالىزم قالدوقلرىغا ئونىڭ قولى
دىكى چوقماقلرى خطاى مليتارىستلرىگە وە ئو
لارنىڭ زەھەرلىك ئوگوسى بولغان عكس الانقلابى
چى گومىنداڭغا قارشى قارىتىلغان بولوشى كېرەك
ايدى. ئانىداق بولغاندىن كيىن كيم ملتلەرنىڭ ئا

غا اوخشاش مستملیکەدن ئایریلش بلەن هلاك
بولیدو. شونڭ ئوچون ئولار بوتون وجودی بلەن
مستملیکەچیلك سیاستنی ساقلاپ قیلش ئوچون
کورەش ئیلیپ باریدی. شونڭ ئوچون بوگون
دونیا تنجلغیدن اوتدن قورققاندەك قورقوپ بۇ
ئون دونیا مستملیکەچیلك ئوروشینی دوام قیلدو
ریدو. دیمەك جهانگیرلك بولمیسا، مستملیکەچیلك
سیاست بولمایدی، مستملیکەچیلك سیاست بولمی
غان جایدا، ملی ئازادلق کورەشی هم بولمایدو.
دونیا جهانگیرلیگی مستملیکەچیلك ئوزوەینی ساق
لاپ قیلش ئوچون، مظلوم ئەللەرنڭ سیاسی اویغ
ئونوشیغا یول بەرمەسلك ئوچون، ملی ئازادلق
حرکتلرینی اوز فاندەسیگە اطاعت قلدوروش ئوچون
ملی ئازادلق حرکت ئەرباپلرینی ئاللاپ اوز
تاءثریگە ئیلش اوچون هر خل رەڭگە بویو
لوپ اولارنڭ اچیگە کریپ محکم اللەردە جهان
گیرلارنڭ تاءثرینی ساقلاپ قیلشقا تیریشیدو.
گیرەك بولغان جایدا نسارا دینیدیکی انگلیز (1
فیلبی نهایتی تز مسلمان — عرب عبدالله حا
جیگە ئایلینیپ کتیدو.

---

1) پالکاولیك جون فیلبی 1915-یل عربستانغە بیریپ اسلام دینینی قبول قلغان بولوپ، ابنی سعودی نیڭ یقینداش عبداللەحاجی نامیدا اتش ئیلیپ بارغان انگلیز جهانگیرلیگینڭ ئاگینتی.

لىغان مستەمليكە و يرم مستەمليكەلرنىڭ مظلوم ئەللرينى
وحشيلەرچە ايزش، بولاش، تالاش، اويلرينى خانە
ويران قيلش گوللەنگەن شەهرلەرنى خرابىگە
چيايكەكە ئايلاندوروش، مليونلىغان خوتونلارنى
قول قالدوروش، مليونلىغان ياش گودەكلەرنىڭ
كوز يشينى توكوش ديگەن سوزدور.

جهانگرلكنىڭ بەتيدىكى نقابىنى ايلب تاش
لاب ئوچوق بولاش، تالاش باسقونچىلوق قلش
وحشيلك باسقوچىغا اوتكەن دەورينى فاشيزم
نامى بلەن ئاتايدو. بو جهانگرلكنىڭ يوقارقى
باسقوچيدور. فاشيزم دونيا ترقيياتىنىڭ دوشمنى؛
انسانيت عالەمىنىڭ ئافتيدور. شونىڭ ئۈچۈن يال
غوز بزنىڭلا ئەمەس بوتون دونيا خلقىنىڭ ئەر
كين حياتىنىڭ خصوصەن مظلوم ئەللەرنىڭ سيا
سى اويغونوشىنىڭ دوشمنى دونيا جهانگرليگى
بوليدو. چونكى ئو مظلوم ئەللرنى قوللوقدا،
قاراڭغولوقدا، ئاسارەتدە، جهالەتدە ساقلاپ چەكسز
ايزيشنى ئادەمگەرچيلكسز ئيكسپلوئاتاتسيە قيلش
نى كوزلەيدو. چونكى ئو مظلوم ئەللەرنىڭ يري
نى تاليمىسا، خلقىنى ئەزمىسە، كوچىدن فائدە
لانمىسا كون كچورەلمايدو. ئادەمنىڭ قېنىنى
ايچىپ ياشايدىغان پشتقا اوخشاش مستەمليكە ئەل
لەرنىڭ قنىنى شوراپ كون كچوريدىغان جها
نگرلار بيلاق سودن ئاجراپ كونى كچورەلمەيدىغان

چیلرینىڭ ئاللدین خبر بەرگوچى ژورنالىغا بیـ
بىلغان مقالەسیدىن) اونداق بولغانلیدین کیین
مستملە خطای گومیندانگ عمالدارلارینىڭ ئامریـکە
جهانگرلرینىڭ ... پالاش اشلرىگە ئعجبلنیشنىڭ
حاجىتى قالمايدو. يقىنقى راديو خبرىگە قارىـ
غاندا، جونگونگ ئامریکادیکی صفری گووە
جون ئامریکا قوشما اشتاتلرىنىڭ خارجى منیسـ —
ترى ئاچیسون بلەن کوروشوب (49 - 5 — 11)
او ئاتلانتیک اوکیئان بلوکیغا اوخشاش شرقتە
قوزوالگوسى تنچ اوکیئان عولپسیگە خطای دو
لتینى قبول قلشنى اوتونگەن. خطاینى ئامری
کانىڭ مستملىکەسى قلیب بەرگەن گومیندانگ
عکس الحرکتچیلری امدی خطایدا خلقچلق سیا
ست يور گوزوشدن کورە خطاینى ئامریکا جهان
گیر عسکرلرینىڭ ئایاق - ئاستى قلیب بریشکە
راضى بولوواتیدو. خطاى خلقىنىڭ اوزیگە بز
ئاز بولسیمو سیاسى، ئەرکینلک حقوقلری بریشـ
کە راضى بولوشدن کورە خطای دولتینى ئام
ریکا مستملیکەسى صفتیدە کوروشنى ئارتوق
حسابلیغان گومیندانگ عکس الرکتچیلری اوزینىڭ
مستملیکەسی بولغان بزنىڭ اولکە خلقلرینىڭ
ئەرکینلیک حقوقلرینى تونوشقا راضى بولارمو؟
البتە يوق. مونداق بولغاندن کیین بزنىڭ اولـ
کەدیکى ریئاکسیئون مستملیکەچیلک سیاستینىڭ

جون غلاب پاشا چارلز كالەیتونغا اوخشاش ئەنگلیز گینیراللاری عربستاننڭ ئسمی هوالری گە چیلاپ یوریوبریلدی. مستملیكە ئەللەرنی بولاپ ئالغان ماللەر حسابیغا اوز اچیدیكی خلق چیلق ئقیمینڭ یولاوچیلری ایچیدن چقان ئاغمی چیلارنی ستیب ایلش و انقلابی حركت صفیگە بولگونچیلك سیلش اوچون، اونڭ اچیگە اوز لری كرگوزگەن اغواگرلرگە معاش تولەش یولی بلەن اوز اچیدیكی انقلابی حركتنی تو ساشقا اورونغان جهانگرلر مستملیكە ئەللرنڭ ملی ئازادلق كورەشینی توسوش اوچون او ئەللەر ایچیدیكی اڭ قالاق تۆزۆمنی ساقلاش اوچون بارلق كوچلرینی چقریب، مستملیكەئەللەر نڭ قاراقچی عثمان، خادیوالڭ، مسعودلارغا اوخ شاش اڭ قالاق ریئاكسیون فیئودال عنصرلرنی ستیب ایلب حمایە قلیلدی. شونڭ بلەن بللە « فینانس كاپیتالی اوزینڭ ایكسپانسیسیگە ئیتتلش بلەن اڭ ئەركن دیموكراتیك و ریس— پوبلیكالق حكومتنی و هر قانداق مملكتنڭ حتی كی « مستقل » مملكتنڭمو سایلیب قو یولغان عملدارلرینی « ئەركین » ستیب ئالیدو. نو ه‌یول بلەن قولغا چوشوروردو ». (و. ئـي لنینڭ 1916 ـ یل مارت ئاییدا سیمزوال شوا

ـلەك جهانگر چلیك سیاستیگە قاریتلغان بولیشی
ـشرط . ئاللاق بولغاندن کیین مظلوم ئەللەرنڭ
ـئاز ادلق حرکیتی شو ئەللەرنڭ اوستیدیکی حاکم
ـملت ایچیدیکی عنصرلر بلەن برلکدە یالغوز لا ئچ
ـکی دوشمەنگە ئەمەس وە بەلکی شونڭ بلەن بل
ـلە مستملیکەچیلك جهانگرلك ظلوم سیاستنڭ ال
ـهامچیسی، مظلوم ئەللەرنڭ ایشلی دوشمنی بول
ـغان دونیا جهانگرلیگیگە قارشی قاریتلغان بولشی
ـشرط . ملی ئاز اتلق انقلاب ئوچون چوڭ ختا
ـیچیللك قانچە ضرەرلك بولسا ، تارملچیلیك اوزمل
ـتینی ئازاد قلیب ئالغاندین کیین باشقا ملتنی بو
ـغزەك قلش ، ایزیش شونچە ضرەر لکدور .
ـبز ملی ئاز ادلق حرکتیمز جریانیدا اوتکەن بعضی
ـبر حطالقلارنی کوز ئالدیمزغا کەلتورگەندە ،
ـاعتبار بیریب توزوتیلگەن خطالقلریمز ئەنە شو
ـنقطەدن عبارەتدور .

حقیقی خلقچیللەرنڭ حاضرقی وظیفەسی ملی
ـئاز ادلق حرکتیمزنڭ برنچی باسقوچیدا سادیر
ـبولغان ملی مسئلەدیکی خطالقلارنی تیزدن توزو
ـتوب قایسی ملتدن ایکەنلکیگە قاریماي ملت ئایری
ـماي گومیندانکسز جهانگر لرنڭ حکمرانلقسیز ملت
ـلەرنڭ حقیقی برابرلیك ئاساسیدا قوروزلغان
عملتیکی یکی خلقچل قوروشدن عبارەتدور .

1949 - یل ئییون

(6 - سان « الافاق » ژورنالیدن)

ساقلينيب قلشيغا كوچ چقريليغان طرف خلقيـ
مزنىڭ ئەركينلىك حقوقلرينىڭ دوشمنى بولماسـ
لەن كيم اونىڭغا دوشمەن بوليدو . بزنىڭ ملى
ئازادلق انقلابمزنىڭ دوشمنى خطايديكى قالاق
فيئودالىزم قالدوقلرينى ساقلاشقا اينتلگوچى
خطايديكى باشقا ملتلرنىڭ حقوقينى انكار قلغو
چى باطل كوچ حسابلنيدو .

بزنىڭ ملى ئازادلق حركتيمزنىڭ ئاساسى مقـ
صدى مستملىكەچيلك سياستنى يوقوتوش ملتـ
لرنىڭ حقيقى برابرلكينى تأمين ايتش خلقچيـ
لق سياستنى توره‌وشقا ئاشوروشدن عبارت ايـ
دى. حاضرقى كونده ملى ئازادلق حركتنى خلقـ
چيلق حركتدين ئاجرتيب ايتش فقط ممكين ئەـ
مەسدور . چونكى مستملىكەچيلك مظلوم الملرنى
ئيزيش بولاش سياستينى ياقليغوچى دونيا جهانـ
گرليكى خلقنى قوللوقدا ساقلاشقا اينتلگوچى
دونيا جهانگرليكى جهانگرليك - مستملكەچيلك
سياستنى ساقلاب قلش اوچون - دونيانىڭ قايسى
بورجەكيده بولميسون مستملكەچيلك سياستينى ساقـ
لاب قيلشقا اينتلمەكده . خلقچيلق دولقونىـ
نى سرتقا قيقب چقريب تاشلاوه‌تكن جمعيت تاشلانـ
دوقلرينى، خلق دوشمنلرينى ملى منافقلارنى
حمايه قلماقدا. ديمك ملى ئازادلق حركت غلبه
قازينيشيمن ديديغان بولسا الك اول مستملكەچيـ

تكى؛ ئوررەمچىدە ئولكولوك «عالى» بىلىم يورتلرى
بولوپ ياشلار تربيه لەنمەكتە. اما ئولار ئولكو
لوك «عالى» بىلىم يورتلريدە بىلىم ئىلىشدىن كو
زه، غولجىغە كېلىپ ئورتا بىلىم يورتىدىن بىلىم
ئىلىشنى اعلا كوروشمەكتە. چونكى، ئولكەلىك
«عالى» بىلىم يورتلرى بىلىم ئىلىشتە ئىنتىلگوچى ياش
لارنىڭ تەلەپىنى قسمەن بولسىمو قانائەتلەندۈرەلمايدۇ
ور. او بىلىم ئىلىش ئورونلرى حاضرقى احوا
لدە، علم-مەدەنيت ئوزنى صفتىدە، خىزمەت قىلالا
مايدور.

سىزلر هربر ئىدارەلرنىڭ خىزمەت چىلرى وه
شو ئىدارە ياكى جمعيتنىڭ رهبرىدور سىزلر شو
نىڭ ئىلەن بزلر گە، سىزلر وىلايتىمىزنىڭ سىيا
سى ماموری رهبرلری سىزلر. شونىڭ ئوچون بز
خىزمەتدە ئوزىمىزنىڭ رهبرلىك موقعىمىز نى ساق
لىمساق، تربيه ئالغوچىلريمىز ئالدىدە چوڭ او
يانقا قىلشىمىز موممكن.

بتمدىن ئىلگرى هربر يگىتلر انقلابى روح
بىلەن ئىلهاملانىپ، خلقىمىز قورالليق كورەشكە
ئاتلانغان دەورى لرده ئولردىن قىلشماى خلقىمز
ئوچون كچە، كوندوزلەپ خىزمەت قىلدىلار. ئاما
بتم دن اكين «امانى بولدى» «بىزنىڭ وظيف
ىمىز توگىدى» دىگەن چوشەنچىدىمو، ياكى

غولجا شهریدیکی مسئول خدمتچیلەر مجلسیدە سوزلەنگەن نطق

(6 — ئیيول)

محترەم قرینداشلاز!

شبو مجلسکە اولتورغانلار، هر بریڭز لو-
بزنیڭ غولجا شهریدیکی ئیداره جمعیت لرنیڭ
مسئول خیزمەتچیلەری سزلر. غولجا، یالغوز لاوە-
لایت مرکزی بولماسدین، اولکە بویونچە ملی-
ئاز اتلیق انقلابیمزنیڭ مو مرکزی حسابلنیدو.
مەن اویلایمەن، اولکە مسئلەسی تولوق حل بول-
غاندیمو، غولجە اوزی نیڭ سیاسی اقتصادی اه-
میەتینی و ملەنیت مرکزلیك صفەتینی یوقاتماي-
دو. غولجە بزنیڭ اولکەمزگە هر دەرجە لیك
قابیلیەلیك زامانەوی کادیرلر یتشتوروب بریدی-
غان مدنیت اوچوغی بولیدو . اومدەنیت اوچوغی-
نیڭ ئاساسینی قوروشقا هاضردینلا بارلق امکا-
نیت وە کوچیمز بیلەن تیرشماقدیمز. یعنی غول-
جیدا ئولکە مقیاسیدا کادیرلار یتیشتوروش بیـ-
لم یورتینی بەرپا قلیدوق. وە موندین کین او-
نی تخیمو راواجلاندورەمیز. هممە کزلرغە معلوم-

نیط قوربانی بولغانلیقیمیزدین بولماقسدا. همه
ایشنی شرائیطغه باغلاب قوروش بیلان مسئو
لیت سزلیك کیلیب چیقمادا. اولکولریك حرکه
مت بیلەن مناسبت لیك مسئله لرلیمو، شرائیط
غه باغلاب قویدوق. امدی اوز یمیزده بولغان
مسئله لرنی نەگه باغلماقچی میز ؟ او مسئلەنلك
برسی شخصی منفعتدین جماعت نچاولك منفعه
تینی یوقوری کوروش مسئلەسی. بوقوروق سوز
قاش بیلەنلا حاصل بولمایدیغان مسئله امەس ·
اوشبو سوزگه عمل قیلیش بیلان حاصل بولو
دیغان مسئله.

مثلا: بز ایداره خدمتچیلری عمومنك منـ
فعتی اوچون خدمت قیلیمز، عمومنك منفعتی
نی اوز شخصی منفعتیمیزدن یوقوری کوتو
ریدیغان بولساق، بزگه تاپشورولغان ایشنی
اول واقتیدا مسئولیتلك بیلەن تولیق اوروندایش
نلك سرتیدا، محنت انتظامیغه تولوق رعایه قی
لیب بلگولنگەن 8 ساعت واقتیدا تولوق ایشله
شیمیز لازم. یاشقالارنلك واقتینی اوغریلاماسلیق
اوچون ایدارەگه بلگولەنگەن ساعتدە مینوت
کیچیکمەی کیلیش و بلگولەنگەن ساعتدن مینـ
نوت ایلگری قایتماسلیق انتظامغا رعایه قیلیش
شرطلرینلك اچیگه کیریدو. اگرده خدمت واق
تیدا 24 ایدارەنلك 24 لیکەن مسئول خدمتچیـ

ئەھۋالنى شۇنداق چۈشەندىمۇ، ھەر ھالدا بىزنىڭ
ئىدارە خىزمەتچىلىرىمىز بىلىمىنىڭ
پوتاسىنى بوشىتىۋەتتى. بۇنىڭ نەتىجەسىدە
1946-يىلى 1947- يىللىرى خوجىلىق ئىشلىرىدە
كۆپ زىيانغا ئۇچرىدۇق. بىر يىلدا كەلتۈرۈل-
گەن ئۇ زىياننى تەنتەرەش ئەھۋالى يوقۇتۇپ تۈز-
قىپ سىزلىكنى ئاران ئىككى يىلدا تىكلەپ بىر ئاز
ئىدارە ئىشلىرىمىزنى يولغا سېلىپ ئالالىدۇق.

بىزدە ھازىر ئۇتۇق بىتەم ۋاقتىدىكىگە نىسبەتەن
خېلى ياخشى. دۆلەت ئاپپاراتلىرى مۇستەھكەملىنىپ
خىزمەتچىلەر نىڭ مېھنەت ئۇنۇمى ئارتتى. لېكىن
شۇنداق بولسىمۇ ئايرىم ئىدارە، جەمئىيەت خىزمەت-
چىلىرى ئۆمۈمى جامائەتنىڭ ئارقىدا قالغانلىقلىرى
بىلىنىدۇر.

ئۆتكەن يىل شىڭ جاڭ دا تىنچلىق ۋە خەلق-
چىلىقنى ھىمايە قىلىش ئىتتىپاقى تەشكىل قىلىنغان-
دىن كېيىن، دۆلەت ئاپپاراتلىرى نىڭ ئىنتىزامىنى
چىڭىتىش ھەققىدە تەكشۈرۈش يۈرگۈزۈلدى. تەك-
شۈرۈش نەتىجىسىنى كۆپچىلىك يىغىلغان ئورۇ-
نلاردا ئېلان قىلماق بولاتتى. ئەمما، بۇ بىرىن-
چى قېتىملىق بولغانلىقىدىن ئېلان قىلىشنى لايىق تا-
پمىدۇق. بۇ ھەقتە مەسئۇل خىزمەتچىلەر بىلەن
مۇزاكىرە يۈرگۈزۈپ ئۇتۇشنى لايىق تاپتۇق. بۇ-
نىڭچە، كامچىلىق لارنىڭ يۈزبېرىشى، بىزنىڭ شىرا

روشلاری بیلەنلا اوایلیسەك، بو کەمچیلیکنینگ نیا
سی ماهیتی اقتصادی زیانلاریمو اغیرراقدر.
بر مسئول خدمتچینینگ ایش واقتیدا تویلار
غە وە ضیافەتلەرگە کیتیب واقتنی اوروننسز صرف
قیلیشدن تاشقری، شونی دوراب اونینگ قول آس
تیدیکی خدمتچیلری اونینگدن آرتوغراق خد
مت، واقتینی بیکارغە صرف قیلیشی ممکین
مانا شوندای اشلرنینگ بولماسلیقی اوچون
خدمتچیلریمز دەم الیش کونلری اوز ارکینلی
گی بیلەن واقتدن قاندای فایدەلانسا یتمەیدیمو؟
مسئول خدمتچیلەردن بو ایش صادر بولغاندن
کیین اوز اطاعتیدیکی خدمتچیلەر آلدیدا تیل
قیسقە بولوب، اولرغیمو گەپ قیلالمایدیغان بو
لیوب قالیدو. شوندیق قیلیب بر ایککی ادارەنینگ
خدمت انتظامی بوزولسا، همە ادارەنینگ خدمتیگە،
دەجلی یتکوزیدو.
بزنینگ خدمتچیلریمزنینگ 2نچی دقت قیلیدیغان
جایی، منصبینی شخصی منفعتی اوچون فایدە
لینیش مسئلەسی هەمەمزغە معلوم. منصب بزنینگ
اوز شخصی منفعتیمزنی قناعتلەندیروش اوچون
بولیدیغان مسئلە، ئەمەس، بزنینگ «انقلابیە» قوز
غولیشمزدیکی سببلرنینگ بری گومینتانگ عملدار
لری ئەزەلدن حکومت منصبینی شخصی منفعت
اوچون فایدەلانیش نتیجەسیدە بارلققا کەلگەن

لەری بر اوروندا بولغان توخا باریدیغان بول سا هر بری بر ساغیدن وقت زایع قلغاندا، 24 ساعت وقت کەتب 8 ساعتلك اوزاریندی ایش وقتیدن 3 کون اوغ وولیغ ان بولسودو. مسئول خدمتچی اوزی شوندداق قلسا — اونگ غە مناسبتلك اداره و خدمتچیلەرنك قانچە کوز لەری اوغرولنیدو؟! عمومنی منفعتیگە قانچەلك زیيان کیلەر؟ موندداق اصوللر بزده یوق ئە مەس . بونی سرتیدا ادارەلەرنك استك ئالدی دا ساقلاپ ئوروپ، اشینی بتورەلمەسدن حکو متدن رەنجیب کەتکەن کشیلەرنی اوچورتوش مەکین.

لیکن موندداق زییانلرغە اعتبار قلماسلق حاللری بار. ماشینەلاشقان ئولکلرده وەقتنی شەکو ت، مینوتلاپ اولچەیدو. اگر حاضر بزدەبزخو یرلی 10 ساعتدە بر ئادەم ئاران هایدیغان بول سا، ماشینالاشقان جایلاردە — تراکتور بلەن شو یرنی 10 مینوتدە هایدایدو. اگر حاضر بز دە بر خو یرنی بغدایینی ئەتیدن کەچکیچە 4 ئادەم ئاران اورویدیغان بولسا، ماشینالاشقان جایلاردا شو بر خو یرنك ئاشلغینی بر کومبا ین 15 مینوتدە اوروپ، تیپب سوروب ئالیدو، بزغو واقتنی مینوت بلەن اولچەلمەیمز. فقط ایلی بار ئادەملەرنك ئالدیدە، ادارەلەرنك اشیکلرنی ئالدیدا انتظار بولوب ساغریب اولتو

ئىچىدە مۇستەقىل بولۇپ ھەممىنى بىردەك جاۋابقا تارتالايدىغان ئورۇن بولسۇن دېگەن مەقسەتتىن ئىبارەتتۇر. مانا شۇنداق قىلغاندا، ئو، قانۇندىن باشقا نەرسىگە ئىتائەت قىلمايدىغان ھەقىقىي ئەدلىيە بولالايدۇ. ئەگەر ئەدلىيەدە ياخشى چاپان بىلەن يامان چاپان فەرق قىلىنىدىغان بولسا، بىزنىڭ ئەدالەتچىلىك دېگەن سۆزىمىز مۇتلەق يالغان قۇرۇق سۆز بولۇپ قالىدۇ.

بىزنىڭ دىققەت قىلىدىغان مەسىلىمىزنىڭ 3 ئىنچىسى: پاكلىق مەسىلىسى. ئىدارە ئاپپاراتلىرىنى مۇستەھكەملەپ توغرى ئىش ئېلىپ بارىمىز دەيدىكەنمىز پاك بولۇشىمىز كېرەك. پاك بولۇش ئۈچۈن پارىخورلۇققا يول قويماسلىق لازىم. پارىخور، خەلقچىلىق سىياسىتىنىڭ ئەڭ ئەشەددىي دۈشمىنىدۇر. پارىخورلۇق دۆلەت ئاپپاراتىنى تۈپ نېگىزى بىلەن چىرىتىدۇ.... بىز ئۇنداق تۈپ نېگىزى بىلەن چىرىگەن دۆلەت ئاپپاراتىنى ئۆز كۆزىمىز بىلەن كۆردۇق. مەسىلەن: گومىنداڭ ئاپپاراتىنىڭ تېز ۋاقىت ئىچىدە يىمىرىلىشىنىڭ سەۋەبلىرىنىڭ بىرى ئۇلاردىكى ئەمەلدارلارنىڭ يۇقۇرىدىن تۆۋەنگە قەدەر بارلىقى پارىخور بولغانلىقىدىندۇر. ئەگەر بىز خەلق ھوقۇقىنى ھىمايە قىلىمىز دەيدىكەنمىز، پارىخورلۇققا قارشى رەھىمسىز كۆرەش ئېلىپ بېرىشىمىز لازىم بولىدۇ.

وه حلىيلان ئيشب كەتكەن ئلومنى يوقوتوش
ئيدى. اگر حاضر بز اوز منصبمزنى اوز شخ
صى منفعتيمز ئوچون فائيدەلينديغان بولساق،
انقلابيمز ئالدىدە خيانت وه خلقيمز ئالديدەچوك
جنايت قلغان بولومز. او واقتيدا بزنى هيچ
كم كوچورمەيدۇ وه تاريخيمزغه قارا يوز بو
لوپ كيرەمز. شونك اوچون اونداق شخصيلەر
بلەن بزنك جماعتچيلكيمز حسابليشب ئاليدو.
عمومەن بزنك اداره خدمتچيلرى خلق منفعتىنى
شخصى منفعتدن يوقورى بيلب ايش ايليب بري
شى كيرەك. حاضرقى واقتدا بر مونچه اداره
لر اوستيدن شكايتلەر بار. حقيقەتەنمو اغيرراق
قارينيساق اورونلوق شكايتلەرمو بار. بزده اون
داق شكايتلەرگه اورون بولماسلقى لازم ايدى.
چونكى بز پوتون اشنى عدالتلك؛ ساسيدا قوره
واتيمز دەب كليواتيمز.
ئالاياى بزنك عدليەنى: [illegible]
حقنى قانون تارازيسيدە اولچەيديغان جاى دەب
حسابلايمز. مانا شو اولوغ وظيفەنى عهدە [illegible]
چيققان؛ واقتيدا ئو عدليه حقيقى [illegible] بولي
دو. بشونداق بولماي ئونك عدليه بولوشى
ممكن ئەمەس.
حاضرقى واقتدا بز عدليەنى [illegible]
اورونديماقتيمز بزنك ئاساسى [illegible]

اگر بر ملتلرنىڭ عملىيتدىكى برابرلىگىنى تامىن ايتىمەن دەيدىغان بولساق ، اگر هـر ملت قرىنداشلار اوز ملتىنىڭ منفعتى اوچـون خدمت قلىمەن دەيدىغان بولسا ، ملتچىلىك ، قبىلەچىلىككە قارشى قاتتق كورەش ايلىب بريشلەرى لازم بولىدو . كم ملتچىلىككە قارشى چىقمىسا ، اوز ملتىنىڭ ئەركىنلىگى اوچون چىقىشقان بولىدو .

بز اوتكەن يل بر خطا قىلدوق ، بو بولسىمو بز ادارە خدمتچىلرىنىڭ خصوصى تجارەت بلەن شغوللنىشى اوچون قسمەن يول قويـوب بەردوق . اما تجربىدە ادارە ئاپپاراتىنىڭ خدمتلرىگە خىلى يمان ئاەثىر قىلدى .

اگر بز ، بزنىڭ ادارە ئاپپاراتلرىمز ساغلام بولسون ، خلق منفعتى اوچون اشلىسون دەيدىغان بولساق ، ادارە خدمتچىلرىنىڭ اوزلـرى خصوصى تجارەت اشلرى بلەن شغوللنشقا يول قويوشىمز ياريمايدو .

ئەڭ ئاخرىدا دولت ئاپپاراتىنى مستحكمـلەش اوچون بريلگەن تاپشوروقنى اوز واقتىدا بجربش مسئلەسى توروردور . بعضى خدمتچىلەر اوزلرىندە تەشكىللىنىشى ناچار بولغانلىقى اوچون بريلگەن تاپشوروقنى جتى بر نچە ئاى

سوزده خلقچىلق دەپ واقىراپ عملىتده پارا خورلوق بلەن زەھرلەنگەن دولت ئاپپاراتى بو لىدىغان بولسا، او واقتدا خلقچىلق بولمايدو. او خلقنى ئالدايدىغان يالغانچىلق بولىدو. ئاندىاق ئاپپاراتى بار دولت مستحكم بولمايدو. اوندىاق حكومت قومنىڭ اوستىگە سالغان عمارەتگە اوخشاش بولىدو.

بز ئەمدى تشويقدىن عملىتدە، چارە كوروش كە اوتوپ پاراخورلوققا قارشى رەحمسزرەوشدە قطعى كورەش ايلىپ بېرىشىمز لازم بولىدو.

وە شونى كوزدە توتوپ ئادەم حقوقىنى دەپ سەندە، قلىدىغان عبدالستزلانىڭ نىگزى بولغان پارا خورلوقنى خلقنىڭ ئەركىنلىك حقوقلىريغا قصد قلغوچى باطل قارا كوچ دەپ بىلىپ اونىڭغا قار شي جهاد اعلان قلىشىمز لازم.

ينە بر دققت قلىدىغان مسئلە : ملتچىلىك ، ئوروقچولوق ، قبيلەچىلىك مسئلەسى . ملتلرنىڭ عمومى يوكسەلىشىگە چوڭ ملتچىلىك قانچە ضرەر بولسا ، تار ملتچىلىكمو شونچەلىكلا ضرەرلىك ،

حقيقى ملى ئازادلق انقلاب — ملتنىڭ ملت اوستىدىكى حكمرانلىغىنى يوقوتوشقا قاراتىلغان بولوپ ملت اوستىدىن حكمرانلق اورنوتىشنى مقصد قلمايدو .

كوچەيتىپ، كامچىلىقلەرنى يوق قىلىش بىلەن
بولدىن كېيىن ۋىلايەت بويىچە ۋىلايەتلىك تەشكىل
هەيئەتلەر تەشەببۇسى بىلەن دولەت ئىدارە ئاپپاراتىنى مۇس-
تەھكەملەش ئۈچۈن دائىمى سۆھبەتلەر قىلىپ تۇرار-
دەپ ئۈمىد قىلىمەن. (گۈلدۈروس ئالقىشلار)

خلاصە

عمومى دولەت ئاپپاراتىنى مۇستەھكەملەش ئۈ-
چۈن هەر بىر مەسئۇل خىزمەتچى مەھنەت ئۈنۈمىنى
ئاشۇرۇشقا تىرىشىشى كېرەك.

خىزمەتتە كامچىلىقلارنى يوقۇتۇش ئۈچۈن
توغرى ساغلام تەنقىدنى رواجلاندۇرۇپ ئۆز-
ئۆزىنى تۈزەش ئىشىنى يولغا قويۇش كېرەك.
ئىدارە ئاپپاراتىنى مۇستەھكەملەپ خىزمەتنى ئالغا سۈ-
رۈشىدە تەكشۈرۈش ئىشىنى يولغا سېلىش كې-
رەك وە تەكشۈرۈش نەتىجەسىدە كۆرۈلگەن كام-
چىلىقلارنى ۋاقتىدا يوقۇتۇش كېرەك. بىزنىڭ بۇ
گۈنكى كۈندە ئىدارە ئىشلىرىنى تەرتىپكە سېلىش ئۈچۈن
دىققەت قىلىدىغان مەسئەلەلەرىمىز ئەشۇنىڭدىن عبارەت.

مەن ۋىلايەتنى، بىزنىڭ مەسئۇل خىزمەتچىلەرىمىز
بۇ مەسئەلەلەرگە ئايرىم ئەهمىيەت بېرىپ ئىشقا جەل-
دى قاراپ بىزنىڭ دولەت ئاپپاراتلىرىمىزنى
ساغلاملاشتۇرۇشقا وە خلق منفعتىگە مۇۋاپىق ئىش
قىلىشقا بارلىق كۈچلىرىنى ئايىمايدۇ. بۇنىڭغا
ئىشىنىمەن. (گۈلدۈروس ئالقىشلار).

1949-يىل، ئاۋغۇست («ئىتتىپاق» ژۇرنالى 8-سان

لارغا قلەر سوزوش ئشلەری صادر بولدی،
بزدە خالق توزومی ئەمەس ، ادارە باشلی قی مستبد ئەمەس ... فسقیسی مالیەنڭ باشلیقی بلەن باجگری برابر حقوقلوق. لیکن باجگەر «...مەن مالیە ادارە باشلیقی بلەن برابر حقوق لوق ایکەنمەن » دەپ اوزینڭ باشلیقینڭ تاپشو روغینی بجرمەیدیغان بولسا ، او خلق منفعتی گە خلاف اش قلغان بولودر. بزنڭ خدمتچی لاریمز برابرلك بلەن انتظامیق مسئلەسینی فرق قیلالەشی کرەك. باشلقنڭ تاپشوروغینی اوز واقتیدا اورونلیماسلیق، انتظامسزلق بولودو. شونڭ اوچون هر بر خدمتچی خدمتگە اوزی نی — جلب قیلب دولت اپپاراتینی مستحکملەش اوچون تیریشوش کرك بولودر. خدمت واقتی نی بوشتا صرف قیلش خلق منفعتیگە قارشی اش دیگەن بولودو.

حکومت، خدمتچینڭ خدمتی اوتوغلوق بول سون، لەن سلامتلیگی یاخشی بولسون دەپ اونوڭغا اشلەش دەم ئلش شرائطینی توغدو روپ قا تیریشتاقلدا. یقندا خدمتچیلرنڭ دەم ایلش عمومی قاعیدەسی قبول قیلندی. ئەمدی دولت مجنت انتظامینی ینە جدی . یور گوزیمز. شو نڭ اوچون خدمتچیلر ارا صمیمی همکارلقنی

كى زەنجىرىنىڭ بىر ھالقىسىنىڭ ئوزولگەنلىگى—
نى وە مەھكوم ئەللەرنىڭ ئەركىن ياشاش ئىمكا
نىيەتى باراليغىنى ئىسپات قىلىدىغان غايە ئىدى:
شونىڭ ئۈچۈن ئامېرىكا جاھانگىرلىگى ھىلاكەت
ئالدىدا تۇرغان رېئاكسىيون گومىنداڭنى ھىما
يە قىلىپ، ئونىڭ بىلەن بىرلىكتە بىزنىڭ خەلقىمىز
قولىغا ئالغان ئەركىنلىك ھوقوقلارنى تارتىپ
ئېلىشقا قارىتىلغان ئىغۋا، رېئاكسىيون چارىلىرى—
نىڭ ھەممىسىگە بىۋاسىتە قاتناشتى.

بىز مەھكوم ئەللەرنىڭ ئەركىنلىك ھوقوق ئېلى
شىغا جاھانگىرلەرنىڭ ھەرگىز ھېچ قانداق شارائىت
تە راضى بولمايدىغانلىغىنى، بىلىپ تۇرۇپ،
«ساق — قانلىق» ئاق تەنلىك جانابلارنىڭ قا
را تەنلىك سېرىق تەنلىكلەرگە قىلىدىغان مۇئامىلە
سىدىن خەۋەردار تۇرۇپ ساددىلىغىمىزدىن بىزمە—
لەيىز كېيىن ئەنگلىيە، ئامېرىكا، «سىياھەتچىلىرى
گە» غولجا — تارباغاتاي يوللىرىنى كەڭ ئېچىپ
قويدۇق.

غولجىغا كەلگەن ئامېرىكا «سىياھەتچىلىرىدىن»
بىرى، ئامېرىكانىڭ ئورۇمچىدىكى كونسولى پاكس
تەن غولجىدىن قايتىپ ئورۇمچىگە بېرىشى بىلەن
رېئاكسىيون خىطاي گومىنداڭچىلىرىگە، دېمەـ
نىڭ-غولجىدىن ئالغان تەسىراتىم: 3 ۋىلايەت
خىطاي يېرىگە ئوخشىمايدو. چونكى ئو يەردە

بزنىڭ ملى ئازادلق انقلابيمز وە اتفاق

حاضرقى دەور — دونيا جهانگيرلىكىنىڭ غا لبچرلاشقان فاشيزم باسقىنچىلىغىغا ئوتكەن وە بتون دۇنيا اجتماعى وە ملى، ئازادلق انقلابلارنىڭ غلبەلىك يوروشلارى نهايەت تزلك بلەن كوكلەپ كيتەپ بارغان دەوردور.

بو دەورمو قانداق جهانگيرلىككە، فاشيزمغا قارشى قاريتلغان انقلابى حركت كيشىلىك جەمىيتىنى بو قورىبر باسقوچقا كوتوروديغان تراقى حركت بولودو.

گومينداڭ خطايى بزگە نسبتەن نەشەددى مستملىكەچى جهانگير دولت بولوپلا قالماستىن او، دونيا جهانگيرلىكىنىڭ مالىي بولغاشقا، بزنىڭ اونگغا قارشى كوتەرگەن ئوز— غولاچمزنىڭ غلبەسى يالغوز بزنىڭ خلقمزنىڭ ئەركىنلىك حقوقلرىنى تامين قلبلا قالماستىن (و) كيچىك مقياسدا بولسىمو، بتون دونيا مستملىكەچىلىك — جهانگيرلىك توزومىلدى

كوچى بلەن ئاغدۇرۇپ تاشلاش وە يولنى پاكىزە ساقلاپ تۇرۇش ئوچۇن خلقمزنىڭ صادىق وە ايلغار فكرلك فرزندلرىنىڭ اويۇشقان سياسى تشكيلاتى بولوشى كيرەك ايدى.

- 3 ويلايتنىڭ ئازاد بولغان واقتيدن تارتيپ بتەگەقدەر وە بتەيتىن كۈنىنكى تجربە ساواقلىرى بزنىڭ مونداق بر تشكيلاتقا محتاج ئكەنلىگەمزنى، ئسپاتلەيدى. شونىڭ ئوچۇن ئوتكەن ييل بر نەچە ئاوغوستدا اولكە خلقمزنىڭ ايلغار فكرلك خلقچى عنصورلرى غولجا شهريگە توپلونوپ بر سياسى تشكيلاتنى قوروشنى لايق تاپدى خلقمزنىڭ كوتكەن اوميد ئارزولرىنى تامەن قلش اوچون كورەش ايلىپ برىشقا قاريتلغان تشكيلاتيمز ايشنىڭ موافقيتليك بولوش اوچون قانداق بولوشى و قانداق يول بلەن برىش كيرەك ؟

شنجاڭدا تنچلق وە خلقچىلقنى حمايە قلش اتفاقى قورولغىنيغا بر يىل بولدى، تشكلاتيمز ياڭغوز ئازاد 3 ولايتلردىلا ئەمەس، بلكە، اونىڭ سرتىدىكى، خلقمزنىڭ محبت وە حرمتيگە ايگە بولدى. موشو بر يل اچيدە اعضالرى- مز سانى 50 مڭغا يەتتى. ئيخ، اوزى گو- دەك بو تشكيلاتيمزدين خلقيمز رهبرلك كوتيدىغان بولوپ قالدى. شونداق بولغانلىقدين كين

خطای گومیندانىڭنىڭ ياريغى يوق ايكەن »
دیدی . غولجیغا كلب گومیندانىڭ ياريغىنىڭ
يوقلىغىغا سەپ — سەلب باشقا هيچ نرسىنى
كورمەی قايتقان « خلقچىلق - »پاكستان اقنـ
لىرىدىن بزنىڭ ايزىلگەن خلقمز نيمە كوتوشـ
شى ممكىن ؟

شونىڭ اوچون بزنىڭ خلقمزنىڭ اوز كەركـ
ليكينى ، اوز قولیغا ايلىشى ، ملى ئازادلق انقـ
لابیمزنىڭ ، غلبەسىنى تامىن قلىش اوچون خلق
چىلق بولمىدىن باشقا يول بار دەپ ايزدیگوچیلر
ملى ئازادلقيمزنىڭ دوستى بولالمايدو .

ملى ئازادلق انقلابىمز — خلقچىلق صف
بلەن برلكى ، جهانگير چىلك سىتەمليكە چيارنىڭ توزومە
گە قارشى كەسكين كورەش ئاپ بريش يولى
بلەنلا غلبە قازانغوسىدور .

ليكين غلبە سەری توز ، هيچ قاماق توسـ
قوللوق يوق . تاش يول ياسالغان دەپ حسا
پلاش ياريمايدو . اونىڭ عكسىچە ئنقلابى خلقچ
اق كوچ قانچە غلبە قازانسرى — ريماكسـ
يون باطل كوچنىڭ شونچە توسقنلىقغا دو
چار بولودور . شو توسقونلارنى او وەقتـ
دە كوروب ملى ئازادلق انقلابىمزنىڭ غلبە ايلـ
قلەمەيگە يوتلاسالىق بولماسلىقى اوچون
اولارنى واختىدە خلقمزنىڭ برلەشكەن

دونيا جهانگيرلىگىنىڭ بىزنىڭ ملى ئازادلىق انقلا-
بى صفيمزگە اولگونچەلىك سلب، اوتوقلىرىمز-
نى يوقىغا چقرىشقا قارىتىلغان سياسىتىگە يول
برىپ، جهانگيرلارنىڭ اولكەمزگە ايوەتىلگەن ئا-
گىنتلىرىغا (3 افندى و اولارنىڭ شايكىسىغا) ئىب-
تىدن مراسمەچىلىك قىلشنى يا قليغوچى و عامە
وى سياسى تشكيلات قوروش مسئلەسىدە بىزنىڭ
تشكيلاتىمزنىڭ باشلانغىچ قىسمى، ايشەنچسىزلىك
بلەن چوچۇلوق قىلغوچى، بعضى بر بولۇكلەرىمز
نىڭ اور قارشىنىڭ نا توغرى ايكەنلىگىنى رەد قىلا
لماسلىق قاتتىقلار بلەن اسپاتلىدى. ئەملى بىزنىڭ
تشكيلاتىمز ملى ئازادلىق انقلابىمزنىڭ يولباش-
چىلق رولىنى اوينىيەلمەيدىغان بولسا ئەلى
ئازادلىق كورەشىگە ئاتلانغان بىزنىڭ ايزىلگەن
خلقمزنىڭ ئالدىنقى صفلىرىنى اوتەتلىك وظيفە
سىنى اورونلىيمىغى لازم بولودو.

خلقىمز اوزىنىڭ ئازادلىقى اوچون بەلى
محكم باغلاپ ئاتلاندى. ليكن دوشمەنلىكنىڭ ئا-
لىغا قارشى چىقىپ برنچى توقونوشلىرىكى جەڭ-
نى اوز ئوستىگە ئالىدىغان ئونىڭ ئالدىنقى صف-
لىرىكى ئوترەدى بولماي، كورەشنى ماهيرلىق
بلەن دوام قلدوروش ممكن ئەمەس ئەنەشو
دوشمەنلەرنىڭ ئالدىغا چىقىپ برنچى جەڭنى اوز
ئوستىگە ئالىدىغان وە جەڭ مەيدانىنى ئالدىن

بزنلڭ تشکیلاتیمز خلق عاممەسینی تشکیل قلەی
غی، اونی سیاسی جهتدین ئاقارتەیغی و عموم
نلڭ منفعتی اوچون کورەشکە دائیمی حاضر
بولوشینی ئاولاپ بارەیغی و مستملیکەچیلیك
جهانگیرچیلك سیاستیگە قارشی رەھمسیز کو
رەشکە باشلیەیغی لازم بولودو. او، بزنلڭ، اول
کیمزدیکی هەمە ملتلرنلڭ، ئەرکین وە برابر
حقوقینی تامین قلشقا قاریتلغان سیاستینی عە
مەلدە چین حقیقتچیلك بلەن حمایە قلپ ملتلرنلڭ
برلیك ایتفاقینی مستحکەملەش اوچون هارمای
تالمای چلیشیش کیرەك بولودو.

ملی ئازادلق حرکیتیمزنلڭ، غلبەلك اوتو
لرینی سانقلاپ قالماق وە اونی کیڭەیتیپ ریـ—
واجلاندوروپ ملی ئازادلق انقلابنی ئاخرغەقدر
ایلپ بریش اوچون فیداکارلق بلەن کورەش
ایلپ بریش لازم بولودو.

دونیادیکی باشقا مملیکتلرنلڭ تجربیسی وە
اوزیمزنلڭ ئازادلق حرکتیمزنلڭ، تجربەسی —
ایزیلگەن محکوم خلق جنگیوار سیاسی تش
کیلاتسز مستملیکەچی حاکمیتینی ئاغدوروپ
تاشلاپ، یوقوریدیکی وظیفەلرنی ئارتقوروش
ممکین ئەمەسلیکینی و ئازاد خلقچل توزومنی
موجود قلالماسلقینی اسپاتلیدی.

تشکیلاتیمزنلڭ، بر یللق ایش تجربیسی —

لرنڭ جمعيت ترققيات قانونلرىنى بىلىشى، بل
مەي تورۇپ ئىشلىتىشلىك وە انقلابنڭ رەھبرلك
وظيفەسىنى ئوتىيەلمايدىغانلىقىنى ئسپات قىلدى،
ئگر بىز جمعيتىمىزنڭ ئايرىم خصوصيەتلرى بلەن
حسابلاشماي، خلق عاممىسىنڭ طلبىنى بىلمەي
ملى، ئازادلق انقلابىدا يولباشچىلىق قىلىمەن دەي
دىغان بولساق، بىز قاپ-قاراڭغودا قارا ياپم
حركت قىلىپ ئازىپ، تەنتىرەپ قىلىمىز احتمال
مسئلەسى ئو ۋاقتدا ماي ئازادلق انقلابىمىزنڭ
اشدى دوشمىنى بولغان، ملتچى، گومىنداڭ خطاي
ىنڭ قولچىلىقىدا ساقلاپ يورشنى مقصد قىلغان
جهانگرلەرنڭ اولكومزگە ئىيوەتكەن ئاگىنتلىرى
ئوستون كىلىپ، ملى ئازادلق انقلابى حركتى
بىز مغلوب بولوشى تورغان مسئلە. بىز خلق
عاممىسىنى توغرى اولغا باشلايالايدىغان
بولساق، اوزىمىز توغرى ئلغار انقلابى نظريە
بلەن قوراللىنىپ، خلق عاممىسىنىڭ اولارنىڭ
خبردار بولوشى وە ئىگەللىشى ئۈچۈن چالىش
ىلىپ بيريشىمىز لازم بولودو.

بىزنڭ ئزاقىمىز يالغوز ئالدىنقى صفدىكى
كورەشچى بولوبلا قالماستن ئوتشكىللەشكەن
كورەشچى بولوشى شرط. چونكى، تشكىللە
كەن بىزنڭ كوچى تشكىللەشمىگەن مىڭلىق
كوچىدىن ئارتوق بولودو. بونى يقىنقى تارى
خىمزنڭ بر مثالى بلەن كورسەتوشكە بولودو.

تەكشۈرۈپ دۈشمەننىڭ قانچىلىك ھازىرلىق قىلغان
لىقىنى ئالدىن خەبەر تېپىپ، ئاممىنى چوڭقۇر جەڭ
گە مەكمەل ھازىرلىق بىلەن ئېلىپ بارالىغان ئال
دىنقى، ئەترەتلىك ۋەزىپەسىنى، بىزنىڭ تەشكىل قىل
غان ئەترەتلىرىمىز ئۇتۇشى دەپ ئويلايمەن.
ئاممىنى مەكمەل ھازىرلىق بىلەن چوڭ جەڭ
كە باشلىماق ۋە ئۇنىڭدىن غەلىبىلىك چىقماق ئۈ
چۈن جەڭگە باشلىغان كامانىدىرلار ئۆزلىرىنى
نىھايەت ياخشى ئوستا، ھازىرقى زامان ئۇرۇش
قوراللىرىنىڭ ھەممىسىنى ياخشى بىلىدىغان — ئوت
كەن زامان ۋە ھازىرقى زامان ئۇرۇش ئۇسۇ
لىنى ياخشى ئۆگەنگەن ئادەملەردىن بولۇش
لىرى شەرت. ئەنە شۇنداق ئەسكەرلەرنى قوشۇنلارنى
دۈشمەنگە قارشى ۋە قاپلاپ باشلاشنى بىلىشى
ئاللاق بولغاندىن كېيىن بىزنىڭ ئەترىتىمىز
يولباشچىلىق ۋەزىپەسىنى ئۆتىيەلەيدىغان
بولسا، ئۇ، ئىنقىلابى نەزەرىيە بىلەن قوراللانغان
بولۇشى شەرت. چۈنكى: «ئىنقىلابى نەزەرىيە
سىز ئىنقىلابى حەرىكەتنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس»...
ئىنقىلابى حەرىكەتنىڭ ئالدىنقى سەپلىرىدىكى جەڭچىلىك
ۋەزىپەسىنى پەقەت ئالغا ئىنقىلابى نەزەرىيە بىلەن قو
راللانغان كۈرەشچى ئورۇنلىيالايدۇ.
دۇنيانىڭ ھەممە جايلىرىدىكى ئىنقىلابى حەرىكەت
لەر تارىخى، شۇ جايلاردىكى ئىنقىلابى تەشكىلات

قىلالايدو. كوچ بىرلىكدە بولغانلىقى ئو، ھەرىكەت
بىركىلدو، موشونداق بىرلىكنى ساقلىماق ئوچون
قاتتىق تشكىلاتنىڭ ئىچىدە دوشمەننىڭ بولوشىغە
كىتمەس ئەمەس... ئەكسىنچە تشكىلات دوشمەن بىلەن
وەھشىيانە چىلىشىپ ئىلىپ بېرىش يولى بىلەن تاۋلىنى
نىدو. شونىڭ ئوچون بىزنىڭ نظامنامەمىزگە خلق
دوشمەنلەرى ئىتتىفاقا قبول قىلىنمايدو. دىگەن ماد
دە كىرگوزولدى. دوشمەن ئىتتىفاقىمىزنى ئىچىدىن
پارچىلىماق ئوچون ئىچىمىزگە كىرىپ ئوروب
بىزگە قارشى ئىشلەيشى مومكىن. ئىنقلابلارنىڭ
سورىنى قىلىپ، يوزىدىكى نقابىنى ئىلىپ
تاشلاپ خلق ئاممىسى ئالدىدا ئونى راسوا
قىلىپ سەپىمىزدىن سىقىپ چىقىرىشىمىز لازىم بولودو.
ئەگەر بىزنىڭ تشكىلاتىمىز خلق ئوچون خدمت قىلى
مەن دەيدىغان بولسا، خلق دوشمەنلىرىنى قو
غوشى وە ئولارنىڭ خلققە قارشى ئىشلەيشىگە
يول قويماسلىغى اوچون وە خلق ئاممىسىنىڭ
منفعتىنى حمايە قىلماق ئوچون خلق ئاممىسى
بىلەن مەھكەم باغلانغان بولوشى شرط. خلق ئام
مىسى بىلەن مەھكەم مناسبەتدە بولوپ، ئونىڭغا او
زىنىڭ (خلق ئاممىسىنىڭ) منفعتىنى حمايە قىل
ماق ئوچون قانداق قىلىپ چىلىش ئىلىپ بېرىش
كېرەك ئىكەنلىكىنى ئوگىتىپ بىرىش بىلەن
بىللە كوندىلىك ئىشلىرىدە دائىم ياردەمدە بو

ھەممىڭىزنىڭ خەۋەرى بار: پەنجىم ۋاقەسى
تېخى ئەسلىدىن چىققىلىدەك بولمىدى. بىز تېخى
غولجىنىڭ پىرىمىنى ئىگەللىگەن چاغدا پەنجە
گە يېقىن كېلىپ قالغان سان جەھەتىن ۋە قو
رال جەھەتىن نىچە ئون ھەسسە ئارتۇقلىقى بار،
براق، نېمە ئۈچۈن سوقۇشالمىغانلىقىنى بىلمەي
دىغان گومىنداڭنىڭ داشقاق عسكرلىرى بىزنىڭ
بىر روح، بىر ئىتتىپاقلىق، بىر مقصد بىلەن تشكىل
لەشكەن، نېمە ئۈچۈن سوقۇشالمىغانلىقىنى نەھا
يەتى ياخشى بىلگەن ئاز سانلىقى غىيرەتلىك اوغ
لانلارىمىزنىڭ قارشىلىقىغا چىداش بېرەلمەي، بىز
گە ھجومغا كەلگەن توزغۇن عسكر بىت-چىت
بولوپ يوقالدى. قورال سايمان ۋە ئوق دا
رىلار بىلەن بىزنى قوراللاندۇردى. ئانا بۇنىڭ
غا اوخشىغان بولىغەن تارىخ تجربەلىرى تە
كىللىنىشكە و بىرلىكتە حركت قىلىشقا ئۈندەيدۇ
دۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىزنىڭ ازقايمىز بىر لطامدا
مىسى بار، بىر سياسى يولى بار، ھەمە اعضا
لار ئۈچۈن اوخشاش برابر مجبورى انتظامى
بار تشكىلات بولوشى لازم. شۇنداق بولغاند
نە ئازچىلىق كۆپچىلىكنىڭ قرارىغا اطاعت قىلى
دىغان، تۆۋەنكى ئۈستۈن يوقۇرقى اورونغا بوي
سۇنىدىغان تشكىلات بولوپ، بۈتۈن تشكى
لات ياللۇز عادەتلىكىدەك بىرلىكتە حركت

لىغىنى، چىن كۆڭلى بىلەن خاھلايدىغان بولسا،
ئۇ خەلقچىلىق سىياسىتىنى تورموشقا ئاشورولىشى،
ئۈچۈن كۈرەش ئېلىپ بېرىش لازىم بولودو. خەلق
چىلىق سىياسەت ھەممە مىللەتلەرنىڭ بىرلىكىدە مۇستەبىتكە،
مۇستەملىكىچىلىككە، جاھانگىرلىككە قارشى ئەزىمەتلىك كۈ
رەش ئېلىپ بېرىش نەتىجىسىدىلا ئوتۇقلۇق بو
لوشى مۇمكىن. مىللەتچىلىك ھەممە مىللەتلەرنىڭ بىرلىك كۈ
چىنى تەشكىل قىلالمايدو. ئۇ، مىللەتلەر ئارىسىغا
زىددىيەتچىلىك ئوتىنى ياقىدو، باشقا مىللەتنىڭ ئۇ
نىڭ (مىللەتچىنىڭ) مىللىتىگە دوشمەنچىلىكىنى ئارت
تورودو. مىللەتچى مەنتىق كۈچىگە بىنائەن ئۆز مىللىتىدىن
چىققان مىللى مۇنافىق، مىللى سەتقۇنلارنىمۇ ھىمايە
قىلىشى لازىم بولودو، ئۇنداق بولغاندىن كېيىن
مىللەتچىنى ئۇ يول تۈپ-توغرى مۇستەملىكىچى جاھا
نگىرلەر لاگېرىغا ئېلىپ بارىدو، شۇنىڭ ئۈچۈن مىللەت
چىلىك يولىغا تۈشۈپ قالغان تەتونىڭ مارشاللىقى،
دىن جاھانگىرلەرنىڭ .. ياللايدىغان، ئۇلارنىڭ
چىرىپ كېتىپ بارغان بەدەنلىرىنى يوپۇپ يۈ
رىدىغان ئىچىدىغان بىر ئاددى مالايغا ئايلىنىپ
كەتكەنلىكىگە تەئەججۈبلىنىشنىڭ ئورنى قالمايدو. دې
مەك، ھەر كىم ئۆز مىللىتىنىڭ ئازادلىقىنى خالاي
دىغان بولسا، ئۇ، باشقا مىللەتلەرنىڭمۇ ئازاد
لىقى ئۈچۈن كۈرەش ئېلىپ بېرىش لازىم بولو
دو. شۇنداق بولغاچقا ئۇ مىللەتچىلىككە قارشى
رەھىمسىز كۈرەش ئېلىپ بېرىش شەرت بولودو.

اوشى لازم بولودو. بزنك تشكيلاتيمز خلق عامميسى بله‌ن ارلگه‌ن كوچلوك تشكيلات بولالايدو، بونى بزنك تشكيلات اعضالريمز هرگز نه‌سدن چقرش يارىمايدو. بزنك بر مونچه بولداشلريمزدا خلق عامميسىنى مه‌نسيتمه‌سلك خلق عامميسيگه يوقوريدن تورو قاراشلق وه «خلق عامميسى ضيالىغا قدر نوسه‌لمه‌يدى. نولار هيچ نرسينى بلمه‌يدو» ده‌ب قاراشلار بار. اولار مطلق خاتا وه ناتوغرى نظريه‌لردن كيلب چققان كوز قاراشلاردور. خلق دانشمند بز دانشمند بوليمز ده‌يديغان بولساق، خلق عامميسيدن اوگرنوشيمز لازم بولىدو.

يه‌نه بزنك ئايرم دقت قليديغان بر مسئله‌مز ملت مسئله‌سى، ملت مسئله‌سى هر بر ملتنك عمليتده‌يكى برابرلكينى تأمين ايتيش بله‌ن بولوديغان مسئله. ملتله‌رنك عمليه‌تده‌يكى برابرلكينى تأمين قلماسدن توروب يه‌نه‌ر نرسه روندا ملت ساتقينلريدن بر نيچه‌سى ... چيقنى اولتورغوزوپ قويغانلق بله‌ن حل بولوديغان مسئله ئه‌مه‌س.

ملتله‌رنك عمليه‌تده‌يكى، حقيقى برابرلكينى تأمين ايتيديغان بر يول بار، نو خلقچيللق يولى، نوندن باشقا هيچ قنداق يول يوق. ناتداق بولغاندن كيين هر كم اوز ملتينك ئازاد

لىوروپ، قۇللۇق زەنجىرىنى پاچاقلاپ تاشلاپ، ئار گىن ھەممە بىرابەر ھوقۇقلۇق، توق بەختىيار ھايات قۇرۇشتىن ئىبارەتتۇر. بۇ يولدا تورغۇنلىغان تۇسقۇنلۇق ۋە قىيىنچىلىقلارغا دوچار بولۇشىمىز تۇر غان مەسىلە. لېكىن بىزنىڭ ئىتتىپاقىمىز ئولكىنىڭ دائىم لىق ئىنچلىقى ۋە خەلقىمىزنىڭ تەركىبىنىڭ خەلقچىلىق ھوقۇقلارىنى ساقلىماق. ئۇچۇن خەلق يولىدا قۇربان لار بېرىشكە راضى بولۇپ، خەلقىمىزگە سەداقەتلىك بىلەن فىداكارانە كۆرەش ئېلىپ بارغۇسىدۇر. ملى ئازادلىق ئىنقىلابىمىزغا توغرى يولباشچىلىق قىلىپ خەلقىمىزنى خەتەرسىز توغرى يول بىلەن ئوزى نىڭ پارلاق بەختلىك ئىستىقبالىغا ئېلىپ بارالايدىغان بولسا، ئىتتىپاقىمىز خەلقىمىزنىڭ ئارزۇ- ئومىدىگە موا فىق ئوز زىممىسىگە يۈكلەنگەن مۇقەددەس ۋەزىپىسى نى ئورۇنلىغان بولىدۇ.

1949 - يىل ئاۋغۇست («ئىتتىپاق» ژۇرنالى، 8 - سانىدىن)

ملتچىلىك بىلەن خلقچىلىق بر جايدا بولالا
مايدو. ياكى اوز ملتىنى، ئازادلققا چقرش ئو
چون خلقچىلىق صفده كورەش ايلىب بېرش
لازم بولودو، ياكى جهانگرلەر بىلەن بر صفده
مستملىكچىلىك توزومنى ساقلاب قلش اوچون
اوز ملتىنى قوللوق زەنجىرىده ساقلاب بېرش
ئوچون ملتچى بولوب كورەش ئېلىب بېرش
كېرەك بولودو هېچ قانداق اورتا يول يوق
وە بولوشى ممكىن ئەمەس. اگر بزنىڭ اتفاقى
مز اولكەمزدىكى ملى ئازادلق انقلابغا يول
باشچىلق قىلىمەن دەيدىغان بولسا، ملتچىلككە
قارشى رحمسز كورەش ايلىب بېرش لازم بولودو.

بزنىڭ اتفاقىمز تشكىل بولغىنىغا تېخى ئا
ران بر يىل بولدى. اتفاق اوزىنىڭ گودەكلك
دەوريدىن تېخى اوتوب كەتمەلگىنى يوق. شونداق
تمو اگر بز اتفاقىمزنى ساغلام بولسون، داغىي
ئېدىغان بولىشنى بىلىب، مركب ابغر شرائطلرده
تينيمەى تەجرىبەلى خلقنى توغرى يولغا باشلى
يالايدىغان، تشكىلات بولسون دەيدىغان بولساق
ئونى گودەكلك واقتىدىلا شو يولدا تربيە
قىلىب، ئېلىب بارمقىمز لازم بولودو.

اتفاقنىڭ ئالدىدىكى اولوغ وظيفەسى اولكو
مزنى عصرلەر بويى قاپلاب ئالغان قارا تومان
نىڭ چقرىپ، خلقىمزنى محكومىيەتچىلكدىن قوتول

يى يورگوزولگەن يرلك ملتلرنى كەمەيتش ،
ئيزيش اولارنىڭ عرف — عادەتلرينى دەپسەنلە
قلش مانجو - خطاى ملتلرينى ئازا قانلق،عالى
مرتبەلك يرليك خلقلر اوستيدين حاكملق قلش
اوچونلا ياريتلغان ملتلر، يرليك خلقلر بولسا او
لارنىڭ قارا خزمتينى قلش او چونلا ياريتلغان
دەب قاراش سياستى اولكەمزديكى خطاى ملتى ئارا
سيدا، يرليك ملتلرگە يوقريدين قاراشدا اوخ
شاش حركتلردە ئاز تاءثير قالدورمدى —
دەب ايتالمايمز. بو سياست نتيجەسيدە يرليك
خطايلارنىڭ اوزينى چوڭ كورسوتوش باشقيلر
نى توبەن كوروش و تكبرلكى ئاز ئەمەس
ايدى.

بونى اوچون بز انقلابدين ايلگركى چوڭ
شڭخوا ديگەن زاووددا بولغان بر واقعەنى
مثال ئالساق كفايە قليدو. زاووتداز اووددىكى بر خطاى
اوستاسى (بو اوستانىڭ حقوقى زاوود خوجە
سيگە برابر بار ايدى. اونىڭ بر ئيشتى بار ئىسى...
زاووددىنىڭ يئيدا كيىرديگەن ئادەم بولوپ ايشت
كيىرنىڭ اويىگە تولا كرىب ئاوارە قليديكەن. كە
بر بر نچە قتم خوجەسيگە بريب يغلايدو. لكن
خوجەسى كيىرنىڭ سوزيگە هيچ قانداق اعتبار
بەرمەيدو. بر كونى ئيشت كيىرنىڭ اويىگە كە
ريب راسلاپ قويولغان طعاملرگە ايغز سيليب

غولجا شهر اتفاق ئاکتیفلار مجلسیدە سوزلەنگەن نطق

بز توتوگون شلك جاڭدا تنچلق و خلقچی-
لقنی حمایه قلش اتفاقی مرکزی کیڭەش اع-
ضاسی عبدالکریم عباسفنڭ اتفاق مرکزی تشکی-
لی هیئتی معقوللیغان معروضەسینی ئاڭلاپ
ئوتلبوك. بو یردەمنارکرەکە چققانلارنڭ هەمە-
سی اتفاق مرکزی تشکیلی هیئتینڭ سیاسی
یولینی وە ملی سیاستینی توغری دەپ تاپدی.
معروضەنی بر ایغزدین قیوەتلیدی، بزنڭ ملی
مسئلەدیکی بعضی بر قلغان خطالرمزنی هەمە
اقرار قلدی. معروضەنی قوەتلەشی اتفاق مر-
کزی تشکیلی هیئت ولایتلك تشکیلی هیئت وە
باشقا بارلق اورونلریغا یەنیمو چوڭ وظیفەلر-
نی یوکلەیدو. بو مسئول وظیفەلر، ئاکتیفلری-
مزنڭ یاردیمی بلەن عملی اجرا قلنش ممکین.
تاەکیدلەپ اوتوش کیرەك اولکیمزدە یورگو-
زولگەن منستبل چوڭ ختایچلق سیاستی یەرلك
ملتچلکنی توغدوردی، سببی اولکیدە عصرلربو

لكنى كوچەيتىلىدىغان، خطايدين باشقا ملتلرنى
قول دەب قارايدىغان اولكىلەردە جاھانگيرلك مستمد
لىيەچىلىك سياستىنى ساقلاپ قالىمەن، دىگەن گو
مينداك عكس الحركتچىلەر نڭ قارامسىغا
ستيگە قارشي قاريتلغان ئيدى. شونڭ اوچون
بر ملتنى ظلملەيدىن قوتولدوروش دەب بر ملت-
نى بتونلەى ظالم دەب قاراش خطا ئيدى. ئولكە
دىكى خطايلارنڭ يەرلك ملتلرگە نسبتەن يوقرى
دين توروب قوپاللىق زورلوق ظلوم معاملىسىنى،
قلىشى ئوز ملىيدىكى بار بولغان خصوصيەتلە-
ريدىن كىلىپ چىققان بولماستىن بلكى خطاى مل
تيچى ئوز يىنىدىكى ئەزگوچىسىنى سالغان اوروغىنىڭ
مقصودلىرىنى ئيدى. ئانداق بولغانلىقىدىن كين ئومما
ملەتنى يوقاتماق ئوچون ئونىڭ سببىنى يوقوتوش
لازم ئيدى، ئوسبب، عكس الحركتچى گومينداك
حاكمىيتى ئيدى. ئوسبب چوڭ خطايچى ملتچىلار
يستىلار ئيدى. ئوسبب خطاى مستملكە-
چىلىك سياستى ئيدى.

حاضرقى واقت ظلم نڭ يوقارقى باسقوچ
قا عوج ئيلىپ ظلومغا قارشى دونيا خلقى انق
لاب قىلىۋاتقان واقتىدور. بوچاغدا ملى ئازادلق
انقلابى حركت، خلقچىلىق حركتى بلەن بر گە
بارىدو. بو گونكى كون بو گونكى وضعيت خلق
ئازادلق انقلابىنىڭ باشلانغوچىسىدور.

قويودو. كېير اوياق ـ بوياققا قاريسا خوجەسى
كورونمەيدو. پەيتلەين قاپلەلىنىپ كېير ئاچ
چېقىپدا ايشتىنى اوروب قويىدو. شو زامان ايشتىڭ
نىڭ خوجەسى ئاڭلاپ چقىپ كېيرنىڭ يويىنيدىن
باغلاپ پېوا قويېلىدغان زاوودنىڭ پادوالىغا تار-
تىپدو. ئادەملەر يغىلىپ كەتتى. ھېچ كم ئاجري-
تالمايدو. كېير بولسا 4 ئاياقلاپ يەر تربجە-
مەكدە. محلەدە يغىلىپ كەتكەن ئادەملەرخوجە
سىدىن كېيرنى بوشوتوشنى كوب ايلتماس
قلىب اوتونيدو. خوجەسى ھېچ كمنىڭ سوزىنى
ئالماسدىن كېيرنى ھوشى. كنكوچە اوريدو.
منا مونداق چوڭ قولدارچىلق معاملە يرلك
خلقنىڭ غضبىنى قوزغاتدى. ئەگەر شو ير
دە يكيلەر حكومتدىن قۇروقمىسا خوجەسىنى شو
يردىلا جايلاپ ايتەر ايدى. منا شو غضب، ملى
ئازادلق انقلابيمز ميدانىغا كلگەندە خلقمزدە گو
مينداڭ عكس الحركتچىلرى بلەن بللە يەرلك
خطايلار اوخشاش دەب قاراش ئاڭىنى پيدا قلدى.
طبيعى، خلقمز عصرلر بوىى كيلىپ ۋاتقان ملى
اوچلوك نتيجەسىدە گومينداڭ عكس الحركت-
چىلرى بلەن يەرلىك خطايلارنى بر صفكە تاش
لىغان ايدى. اصليدە ملى ئازادلق انقلابيمزنىڭ
مقصدى عمومەن خطاى ملتىگە قارشى قاريتلغان
ئەمەس ايدى. اصلى مقصدى خطاى چوڭ ملتچى-

هرقانداق بىرا ئۇيغۇلدا حاضرقى جهانگىرلىككە قا
رشى قارىتىلغان ملي ئازادلىق حركىتىنى حمايه
قىلىدو. مقصددىن قطعى نظر، بىرەر كوپچولو
كنى تشكىل قىلغان ملت، جهانگىرلىك تائتىرى،
دىن قوتولماق ئۈچۈن ملى ئازادلىق حركت قو
غوسا، ئۇ چاغ خالىق تۈزۈمى بولسىمو، حتى
اجتماعياتچىلار (خلق تۈزۈمىگە بتۈن وجودى
بلەن قارشىلار) حمايه قىلىدو. مثالغا ئافغانستان
نى ئالايلىق: ئافغانستاندا شاه تورودو. شونو
ڭغا قارىماستىن شاه حاضرقى ئامېرىكا جهان
گىرلىرىنىڭ ئافغانستاننى اشغال قىلب افغانستاننى
ئامېرىكانىڭ مستملىكەسىگە ئايلاندوروب كيتب
بارغان تجاوزىغا قارشى قوزغالسا بو ئىقم مست
عملىكەچىلىككە قارشى قارىتىلغان بولودو. وه
خلق ئازادلىق حركتى ئۇنى حمايه قىلىدو.
بىز ئەگەر خلقغا شكرى استبدادچىلقدىن
چقب كەتكەن، حاضرقى زادان خلقچىلق ئاشكى
بزنى ئوقوتقان، ئۇستاز ئۇزى ظالم بولغاشقا
استبدادچىلقنى كوزگە كورسوتوب تربيەلىدى.
باشقا جايلاردا خلقنى ظلومغا قارشى ئۇزلەر
كىمنلگنى ئۈچۈن كورەش مىدانىغا چوشۇشكە
تەييارلاش ئۈچۈن 100 يىل كىرەك بولسا، شلڭشى
سەى بزنىڭ ئاشىمزنى 1 يىل اچىدە ئاچتى، مج
بوريت ئاستىدا ملى برابرلك خلقچلق سىاستىنى
بو ئاز بولسىمو عملگه ئاشوروش ئۈچۈن جر

ملى ئازادلق انقلابىنىڭ باشلانغوچىدور .
بونى 1- 2- دنيا اوروشى اثباتلىدى. خلق ئازاد
لق و ملت ئازادلقى حقيقى خلقچىلق سياستنىڭ
تورموشقا ئاشيشىغا باغلق مسئله. خلقچىلق سيا
ستسز ملت ئازادلغى بولمايدو ملت ئازادلقسز
خلقچىلق سياست بولمايدو. خلق ئازادلق انقلا
بيدا غلبه قازينيمەن همه ملتلرنىڭ اوخشاشلا
حرمتگه ايگه بوليمەن ديسه توغرى ملى سياست
يورگوزوب ملى مسئلەنى توغرى حل قيلش كيردك.
بوواقتقىچه ملى مسئلەگه تورلوك-تورلوك
كوز قاراشلار بار. شولارنىڭ برى خطاى خلق
ئازادلق ايقيملىكلەرنىڭ كوز قارىشى. بونى
كوكسەنىڭ رەھبرلرى خلق ئازادلق ارميه
رەھبرلەرىنىڭ نطقى، سوزلرى وە ديكلاراتسيەلريدە
كورمكدەيمز. خطاى خلقچىلق سياست ليدىرلرى
ملى سياستنى توغرى حل قلش مسئلەسىنى مل
تلرنىڭ برابرلك حقوقىنى تامينلش مسئلە
سى دەب حسابلايدو. بولارنىڭ اعلان قلغان حجت
لريدە خلق ئازادلق حركتى غلبه قازانسون دي
يلسه ئوز ايچيدىكى خلقلرنىڭ ملى ئازادلق حر
كتىنى قوەتلەش كيرەك دېگەن خلاصە چيقيدو.
ملتلرنىڭ ئوز تقديرينى حل قلش مسئله
سى شويولنى توتقوچىلارنىڭ اساسى پرواگرامما
سى بوليدو. اگر شو يولنى توتقوچىلار ملى
سياستنى توغرى حل قليمەن ديەيدىغان بولسە،

(ئېيزونخا سوزولغان گوللوردىس ئالقىشلار).

مەسئلەدە دۇنيا ئەفكار عاممەسىنىڭ، مەملىكەت خلق ئەفكار عاممەسىنىڭ [illegible] مەسىلىگە ئېگە بولۇش ئۈچۈن حاضرقى زاماندا خلقنىڭ [illegible] سىياسەتگە لايىق سىياسەت ئىزلەپ كېتىشىدە بىز كېيىنكى رادىئو خەبەرلەرىنى ئېشىتدۇق. يېقىنقى ئۆتكەن ئارىلىقتا بىر ئىككى ئاي واقىت ئىچىدە نۇرغۇن ئۆز كۆرۈنۈشلەر بولدى. ئەنگلىيە-ئامېرىكا جىهانگىرلىرى شەرقتە مغلوب بولدى.

ئۇلار [illegible] قلب كەلگەن گوڭمىندىڭ ئەكس الحركىتلىرى تېز مغلوبىيەتكە ئۇچراپ، مەملىكەتنىڭ بىر يۇرتىگە قامالىپ قالدى. خطاينىڭ چوڭ مەركىزى شەھەرلىرىنىڭ ئىگەسى گوڭمىندىڭ قولىغا ئۆتتى. [illegible] ئەنگلىيە جىهانگىرلىرى ياۋروپا دېموكراتلار [illegible] ئۇچرىغان، ئۇلارنىڭ دۇنيا بويىچە [illegible] قارالقان ئاتالانتىك عهدىي [illegible] مەغلۇبىيەتكە ئۇچراۋاتىدۇ. كېيىنكى كۈنلەردە ئۇلار ئاتالانتىك عهدىسىگە قارشى 600 مىليون خلق بىرلەشىپ تىنچلىق طرەفدارى بولوب، تىنچلىق ۋە خلاق [illegible] ئىمزا چىقىشتى. بۇنىڭ ئىچىدە بىزنىڭ حسابىمىز يوق ۋە بىز دەيدىغان [illegible] نىڭ حسابى يوق.

بۇ ئەلۋەتتە ئىنتايىن كۈچلۈك تەشكىل قىلىدۇ.

بۇنىڭ سىرتىدا ئامېرىكا ۋە ئەنگلىيە جىهانگىرلىرىنىڭ ئۆزىچە خاطرجەمىلىك ئەمەس. كېيىنكى رادىئو خەبەرلىرىگە قارىغاندا: بىرما، مالايا، هىندىستان جنوبى كورېيە ۋە باشقا جايلاردىكى ئەنگىلو ئامېرىكا جىهانگىرلىرىگە قارشى قوزغالغان-

كەت قىلىپ، كېيىن تارتىپ ئېلىپ ظاۋوم باشلىغىنى خەلق
قە ياقماي قالدى. ئازادلىقنىڭ تەمىنى تېتىغان
خەلق ئازادلىقدىن كەچمەيدى. بىزنىڭ حاضرقى زا
مان ئاشىغا ئىگە بولغان كادرلىرىمىز يېتەرلىك بو
لمىغىنى ئوچون، مىللى ئازادلىق حەركىتىمىزنىڭ باشى
دىيلا خەلقچىلىق سىياسىتىنى يورگوزوش ئوچون
كوچىمىز يەتكەنگە قەدەر كورەش ئېلىپ بار
دوق. ئەگەردە بىزئولار غالىبىتەن پوزىتسىيەمىزنى
بەلگولەيدىغان بولساق، بىز ئوزىمىزدە توغرى
مىللى برابرلىك سىياسىتىنى عەمەلگە ئاشوروشىمىز
شەرط. ئونداق بولغانلىدىن كېيىن بىزنىڭ ئولكىدە
مىللى مەسئلە توغرى حل بولوشىغا ئىشەنچىمىز چىن
بو يەردە ئاكتىفلاردىن برى: «بىزنىڭ مەسئلەمىز
خطاي خلق ئازادلىق حەركەتى بىلەن باغلىنىشلىقمىكەن
ئەگەر خطايدىكى خلق ئازادلىق حەركىتى ئوزونغا
سوزولوپ كەتسە بىزنىڭ مەسئلەمىز ئاسما قوزوقدا
تورامدو» دەپ سوال سورايدو.

بىزنىڭ مەسئلەمىز ئاسما قوزوقدا ئېسىلىپ تورمايدو. ئاكتىفلار ئېتقانلىدەك بىز ئوز پوزىتسىيەمىزنى توغرى بەلگولەيدىغان بولساق، بىز عەمەلىيەتدە تو غرى مىللەتلەر برابرلىك سىياسىتى حقىقى خلقچىلىق سىياسىتى يورگوزىدىغان بولساق، دنيا افكار عامەسىنىڭ حمايەسىگە ئىگە بولىمىز. خطاي خلق عاممەسىنىڭ حمايەسىگە ئىگە بولىمىز. ئانداق بولغان تقدير دە بىز ئوزىمىزدە مەسئلەمىزنى ئوزىمىز مستقل حل قىلىمىز.

ئوزۇنغا (زالدا ئوزۇنغا
توپ اش ايلەبىربېشىغا اشچىنىمەن. (زالدا
سوزولغان گولدوورەس ئالقشلار).
باشىمون مىللەتلەرنىڭ حقىقى برا برلگــى
(قرغىن ئالقش)
ياشىسون مىللەتلەرنىڭ حقىقى برابرلىگىنى تامىن
قىلدىغان خلقچلق سياست (قزغىن ئالقشلار)
باشىسون دونيا تنچلغىنى تامىن ئىتىش
ئوچۈن كورەش ئىلىپ كىتىپ بارغان خلقچل صف
(قزغىن ئالقش).
ئولكومىزدىكى مىللەتلەر برابرلگىنى وە خلق
مزنىڭ حقوقىنى تامىن ئىتىش ئوچون خلقچىل
سياستنى حارى قلش ئوچون ئالغا!
(قزغىن گولدوورەس ئالقشلار 3 مىنوت داوام
قلدى)

1949-يلى 24- ماى
(«ئالغا» گزىتىنىڭ 117- سانىدىن)

مستملم‌ 4 وه يرم مستملكه لرنى سرتيل‌ا تام زيكانڭ نوزيلن مشهور فيرد زاوودلينى 60 مڭ ئشچسينڭ اش تاشلوغندا ما‌ا ئوتكنى هفته بولدى. كانادا ديڭگز چيلرى اش تاشلدى. بونوڭ سرتيلا تجاووز چلقغا غدالاتسزلككه. ئاتلانتيك غوكيگه قارشى ئزچليق ... ئوچون كورەشكوچيلەر صفيگه بوتون دنيا الغار لرى وه ئولارنيڭ ئچيلەنى مشهور عالملار، ئاكا ديميكلار، پرافيسورلار بار.

ئامريكا، فيزيكا، ماتيماتيكا عالمى ئەوزشتەنيمو بار. شونوڭ ئوچون جهانگيرلك صنف كوچويوب بارامليكين ديگەن شبهه ئاساسسز شبهه بوليدو. شونوڭ ئوچون عمومەن خلقچلق صنفنڭ غلبەسى يقين ايكەنليكيدە شبهه يوق.

شونوڭ ئوچون بزنڭ مسئلەميزنيڭ يقنقى كونلردە حل بولوشيغا شبهه يوق. (گولدوردس ئالقشلار).

بزنڭ ئاكتيفلاريمز اتفاق مركزى تشكيلى هيئتى قوزغيغان مسئلەنى قزغين مزاكره قللدى. املى اشچمز يه‌گنى محكم‌ توروب عملوتده اش نيلب بيرشدا حميلسلغان افندى ايتقانلدەكى سوز دين عمليەتكه ئوتوشده اتفاق مركزى تشكيلى هيئتى، ملتلر تەشكلكيني تامەمن ئوتديغان سيا-ستنى، يوركوزوشده ئاكتيفلر كوچيگه سويو

ليه مطبوعاتى بيانناماه زنىڭ قبول قلينيشينى ئاساه
بليه ناڭ چوڭ ئوتۇقلىريدىن بىرى قلب و بو «حج
تنى» قبول قلىشلا ئامريكا و ئەنگليه حكومت-
لرينىڭ ئازكوچ چقارميغانلقىنى كورسوتوب،
ئامريكا و ئەنگليه حكومتلرينىڭ بتون دنيا خل
قىغه قلغان «غەمخورليغى» خصوصەن مستملكه
ئەللريگه كورسەتكەن «مهر- شفقتى» قلب
كورسوتوشكه ئوروندىلو. 2 - غينوار كونى
ئامريكا راديوسى فليپنگه قلغان «غمخورلغى»
باشلىنىشىغا 3 يل تولغانلقىنى واقراب، ئامريكا
ليقلارنىڭ بشينى قايموقتوردى. ليكن ئامريكا
لقلار قولىغىغا «غمخورلوق توغرولوق سوزله
واتقان راديو كارنايدىن فيلپپن شاعرى ساز
گونى باتوكيو خەبى نىڭ يوقاتقان ئەركينلك
... بوزيكدا ئولارنىڭ جنايتى بارئيدى» «من
كسىب تاشلانغان باشنى كوردوم» ديگەن شعر
لريديكى «داد» ديگەن ئاواز، كوريه دهقان
لرينىڭ زار يغيسى و جونگودا ئيتلواتقان ئامري
كا پول موتلريدىن ئاوازى بلله ئاڭلينب توردى.
شونىڭغا اوخشاش ئەنگليز راديوسى سەيلوند
غا، هندستانغا، برماغا قلغان «غمخورلقلرى» توغ
رولوق ناز واقرمايدو. لكين بولارنىڭ ئاوازلري
نى ئەنگليز لر نىڭ برما حكومت باشليغى ئاوڭ
سەن بلەن ئونوڭ تورت ناظرىنى ئولتورگەن

ئادەم حقوقى نقابى ئاستىدا ئادەم حقوقىنىڭ دەپسەندە قىلىنىشى

يقىنىدا --- 1948 — يىلنىڭ دىكابر ئايىدا باش ئاسامبلىيەنىڭ پارىژ سېسسىيەسى ئادەمنىڭ حقوقى توغرولوق دىكلاراتسىيە (بيانامە) قبول قلدى .

بيانامەدە : « هر بر كشى ياشاش، ارك، ايك و شخصى دەخلىسزلك حقوقىغا ئىگە دور و « هر بر كشى اعتقاد ئەركىنلىكىگە و اونى ئەركىن ئىپادە قلىشقا حقلقدور ؛ بو حقوق باشقىلارنىڭ ئارىلشىشىسىز اوز اعتقادلرىغا ئەركىن عمل قلىشنى و دولت چېگارالرىدن قطعى نظر ، هر قانداق واسطەلر اخبارات و ئىدىيەلر ئىزدەش، ئېلىش و ترغيب قلش اركىنلىگىنى تامىنلەيدو » ، دىگەن چرايلق سوزلر بار .

بيانامەنىڭ قبول قلىنىشىغا قاراپ دونيادا عدالتچىلك ئورنىدى، ئامرىكا، ئەنگلىيە جهانگرلىگىنى مستملىكىچىلك سياستىدن كەچتى. ئەمدى، هر ئەل ئوز تقدىرىنى ئوزى حل قلش حقوقىغا ئىگە بولدى دىسەك بولار ئىدى. ئامرىكا ئەنگلىيە

شوئچىلىك طنطنە بلەن. ئادەم حقوقىنى محا فظت قىلىدىغان بىيانامەنىڭ قبول قىلىنىشىنى قارشى ئالغان ئامېرىكا و ئەنگلىيز جهانگىرلىكى كىچىككىنە هوللاندىيە جهانگىرلىكىنى نوختىلاش قا قوەتى يەتمەيدىمو؟ ياكى ياۋروپادىكى قىلاق ئاران 9 مىليون ئاهالىگە ئىگە هوللاندىيە جهان گىرلىكىنى اوزىنىڭ وطنىدىن هايداپ چىقىشقا 75 مىليون ئاهالىلىق هىندونىزىيە خلقىنىڭ كوچى يە تمەسمىدى؟ ياكى ئاسىيادىكىدە قبول قىلغان بىيانامە مۇس تەملىكىچىلەرنىڭ مستعملىكە ئەللىرىنى قبول قىلىش حقوقىنى محافظت قىلىدىغان بىيانامەمۇ؟

ئىڭياخشىسى بىيانامە اوستىگە ئامېرىكا جهان گىرلىكىنىڭ بىتۈن دونيا خلقىنى قول قىلىش حقوقى دەپ يېزىلغان بولسا او همىشە چوشونوشلۇك بولار ئىدى. ئەگەر بز هوللاندىيە جاللادنىڭ ياۋا مسلمانلارنىڭ باشلىرىنى كسوۋاتقان پالتىسى كىمنىڭ دەپ سوئال قويساق بىتۈن دونيادا «جهانگىر لىككە» «مستعمىلىككە» «ئستقبالغا» قارشى چىقىشىۋات قان ئەنەشۇ «عادىل» ئامېرىكا جهانگىرلىكىنىڭ پالتىسى دەپ جواب بېرىلىدۇ.

دونيادا «عدالەتچىلىك» و «تىنچلىق» اور نىتۇشقا اوروۇنۇۋاتقان. ئامېرىكا جهانگىرلىكى نە مە اوچون هوللاند مستعملىكچىلىرىگە قورال بېرىدۇ؟

خنجرنىڭ تاووشى يوقانلىقلارغە، كاشەپرلەرگە
و مالايلىقلارغە قارشى ئېتىۋاتقان زەمبىرەكنىڭ ئاواز
لىرى بەسەب كېتىپ بارماقدا!.
ئەمدى ئۇلارنىڭ ئاوازىغا موللانىيە لىقلار
ئاقى ديكابر ئاياقلىرىدىن باشلاپ ھىندونىزىيە خە
لقىگە قىلغان «غەمخورلىغىنىڭ» ئاوازى قوشولودو .
ديكابر ئايىدا ئادەمنىڭ و ئېزىلگەن ئەللەرنىڭ حو
قوقىنى محافظت قىلىش مەسىلەسىنى شۇنچە طە
طنە بىلەن مذاكېرە قىلىپ و ئادەمنىڭ حقوقىنى
بىلگولەيدىغان بېيانىنامە قبول قىلغان ئاسسامبلىدە
ئوزىنىڭ اعضاسى بولغان ھوللاندىيە جهانگىرلى
كى تىخى بەينە الخلق حقوقىنى بوزوشدا ھيچ كىم
ئېشلەتمىگەن قباحتچىلىك بىلەن ياووزلىقنى ئىشلىتىپ
مىڭلىغان ياوا مسلمانلارىنىڭ قېنىنى ناحق توكوپ ،
يوزلىگەن يېزالارنى خانە وەيران قىلىپ ياوا سوما
ترا ئاراللىرىنى زەمبىرەك ئوقىنىڭ تاووشى بىلەن
زىل-زىلە قىلىپ ئاباد شەھەرلەرنى يەر بىلەن يەكسان
قىلىپ چىقىپ كېتىپ بېرىشىغا قارشى نەمە چارە كور
دى؟ ئاسسامبلىيەدە ئادەم حقوقىنى محافظت قىلىدى
غان بېيانىنامەنى قبول قىلغان كونى بىلەن كېچىكى
نە ھوللاندىيە جهانگىرلىكىنىڭ ئادەمنى حقوقىنى
دەفسەندە قىلىپ ئادەمگەر چىلىكدىن چىقىپ كېتەن
وخشىلىكىنى باشلىنىشىنىڭ ئارىلىغى نەھايتى 2— 3
كونغو ؟ !

گورىچى، يەر ياشغاقى، چىنى. شيكەر قومىچى،
رىزىنكەسى، يەز مايى (نېفىتى)، كودورى
باشقا بايلقلار يەور . اگر ئاندااق بولمىغان بە
لىيردە هوللاندىقلارنىلا هينلونزىيەگە قلغان يا
پون باسقونچىلرنىكىدىن ئازتوغراق بولغان تجا
ووز لىغىنى تونىاش، «واى يمان بولدى!» مواى
هولاندلقلەر ئاندااق قلمىسا بولار ئىدى.» دي
گەن قوروق سوز لردين باشقا نيمە چارە كوردى؟
«واي يامان بوپتو» بلەن تجاووزچىنى توختاتا
قيلى بولامدو؟ چيمبرلين، موسولينى دو
ريلەر «واى يمان بولدى» بلەن گيتلر تجاووز
زينى توختوتالىديمو؟
ياكى بەينەلخلق ئادم حقوقى بيانناميسىنى
قبول قلغان ئاسساملىيە ياوا، سوماترا خلق
لرينى ادم حسابلىماملو؟ قەغەز اوستيدە يېزيلغان
حقوق اگراونىڭغا عدل قلينميسا قانچە چيرايلق
سوز لر بلەن يېزيلغان بولسىمو خلققە ئازغيمو
نە بولسيمو يېگەللچىلىق كەلتورەلەمدو؟
بىزنىڭ اولكىدە اولكولوك حكومت قبول قل
غان سياسى پراگراممادا يزيلغان خلق حقوق
لرى جنوب خلقىنىڭ حقوقينى همايە قلديمو؟ جە
نوب خلقىغە قلچىلىك يېگەللىك كلتورديمو؟
شونوڭ اوچون حقوق مسئلەسينى قاريغاندا
اونوڭ عمليدە تاءمين ئېتىلشينى كوردە توتماق لازم.

ياكى ھىندونوزىيە خەلقى نائادىللىق قىلىپ،
ھوللاندىيەلىكلەرنىڭ يېرىنى تارتىپ ئېلىشقا قەست قى
لدىمۇ؟ ياكى دۇنيا تىنچلىقىنى بۇزۇشقا ئورۇندىمۇ؟
ئۇنداق ئەمەس ئىكەن، نېمە ئۈچۈن ئامېرىكا
جاھانگىرلىكى «ئادىللىق»، «تىنچلىق»، «خەلق
چىلىق»، «خەلق ھوقۇقى». دەپ ۋاقىرايدۇ؟ ۋە
ئادالەتچىلىك، تىنچلىق، خەلقچىلىق، خەلق ھوقۇقىغا ئىجاۋۇز
قىلىۋاتقان ھوللاندىيە جاھانگىرلىكىگە ياردەملىشىدۇ؟
چوڭقۇرراق تەكشۈرسەك بۇ سۆزلەر ئامېرىكا
جاھانگىرلىكىنىڭ نىقابى ئىكەن. نىقابىنى ئاچساق
ئادىللىق دېگەن سۆزنىڭ ئارقا تەرىپىدە دۇنيا ھۆك
مىرانلىقى، تىنچلىق ئارقىسىدا — جاھانگىرلىك ئۇرۇشى
خەلقچىلىق ئارقىسىدا فاشىستلىق، خەلق ھوقۇقى ئارقى
سىدا ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنىڭ دۇنيا خەلقىنى قۇل
قىلىش ھوقۇقى- دېگەن سۆزلەر يېزىلغانلىقىنى كۆ
رۈش مۇمكىن.

ئامېرىكا ۋە ئەنگلىيە جاھانگىرلىرىنىڭ ئېزىلگەن
ئەللەرگە قىلىدىغان «غەمخورلۇقى» بۆرىنىڭ قوي
غا قىلىدىغان غەمخورلۇقى ۋە مەزلۇم ئەللەرگە ئام
راقلىقى، ئېيىقنىڭ ھەسەلگە ئامراقلىقىغا ئوخشاش
ئامراقلىق ئىكەنلىكىنى بۇلارنىڭ ئەمەلىيىتى ھە
رىكىتى كۆرسەتمەكتە. تۈلكىنىڭ بېشىغا يەتكەن،
ئۇنىڭ تېرىسى بولغانغا ئوخشاش، بىچارە ھىن
دونوز مۇسۇلمانلىرىنىڭ بېشىغا يېتىۋاتقان ئۇلارنىڭ

ئيلب قويوب، ئاللىدين كيين مستملىكچيلىك سرتماق
نى قاتتغراق قسماقلىدىن عبارەتدور.

1941-يلى فيلىپپىنگە ياپونلار بوسۇب كردى.
ئامريكا حكومت عسكرلرى ئاللىدى ئارقيغا قاري
ماي قاچدى. ليكين فيليپين خلقى ياپونلارغا قول
بولوشنى خواهلىماسلىدىن كورەشنى داوام قللدى.
ئاميريكا حكومتى فيلىپپىنلقلارغا مستقللق وەعدە
قلدى. ياپونلار فلىپپىندىن هايدالغاندىن كيين
اولارا اورنىغا ينە ئامريكالقلار كەلدى. ئامريكالقلار
ئارالغا كليشى بلەن ياپونلارغا خدمت قلغان
راكساسلارا اوخشاش ئادملرنى قولغا ايلب بولغاندىن كيين، فيلىپپىننى «مستقللىغىنى» اعلان قللدى
فلىپپين خلقىنىڭ ئەركينلىگى اوچون جان پيدا
بولوب كورەش قلغان خوك. بولا خاب (1)
لار قاتتق سورگون قلندى. «مستقيل»، «تو-
لوق حقوقلوق» فلىپين «دولتىنىڭ» اچيديكى
كيمە توختايدىغان اورونلار، تمور يوللار، يەر
ئاستى بايلقلرى، سو يوللرى، حتى هوا ئامريكا
لقلارنىڭ حسابلانسا، «مستقل» فلىپين «دولتى-
نىڭ» حقوقى قانچىلكدور؟

بز يوقوريدا بەينەلخلق ئادەم حقوقى و مس-
تملىكىلرنىڭ مستملكىچى جهانگىر دولتلر گەنس-
بتەن حقوق اوستيدە سوزليگەن ايدوق. اگر بز
مستملىكە ئەللرديكى ئاق تەنلىكلر بلەن قارا،
سريق تەنلكلرنىڭ «حقوقىنى» سيلىشتوروب قا

اوروشنىڭ خوفاپلىك كونلرى 1941 - يلى 14 - ئاوغوستىدا ئۇزىلگەن اللرنى ئوزبىگە جلب قلماق اوچون اعلان قلنغان ئاتلانتىك خرتىيەسى مستملىكە اللر اوچون قانداق حقوق بردى ؟

ياكى ئامرىكا حكومىتىنىڭ حاضرقى فيلىپپىنغا برگەن حقوق كفايە قلامدو ؟ ئەلبتە، كفايە قلمايدو. ليكن مظلوم اللر مستملىكەچى جهانگيرلرنىڭ « مهر شفقتىگە » هرگز اشنمەيدو ؟

شونىڭ اوچون بتون دنيا خلقىنىڭ خلقچىلق و ملى مستقللق اوچون قلىۋاتقان كورەشى ئەرەكىلن تارتىپ يونالغىچ، و دنيا محكوم ئەللرىنىڭ مستملىكەچىلرگە قارشى قلىۋاتقان كورەش برلك صفى هىندستان، برما اورمانلربلن تارتىپ تنىچ اوكيان ئاراللرىغا قدر ييلىپ دنيا خلقىنىڭ يريمىنى اشغال قلدى. عصرلەر بويى كلىۋاتقان مستملىكچىللك ئەمچوك تورلرى ييرتلماقدا. ئاز يباخلقى جهانگيرلك زنجيرلىرىنى پارچىلاپ، كونا ياوروپا مستملىكچىلرىگە، و ئولارنىڭ مراثخورى ئامرىكا جهانگيرلىكىگە قارشى، كوتورولمەكتە. جهانگيرلر كونا مستملىكچىلك ئوسولى بلەن مستملىكەلرىنى ساقلاپ قيلشقا كوزى يەتمىگەنكە، يىڭى ئوسول، يىڭى يوللار ئيزلىمەكتە. يىڭى ئوسولدا خلق حقوق طلب قلسا، ئونىڭغا قوشولوب ئونىڭ حقوقىنى ئونىڭ طلبىدىن بورون اعلا

معامیله یوقلیغینی حتی انگلیزلر اوزلری اقرار قیلیدو. خوب، اگر انگلیزلر جنوبی ئافریقا اتّفاقینیڭ اوز ئاتالدیغا قانونی یاز- اونی اوزگەرتیش اوچون اولارنڭ توزومینی اوزگرتیش حقّرەك دەیدیغان بولسا، انگلیزلر قارماغیدیکی ئازیادیکی، ئافریقادیکی یوز میلیونلیغان کشیلرنڭ حقوقی بویاقدا تورسون، هیچ قانداق عاددی ئادەم-گەرچیلك معامیلیگە ایگە بولمیغان مستعملیکەلرینی قویوب توروب ئافریقانـڭ اوزاق جنوبیغە جایلاشقان شوجنوبی ئافریقا اتفاقـی دائیرەسیدیکی بی‌واسطە عادیل «لیبوریست حکومتیگە قارایتیغان سوازیلیندویەچوئانالیند وە باسا تولیند» دیگەن نیگیر دولتلرینڭ برینڭ احوالیغا نظر سیلب باقایلی:

سوازیلیند دولیتیدە، 153 مڭچە ئاهالی یاشایدو. ئولارنڭ مرکزی شهری مبابانەدا 800 ئادەم توریدو.

سوازیلیند قشلاق خوجولیغی وەچارویچیلق بلەن شغلینیدیغان جایی... شوجایدیکی ئیکیلیەنیغان وە مال باقیدیغان یرلرنڭ نهایتی 40 پروتسیتی ئیگیلری 150 ئاق‌رلرگە قارایدو. قالغان 60

رايىتىغان بولسا، ئەگەر مىلەلىيەت شۇنداق بولو
لمىغان بولساق، « وەحشىلىك » احوال مونداق
« مىلەلىيەت » دىيەن يەنە حصصە ئەنە ۋە زەل
دە يىسز :

مثلا: حاضرقى كوندە جنوبى ئافريقا اتفا
قيدا 11 مليون 600 مىڭ ئادم ياشايدو. اولاردن ايكى
مليون ياوروپادن كوچوپ بارغان ئاق تەنلىكلر
بولوب قالغان 9,600,000 كشى ياوروپالىقلارنىڭ
قرغيندن كىين اولومدن قۇتولوب ساقلىنىپ قالغان
قارا تەنلىك شو وطننىڭ ئەسلى ايگەلريدور. ايكى
مليون ئاق تەنلىكلەرنىڭ ئوز ئاراسىدىمو ئادم «حقو
قىدان» فايدىلنيدىغانلار ئاران 25 فائزىنى تشكل
قىلىدىغان بولسا قالغان 75 فائزى ئاق تەنلىكلەر
ئادم حقوقيدن محروم. ليكن اولار هرحالدا ئادم
حسابلنيدو. ئەسلى وطن ايگەسى بولغان 9600000
قارا تەنلىكلەر فقط ئادم حسابلانمايدو. قارا تەن—
لىكلەر كۆپ ئشچى حايوان ئورنيدە
حسابلنيدو.

جنوبى ئافريقا اتفاقيدا قانون قارا تەنلىك
لەرنى هيچ قانداق حمايه قلمايدىغانلقينى وە قارا
تەنلىكلەرگە نسبەتەن هيچ قانداق ئادەمگەرچىلك

عوتتەتە بولغان عسكر باشلىقى تسۆك ـ نىشى لەن بىلەن برابر حقوقدا بولالايدىمو؟! ئوزلىدىن تولا هيچ قانداق يوقورقى حاكىميت حقوقىغا ئىگە بولمىغان ئوروەچى شهر ساقچى باشلىقى ليۋياجە يالغوزلا شهر تىرتىپىنى ساقلاشقا قويولغان ئادەم بولوپ تۇروغلوق، ئۆلكۆلوك حكومتنىڭ ئىككى معاون رەئيسى، بر معاون باش ٣ اليىبى وە ئوزى بى واسطە ئىطاعت قىلىدىغان ئىچكى ئىشلر معاون ناظرىگە ئىطاعت قىلىدىمو؟ تورت حكومت اعضاسىنىڭ حقوقى، يالغوز بر گومىندانىڭ پالىتسىيەسى بىلەن برابر بولالايدىمو؟! ..

ئۆلكە خلقىنىڭ ئەشەددى دوشمىنى هرداۋىم ئۆلكە خلقىنى ئامېرىكانىڭ ئاتوم بومباسي بىلەن قورقۇتوپ كەلگەن مىلىتارىست - فاشىست لىسوك شىلىەن اوز ئەركىچە اوروەچىدىكى بارلـــق مسلمانلارنىڭ اويلرىنى اوختەى — توختەى قىلـــغانىدا حكومتنىڭ بتون مسلمان اعضالرى ئىمە چارە قىلالايدى.

املى بتون دنياغە «عبد التىچىلك» و «خلقــچىلق» دەب واقراب يورگەن ئا. ق. ش. نىڭ اوزىنى ئالايلوق.

ئا. ق. ش، ئاساسى قانونىدا: «هيچ بر اشتات و قوشما شتاتلار فقراسىنىڭ حقوقى و ئەركىنلىكىنى چەكلەشكە قارىتىلغان قانون چقارماي

پىروتىستنت بىر جەي ئۆزلىرى سىواز لىيەندە. پاشىماي لەيىغان، سىوازلىيەندلىق دەپ جسابلىنىدىغان 3 مىڭ ياۋروپالىقنىڭ جسابلىنىدۇ. پاختا تېرىلىدىغان يەرلەردە ئىشلەيدىغان لارنىڭ ھەممىسى نېگىر، يەردىن چىقىدىغان ھوسۇلنى تولۇق ئالىدىغان ياۋروپالىق.

موشو فاكتنىڭ ئۆزى بۇلار ئارىسىدا بىرا بىرلىك بولماسلىقىنى؛ ۋەنېگىرنىڭ ياۋروپالىققا نىسبەتەن ھېچ قالماق حقوقى بولماسلىقىنى ئىسپات قىلمامدۇ؟! بۇلار اوچون دېكلاراتسىيە (بىيانىنامە) دە كۆرسىتىلگەن ئادەم حقوقلىرىنىڭ قانچىلىك ئەھمىيىتى بولار؟

يوقارقى حاكىمىتنى ئالايلوق رىسمىيىتىدە يوقارقى حاكىمىت «داھىيلار داھىيسى» نېگىرلەر خانى سابىق زا 2-نىڭ جسابلىنىدۇ. عمليتىدە تولۇق حاكىمىت سىوازيلىنىڭ دىيكى ئەنگلىيز لەر نظارەتچىسى ۋە ئۇنىڭ ھضورىدىكى 9 ئاق تەنلىك مصلحت چىلىرىنىڭ قولىدا بولودۇ. بىر دانە ئوق ئاتىدىغان قورالغا ئىگە بولمىغان «داھىيلار داھىيسى» بىلەن حاضرقى زامان قوراللىرى بىلەن قوراللانغان ئەنگلىيز نظارەتچىسى بىلەن بىرابىر حقوقدا بولالارمۇ؟

بىزنىڭ ئولكىدە ھەمە حاكىمىتنىڭ ئىگىسى بولغان ئولكىلىك حكومت رەئىسى ئۆزىنىڭ ايطا

شركتى ۋە باشقالرى بار،
روكفيللر- مورگانلارنىڭ 93 ميليارد ئامېريكا
دوللارى- كاپيتالى بولوپ، هربريده 10 مىڭلىغان
ئارتوق ئىشچيلر ئىشلەيدىغان زاوودلرى بار.
يالغوز ئىشچىنى بوياقلاقويوپ، موشو زاوودا
ئىشلەيدىغان 10 مىڭ ئىشچىنىڭ هەممىسىنىڭ حقوقى
بىرلشىپ، يالغوز روكفيللر حقوقى بىلەن برابر
بولالارمۇ؟ ...
ئا.ق.ش نىڭ ئۆزىدە ئاحوال شۇنداق ئىكەن
مستعمىلىكەلردىكى خلقلرنىڭ حقوقى ئامېريكا
ئىشچىسىنىكىچىلىك بولوشى مۇمكىنمۇ؟
بىز ئۆز بېشىمىزدىن مۇنداق ئاحوالنى كۆچور
مىدىكمۇ؟! ... حقوق برابرلىگى بوياقدا
تۇرسۇن يېقىن كۈنلەردىلا ئانداق سۆزلەرنى
ئاغزىدىن چىقىرىش حتى ئويلاپ بېقىش مۇمكىن
ئەمەس ئىدى؟ ..
3 ۋىلايەتدە دارىن بىلەن عادى مسلمان دهقاننىڭ
حقوقىنى برابر قىلىش ئۈچۈن مستعمىلىكە احوا
لىدىن خاص بولغان يېڭى جمعيت تۈزۈمى مو
جود بولدى.
ديمەك ئاسامبلېيەدە قبول قىلىنغان بياننامەدە
كۆرسەتولگەن ئادەم حقوقىدىن-ئادەمنىڭ عملدە
فايدالىنىشى ئۈچۈن، حاكم ئەللر محكوم ئەللەر
ديگەن سۆزنى يوقوتوش لازم. بولمىسا سۆزنى

لىق» دەپ يېزىلغان. موشونداق ھەقوقنى يېزىپ قويغان ئا. ق. ش. قانونىنىڭ ھىمايەسىدىن 14 مىلىيون قارا تەنلىك نېگىرلار پۈتونلەي مەھروم. مەتبەئە «ئەركىنلىكى»، «ھەقوقى» تامىن قىلىنغان ئا. ق. ش. دا چىقىدىغان ھەممە گېزىتلەرنىڭ 25 فائىزى 14 ئادەمنىڭ قولىدا بولوپ، قالغان يەكشەنبەدە چىقىدىغان گېزىتلەرنىڭ 50 فائىزى 50 ئادەمنىڭ قولىدا. بولاردىن كېيىنكى 11 يىل ئىچىدە مۇستەقىل چىقىدىغان 200 گېزىتنى يېپ قويغانلار. موندااق جايدا مەتبەئە «ئەركىنلىگى»، «ھەقوقى» خەلقلەر بولوشى مۇمكىنمو؟...

ئا. ق. ش قانونىدا ھەممەنىڭ سايلامغا قاتنىشىشقا ھەقوقى بار دەپ يېزىلغان. لېكىن سايلامغا قاتنىشىش ئۈچون ئاساسى قانوننى ئوقوپ چوشەندوروپ بېرەلەيدىغان وە ساۋادى وە بىلگولوك ورمادا بىلگولەنگەن مىلكى بولوشى شەرت.

ئۈشسىزلەرنىڭ سانى ئورتا ھساب بىلەن 3 مىليوندىن ئوۋەن توشمەيگەن، ئا. ق. ش ئەدلىيە ناظرىنىڭ سوزىچە 10 مىليون چالا ساۋادلىق وە 3 مىليون ساۋادسىز ئادەمى بار. ئا. ق. ش دا يوقورقى چەكلىمەلەر تورغان جايدا برابىر ھەقوقى بولوشى مۇمكىنمو؟ . . .

قىسقىسى ئا. ق. ش دىكى مورگان، روكفېللىر، چونلىپا، ميللون، دېيوپون، فوردلار بىلەن ئادەتى ئامېرىكالىقنىڭ ھەقوقى برابىر بولوشى مۇمكىنمو؟..

مەسەلەن: مورگاننىڭ 6 بانكاسى، 37 ئىلكەتتىر

تەشكىل قىلغان ئازىيا خەلقى 3 — 4 ئەسىرلەردىن بېرى ئىنگىلىزلارنىڭ قۇللىرى، سېپىرلىرى قاتارىدا دۇنيا بازارلىرىدا سېتىلىپ يۈرگەن يۈز مىليونلۇق ئافرىقا خەلقى، ياۋروپادىكى قالاق كىچىك لېكىن زەھەرلىك جاھانگىر ھوللاندىلىقلارنىڭ قۇلى بولۇپ يۈرگەن ھىندونېزىيە خەلقى، فرانسۇز جاھانگېرلىكىنىڭ مۇستەملىكىسى ۋيېتنام، ماداگاسكار خەلقى، مالايا ۋە باشقا ـ باشقا مەزلۇم خەلقلەر قوللىرىغا قورال ئېلىپ قىلىۋاتقان مىللىي ئازادلىق، خەلق ئازادلىق كۆرەشلىرى بىلەن جاۋاب بەرمەكتە. ئەمدى جاھانگىر مۇستەملىكىچىلەر مۇستەملىكىلەرنى قوللىرىدا ساقلاپ قالالمايدىغان ۋە مەزلۇم ئەللەر يەنە قۇللۇقتا ياشاشنى قەتئىي خالىمايدىغان دەۋر يېتىپ كەلدى.

بۇ دەۋردە ھېچ قانداق نىقاب بىلەن يەنە قۇللۇق، مۇستەملىكىچىلىك سىياسىتىنى ساقلاپ قېلىش مۇمكىن ئەمەس.

جاھانگىر مۇستەملىكىچىلەرنىڭ ھېچ قانـداق شېرىن سۆزلىرى ۋە يالغان ۋەدىلىرى مۇستەملىكە خەلقلىرىنى ئالدىيالمايدۇ.

جاھانگىرلار ئادەم ھوقۇقى نىقابى ئاستىدا ئادەم ھوقۇقىنى دەپسەندە قىلماقتا. لېكىن ھوقۇقسىز خەلق ئەمدى ھەرقانداق ئادەم ھوقۇقى نىقابى ئاستىدا ئادەم ھوقۇقىنى دەپسەندە قىلىشقا يول قويمايدۇ.

(1949-يىل «ئىتتىپاق» ژۇرنىلى 2-سانىدىن)

يوقوتۇش ئۈچۈن ئەڭ ئەۋزەل ئەنگلىيە، ئامېرىكا
وخشاش چوڭ جاھانگىر دۆلەتلەر مۇستەملىكىچىلىك
سىياسىتىدىن كېچىش كېرەك. ئۇلار ئۆز ئىختىيار
لىرى بىلەن جاھانگىرلىك مۇستەملىكىچىلىك سىياسىتىدىن
كېچىشى مۇمكىنمۇ؟ تەبىئىي، مۇمكىن ئەمەس ۋە
مۇمكىن بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. ئەگەر مۇمكىن
بولىدىغان بولسا، پارىژ ئاسسامبلېيەسىدە ھېچ
زەدىلەن كافالەتلەنمىگەن بەينەلخەلق ئادەم ھوقۇقىنى
بەلگىلەيدىغان بايانامەنى مىنا گېرە قىلىشنىڭ ئور
نىغا ئادەملەرنىڭ ئەمەلىيكى ھەقىقىي ھوقۇقىنى كاپالە
لەندۈرىدىغان ئولۇغ سوۋېتلەر ئىتتىپاقى تەمانى—
دىن سۇنۇلغان چوڭ دۆلەتلەرنىڭ شۇ جۈملى—دىن
س س س ر نىڭمۇ ھەربىي قوراللارنىڭ 3دن بىر قىس
مىنى قىسقارتىش ۋە ئاتوم بومباسىنى ھەربىي ئىش
قا (سوقۇشتا) ئىشلىتىشنى قەتئىي مەنئ قىلىش
تەكلىپلىرى مىنا گېرە قىلىنغان بولار ئىدى...

جاھانگىر مۇستەملىكىچىلەردىن مەھرى - شەپ—
قەت كۈتۈش مۇمكىن ئەمەس ئىكەن - مەزلۇم
ئەللەر نېمە قىلىش لازىم؟

قوللۇققا رازى بولۇپ، مۇنقەرز بولۇپ، يو
قاپ كېتىشمۇ ياكى ئۆزىنىڭ ئادەمگەرچىلىك ھوقۇ
قىنى تەلەپ قىلىشمۇ؟

بۇ سوئالغا ئەسىرلەر بويى ئېزىلىپ ياتقان،
قـۇللـۇق زۇلۇمىنى ئەمدى كۆتۈرۈشكە
تاقىتى قالمىغان پۈتۈن دۇنيا خەلقىنىڭ ئېرادىسىنى

